Okul Öncesinde Değerler Eğitimi, Dini Günler ve Geceler

Hazırlayan: Alper Murat Kirpik

ALPER MURAT KİRPİK

Okul Öncesi Dönemde Değeler Eğitimi, Dini Gün ve Geceler

Copyright © 2026 by Alper Murat KİRPİK

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, scanning, or otherwise without written permission from the publisher. It is illegal to copy this book, post it to a website, or distribute it by any other means without permission.

First edition

This book was professionally typeset on Reedsy.
Find out more at reedsy.com

Contents

1 SUNUŞ 1

2 BİRİNCİ BÖLÜM: OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE DEĞERLERİN TEMELİ 16

3 İKİNCİ BÖLÜM: OKUL ÖNCESİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI 38

4 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DİNİ GÜN VE GECELERİN OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ELE... 55

5 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DİNİ GÜN VE GECELER VE KAZANDIRILAN DEĞERLER 102

6 BEŞİNCİ BÖLÜM: UYGULAMA ÖRNEKLERİ VE ETKİNLİKLER 206

1

SUNUŞ

Okul öncesi dönem, bireyin kişilik gelişiminin temel taşlarının döşendiği kritik bir evredir. Bu dönemde çocuklar, çevreleriyle etkileşimleri aracılığıyla değerleri içselleştirmeye başlarlar; empati, saygı, sorumluluk gibi evrensel değerler kadar kültürel ve dini unsurlar da bu süreçte şekillenir. "Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi, Dini Gün ve Geceler" adlı bu çalışma, tam da bu bağlamda, erken çocukluk eğitiminin değer odaklı boyutunu ele almakta ve dini gün ve gecelerin pedagojik entegrasyonunu incelemektedir. Sunuş bölümünde, kitabın genel çerçevesini çizerek, okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin tarihsel evriminden başlayıp, dini unsurların bu eğitimdeki rolüne uzanan bir panorama sunmayı amaçlıyoruz. Bu panorama, yalnızca teorik bir bakış açısı sunmakla kalmayacak, aynı zamanda pratik uygulamalara dair ipuçları da verecektir. Değerler eğitimi, modern eğitim paradigmalarında giderek daha fazla vurgu kazanan bir alan haline gelmiştir; çünkü küreselleşme ve kültürel çeşitlilik, çocukların erken yaşta etik ve manevi değerlerle donatılmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle dini gün ve geceler, bu değerlerin aktarımında güçlü bir araç

olarak işlev görür; zira bunlar, ritüeller, hikayeler ve topluluk etkinlikleri yoluyla soyut kavramları somutlaştırır.

Değerler eğitiminin okul öncesi dönemdeki önemi, Piaget'in bilişsel gelişim kuramından Vygotsky'nin sosyokültürel yaklaşımına kadar uzanan teorik temellere dayanır. Piaget'e göre, çocuklar somut operasyonel evrede soyut düşünmeyi geliştirmeye başlarlar, ancak okul öncesi dönemde daha çok duyusal ve deneyimsel öğrenme hakimdir. Bu noktada, dini gün ve geceler gibi kültürel etkinlikler, çocukların soyut değerleri deneyimleyerek öğrenmelerini sağlar. Örneğin, Ramazan Bayramı veya Kandil geceleri, paylaşma ve dayanışma gibi değerleri somut ritüellerle pekiştirir. Kitabımız, bu teorik temelleri göz önünde bulundurarak, değerler eğitimini bir bütün olarak ele alır ve dini unsurları entegre eder. Türkiye'de okul öncesi eğitim müfredatında değerler eğitiminin yeri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın programlarında giderek artan bir ağırlık kazanmaktadır; ancak dini gün ve gecelerin sistematik entegrasyonu hala tartışmalı bir alandır. Bu çalışma, bu boşluğu doldurmayı hedefleyerek, hem eğitimciler hem de ebeveynler için rehber niteliğinde bir kaynak olmayı amaçlamaktadır. Değerler eğitimi, yalnızca ahlaki gelişimi değil, aynı zamanda duygusal zekayı ve sosyal uyumu da destekler; bu bağlamda, dini günler çocukların empati becerilerini geliştirmede kritik rol oynar.

Tarihsel perspektiften bakıldığında, değerler eğitimi antik Yunan filozoflarından modern eğitim reformcularına kadar uzanan bir geleneğe sahiptir. Platon'un "Devlet" eserinde ideal toplumun eğitim yoluyla şekillendirilmesi vurgusu, değerlerin erken yaşta aşılanması gerekliliğini işaret eder. Benzer şekilde, İslam eğitim geleneğinde, peygamber efendimizin hadislerinde çocuklara erken yaşta dini değerlerin öğretilmesi teşvik edilir.

Okul öncesi dönemde dini gün ve gecelerin eğitimi, bu gelenekleri günümüze uyarlayarak, çocukların manevi gelişimini destekler. Örneğin, Regaip Kandili gibi geceler, dua ve ibadet kavramlarını tanıtarak, çocukların iç huzur ve minnettarlık duygularını besler. Kitabımız, bu tarihsel kökenleri inceleyerek, değerler eğitiminin evrensel ve kültürel boyutlarını harmanlar. Günümüzde, UNESCO'nun sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde değerler eğitimine yer verilmesi, bu alanın küresel önemini vurgular; dini günler ise kültürel çeşitliliği koruyan unsurlar olarak öne çıkar. Türkiye'de, okul öncesi kurumlarında dini günlerin kutlanması, hem laiklik ilkesi hem de kültürel mirasın korunması arasında bir denge gerektirir; bu dengeyi sağlamak, eğitimcilerin profesyonel gelişimine bağlıdır.

Değerler eğitiminin psikolojik temelleri, Erikson'un psikososyal gelişim aşamalarında da görülür; okul öncesi dönemdeki "girişimcilik karşısında suçluluk" aşaması, çocukların değer yargılarını şekillendirir. Dini gün ve geceler, bu aşamada olumlu rol modeller sunarak, çocukların kendilik algısını güçlendirir. Örneğin, Kurban Bayramı etkinlikleri, fedakarlık ve yardımseverlik değerlerini somutlaştırır. Kitabımız, bu psikolojik temelleri detaylandırarak, eğitimcilerin dini unsurları nasıl entegre edebileceklerini tartışır. Araştırmalar, erken çocuklukta değer eğitiminin, ileriki yaşlarda antisosyal davranışları azalttığını gösterir; bu bağlamda, dini günler topluluk bilincini geliştirir. Avrupa Birliği'nin erken çocukluk eğitimi çerçevelerinde değerler eğitimine vurgu yapılması, Türkiye'nin eğitim politikalarına ilham kaynağı olabilir; ancak yerel kültürel unsurların entegrasyonu şarttır. Dini geceler, özellikle Miraç Kandili gibi, hayal gücünü ve maneviyatı teşvik ederek, çocukların yaratıcı düşünme becerilerini destekler.

Sosyolojik açıdan, değerler eğitimi toplumun normlarını aktarmanın bir yoludur; Durkheim'in eğitim sosyolojisinde vurguladığı gibi, okul kolektif bilinci güçlendirir. Okul öncesi dönemde dini gün ve geceler, bu kolektif bilinci kültürel ritüellerle pekiştirir. Örneğin, Berat Kandili, affetme ve arınma temalarını işleyerek, sosyal uyumu teşvik eder. Kitabımız, sosyolojik teorileri temel alarak, dini unsurların okul öncesi müfredatındaki yerini analiz eder. Küreselleşme sürecinde, kültürel değerlerin korunması kritik hale gelmiştir; dini günler bu korumayı sağlar. Türkiye'de yapılan araştırmalar, okul öncesi çocuklarının dini etkinliklere katılımının aile bağlarını güçlendirdiğini ortaya koyar; bu, eğitimciler için önemli bir bulgudur. Değerler eğitimi, cinsiyet eşitliği gibi çağdaş konuları da kapsar; dini günler bu konularda olumlu mesajlar verebilir.

Pedagojik yaklaşımlar açısından, Montessori yöntemi gibi çocuk merkezli modeller, değer eğitimini deneyimsel öğrenmeyle birleştirir. Dini gün ve geceler, bu yöntemlerde hikaye anlatımı ve oyun yoluyla entegre edilebilir. Örneğin, Mevlid Kandili etkinlikleri, peygamber sevgisini oyunlarla aşılar. Kitabımız, çeşitli pedagojik yaklaşımları inceleyerek, uygulama örnekleri sunar. Reggio Emilia yaklaşımında, çocukların çevreyle etkileşimi vurgulanır; dini günler bu etkileşimi kültürel boyutla zenginleştirir. Araştırmalar, okul öncesi dönemde dini eğitim alan çocukların empati seviyelerinin yüksek olduğunu gösterir; bu, değerler eğitiminin etkinliğini kanıtlar. Türkiye'de okul öncesi eğitim programlarında dini günlerin yeri, öğretmen eğitimine bağlıdır; bu çalışma, öğretmenlere rehberlik eder.

Değerler eğitiminin nörobilimsel temelleri, beyin gelişiminin erken dönemdeki plastisitesini vurgular; prefrontal korteksin gelişimi, ahlaki karar verme becerilerini etkiler. Dini gün

ve geceler, ritüellerle bu gelişimi destekler. Örneğin, Kadir Gecesi, dua pratiğiyle dikkat ve odaklanmayı artırır. Kitabımız, nörobilimsel bulguları entegre ederek, dini unsurların bilişsel faydalarını tartışır. Güncel araştırmalar, manevi etkinliklerin stres yönetimini iyileştirdiğini gösterir; bu, okul öncesi çocuklar için önemlidir. Avrupa'da değerler eğitimi modelleri, dini çeşitliliği kapsar; Türkiye bu modellerden öğrenebilir.

Kültürel antropoloji perspektifinden, dini gün ve geceler toplumun ritüel mirasını temsil eder; Levi-Strauss'un yapısal antropolojisinde ritüellerin sembolik anlamı vurgulanır. Okul öncesi dönemde bu ritüeller, çocukların kültürel kimliğini şekillendirir. Örneğin, Muharrem ayı etkinlikleri, tarih bilincini geliştirir. Kitabımız, antropolojik yaklaşımları temel alarak, dini günlerin eğitimdeki rolünü analiz eder. Küresel bağlamda, dini eğitim kültürel çeşitliliği teşvik eder; bu, göçmen toplumlarda önemlidir. Türkiye'de, okul öncesi kurumlarında dini gün kutlamaları, aile katılımını artırır.

Felsefi temeller açısından, değerler eğitimi Kant'ın ahlak felsefesiyle bağlantılıdır; kategorik imperatif, evrensel değerleri vurgular. Dini günler, bu değerleri dini bağlamda somutlaştırır. Örneğin, Ramazan ayı, öz disiplin öğretir. Kitabımız, felsefi tartışmaları inceleyerek, değer eğitiminin etik boyutunu ele alır. Nietzsche'nin değerlerin yeniden değerlendirilmesi fikri, modern eğitimde yankı bulur; dini unsurlar geleneksel değerleri korur.

Eğitim politikaları bağlamında, değerler eğitimi ulusal müfredatlarda yer alır; OECD raporları, değer eğitiminin önemini vurgular. Türkiye'de, dini günlerin entegrasyonu politik tartışmalara konu olur. Kitabımız, politika önerileri sunar. Uluslararası karşılaştırmalar, Finlandiya gibi ülkelerin değer eğitimini gösterir; bu, ilham kaynağıdır.

Aile eğitimi boyutu, değerler eğitiminin temelidir; Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramı, ailenin rolünü vurgular. Dini günler, aile-okul işbirliğini güçlendirir. Kitabımız, aile katılımı stratejilerini tartışır.

Öğretmen eğitimi, değerler eğitiminin başarısını belirler; in-service eğitim programları gereklidir. Dini günler için özel modüller önerilir.

Değerlendirme yöntemleri, değer eğitiminin ölçümünü kapsar; gözlem ve portföy değerlendirmesi uygundur.

Uygulama örnekleri, kitabın pratik kısmını oluşturur; etkinlik planları sunulur.

Gelecek yönelimler, değerler eğitiminin dijitalleşmesini ele alır; sanal gerçeklik dini günleri simüle edebilir.

Erdemli İnsan Yetiştirmenin Toplumsal ve Ahlaki Temelleri

Erdemli insan yetiştirme anlayışı, insanlık tarihinin en eski eğitim ve düşünce problemlerinden biri olarak kabul edilir. Toplumların varlığını sürdürebilmesi, kültürel devamlılık sağlayabilmesi ve bireylerin bir arada huzur içinde yaşayabilmesi, ortak ahlaki değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla mümkündür. Bu bağlamda erdem kavramı, yalnızca bireysel bir nitelik değil, aynı zamanda toplumsal düzenin, sosyal uyumun ve ortak yaşam bilincinin temel taşıdır. Erdemli birey; doğruyu yanlıştan ayırabilen, sorumluluk üstlenebilen, başkalarının haklarına saygı gösteren ve davranışlarını vicdani bir süzgeçten geçirebilen kişidir. Bu niteliklerin kazanımı ise rastlantısal değil; planlı, bilinçli ve erken yaşlardan itibaren sürdürülen bir eğitim sürecinin sonucudur.

Toplumsal yapı, bireylerin davranışlarını şekillendiren en güçlü çevresel unsurlardan biridir. Aile, okul, akran grupları, medya ve kültürel pratikler; çocuğun ahlaki dünyasının inşasında belirleyici rol oynar. Özellikle okul öncesi dönem, bireyin temel değerlerle ilk kez sistematik biçimde karşılaştığı, iyi-kötü, doğru-yanlış, adil-haksız gibi kavramları içselleştirmeye başladığı kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde verilen değerler eğitimi, yalnızca bilgi aktarımı değil; tutum, alışkanlık ve karakter oluşumuna yönelik çok boyutlu bir süreçtir. Erdemli insan yetiştirmenin toplumsal temeli, çocuğun yaşadığı çevrede gözlemlediği davranışlarla, duyduğu söylemler ve deneyimlediği ilişkilerle doğrudan ilişkilidir.

Ahlak, bireyin davranışlarını yönlendiren içsel bir pusula olarak tanımlanabilir. Bu pusulanın oluşumu, erken çocukluk döneminde başlar ve büyük ölçüde duygusal deneyimler üzerinden şekillenir. Okul öncesi çocuklar için ahlak, soyut ilkelerden ziyade somut yaşantılar, örnek alınan yetişkin davranışları ve günlük etkileşimler aracılığıyla anlam kazanır. Bu nedenle erdem eğitimi, yalnızca kural öğretmeye dayalı bir yaklaşım olarak ele alınamaz. Aksine, çocuğun duygularını tanımasına, empati kurmasına, sorumluluk almasına ve vicdan gelişimini desteklemesine olanak tanıyan bir eğitim anlayışını gerektirir. Toplumsal ve ahlaki temelleri güçlü bir erdem eğitimi, çocuğu pasif bir kural uygulayıcısı değil, bilinçli ve duyarlı bir birey olarak yetiştirmeyi hedefler.

Erdem kavramı, birçok düşünce geleneğinde merkezî bir yer tutar. Antik felsefeden dini öğretilere, geleneksel kültürlerden modern eğitim anlayışlarına kadar farklı disiplinlerde erdem; insanın kendisiyle, başkalarıyla ve toplumla kurduğu ilişkinin niteliğini belirleyen bir ölçüt olarak değerlendirilmiştir. İslam ahlak anlayışında erdem, yalnızca bireysel olgunluk değil; aynı

zamanda toplumsal sorumluluk bilinciyle iç içe geçmiş bir kavramdır. Doğruluk, adalet, merhamet, sabır, paylaşma ve saygı gibi değerler, bireyin hem kendini inşa etmesini hem de toplumsal dengeyi korumasını sağlar. Okul öncesi dönemde bu değerlerin temellerinin atılması, çocuğun ilerleyen yaşlarda karşılaşacağı ahlaki ikilemleri daha sağlıklı biçimde değerlendi rebilmesine zemin hazırlar.

Toplumsal yaşam, bireylerden belirli davranış kalıplarını benimsemelerini bekler. Bu beklentiler, yazılı kurallardan çok, kültürel normlar ve ahlaki kabuller üzerinden şekillenir. Erdemli birey, bu normlara körü körüne uyan değil; onların anlamını kavrayarak içselleştiren kişidir. Okul öncesi değerler eğitimi, çocuğa toplumsal kuralları öğretirken aynı zamanda bu kuralların neden var olduğunu hissettirmeyi amaçlar. Örneğin paylaşma değeri, yalnızca "oyuncağını arkadaşınla paylaş" yönergesiyle değil; paylaşmanın oluşturduğu mutluluk, güven ve aidiyet duygusuyla birlikte ele alındığında kalıcı hale gelir. Bu yaklaşım, ahlakın dışsal bir denetim mekanizması olmaktan çıkarak içsel bir davranış rehberine dönüşmesini sağlar.

Ahlaki gelişim, bilişsel gelişimle paralel ilerleyen fakat ondan bağımsız olarak duygusal ve sosyal boyutları da içeren karmaşık bir süreçtir. Okul öncesi dönemde çocuklar, henüz soyut düşünme becerileri tam olarak gelişmediği için ahlaki ilkeleri somut örnekler üzerinden öğrenirler. Bu nedenle erdem eğitimi, hikâyeler, oyunlar, dramatizasyonlar ve günlük yaşam deneyimleriyle desteklenmelidir. Toplumsal ve ahlaki temellere dayalı bir değerler eğitimi, çocuğun yalnızca neyin doğru olduğunu bilmesini değil; doğru olanı yapma isteğini de geliştirmeyi amaçlar. Bu istek, cezadan kaçınma ya da ödül kazanma motivasyonundan değil; içsel bir vicdan duygusundan beslenir.

Erdemli insan yetiştirmenin bir diğer temel boyutu, rol model olma ilkesidir. Çocuklar, yetişkinlerin söylediklerinden çok yaptıklarını dikkate alır. Ailede ve okulda sergilenen davranışlar, çocuğun ahlaki referans çerçevesini oluşturur. Bu bağlamda öğretmenlerin ve ebeveynlerin tutarlılığı, erdem eğitiminin toplumsal ve ahlaki temelleri açısından büyük önem taşır. Sözel olarak öğütlenen değerlerle günlük yaşamda gözlemlenen davranışlar arasında uyumsuzluk olması, çocuğun değer algısında karmaşaya yol açar. Bu nedenle okul öncesi eğitim ortamlarında erdem, yalnızca anlatılan bir kavram değil; yaşanan, hissedilen ve deneyimlenen bir gerçeklik olarak sunulmalıdır.

Toplumların ahlaki yapısı, bireylerin erdem anlayışlarının toplamından oluşur. Bu nedenle erdem eğitimi, bireysel bir gelişim alanı olmanın ötesinde, toplumsal bir sorumluluk olarak değerlendirilmelidir. Okul öncesi dönemde verilen değerler eğitimi, uzun vadede toplumsal barışın, adalet duygusunun ve sosyal dayanışmanın güçlenmesine katkı sağlar. Erdemli bireyler, farklılıklara saygı duyan, çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilen ve ortak iyiyi gözeten bireylerdir. Bu özellikler, demokratik ve sağlıklı bir toplum yapısının vazgeçilmez unsurlarıdır.

Dini gün ve geceler, erdem eğitiminin ahlaki ve toplumsal temellerini destekleyen önemli kültürel ve manevi kaynaklar arasında yer alır. Bu özel zamanlar, paylaşma, yardımlaşma, sabır, şükür ve empati gibi değerlerin somut yaşantılarla desteklenmesine imkân tanır. Okul öncesi dönemde dini gün ve gecelerin pedagojik ilkelere uygun biçimde ele alınması, çocuğun manevi dünyasının sağlıklı bir şekilde gelişmesine katkı sağlar. Bu süreçte amaç, soyut dini bilgileri aktarmaktan çok; bu günlerin taşıdığı ahlaki anlamları çocuğun yaşamına

uyarlamaktır. Böylece erdem, yalnızca bireysel bir özellik değil; toplumsal ve manevi bir bilinç olarak kök salar.

Erdemli insan yetiştirmenin toplumsal ve ahlaki temelleri, süreklilik gerektiren bir eğitim anlayışını zorunlu kılar. Okul öncesi dönemde atılan temeller, ilkokul ve sonraki eğitim kademelerinde pekiştirilmediği takdirde kalıcılığını yitirebilir. Bu nedenle değerler eğitimi, eğitim sisteminin bütüncül bir parçası olarak ele alınmalı; farklı yaş düzeylerinde tutarlı bir biçimde sürdürülmelidir. Erdem eğitiminin başarıya ulaşması, bireyin kendisiyle barışık, çevresiyle uyumlu ve topluma karşı sorumluluk bilinci gelişmiş bir insan olarak yetişmesine bağlıdır. Bu yaklaşım, insanı yalnızca bilgiyle donatmayı değil; karakteriyle, vicdanıyla ve ahlaki duruşuyla bütüncül bir varlık olarak ele alır.

Dini Gün ve Gecelerin Değer Aktarımındaki Rolü

Dini gün ve geceler, toplumların manevi hafızasını canlı tutan, bireysel ve toplumsal değerlerin yeniden hatırlandığı, paylaşıldığı ve yaşantıya dönüştürüldüğü özel zaman dilimleridir. Bu günler, yalnızca inanç temelli ritüellerin yerine getirildiği takvimsel dönemler olarak değil; aynı zamanda ahlaki tutumların, sosyal sorumluluk bilincinin ve erdem temelli davranışların güçlendiği kültürel alanlar olarak değerlend irilmelidir. Özellikle okul öncesi dönemde, dini gün ve geceler aracılığıyla gerçekleştirilen değer aktarımı, çocuğun hem manevi dünyasının hem de toplumsal ilişkilerinin sağlıklı biçimde gelişmesine katkı sunar. Bu süreç, soyut dini kavramların somut yaşantılarla desteklenmesini mümkün kılarak, çocuğun değerleri anlamlandırmasını ve içselleştirmesini kolaylaştırır.

Okul öncesi dönem, bireyin temel kişilik özelliklerinin, ahlaki eğilimlerinin ve sosyal davranış kalıplarının şekillendiği kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde çocuklar, dünyayı anlamlandırırken büyük ölçüde duyusal deneyimlere, duygusal etkileşimlere ve gözleme dayalı öğrenme süreçlerine ihtiyaç duyarlar. Dini gün ve geceler, bu ihtiyaçlara cevap verebilecek güçlü bir pedagojik potansiyele sahiptir. Bayramlar, kandiller, mübarek geceler ve dini özel zamanlar; paylaşma, yardımlaşma, sabır, şükür, affetme ve merhamet gibi değerlerin doğal bağlamlar içinde ele alınmasına imkân tanır. Bu yönüyle dini gün ve geceler, değerler eğitimi açısından hazır ve anlamlı öğrenme ortamları sunar.

Değer aktarımı, yalnızca bilgi düzeyinde gerçekleşen bir süreç değildir. Gerçek ve kalıcı değer kazanımı, bireyin duygu, düşünce ve davranış boyutlarının birlikte ele alınmasını gerektirir. Dini gün ve geceler, bu üç boyutu bir araya getiren nadir toplumsal deneyim alanlarından biridir. Çocuk, bu özel zamanlarda yalnızca bir anlatı dinlemez; aynı zamanda ailesiyle, öğretmeniyle ve akranlarıyla birlikte ortak bir duyguyu paylaşır. Bu paylaşım, değerlerin sözel açıklamalardan çıkarak yaşantıya dönüşmesini sağlar. Örneğin bir bayram sabahı yaşanan sevinç, büyüklerin ziyaret edilmesi, hediyelerin paylaşılması ve ihtiyaç sahiplerinin hatırlanması; çocuğun zihninde yardımlaşma ve saygı değerlerini somutlaştırır.

Dini gün ve gecelerin değer aktarımındaki etkisi, kültürel süreklilik açısından da önemli bir işleve sahiptir. Toplumlar, ortak değerlerini yalnızca yazılı metinlerle değil; ritüeller, semboller ve tekrar eden pratikler aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarır. Okul öncesi dönemde bu kültürel pratiklerle tanışan çocuk, ait olduğu toplumu tanımaya ve bu toplumun değer dünyasını içselleştirmeye başlar. Bu süreç, çocuğun kimlik

gelişimini desteklerken aynı zamanda toplumsal aidiyet duygusunu güçlendirir. Aidiyet hissi gelişmiş bireylerin, toplumsal değerlere daha duyarlı ve sorumluluk sahibi davranışlar sergilediği bilinmektedir.

Ahlaki gelişim açısından dini gün ve geceler, çocuğun vicdan gelişimini destekleyen önemli araçlar sunar. Bu özel zamanlar, iyilik yapmanın, başkalarını düşünmenin ve paylaşmanın sadece bireysel bir tercih değil; toplumsal olarak değer verilen bir davranış olduğunu hissettirir. Okul öncesi çocuklar, bu tür davranışların takdir edildiğini ve anlamlı bulunduğunu deneyimleyerek öğrenirler. Bu öğrenme süreci, dışsal ödül ve ceza mekanizmalarından ziyade, içsel bir ahlaki motivasyonun gelişmesine katkı sağlar. Çocuk, iyi davranışın yalnızca kendisi için değil; başkaları için de değerli olduğunu fark eder.

Dini gün ve geceler, değer aktarımında zamanın ruhunu kullanma avantajı sunar. Günlük eğitim akışı içinde soyut kalabilecek birçok değer, bu özel zamanlarda doğal bir bağlam kazanır. Örneğin sabır değeri, uzun süren bir hazırlık süreciyle ilişkilendirilebilir; şükür, sahip olunanların farkına varma etkinlikleriyle desteklenebilir; affetme, kırgınlıkların konuşulduğu ve barışmanın teşvik edildiği paylaşımlarla ele alınabilir. Bu bağlam temelli yaklaşım, değerlerin çocuk zihninde anlamlı bir bütünlük oluşturmasını sağlar.

Okul öncesi eğitim ortamlarında dini gün ve gecelerin ele alınışı, pedagojik hassasiyet gerektiren bir konudur. Bu süreçte amaç, çocuğa soyut dini hükümler öğretmek ya da bilişsel düzeyini aşan bilgiler sunmak değildir. Asıl hedef, bu günlerin taşıdığı insani ve ahlaki değerleri çocuğun gelişim düzeyine uygun biçimde aktarmaktır. Hikâyeler, semboller, drama çalışmaları, sanat etkinlikleri ve oyunlar aracılığıyla yapılan değer aktarımı, çocuğun öğrenme sürecine aktif katılımını

sağlar. Böylece çocuk, pasif bir dinleyici olmaktan çıkarak değerlerin bir parçası haline gelir.

Dini gün ve gecelerin değer aktarımındaki rolü, aile-okul iş birliği açısından da dikkate değerdir. Bu özel zamanlar, eğitim kurumları ile aileler arasında ortak bir dil ve hedef oluşturur. Evde yaşanan deneyimlerle okulda yapılan etkinliklerin örtüşmesi, çocuğun değer algısında tutarlılık sağlar. Tutarlı mesajlar alan çocuk, hangi davranışların neden önemli olduğunu daha kolay kavrar. Bu durum, değerlerin kalıcı hale gelmesinde belirleyici bir faktördür. Aksi halde, okulda verilen değer eğitimi ile evde gözlemlenen uygulamalar arasındaki uyumsuzluk, çocuğun kafasında ahlaki bir belirsizlik oluşturabilir.

Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma, dini gün ve gecelerin öne çıkan değer boyutlarından biridir. Özellikle ihtiyaç sahiplerini hatırlamaya yönelik yapılan etkinlikler, çocuğun empati becerisini geliştirir. Okul öncesi dönemde empati, bilişsel bir beceriden çok duygusal bir farkındalık olarak ortaya çıkar. Çocuk, başkasının ihtiyacını gördüğünde hissettiği duygular üzerinden öğrenir. Bu nedenle dini gün ve gecelerde yapılan yardım faaliyetleri, sembolik de olsa, çocuğun başkalarının yaşam koşullarını fark etmesine ve duyarlılık geliştirmesine katkı sunar.

Dini gün ve geceler, aynı zamanda zaman kavramının ve sabrın öğrenilmesi açısından da eğitici bir işlev üstlenir. Beklenen bir bayram, hazırlıkları yapılan bir özel gün ya da anlamı anlatılan bir mübarek gece; çocuğa beklemeyi, hazırlanmayı ve süreci anlamlandırmayı öğretir. Bu süreçler, çocuğun özdenetim becerilerinin gelişmesine destek olur. Özdenetim, erdemli davranışların temel yapı taşlarından biridir ve erken yaşlarda kazanıldığında yaşam boyu süren olumlu etkiler yaratır.

Manevi değerler, bireyin yaşamı anlamlandırmasında önemli bir rol oynar. Dini gün ve geceler, çocuğun hayatında ilk kez "anlam" kavramıyla karşılaştığı özel zamanlar olabilir. Bu anlam, karmaşık teolojik açıklamalarla değil; sevgi, iyilik, paylaşma ve umut gibi evrensel duygular üzerinden kurulur. Okul öncesi dönemde bu tür anlamlandırmalar, çocuğun ruhsal güvenliğini destekler ve dünyaya karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmesine yardımcı olur.

Dini gün ve gecelerin değer aktarımındaki rolü, yalnızca bireysel ahlak gelişimiyle sınırlı değildir. Bu özel zamanlar, toplumsal barışın ve birlikte yaşama kültürünün güçlenmesine de katkı sağlar. Ortak sevinçler, paylaşılan duygular ve kolektif ritüeller; toplum üyeleri arasında görünmez bağlar kurar. Bu bağlar, çocukların ilerleyen yaşamlarında toplumsal sorumluluk bilinci geliştirmelerine zemin hazırlar. Çocuk, kendisini yalnızca bireysel bir varlık olarak değil; daha büyük bir bütünün parçası olarak algılamaya başlar.

Okul öncesi dönemde dini gün ve gecelerin değer aktarımındaki etkisi, bilinçli ve planlı bir eğitim yaklaşımıyla desteklendiğinde anlam kazanır. Rastgele ve yüzeysel etkinlikler, bu günlerin taşıdığı derin anlamı yansıtmakta yetersiz kalabilir. Bu nedenle eğitimcilerin, dini gün ve geceleri ele alırken hem pedagojik hem de kültürel bir farkındalıkla hareket etmeleri gerekir. Değerlerin çocuğun yaşantısına dokunduğu, duygusal bağ kurabildiği ve anlamlandırabildiği etkinlikler, bu sürecin başarısını belirleyen temel unsurlardır.

Dini gün ve geceler, değerler eğitimi açısından doğal, güçlü ve çok yönlü bir kaynak sunar. Bu kaynak, doğru kullanıldığında çocuğun ahlaki gelişimini, sosyal uyumunu ve manevi dünyasını destekleyen önemli bir eğitim aracına dönüşür. Okul öncesi dönemde bu özel zamanların anlamına

uygun biçimde ele alınması, erdemli bireylerin yetişmesine katkı sağlayan sağlam bir temel oluşturur. Bu temel, bireyin yaşamı boyunca karşılaşacağı ahlaki kararlar ve toplumsal sorumluluklar için yol gösterici bir iç pusula işlevi görür.

2

BİRİNCİ BÖLÜM: OKUL ÖNCESİ DÖNEM VE DEĞERLERİN TEMELİ

Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Gelişim Özellikleri

Okul öncesi dönem, bireyin yaşam boyu sürecek kişilik özelliklerinin, davranış örüntülerinin ve değer algısının temellerinin atıldığı kritik bir gelişim evresidir. Bu dönem, genellikle 0–6 yaş aralığını kapsamakla birlikte, özellikle 3–6 yaş arası süreç; bilişsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimin hız kazandığı, öğrenmenin büyük ölçüde deneyim, gözlem ve taklit yoluyla gerçekleştiği bir zaman dilimini ifade eder. Çocuk, bu dönemde yalnızca çevresini tanımakla kalmaz; aynı zamanda kendisini, başkalarını ve toplum içindeki yerini anlamlandırmaya başlar. Bu nedenle okul öncesi dönem gelişim özellikleri, değerler eğitimi ve ahlaki kazanımlar açısından belirleyici bir öneme sahiptir.

Çocuğun gelişimi bütüncül bir yapı sergiler. Bilişsel

gelişim, duygusal deneyimlerden; sosyal ilişkiler, ahlaki yargılardan; ahlaki gelişim ise hem bilişsel olgunluktan hem de duygusal farkındalıktan beslenir. Bu alanlar birbirinden bağımsız düşünülemez. Okul öncesi dönemde verilen eğitimin niteliği, çocuğun bu gelişim alanlarını ne ölçüde sağlıklı biçimde bütünleştirebildiğiyle doğrudan ilişkilidir. Özellikle değerler eğitimi bağlamında çocuğun gelişim özelliklerini tanımak, eğitsel yaklaşımın çocuğun doğasına uygun biçimde yapılandırılmasını zorunlu kılar.

Bilişsel Gelişim

Okul öncesi dönemde bilişsel gelişim, çocuğun düşünme biçiminin hızla değiştiği ve genişlediği bir süreçtir. Bu dönemde çocuklar, çevrelerini keşfetmeye yönelik güçlü bir merak duygusuna sahiptir. Nesneleri tanımak, neden-sonuç ilişkileri kurmak, olayları sıralamak ve benzerlik-farklılıkları ayırt etmek gibi bilişsel beceriler giderek gelişir. Ancak bu gelişim, yetişkin düşüncesinden farklı olarak somut yaşantılara dayalıdır. Çocuk, soyut kavramları anlamakta zorlanır ve bilgiyi büyük ölçüde gördüğü, dokunduğu ve deneyimlediği durumlar üzerinden yapılandırır.

Bilişsel gelişimin bu özelliği, değerler ve ahlaki kavramların aktarımında doğrudan belirleyici olur. Adalet, doğruluk, sabır, sorumluluk gibi soyut değerler; okul öncesi dönemde doğrudan tanımlarla değil, somut örnekler ve yaşantılar yoluyla anlam kazanır. Çocuk, bir oyunda sırasını beklediğinde adalet kavramını; bir arkadaşına yardım ettiğinde iyilik değerini; yanlış bir davranışın ardından özür dilediğinde sorumluluk bilincini deneyimleyerek öğrenir. Bu öğrenme süreci, bilişsel gelişimin doğasına uygun şekilde yapılandırıldığında kalıcı hale

gelir.

Bu dönemde çocukların düşünce yapısı, benmerkezci bir özellik gösterir. Çocuk, dünyayı kendi bakış açısından algılar ve başkalarının düşünce ve duygularını anlamakta sınırlılıklar yaşayabilir. Ancak bu durum, ahlaki gelişim açısından bir eksiklik değil; gelişimin doğal bir aşaması olarak değerlend irilmelidir. Eğitim ortamında sunulan uygun deneyimler sayesinde çocuk, zamanla farklı bakış açılarını fark etmeye ve empati kurmaya başlar. Bilişsel gelişimle desteklenen bu süreç, çocuğun ahlaki muhakeme kapasitesinin temelini oluşturur.

Duygusal Gelişim

Duygusal gelişim, okul öncesi dönemde çocuğun kendisini ve başkalarını anlamasında merkezi bir rol üstlenir. Bu dönemde çocuklar, yoğun ve hızlı değişen duygular yaşarlar. Sevinç, öfke, korku, kıskançlık, üzüntü gibi temel duygular, çoğu zaman kontrolsüz ve doğrudan davranışlara yansıyan bir yapı sergiler. Çocuğun bu duyguları tanıması, adlandırması ve uygun biçimde ifade etmeyi öğrenmesi, sağlıklı bir kişilik gelişiminin ön koşullarından biridir.

Duygusal gelişim, değerler eğitimiyle doğrudan ilişkilidir. Merhamet, empati, sabır ve affetme gibi erdemler, bilişsel açıklamalardan çok duygusal deneyimlerle öğrenilir. Okul öncesi dönemde çocuk, bir arkadaşının üzüldüğünü fark ettiğinde ve buna karşılık şefkatli bir davranış sergilediğinde, merhamet değerini içselleştirmeye başlar. Bu süreçte yetişkinin rehberliği, çocuğun duygularını bastırmak yerine anlamlandırmasına yardımcı olmalıdır.

Duygusal güvenlik, ahlaki gelişimin temel dayanaklarından biridir. Kendini güvende hisseden çocuk, çevresini keşfetmeye

ve sosyal ilişkilere açık hale gelir. Bu güven duygusu, çocuğun hata yapmaktan korkmadan davranışlarını sorgulamasını ve sorumluluk almasını kolaylaştırır. Duygusal olarak desteklenen bir çocuk, doğru davranışı yalnızca cezadan kaçınmak için değil; başkalarının duygularını önemseyerek gerçekleştirmeye yönelir. Bu yönelim, içsel ahlak gelişiminin önemli bir göstergesidir.

Sosyal Gelişim

Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal ilişkilerinin çeşitlendiği ve derinleştiği bir zaman dilimidir. Aile merkezli ilişkilerden akran etkileşimlerine geçiş, bu dönemin belirgin özelliklerinden biridir. Çocuk, grup içinde var olmayı, paylaşmayı, sıra beklemeyi ve ortak kurallara uymayı deneyimlemeye başlar. Bu deneyimler, sosyal gelişimin yanı sıra ahlaki farkındalığın da temelini oluşturur.

Sosyal gelişim sürecinde çocuk, toplumsal normlarla tanışır. Bu normlar, yazılı kurallardan çok; günlük yaşam pratikleri ve sosyal etkileşimler aracılığıyla öğrenilir. Çocuk, bir davranışın kabul görüp görmediğini, çevresinden aldığı tepkilerle anlamlandırır. Ancak bu noktada yetişkin rehberliği büyük önem taşır. Sadece "doğru" ve "yanlış" etiketleriyle yapılan yönlendirmeler, çocuğun davranışlarının arkasındaki anlamı kavramasını zorlaştırabilir. Bunun yerine, davranışların sosyal sonuçlarının açıklanması, çocuğun sosyal ve ahlaki gelişimini destekler.

Sosyal gelişim, empati becerisinin gelişmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Okul öncesi dönemde empati, tam anlamıyla bilişsel bir beceri olmaktan çok; duygusal bir farkındalık olarak ortaya çıkar. Çocuk, başkasının duygusunu kendi deneyimleri

üzerinden anlamaya çalışır. Bu süreçte yaşanan her sosyal etkileşim, çocuğun ahlaki dünyasını şekillendiren bir öğrenme alanına dönüşür. Grup oyunları, ortak etkinlikler ve iş birliğine dayalı çalışmalar, erdem temelli değerlerin doğal biçimde öğrenilmesini sağlar.

Ahlaki Gelişimin Temelleri

Ahlaki gelişim, okul öncesi dönemde atılan temeller üzerine inşa edilir ve bu temeller, bireyin yaşam boyu sergileyeceği davranışların yönünü belirler. Bu dönemde ahlak, soyut ilkelerden çok; somut yaşantılar ve duygusal tepkiler üzerinden şekillenir. Çocuk, bir davranışın doğru ya da yanlış olduğunu çoğu zaman yetişkinin tepkisine, ortamın duygusal atmosferine ve davranışın sonuçlarına bakarak değerlendirir.

Okul öncesi dönemde ahlaki gelişimin en belirgin özelliği, dışsal yönlendirmeye açıklıktır. Çocuk, davranışlarını ödül ve ceza ilişkisi içinde değerlendirme eğilimindedir. Ancak bu durum, ahlaki gelişimin yüzeysel olduğu anlamına gelmez. Aksine, bu süreç; içsel ahlakın gelişmesi için gerekli deneyimlerin birikmesini sağlar. Yetişkinin görevi, çocuğun bu deneyimleri anlamlandırmasına yardımcı olmak ve davranışlarının başkaları üzerindeki etkisini fark etmesini sağlamaktır.

Vicdan gelişimi, ahlaki gelişimin merkezinde yer alır. Vicdan, çocuğun davranışlarını yalnızca dışsal denetimle değil; içsel bir değerlendirme süreciyle yönlendirmesini ifade eder. Okul öncesi dönemde vicdan, duygusal bağlar ve güven ilişkileri üzerinden gelişir. Sevildiğini, kabul edildiğini ve değer verildiğini hisseden çocuk, başkalarına zarar vermekten kaçınma eğilimi geliştirir. Bu eğilim, ahlaki davranışların temelini oluşturur.

Ahlaki gelişimin temelleri, rol model davranışlarla güçlenir.

Çocuk, yetişkinlerin sergilediği tutumları gözlemleyerek öğrenir. Söylenen değerlerle yaşanan davranışlar arasındaki tutarlılık, ahlaki gelişimin sağlıklı ilerlemesi açısından belirleyicidir. Okul öncesi eğitim ortamlarında öğretmenin adil, sabırlı ve saygılı tutumu; çocuğun bu değerleri içselleştirmesine doğrudan katkı sağlar. Ahlak, bu bağlamda öğretilen bir bilgi değil; yaşanan bir deneyim olarak çocuğun dünyasında yer edinir.

Okul öncesi dönemde ahlaki gelişimin desteklenmesi, çocuğun ilerleyen yaşamında karşılaşacağı toplumsal ve bireysel sorumluluklara hazırlanmasını sağlar. Bu hazırlık, yalnızca kurallara uyan bireyler yetiştirmeyi değil; doğruyu içselleştirmiş, vicdan sahibi ve sorumluluk bilinci gelişmiş insanlar yetiştirmeyi hedefler. Bu hedef doğrultusunda bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim alanlarının birbiriyle uyumlu biçimde desteklenmesi, değerler eğitiminin temel dayanağını oluşturur.

Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi

Değer kavramı, bireyin yaşamı anlamlandırma biçimini, davranışlarına yön veren ölçütleri ve toplumsal ilişkilerde benimsediği tutumları belirleyen temel unsurlardan biridir. İnsan, doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu sosyal çevre aracılığıyla belirli değerlerle karşılaşır ve bu değerler doğrultusunda bir davranış repertuarı geliştirir. Değerler, bireyin neyin doğru, neyin önemli, neyin tercih edilir olduğuna dair yargılar oluşturmasına yardımcı olur. Bu yönüyle değerler, yalnızca bireysel tercihler değil; aynı zamanda toplumsal düzenin, kültürel sürekliliğin ve ortak yaşamın yapı taşlarıdır. Eğitim süreci ise bu değerlerin bilinçli, planlı ve gelişimsel

özelliklere uygun biçimde aktarılmasını sağlayan temel araçlardan biridir.

Değerler eğitimi, bireyin yalnızca bilgi düzeyini artırmayı değil; kişilik gelişimini, ahlaki duruşunu ve toplumsal sorumluluk bilincini güçlendirmeyi hedefleyen çok boyutlu bir eğitim alanıdır. Özellikle okul öncesi dönem, değerler eğitiminin en hassas ve en etkili biçimde ele alınması gereken evresini oluşturur. Bu dönemde çocuklar, değerleri soyut tanımlar aracılığıyla değil; yaşantılar, ilişkiler ve duygusal deneyimler yoluyla öğrenirler. Bu nedenle değerler eğitimi, çocuğun gelişim özelliklerini merkeze alan, doğal öğrenme ortamlarını esas alan ve erdem temelli bir yaklaşımı zorunlu kılar.

Değer Nedir?

Değer kavramı, insanın dünyayı algılama, anlamlandırma ve bu anlam doğrultusunda davranış geliştirme biçimini belirleyen temel zihinsel ve duygusal yapılardan biridir. Değer, bireyin neyin önemli, neyin öncelikli, neyin doğru ya da kabul edilebilir olduğuna ilişkin geliştirdiği içsel ölçütler bütünüdür. Bu yönüyle değer, yalnızca bireysel bir tercih alanı değil; aynı zamanda toplumsal yaşamın düzenleyici unsurlarından biri olarak işlev görür. İnsan ilişkilerinden sosyal kurumlara, eğitim anlayışından kültürel sürekliliğe kadar pek çok alan, değerler aracılığıyla anlam kazanır.

Değer kavramı çoğu zaman ahlak, tutum, norm ve inanç kavramlarıyla birlikte anılsa da, bu kavramlardan farklı bir yapıya sahiptir. Ahlak, değerlerin davranışa yansıyan boyutunu temsil ederken; normlar, değerlerin toplumsal düzeyde kabul edilmiş kurallar hâline gelmiş biçimini ifade eder. Değer ise bu yapıların temelinde yer alan, bireyin iç dünyasında anlam

bulan ve davranışlara yön veren zihinsel-ruhsal bir çekirdek işlevi görür. Bu nedenle değer, doğrudan gözlemlenebilen bir olgu değil; davranışlar, tercihler ve tepkiler aracılığıyla dolaylı olarak anlaşılabilen bir yapı olarak değerlendirilir.

Değerler, bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı deneyimler, ilişkiler ve sosyal etkileşimler aracılığıyla şekillenir. Ancak bu şekillenme süreci, yetişkinlikte başlayan bir kazanım değildir. Değerlerin temelleri, yaşamın en erken dönemlerinde, özellikle okul öncesi çağda atılır. Bu dönemde çocuk, henüz soyut düşünme becerileri gelişmemiş olsa da, değerlerin duygusal ve ilişkisel boyutlarıyla yoğun biçimde karşılaşır. Sevgi görmek, adil muameleyle karşılaşmak, sınırların tutarlı biçimde uygulanması gibi deneyimler; çocuğun değer algısının ilk yapı taşlarını oluşturur.

Değer kavramı, bireyin yalnızca neyi doğru bulduğunu değil; aynı zamanda neye anlam yüklediğini de ortaya koyar. Bu bağlamda değer, davranışı yönlendiren bir kuraldan ziyade, davranışa anlam kazandıran bir iç yönelimdir. Örneğin paylaşma değeri, çocuğun elindeki oyuncağı vermesiyle sınırlı bir davranış değildir; bu davranışın ardında başkasıyla ilişki kurma, onu önemseme ve birlikte olma isteği yer alır. Değer, işte bu isteğin ve anlamın kaynağıdır.

Okul öncesi dönemde değerler, bilişsel düzeyde tanımlanabilen kavramlar olmaktan çok, hissedilen ve yaşanan deneyimler olarak ortaya çıkar. Çocuk, "saygı" kavramını sözel olarak tanımlayamaz; ancak saygı gördüğünde bunun duygusal karşılığını hisseder. Benzer şekilde adalet, çocuk için soyut bir ilke değil; oyunda haksızlığa uğramadığında ya da hakkının gözetildiğini hissettiğinde anlam kazanan bir yaşantıdır. Bu nedenle değerler, okul öncesi dönemde öğretilecek bilgi başlıkları olarak değil; yaşantı yoluyla içselleştirilecek anlam alanları

olarak ele alınmalıdır.

Değerlerin oluşumunda duygular belirleyici bir rol oynar. Sevgi, güven, korku, utanç ve gurur gibi duygular; değerlerin çocuk dünyasında nasıl yer edeceğini belirler. Sevgiyle ilişkilendirilen bir değer, çocuğun iç dünyasında olumlu bir karşılık bulurken; korku ve ceza temelli yaklaşımlarla sunulan değerler, yüzeysel ve geçici bir uyum davranışına dönüşebilir. Bu nedenle değer eğitimi, duygusal güvenliğin sağlandığı bir ortamda anlam kazanır.

Değer kavramı aynı zamanda kültürel bir içeriğe sahiptir. Her toplum, kendi tarihsel birikimi, inanç sistemi ve sosyal yapısı doğrultusunda belirli değerleri ön plana çıkarır. Ancak bu durum, değerlerin yalnızca kültüre özgü olduğu anlamına gelmez. Sevgi, adalet, dürüstlük ve merhamet gibi temel değerler, evrensel bir nitelik taşır. Okul öncesi dönemde değerler eğitimi, bu evrensel değerleri çocuğun yaşadığı kültürel bağlam içinde anlamlandırmayı hedefler. Böylece çocuk, hem ait olduğu toplumu tanır hem de insanî ortak paydalarla ilişki kurar.

Değerler, bireyin kimlik gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Çocuk, hangi davranışlarının kabul gördüğünü, hangilerinin anlamlı bulunduğunu gözlemleyerek kendilik algısını inşa eder. Bu süreçte değerler, çocuğun "nasıl bir insanım" sorusuna verdiği örtük yanıtların temelini oluşturur. Değerlerin tutarlı biçimde yaşandığı bir çevrede büyüyen çocuk, kimlik gelişimini daha sağlam temeller üzerine kurar.

Eğitim bağlamında değer, yalnızca kazandırılması hedeflenen bir çıktı değil; eğitimin niteliğini belirleyen temel bir ölçüttür. Değerlerden bağımsız bir eğitim anlayışı, bilgiyi aktarabilir ancak anlam oluşturamaz. Okul öncesi eğitimde değerler, öğrenme sürecinin merkezinde yer aldığında; bilgi, beceri ve

tutumlar daha bütünlüklü bir yapıya kavuşur. Bu bağlamda değer, eğitimin hem içeriğini hem de yöntemini belirleyen temel bir referans noktasıdır.

Değer kavramı, çocuk için zaman içinde derinleşen ve dönüşen bir yapı sergiler. Okul öncesi dönemde değer, daha çok somut ilişkiler üzerinden şekillenirken; ilerleyen yaşlarda soyut düşünme becerilerinin gelişmesiyle birlikte ilkelere ve ahlaki muhakemeye dönüşür. Ancak bu dönüşümün sağlıklı gerçekleşebilmesi, erken dönemde atılan temellerin niteliğine bağlıdır. Güven, sevgi ve tutarlılık temelinde gelişen değer algısı, ileriki yaşlarda daha bilinçli ve içselleştirilmiş bir hâl alır.

Değerler, bireyin davranışlarını yönlendiren içsel pusula işlevi görür. Bu pusula, dış denetim ortadan kalktığında da bireyin yönünü belirlemeye devam eder. Okul öncesi dönemde değerlerin içselleştirilmesi, bu pusulanın oluşum sürecidir. Çocuk, yalnızca yetişkinin gözetimi altında değil; kendi başınayken de belirli davranışları seçmeye başladığında, değer bilincinin temelleri atılmış olur.

Değer kavramı, çocuğun toplumsal yaşama katılımında da belirleyici bir rol oynar. İş birliği yapabilme, kurallara uyma, başkalarının haklarını gözetme gibi sosyal beceriler; değerlerle doğrudan ilişkilidir. Bu becerilerin gelişimi, çocuğun yalnızca bireysel uyumunu değil; toplumsal uyumunu da destekler. Bu yönüyle değerler, bireysel gelişimin ötesinde, toplumsal sürekliliğin de taşıyıcı unsurlarıdır.

Dini ve manevi değerler, değer kavramının anlam dünyasını genişleten bir boyut sunar. Okul öncesi dönemde bu değerlerin ele alınışı, çocuğun anlam arayışını destekleyen bir çerçeve oluşturur. Ancak bu çerçevenin sağlıklı olabilmesi, değerlerin korku ve zorlamadan uzak, sevgi ve iyilik temelli bir anlayışla sunulmasına bağlıdır. Bu yaklaşım, değer kavramını çocuğun

iç dünyasında güvenli ve anlamlı bir yere konumlandırır.

Değer, bu bağlamda yalnızca öğretilecek bir kavram değil; çocuğun insan olma hâlini biçimlendiren bir yaşam rehberidir. Okul öncesi dönemde değerler, çocuğun dünyasında henüz adlandırılmamış olsa bile, hissedilen ve yaşanan bir gerçeklik olarak varlık gösterir. Eğitimcinin ve ebeveynin görevi, bu gerçekliği bilinçli biçimde desteklemek ve çocuğun değerlerle kurduğu bağı güçlendirmektir.

Evrensel ve Kültürel Değerler

Değerler, kapsam ve köken açısından evrensel ve kültürel olmak üzere iki temel grupta ele alınabilir. Evrensel değerler; farklı toplumlar, inanç sistemleri ve kültürler arasında ortak kabul gören, insan olmanın temel gerekliliklerileyle ilişkilendirilen değerlerdir. Adalet, dürüstlük, saygı, merhamet, sorumluluk ve yardımlaşma gibi değerler, evrensel nitelik taşır. Bu değerler, insanın insanla kurduğu ilişkilerin ahlaki zeminini oluşturur ve toplumsal barışın temel dayanakları arasında yer alır.

Kültürel değerler ise bir toplumun tarihsel deneyimleri, inanç yapısı, gelenekleri ve yaşam biçimi doğrultusunda şekillenen özgün değerlerdir. Bu değerler, toplumsal kimliğin korunmasında ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında önemli bir rol oynar. Dini gün ve geceler, bayramlar, aile yapısı ve toplumsal ritüeller; kültürel değerlerin çocuklara aktarılmasında etkili araçlar olarak öne çıkar. Okul öncesi dönemde evrensel ve kültürel değerlerin bir arada ele alınması, çocuğun hem insanlığa ait ortak değerleri tanımasına hem de ait olduğu toplumun değer dünyasını içselleştirmesine katkı sağlar.

Okul Öncesinde Değerlerin Kazanım Süreci

Okul öncesi dönemde değerlerin kazanımı, planlı öğretim süreçlerinden çok; doğal öğrenme ortamları ve günlük yaşantılar aracılığıyla gerçekleşir. Çocuklar bu dönemde değerleri, söylenenlerden ziyade gözlemledikleri davranışlar üzerinden öğrenirler. Bu nedenle değerler eğitimi, örtük bir müfredat niteliği taşır. Öğretmenin sınıf içindeki tutumu, akranlar arasındaki ilişkiler, oyun sırasında yaşanan etkileşimler ve günlük rutinler; değer kazanım sürecinin temel bileşenleridir.

Değerlerin kazanımı, tekrar ve tutarlılık gerektirir. Çocuğun farklı ortamlarda benzer değerlerle karşılaşması, bu değerlerin içselleştirilmesini kolaylaştırır. Okul ve aile arasındaki tutarlılık, bu süreçte belirleyici bir faktördür. Evde saygı ve paylaşma davranışları desteklenen bir çocuğun, okul ortamında bu değerleri benimsemesi daha doğal bir süreç haline gelir. Değerlerin kazanımı, bilişsel açıklamalardan çok; duygusal bağlar ve sosyal deneyimler yoluyla gerçekleştiği için, çocuğun kendini güvende hissettiği öğrenme ortamları büyük önem taşır.

Erdemli İnsan Kavramı

Erdemli insan kavramı, bireyin yalnızca kurallara uyan değil; doğruyu içselleştirmiş, vicdan sahibi ve sorumluluk bilinci gelişmiş bir kişilik yapısına sahip olmasını ifade eder. Erdemli insan, davranışlarını dışsal denetim mekanizmalarına bağlı kalmadan yönlendirebilen, başkalarının hak ve duygularını gözeten ve toplumsal yararı bireysel çıkarlarının önünde tutabilen bireydir. Bu anlayış, insanı yalnızca bilişsel yeterlilikleriyle değil; ahlaki duruşu ve karakter özellikleriyle

bir bütün olarak ele alır.

Okul öncesi dönemde erdemli insan kavramı, yetişkin dünyasındaki soyut tanımlarla değil; somut davranış örnekleri üzerinden şekillenir. Çocuk için erdem, bir arkadaşına yardım etmek, sıraya uymak, haksızlık yaptığında özür dilemek ya da başkasının üzüntüsünü fark etmek gibi günlük yaşantılarla anlam kazanır. Bu davranışlar, erdemli insan olmanın temel yapı taşlarını oluşturur.

Erdem Nedir?

Erdem, bireyin ahlaki açıdan doğru olanı bilmesi ve bu bilgiyi davranışa dönüştürebilme yetkinliği olarak tanımlanabilir. Erdem, yalnızca niyet ya da düşünce düzeyinde kalan bir özellik değil; tutarlı davranışlarla ortaya çıkan bir karakter niteliğidir. Sabır, adalet, merhamet, dürüstlük ve sorumluluk gibi erdemler, bireyin hem kendisiyle hem de toplumla kurduğu ilişkinin niteliğini belirler.

Okul öncesi dönemde erdem, doğuştan gelen bir özellik değil; öğrenilen ve geliştirilen bir bilinçtir. Bu bilinç, çocuğun çevresinde gözlemlediği davranışlar, yaşadığı duygusal deneyimler ve sosyal etkileşimler yoluyla şekillenir. Erdemin temeli, çocuğun başkalarıyla kurduğu ilişkilerde neyi doğru ve anlamlı bulduğuyla doğrudan ilişkilidir.

Çocukta Erdem Bilincinin Oluşumu

Çocukta erdem bilincinin oluşumu, insan gelişiminin yalnızca ahlaki değil; aynı zamanda duygusal, bilişsel ve sosyal boyutlarını kapsayan çok katmanlı bir süreçtir. Erdem, yetişkin dünyasında çoğu zaman soyut ilkeler ve ahlaki normlar

çerçevesinde ele alınsa da okul öncesi dönemde çocuğun dünyasında erdem; yaşantılar, ilişkiler ve duygusal bağlar aracılığıyla şekillenen bir anlam alanı olarak ortaya çıkar. Bu nedenle erdem bilinci, çocuğa dışarıdan yüklenen bir davranış repertuvarı değil; çocuğun iç dünyasında yavaş yavaş inşa edilen bir değer algısıdır.

Okul öncesi dönemde çocuk, doğru ve yanlışı yetişkinlerdeki gibi soyut muhakeme yoluyla ayırt etmez. Erdemli davranış, bu yaş grubunda daha çok ilişki temelli deneyimler üzerinden anlam kazanır. Çocuk için adalet, bir oyunda hakkının korunması; merhamet, ağlayan bir arkadaşının fark edilmesi; sorumluluk ise kendi eşyasına sahip çıkabilmesi gibi somut yaşantılarla şekillenir. Bu bağlamda erdem bilincinin temeli, çocuğun çevresiyle kurduğu güvenli ve tutarlı ilişkilerde atılır.

Erdem bilincinin oluşumunda duygusal gelişim belirleyici bir rol oynar. Çocuk, önce kendi duygularını tanımayı, adlandırmayı ve düzenlemeyi öğrenir; ardından başkalarının duygularını fark etmeye başlar. Empati gelişimi, erdemli davranışın en temel ön koşullarından biridir. Okul öncesi dönemde empati, bilinçli bir ahlaki ilke olmaktan ziyade duygusal bir yankılanma biçiminde ortaya çıkar. Çocuk, bir başkasının üzüntüsünü hissettiğinde yardım etme eğilimi gösterir; bu eğilim, zamanla erdem bilincinin yapı taşlarından biri hâline gelir.

Erdem kavramının çocuk zihninde anlam kazanabilmesi için soyut anlatımlar yerine yaşantı temelli öğrenme süreçlerine ihtiyaç vardır. Öğretmen ve ebeveyn tarafından sıkça kullanılan "iyi ol", "doğru davran", "paylaşmalısın" gibi ifadeler, tek başına erdem bilinci oluşturmakta yetersiz kalır. Çocuk, bu ifadelerin anlamını; davranışlarının sonuçlarını gözlemleyerek, yetişkinlerin tutumlarını model alarak ve sosyal etkileşimler içinde deneyimleyerek kavrar. Erdem, bu yönüyle öğrenilen bir bilgi

değil, yaşanan bir deneyimdir.

Ahlaki gelişim kuramları, okul öncesi dönemde çocuğun davranışlarının büyük ölçüde dışsal geri bildirimlere dayandığını ortaya koymaktadır. Ancak bu durum, erdem bilincinin yalnızca ödül ve ceza mekanizmalarıyla şekillendiği anlamına gelmez. Tam aksine, bu dönemde verilen tepkilerin niteliği, çocuğun içsel ahlaki pusulasının oluşumunda belirleyici olur. Davranışın neden doğru ya da yanlış olduğu, çocuğun düzeyine uygun bir dille açıklanmadığında; erdem, içselleştirilmiş bir değer olmaktan çıkarak yalnızca yetişkin beklentilerine uyum hâline gelir.

Çocukta erdem bilincinin gelişiminde tutarlılık önemli bir etkendir. Aynı davranışa farklı zamanlarda verilen çelişkili tepkiler, çocuğun değer algısını zedeler. Örneğin paylaşma davranışı bir gün övülürken başka bir gün görmezden gelindiğinde, çocuk için bu davranışın ahlaki anlamı belirsizleşir. Bu nedenle erdem eğitimi, rastlantısal değil; bilinçli, süreklilik gösteren ve tutarlı bir yaklaşım gerektirir.

Erdem bilincinin oluşumunda rol model olma, en güçlü öğrenme yollarından biridir. Çocuklar, yetişkinlerin söylediklerinden çok yaptıklarını referans alır. Saygıdan söz eden ancak saygısız davranan bir yetişkin, çocuğun zihninde erdem kavramını zayıflatır. Buna karşılık, adil, sabırlı ve şefkatli tutumlar sergileyen bir yetişkin; erdemi söze ihtiyaç duymadan öğretir. Bu süreçte çocuk, erdemli davranışın yalnızca başkalarından beklenen bir özellik değil, yaşamın doğal bir parçası olduğunu gözlemler.

Okul öncesi dönemde erdem bilinci, bireysel değil; büyük ölçüde sosyal bir yapı içinde gelişir. Grup oyunları, ortak etkinlikler ve sınıf içi etkileşimler; çocukların değerlerle karşılaşmaları için doğal ortamlar sunar. Bu ortamlarda yaşanan çatış-

malar, erdem eğitimi açısından önemli öğrenme fırsatlarıdır. Bir anlaşmazlık sırasında yetişkinin yaklaşımı; çocuğun adalet, empati ve sorumluluk algısını doğrudan etkiler. Çatışmayı bastırmak yerine anlamlandırmak, erdem bilincinin derinleşmesini sağlar.

Dil gelişimi de erdem bilincinin oluşumunda önemli bir araçtır. Çocuk, yaşadığı deneyimleri sözcüklerle ifade edebildikçe, davranışlarının duygusal ve ahlaki boyutlarını fark etmeye başlar. "Üzüldüm", "kızdım", "mutlu oldum" gibi ifadeler, çocuğun iç dünyasını görünür kılar. Yetişkinin bu ifadeleri ciddiyetle dinlemesi ve anlamlandırması, çocuğun kendi duygularını değerli hissetmesine katkı sağlar. Bu durum, başkalarının duygularına saygı duymanın da temelini oluşturur.

Dini ve manevi değerler, çocukta erdem bilincinin oluşumunda tamamlayıcı bir rol üstlenir. Ancak bu değerlerin aktarımı, soyut ve korku temelli anlatımlar üzerinden değil; sevgi, umut ve anlam çerçevesinde yapılmalıdır. Okul öncesi dönemde dini kavramlar, erdemin kaynağı olarak değil; erdemli davranışı anlamlandıran bir bağlam olarak ele alındığında çocuk için daha sağlıklı bir zemin oluşturur. İyilik yapmanın, paylaşmanın ve affetmenin; sevgiyle ilişkilendirildiği bir anlatı, çocuğun içsel değer dünyasını güçlendirir.

Erdem bilincinin gelişimi, çocuğun kendilik algısıyla yakından ilişkilidir. Kendini değerli hisseden çocuk, başkalarına da değer vermeye daha yatkındır. Sürekli eleştirilen, kıyaslanan ya da koşullu kabul gören çocuklarda erdemli davranış; içsel bir tutumdan çok, onay arayışına dönüşebilir. Bu nedenle eğitim ortamlarında çocuğun çabalarının fark edilmesi, hatalarının öğrenme fırsatı olarak görülmesi ve koşulsuz kabul duygusunun hissettirilmesi büyük önem taşır.

Sabır, erdem bilincinin hem öğretiminde hem de gelişim

sürecinde temel bir ilkedir. Çocuğun her durumda erdemli davranması beklenemez. Bencillik, öfke ve sabırsızlık; bu dönemin doğal gelişim özellikleri arasında yer alır. Erdem eğitimi, bu davranışları yok etmeyi değil; zamanla dönüştürmeyi hedefler. Yetişkinin bu süreci anlayışla karşılaması, çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlar.

Erdem bilinci, hazır bir kazanım olarak değil; zamana yayılan bir inşa süreci olarak değerlendirilmelidir. Çocuğun bir davranışı bugün sergilemesi, yarın da aynı biçimde sürdüreceği anlamına gelmez. Ancak bu dalgalanmalar, öğrenmenin gerçekleşmediği değil; içselleştirmenin devam ettiği bir sürece işaret eder. Eğitimcinin ve ebeveynin görevi, bu süreci sabırla desteklemek ve çocuğun gelişimini uzun vadeli bir perspektifle izlemektir.

Okul öncesi dönemde erdem bilinci, bireyin ileriki yaşamında oluşturacağı ahlaki tutumların temelini oluşturur. Bu temel, baskı ve zorlamayla değil; ilişki, güven ve anlam üzerinden şekillendiğinde kalıcı hâle gelir. Çocuk, erdemi bir kural olarak değil; insan olmanın doğal bir yönü olarak algıladığında, bu değerler yaşam boyu taşınabilir bir nitelik kazanır.

Erdem bilincinin oluşumu, eğitim programlarının ötesinde, bir insan yetiştirme anlayışını yansıtır. Bu anlayışta çocuk, edilgen bir alıcı değil; değerleri keşfeden, deneyimleyen ve anlamlandıran aktif bir özne olarak görülür. Eğitimcinin rolü ise bu keşif sürecinde rehberlik etmek, yön vermekten çok yol arkadaşlığı yapmaktır.

Erdemli İnsan Olmanın Okul Öncesi Temelleri

Erdemli insan olma süreci, yetişkinlikte kazanılan ani bir nitelik değil; yaşamın en erken dönemlerinde temelleri atılan, uzun soluklu ve çok boyutlu bir gelişim alanıdır. Okul öncesi dönem, bireyin kişilik yapılanmasının, değer algısının ve ahlaki yöneliminin biçimlenmeye başladığı kritik bir zaman dilimini kapsar. Bu dönemde edinilen deneyimler, çocuğun yalnızca davranış repertuvarını değil; insanlara, dünyaya ve kendisine dair geliştirdiği anlam çerçevesini de belirler. Erdemli insan olmanın okul öncesi temelleri, bu nedenle yalnızca eğitimsel bir konu değil; aynı zamanda toplumsal ve insani bir sorumluluk alanıdır.

Okul öncesi dönemde erdem, soyut bir ahlak ilkesi olarak değil; ilişki, duygu ve deneyim merkezli bir yapı olarak ortaya çıkar. Çocuk için erdemli olmak, henüz bilinçli bir ahlaki tercih değil; güvenli bağlanma ilişkileri içinde şekillenen bir tutumdur. Sevgiyle karşılanan, sınırları net ancak şefkatli bir ortamda büyüyen çocuk; başkalarına karşı da benzer bir yaklaşım geliştirme eğilimi gösterir. Bu bağlamda erdemli insan olmanın ilk temeli, çocuğun kendisini değerli ve güvende hissettiği bir yaşam alanında atılır.

Erken çocukluk döneminde ahlaki gelişim, bilişsel olgunlukla sınırlı değildir. Çocuk, doğru ve yanlışı yetişkinler gibi muhakeme ederek ayırt edemez; ancak duygusal tepkiler ve sosyal geri bildirimler yoluyla davranışlarının anlamını öğrenir. Bu nedenle okul öncesi dönemde erdem, kurallar bütünü olmaktan çok, ilişkisel deneyimlerin toplamı olarak değerlendirilmelidir. Çocuğun bir davranış karşısında gördüğü kabul, reddedilme, onay ya da yönlendirme; erdem algısının yapı taşlarını oluşturur.

Erdemli insan olmanın okul öncesi temellerinden biri, empati gelişimidir. Empati, başkasının duygularını anlama ve bu duygulara duyarlılık gösterme kapasitesi olarak tanımlanır. Okul öncesi dönemde empati, bilişsel bir beceri olmaktan ziyade duygusal bir yakınlık hâlinde gelişir. Çocuk, bir arkadaşının üzüntüsünü gördüğünde içsel bir rahatsızlık hisseder ve bu his, yardım etme davranışını tetikleyebilir. Bu erken empatik tepkiler, erdemli davranışın doğal bir zeminde filizlenmesini sağlar.

Paylaşma, yardım etme, sıraya girme ve bekleme gibi davranışlar, okul öncesi dönemde erdemin ilk somut göstergeleri arasında yer alır. Ancak bu davranışların içselleştirilmesi, zorlayıcı telkinlerle değil; anlamlı yaşantılarla mümkündür. Çocuğun paylaşmaya zorlanması, erdemli bir tutumdan çok itaat davranışı oluşturabilir. Buna karşılık, paylaşmanın ilişkiyi nasıl dönüştürdüğünü deneyimleyen çocuk; bu davranışı içsel bir değer olarak benimseyebilir. Bu durum, erdemli insan olmanın temelinde özgürlük ve anlam ilişkisinin bulunduğunu gösterir.

Okul öncesi dönemde erdemin gelişimi, çocuğun kendilik algısıyla doğrudan ilişkilidir. Kendini değerli hisseden, kabul gören ve ifade alanı bulabilen çocuk; başkalarına karşı daha anlayışlı ve saygılı bir tutum geliştirme eğilimindedir. Sürekli eleştirilen, kıyaslanan ya da koşullu sevgiyle karşılaşan çocuklarda ise erdemli davranış; içsel bir yönelimden çok, yetişkin beklentilerine uyum biçimi hâline gelebilir. Bu nedenle erdemli insan olmanın temeli, çocuğun benlik saygısının desteklenmesiyle güçlenir.

Aile ortamı, erdemli insan olmanın okul öncesi temellerinde belirleyici bir rol üstlenir. Çocuk, ilk değer deneyimlerini aile içinde edinir. Ailede gözlemlenen iletişim biçimi, problem

çözme yaklaşımları ve duyguların ifade ediliş şekli; çocuğun değer dünyasını şekillendirir. Saygının, sabrın ve merhametin günlük yaşamda karşılık bulduğu bir aile ortamı; çocuğun bu değerleri doğal bir yaşam biçimi olarak algılamasını sağlar. Bu bağlamda erdem, öğretilen değil; yaşanan bir olgu olarak ortaya çıkar.

Okul öncesi eğitim kurumları, erdemli insan olmanın temellerini destekleyen ikinci önemli sosyal ortamdır. Bu kurumlar, çocuğun aile dışındaki ilk sistemli sosyal deneyimlerini yaşadığı alanlar olarak, değerlerin pekiştirilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Öğretmenin tutumu, sınıf ortamının yapısı ve akran ilişkilerinin yönetimi; erdemli davranışların gelişimini doğrudan etkiler. Eğitim ortamında adaletli, kapsayıcı ve güvenli bir iklim oluşturulması, erdemli insan yetiştirmenin ön koşulları arasında yer alır.

Okul öncesi dönemde erdemli insan olmanın temelleri, oyun yoluyla güçlenir. Oyun, çocuğun dünyayı anlamlandırdığı ve sosyal rolleri denediği en doğal öğrenme alanıdır. Oyun sırasında yaşanan çatışmalar, iş birlikleri ve kurallar; ahlaki gelişim için zengin fırsatlar sunar. Bir oyunda kaybetmeyi kabullenmek, sırasını beklemek ya da arkadaşının hakkına saygı göstermek; erdemin somut deneyimleri olarak ortaya çıkar. Bu süreçte yetişkinin müdahalesi, yönlendirici değil; rehberlik edici bir nitelik taşımalıdır.

Dil gelişimi, erdemli insan olmanın okul öncesi temellerinde önemli bir araçtır. Çocuk, duygularını ve düşüncelerini ifade edebildikçe, davranışlarının etkilerini fark etmeye başlar. Duyguların adlandırılması, empati ve sorumluluk bilincinin gelişimini destekler. Öğretmen ve ebeveynin, çocuğun ifadelerine değer vermesi; erdemli iletişimin temelini oluşturur. Bu durum, çocuğun ileriki yaşamında sağlıklı

ilişkiler kurabilmesi açısından da önem taşır.

Dini ve manevi değerler, okul öncesi dönemde erdemli insan olmanın temellerini destekleyen anlam alanları sunar. Ancak bu değerlerin aktarımı, korku ve ceza merkezli bir anlayışla değil; sevgi, umut ve iyilik kavramları etrafında yapılandırılmalıdır. Çocuğun dini kavramlarla ilk karşılaşmaları, onun erdemle kuracağı bağın niteliğini belirler. İyiliğin, paylaşmanın ve affetmenin sevgiyle ilişkilendirildiği bir anlatım; erdemi çocuğun iç dünyasında anlamlı kılar.

Erdemli insan olmanın okul öncesi temelleri, sabır ve süreklilik gerektirir. Bu dönemde çocukların davranışları tutarsızlık gösterebilir. Bir gün paylaşan çocuk, ertesi gün aynı davranışı sergilemeyebilir. Bu durum, erdem eğitiminin başarısız olduğu anlamına gelmez; aksine öğrenme sürecinin doğasına işaret eder. Yetişkinin bu dalgalanmaları anlayışla karşılaması, çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlar ve uzun vadede içselleştirmeyi destekler.

Disiplin anlayışı, erdemli insan olmanın temellerini doğrudan etkileyen bir diğer unsurdur. Okul öncesi dönemde disiplin, cezalandırma yoluyla değil; rehberlik ve sınır koyma yoluyla ele alınmalıdır. Net, tutarlı ve şefkatli sınırlar; çocuğun davranışlarının sonuçlarını anlamasına yardımcı olur. Bu yaklaşım, erdemi korkuyla değil; bilinçle ilişkilendirir.

Okul öncesi dönemde erdemli insan olmanın temelleri, çocuğun toplumsal aidiyet duygusuyla da ilişkilidir. Kendini bir grubun parçası olarak hisseden çocuk, grup içi sorumluluklara daha duyarlı yaklaşır. Sınıf içinde ortak karar alma, birlikte üretme ve paylaşma deneyimleri; çocuğun toplumsal değerlere yönelik farkındalığını artırır. Bu farkındalık, erdemli davranışların bireysel değil; toplumsal bir anlam taşıdığını hissettirir.

Erdemli insan olmanın okul öncesi temelleri, yetişkinlerin bilinçli ve tutarlı yaklaşımlarıyla güçlenir. Çocuğa verilen mesajların, ev ve okul ortamında örtüşmesi; değerlerin içselleştirilmesini kolaylaştırır. Aksi durumda çocuk, hangi davranışın gerçekten değerli olduğu konusunda kararsızlık yaşayabilir. Bu nedenle aile ve okul arasındaki iş birliği, erdem eğitiminin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşır.

Bu dönemde erdem, çocuğa yüklenen bir ideal değil; çocuğun kendi potansiyelini gerçekleştirmesine imkân tanıyan bir gelişim alanı olarak ele alınmalıdır. Çocuğun hatalar yapmasına izin verilen, duygularının anlaşıldığı ve çabasının takdir edildiği bir ortam; erdemli insan olmanın en sağlam zeminini oluşturur. Erdem, bu ortamda bir zorunluluk değil; doğal bir yönelim hâline gelir.

Okul öncesi dönemde atılan bu temeller, bireyin yaşam boyu sürecek ahlaki tutumlarının altyapısını oluşturur. Erdemli insan, yalnızca doğru davranan değil; doğruyu neden yaptığını hisseden ve anlamlandıran bireydir. Bu bilinç, erken çocukluk döneminde kurulan güvenli ilişkiler ve anlamlı deneyimler aracılığıyla gelişir.

Erdemli insan olmanın okul öncesi temelleri, eğitimin yalnızca akademik değil; insani bir süreç olduğunu hatırlatır. Bu süreçte çocuk, şekillendirilecek bir nesne değil; değerleri keşfeden ve içselleştiren aktif bir özne olarak görülmelidir. Eğitimcinin ve ebeveynin rolü ise bu keşif sürecine eşlik etmek, yön vermekten çok rehberlik etmektir.

3

İKİNCİ BÖLÜM: OKUL ÖNCESİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ YAKLAŞIMLARI

Okul Öncesi Değerler Eğitiminde Temel İlkeler

Okul öncesi dönemde değerler eğitimi, bireyin kişilik gelişimini, ahlaki duruşunu ve toplumsal ilişkilerde sergileyeceği davranış örüntülerini doğrudan etkileyen temel bir eğitim alanıdır. Bu dönemde verilen değerler eğitimi, yalnızca belirli davranışların kazandırılmasını değil; çocuğun doğruyu içselleştirmesini, vicdan gelişimini ve erdem temelli bir karakter yapısı oluşturmasını hedefler. Ancak bu hedefe ulaşabilmek, değerler eğitiminin belirli pedagojik ilkeler doğrultusunda yapılandırılmasını zorunlu kılar. Okul öncesi çocukların gelişim özellikleri dikkate alınmadan, yetişkin merkezli ve soyut anlatımlara dayalı bir değerler eğitimi anlayışı, beklenen

etkiyi oluşturmakta yetersiz kalır.

Değerler eğitimi, bu yaş grubunda doğrudan öğretimden çok; yaşantıya dayalı öğrenme, duygusal bağ kurma ve sosyal etkileşim süreçleriyle anlam kazanır. Bu nedenle okul öncesi değerler eğitiminde temel ilkeler, çocuğun gelişim düzeyine uygunluk, somut yaşantılarla öğrenme ve sevgi, güven ile model olma ekseninde ele alınmalıdır. Bu ilkeler, yalnızca eğitsel bir tercih değil; çocuğun doğasına ve öğrenme biçimine saygı gösteren bir yaklaşımın gereğidir.

Çocuğun Gelişim Düzeyine Uygunluk

Okul öncesi değerler eğitiminde en temel ilke, çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim düzeyine uygun bir eğitim anlayışının benimsenmesidir. Bu dönemde çocuklar, dünyayı somut yaşantılar üzerinden algılar ve soyut kavramları yetişkinler gibi anlamlandıramazlar. Adalet, sorumluluk, sabır, saygı gibi değerler; okul öncesi çocuk için tanımsal açıklamalarla kavranabilecek kavramlar değildir. Bu nedenle değerler eğitimi, çocuğun gelişimsel sınırlarını zorlayan değil; bu sınırlar içinde anlamlı öğrenme fırsatları sunan bir yapı taşımalıdır.

Gelişim düzeyine uygunluk, yalnızca kullanılan dilin sadeleştirilmesi anlamına gelmez. Aynı zamanda değerlerin sunuluş biçiminin, çocuğun duygusal kapasitesine ve sosyal deneyimlerine uygun olarak yapılandırılmasını da kapsar. Okul öncesi çocuk, henüz soyut ahlaki muhakeme becerilerine sahip olmadığı için davranışlarını büyük ölçüde duygusal tepkiler ve çevresel geri bildirimler doğrultusunda şekillendirir. Bu nedenle değerler eğitimi, çocuğu suçluluk duygusuyla yönlendiren bir anlayıştan uzak durmalı; anlayış, rehberlik ve açıklayıcı geri bildirimlerle desteklenmelidir.

Gelişim düzeyine uygun bir değerler eğitimi, çocuğun hata yapmasına da alan tanır. Okul öncesi dönemde hata, öğrenme sürecinin doğal bir parçasıdır. Değerlerin kazanımı, kusursuz davranışlar sergileyen çocuklar yetiştirmek değil; yanlış davranışların neden yanlış olduğunu fark edebilen ve bu davranışları düzeltme becerisi geliştiren bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, çocuğun özsaygısını zedelemeden ahlaki farkındalık geliştirmesine imkân tanır.

Somut Yaşantılarla Öğrenme

Okul öncesi değerler eğitiminde bir diğer temel ilke, öğrenmenin somut yaşantılar aracılığıyla gerçekleştirilmesidir. Bu dönemde çocuklar, duyduklarından çok gördüklerini, yaşadıklarını ve hissettiklerini öğrenirler. Değerler, anlatılan kavramlar olmaktan çıkıp yaşanan deneyimlere dönüştüğünde anlam kazanır. Bu nedenle değerler eğitimi, günlük yaşamın doğal akışı içinde, oyunlar, hikâyeler, drama çalışmaları ve sosyal etkileşimler yoluyla sunulmalıdır.

Somut yaşantılar, çocuğun değerleri yalnızca bilişsel düzeyde değil; duygusal ve davranışsal düzeyde de içselleştirmesini sağlar. Örneğin paylaşma değeri, yalnızca "paylaşmalıyız" ifadesiyle değil; bir oyuncağı arkadaşına verdiğinde yaşadığı mutluluk, aldığı olumlu geri bildirim ve kurulan sosyal bağ üzerinden öğrenilir. Bu yaşantı, çocuğun zihninde paylaşmanın anlamını ve önemini kalıcı hale getirir.

Somut yaşantılarla öğrenme, aynı zamanda değerlerin bağlamsal olarak anlaşılmasını destekler. Çocuk, bir değerin hangi durumlarda ve neden önemli olduğunu, yaşadığı deneyimler üzerinden fark eder. Bu farkındalık, değerlerin mekanik davranışlara dönüşmesini engeller. Değer, bu süreçte

çocuğun yaşamına anlam katan bir rehber haline gelir. Okul öncesi eğitim ortamlarında oluşturulan her sosyal etkileşim, değer eğitimi açısından potansiyel bir öğrenme alanıdır.

Somut yaşantılara dayalı değerler eğitimi, çocuğun aktif katılımını esas alır. Pasif dinleyici konumundaki çocuk, değerleri içselleştirmekte zorlanır. Oysa oyun sırasında, grup etkinliklerinde ve günlük rutinlerde aktif rol alan çocuk, değerleri deneyimleyerek öğrenir. Bu deneyim, çocuğun ahlaki gelişiminde derin ve kalıcı izler bırakır.

Sevgi, Güven ve Model Olma

Okul öncesi değerler eğitiminin en belirleyici ilkelerinden biri, sevgi ve güven temelli bir öğrenme ortamının oluşturulmasıdır. Sevgi ve güven, çocuğun kendisini ifade edebilmesi, hata yapmaktan korkmaması ve öğrenmeye açık olması için temel koşullardır. Değerlerin zorlayıcı, korkutucu ya da cezalandırıcı bir dil üzerinden aktarılması, çocuğun ahlaki gelişimini desteklemek yerine baskılayıcı bir etki oluşturur. Bu nedenle değerler eğitimi, koşulsuz kabul ve anlayış temelinde yürütülmelidir.

Güven duygusu, çocuğun yetişkinlerle kurduğu ilişkinin niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. Öğretmenine ve bakım veren yetişkine güven duyan çocuk, davranışlarını sorgulamaya ve düzeltmeye daha açık hale gelir. Bu güven ortamı, ahlaki gelişimin temel dayanaklarından biri olan vicdan gelişimini destekler. Vicdan, korku temelli değil; sevgi temelli ilişkiler içinde gelişir.

Model olma ilkesi, okul öncesi değerler eğitiminde merkezi bir konuma sahiptir. Çocuklar, yetişkinlerin söylediklerinden çok yaptıklarını dikkate alır. Öğretmenin ve ebeveynin sergilediği davranışlar, çocuğun değer algısını doğrudan

şekillendirir. Saygılı bir iletişim dili kullanan, adil davranan, sabırlı ve empatik bir yetişkin; çocuğun bu değerleri doğal biçimde benimsemesine zemin hazırlar. Sözel olarak aktarılan değerlerle yaşanan davranışlar arasındaki tutarlılık, değerler eğitiminin inandırıcılığını belirler.

Model olma, bilinçli bir süreç olmayı gerektirir. Yetişkin, her an bir eğitimci rolü üstlendiğinin farkında olmalıdır. Günlük hayatta sergilenen küçük davranışlar, çocuğun zihninde güçlü izler bırakır. Bir hatayı kabul etmek, özür dilemek ya da bir başkasına yardım etmek gibi davranışlar; çocuğa erdemli insan olmanın somut örneklerini sunar. Bu örnekler, değerlerin sözel açıklamalarla aktarılmasından çok daha etkilidir.

Sevgi, güven ve model olma ilkeleri bir araya geldiğinde, okul öncesi değerler eğitimi yalnızca bir öğretim alanı olmaktan çıkarak, çocuğun bütün yaşamını etkileyen bir karakter inşa sürecine dönüşür. Bu süreçte çocuk, doğru davranışı zorunluluk olarak değil; anlamlı ve değerli bir tercih olarak görmeye başlar. Bu bakış açısı, erdemli insan olmanın temelini oluşturur.

Okul öncesi değerler eğitiminde temel ilkeler, çocuğun doğasına uygun, sevgi temelli ve yaşantıya dayalı bir yaklaşımı zorunlu kılar. Bu ilkeler doğrultusunda yürütülen değerler eğitimi, çocuğun yalnızca bugünkü davranışlarını değil; gelecekteki ahlaki duruşunu, toplumsal ilişkilerini ve insanî yönünü de şekillendirir. Değerler, bu dönemde atılan sağlam temeller üzerinde yükselir ve bireyin yaşamı boyunca ona rehberlik eden içsel bir pusula haline gelir.

Erdem Temelli Değerler Eğitimi

Erdem temelli değerler eğitimi, bireyin yalnızca toplumsal kurallara uyum sağlayan bir davranış repertuarı geliştirmesini değil; doğruyu içselleştirmiş, vicdan sahibi ve sorumluluk bilinci gelişmiş bir kişilik yapısına ulaşmasını hedefleyen bütüncül bir eğitim anlayışıdır. Bu yaklaşım, değeri dışsal bir beklenti ya da zorunluluk olarak değil; bireyin iç dünyasında anlam bulan, davranışlarına yön veren temel bir rehber olarak ele alır. Okul öncesi dönem, erdem temelli değerler eğitiminin en etkili biçimde yapılandırılabileceği gelişim evresini oluşturur. Çünkü bu dönemde çocuk, davranışlarını henüz katı kalıplarla değil; duygusal bağlar, yaşantılar ve sosyal etkileşimler üzerinden şekillendirir.

Erdem temelli yaklaşım, değerleri tek tek öğretilecek davranış kuralları olarak değil; birbiriyle ilişkili ve insanî bütünlüğü oluşturan nitelikler olarak ele alır. Sevgi, merhamet, saygı, paylaşma, sabır, şükür, adalet, sorumluluk, hoşgörü ve empati gibi değerler; birlikte ele alındığında çocuğun ahlaki gelişimini destekleyen güçlü bir zemin oluşturur. Okul öncesi eğitim ortamlarında bu değerlerin pedagojik ilkelere uygun biçimde yaşantıya dönüştürülmesi, erdemli insan yetiştirmenin temelini oluşturur.

Sevgi ve Merhamet

Sevgi ve merhamet, erdem temelli değerler eğitiminin merkezinde yer alan temel insani değerlerdir. Sevgi, çocuğun kendisini değerli hissetmesini, çevresine güven duymasını ve sosyal ilişkilere açık hale gelmesini sağlar. Merhamet ise sevginin başkalarına yönelen boyutunu ifade eder ve çocuğun

başkalarının duygularını fark etme, anlamlandırma ve bu duygulara duyarlı davranma becerisini geliştirir.

Okul öncesi dönemde sevgi ve merhamet, bilişsel açıklamalarla değil; duygusal deneyimlerle öğrenilir. Çocuk, sevildiğini hissettiği bir ortamda başkalarına karşı da sevgi dolu davranışlar sergilemeye eğilim gösterir. Öğretmenin ve bakım veren yetişkinlerin şefkatli tutumu, çocuğun merhamet duygusunun gelişmesinde belirleyici bir rol oynar. Bir arkadaşının üzüldüğünü fark eden ve ona destek olan çocuk, merhameti soyut bir kavram olarak değil; yaşanan bir değer olarak içselleştirir. Bu süreç, çocuğun vicdan gelişiminin temel yapı taşlarından birini oluşturur.

Saygı

Saygı, bireyin kendisine, başkalarına ve çevresine yönelik tutumlarını düzenleyen temel bir değerdir. Okul öncesi dönemde saygı, büyük ölçüde ilişkisel deneyimler yoluyla öğrenilir. Çocuk, kendisine saygılı davranıldığında başkalarına da saygı göstermeyi öğrenir. Bu nedenle saygı eğitimi, tek yönlü bir kural öğretimi olarak değil; karşılıklı bir ilişki biçimi olarak ele alınmalıdır.

Okul öncesi eğitim ortamlarında saygı, dinlenme, söz hakkı tanıma, kişisel alanı gözetme ve farklılıklara anlayışla yaklaşma gibi davranışlar üzerinden somutlaştırılır. Çocuk, fikirlerinin önemsendiğini ve duygularının dikkate alındığını gördüğünde, başkalarının da aynı haklara sahip olduğunu fark eder. Bu farkındalık, saygının içselleştirilmesini sağlar. Saygı değeri, erdem temelli değerler eğitimi içinde, çocuğun sosyal uyumunu ve toplumsal ilişkilerdeki dengesini destekleyen temel bir unsur olarak öne çıkar.

Paylaşma ve Yardımlaşma

Paylaşma ve yardımlaşma, okul öncesi dönemde sosyal gelişimle birlikte şekillenen önemli erdemlerdir. Bu dönemde çocuklar, benmerkezci düşünce yapısının etkisiyle sahip olduklarını paylaşmakta zorlanabilirler. Ancak bu durum, paylaşma ve yardımlaşma değerlerinin öğretilemeyeceği anlamına gelmez. Aksine, bu yaş grubu, bu değerlerin en doğal biçimde öğrenilebileceği bir gelişim evresidir.

Paylaşma ve yardımlaşma, çocuğun başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmasını ve toplumsal bağlar geliştirmesini sağlar. Okul öncesi eğitim ortamlarında ortak oyunlar, grup etkinlikleri ve iş birliğine dayalı çalışmalar; bu değerlerin yaşantıya dönüşmesini destekler. Çocuk, bir arkadaşına yardım ettiğinde ya da oyuncağını paylaştığında, bu davranışın oluşturduğu olumlu duygusal geri bildirim sayesinde paylaşmanın ve yardımlaşmanın anlamını kavrar. Bu deneyimler, erdem temelli değerler eğitiminin kalıcı etkiler yaratmasını sağlar.

Sabır

Sabır, bireyin isteklerini erteleyebilme, bekleyebilme ve zorluklarla baş edebilme becerisini ifade eder. Okul öncesi dönemde sabır, gelişimsel olarak henüz tam anlamıyla olgunlaşmamış bir beceridir. Bu nedenle sabır eğitimi, çocuğun sınırlarını zorlayan bir beklentiye dönüşmemeli; gelişimsel özellikleri dikkate alan bir rehberlik süreci olarak ele alınmalıdır.

Sabır değeri, okul öncesi dönemde günlük rutinler ve doğal bekleme süreçleri üzerinden kazandırılabilir. Sırayla konuşma, oyunda sırasını bekleme, bir etkinliğin tamamlanmasını bekleme gibi durumlar; sabrın somut yaşantılarla öğrenilmesine

imkân tanır. Bu süreçte yetişkinin tutumu, sabrın anlamını belirler. Çocuğun duygularını görmezden gelen ya da bastıran bir yaklaşım yerine, duyguları anlaşılan ve yönlendirilen bir çocuk, sabır geliştirmeye daha açık hale gelir. Sabır, bu bağlamda, erdemli davranışların temelini oluşturan özdenetim becerisiyle doğrudan ilişkilidir.

Şükür

Şükür, bireyin sahip olduklarının farkına varması, bu farkındalık üzerinden memnuniyet ve minnettarlık duygusu geliştirmesi anlamına gelir. Okul öncesi dönemde şükür, soyut bir dini ya da felsefi kavram olarak değil; günlük yaşamın içinde somut deneyimler yoluyla anlam kazanır. Çocuk, sahip olduğu oyuncakları, arkadaşlık ilişkilerini, sevgi dolu bir ortamı fark ettiğinde şükür bilincinin temelleri atılır.

Şükür eğitimi, çocuğun sürekli daha fazlasını isteme eğilimini dengeleyerek, mevcut olanı değerli görmesini sağlar. Bu değer, çocuğun duygusal doyumunu ve ruhsal güvenliğini destekler. Okul öncesi eğitim ortamlarında şükür, teşekkür etme alışkanlığı, olumlu deneyimlerin paylaşılması ve günlük yaşantıların fark edilmesi yoluyla kazandırılabilir. Bu yaklaşım, çocuğun yaşamı daha anlamlı ve dengeli bir bakış açısıyla değerlendirmesine katkı sunar.

Adalet

Adalet, erdem temelli değerler eğitiminin en hassas ve en önemli boyutlarından biridir. Okul öncesi dönemde adalet, eşitlik ve hakkaniyet kavramları üzerinden şekillenir. Çocuk, bir durumun adil olup olmadığını çoğu zaman kendi deneyimleri

üzerinden değerlendirir. Oyunda haksızlık yaşadığını düşünen bir çocuk, adalet duygusunun gelişmekte olduğunun bir göstergesini sergiler.

Adalet eğitimi, bu dönemde kuralların neden var olduğunun anlaşılmasıyla ilişkilidir. Çocuk, kuralların keyfi değil; herkesin hakkını korumak için var olduğunu fark ettiğinde adalet bilinci gelişmeye başlar. Öğretmenin adil tutumu, kuralları tutarlı biçimde uygulaması ve çocuklar arasında ayrım yapmaması, adalet değerinin içselleştirilmesinde belirleyici bir rol oynar. Adalet, erdem temelli değerler eğitimi içinde, toplumsal yaşamın temelini oluşturan bir denge unsuru olarak ele alınmalıdır.

Sorumluluk

Sorumluluk, bireyin davranışlarının sonuçlarını üstlenebilme ve üzerine düşen görevleri yerine getirme bilincini ifade eder. Okul öncesi dönemde sorumluluk, küçük ve somut görevler üzerinden kazanılır. Oyuncaklarını toplamak, sınıf düzenine katkı sağlamak, kişisel eşyalarına özen göstermek gibi davranışlar; sorumluluk bilincinin temellerini oluşturur.

Sorumluluk eğitimi, çocuğun bağımsızlık duygusunu desteklerken aynı zamanda özsaygısını güçlendirir. Yetişkinin, çocuğun yerine görevleri yapması yerine, ona rehberlik etmesi ve başarma fırsatı tanıması büyük önem taşır. Sorumluluk, bu süreçte bir yük değil; çocuğun kendini yeterli hissetmesini sağlayan bir değer olarak algılanmalıdır. Erdem temelli değerler eğitimi, sorumluluğu cezayla değil; güven ve destekle ilişkilendirir.

Hoşgörü ve Empati

Hoşgörü ve empati, farklılıklarla bir arada yaşama kültürünün temelini oluşturan değerlerdir. Okul öncesi dönemde empati, tam anlamıyla bilişsel bir beceri olmaktan çok; duygusal bir farkındalık olarak gelişir. Çocuk, başkasının duygusunu kendi yaşantıları üzerinden anlamaya çalışır. Bu süreçte yaşanan her sosyal etkileşim, empati becerisinin gelişimine katkı sağlar.

Hoşgörü, çocuğun farklılıklara saygı duymasını ve başkalarının bakış açılarını kabul edebilmesini ifade eder. Okul öncesi eğitim ortamlarında farklı mizaçlara, ilgi alanlarına ve davranış biçimlerine sahip çocuklarla bir arada olmak, hoşgörünün doğal biçimde öğrenilmesine imkân tanır. Yetişkinin kapsayıcı ve anlayışlı tutumu, bu değerin içselleştirilmesini destekler. Hoşgörü ve empati, erdem temelli değerler eğitimi içinde, toplumsal barışın ve sağlıklı ilişkilerin temel dayanakları olarak yer alır.

Erdem temelli değerler eğitimi, okul öncesi dönemde çocuğun yalnızca bugünkü davranışlarını değil; yaşam boyu sergileyeceği ahlaki duruşu ve insanî yönelimleri şekillendiren bir süreçtir. Bu süreçte sevgi, merhamet, saygı, paylaşma, sabır, şükür, adalet, sorumluluk, hoşgörü ve empati gibi değerler; birbirini tamamlayan ve birlikte anlam kazanan bir bütünlük içinde ele alınmalıdır. Bu bütünlük, erdemli insan olmanın temelini oluşturur ve çocuğun iç dünyasında sağlam bir ahlaki pusulanın gelişmesine zemin hazırlar.

Değerler Eğitiminde Aile–Okul İş Birliği

Değerler eğitimi, çocuğun yalnızca eğitim kurumunda kazandığı bilgi ve becerilerle sınırlı olmayan; aile, okul ve sosyal çevre etkileşimi içinde şekillenen uzun soluklu bir gelişim sürecidir. Özellikle okul öncesi dönemde değerlerin kazanımı, planlı öğretimden çok; günlük yaşam deneyimleri, gözlem yoluyla öğrenme ve model alma süreçleri üzerinden gerçekleşir. Bu bağlamda aile ve okul, çocuğun değer dünyasını inşa eden iki temel ve birbirini tamamlayan yapı olarak öne çıkar. Aile–okul iş birliği, değerler eğitiminin sürekliliğini ve tutarlılığını sağlayan en önemli unsurlardan biridir.

Okul öncesi dönemde çocuk, henüz soyut ahlaki ilkeleri kavrayabilecek bilişsel olgunluğa ulaşmamıştır. Ancak bu durum, değerlerin öğretilemeyeceği anlamına gelmez. Aksine, bu dönem; değerlerin duygusal ve davranışsal temellerinin atıldığı, vicdan gelişiminin şekillenmeye başladığı kritik bir evredir. Çocuğun sevgi, saygı, merhamet, sorumluluk ve adalet gibi değerleri içselleştirebilmesi için, okulda sunulan eğitsel yaşantıların aile ortamında desteklenmesi; ailede verilen değer mesajlarının ise okul ortamıyla çelişmemesi büyük önem taşır. Bu noktada aile–okul iş birliği, değerler eğitiminin başarısını doğrudan etkileyen temel bir faktör olarak karşımıza çıkar.

Ailenin Değerler Eğitimindeki Temel Rolü

Aile, çocuğun ilk sosyal çevresi ve ilk değer öğrenme alanıdır. Çocuk, dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren ailesinin tutumlarını, davranışlarını ve iletişim biçimlerini gözlemleyerek öğrenmeye başlar. Sevgi, güven, saygı ve merhamet gibi temel değerler, çocuğun aile içindeki deneyimleri aracılığıyla

şekillenir. Bu nedenle aile, değerler eğitiminin başlangıç noktası ve en güçlü taşıyıcısıdır.

Aile ortamında değerler çoğu zaman bilinçli bir öğretim süreciyle değil; doğal etkileşimler ve günlük yaşantılar yoluyla aktarılır. Anne ve babanın problem çözme biçimi, çatışma anlarındaki tutumu, çocuğa yaklaşımı ve çevreye karşı sergilediği davranışlar; çocuğun değer algısını doğrudan etkiler. Çocuk, söylenenlerden çok yapılanları dikkate alır ve değerleri davranışlar üzerinden anlamlandırır. Bu durum, ailenin değerler eğitimindeki rolünü daha da kritik hale getirir.

Ancak günümüz toplumlarında aile yapılarındaki değişim, yoğun yaşam temposu ve dijitalleşmenin etkisi; değer aktarımını zaman zaman zayıflatabilmektedir. Bu noktada okul, ailenin eksik kaldığı alanları tamamlayan; aileyi bilinçlendiren ve destekleyen bir rol üstlenir. Aile–okul iş birliği, bu karşılıklı destek mekanizmasını güçlendiren bir köprü işlevi görür.

Okulun Değerler Eğitimindeki Sorumluluğu

Okul öncesi eğitim kurumları, çocuğun sosyal yaşamla ilk sistemli karşılaşmasını sağladığı için değerler eğitimi açısından özel bir öneme sahiptir. Okul, farklı aile yapılarından gelen çocukların bir araya geldiği; paylaşma, iş birliği, empati ve adalet gibi değerlerin somut olarak deneyimlendiği bir ortam sunar. Bu yönüyle okul, değerlerin yalnızca anlatıldığı değil; yaşandığı ve sınandığı bir öğrenme alanıdır.

Okulun değerler eğitimindeki temel sorumluluğu, çocukların gelişim düzeyine uygun, güvenli ve kapsayıcı bir ortam oluşturmaktır. Öğretmenin tutumu, sınıf içi kurallar, kullanılan dil ve uygulanan disiplin anlayışı; değerler eğitiminin niteliğini belirler. Özellikle öğretmenin model olma rolü, okul öncesi

dönemde büyük önem taşır. Çocuk, öğretmenin adil, sabırlı ve şefkatli tutumunu gözlemleyerek bu değerleri içselleştirme eğilimi gösterir.

Ancak okulda kazandırılmaya çalışılan değerlerin aile ortamında desteklenmemesi ya da farklı biçimde ele alınması, çocuğun kafasında çelişkiler oluşmasına neden olabilir. Bu nedenle okulun değerler eğitimi sürecinde aileyle sürekli iletişim halinde olması, ortak bir dil ve yaklaşım geliştirmesi gereklidir. Aile–okul iş birliği, bu ortaklığın sistemli ve sürdürülebilir hale gelmesini sağlar.

Aile–Okul İş Birliğinin Kavramsal Temelleri

Aile–okul iş birliği, çocuğun eğitim sürecinde aile ve okulun ortak sorumluluk üstlenmesini ifade eden bir yaklaşımdır. Bu iş birliği, yalnızca akademik başarıyı artırmaya yönelik değil; çocuğun duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimini desteklemeyi amaçlayan çok boyutlu bir süreçtir. Değerler eğitimi bağlamında aile–okul iş birliği, değerlerin tutarlı ve bütüncül biçimde aktarılmasını mümkün kılar.

Bu iş birliği, karşılıklı güven, açık iletişim ve ortak hedefler üzerine inşa edilmelidir. Aile ve okul, birbirini eleştiren ya da denetleyen değil; tamamlayan ve destekleyen paydaşlar olarak konumlanmalıdır. Özellikle okul öncesi dönemde ailelerin eğitim sürecine aktif katılımı, çocuğun kendisini güvende hissetmesini ve okul ortamına olumlu bir tutum geliştirmesini sağlar. Bu durum, değerler eğitiminin etkililiğini artıran önemli bir faktördür.

Değerler Eğitiminde Tutarlılık ve Süreklilik

Değerler eğitiminin en temel ilkelerinden biri tutarlılıktır. Çocuk, bir davranışın doğru ya da yanlış olduğuna ilişkin yargılarını; farklı ortamlarda aldığı mesajların benzerliği üzerinden şekillendirir. Okulda teşvik edilen bir davranışın ev ortamında görmezden gelinmesi ya da tam tersi bir yaklaşım sergilenmesi, çocuğun değer algısını zedeleyebilir. Bu nedenle aile–okul iş birliği, değerler eğitiminde tutarlılığı sağlamanın anahtarıdır.

Süreklilik ise değerlerin kalıcı hale gelmesini sağlayan bir diğer önemli unsurdur. Değerler, tek seferlik etkinliklerle ya da belirli gün ve haftalara sıkıştırılmış çalışmalarla kazandırılamaz. Aile ve okulun ortak bir anlayışla değerleri günlük yaşamın doğal bir parçası haline getirmesi gerekir. Bu süreçte düzenli iletişim, geri bildirim ve ortak değerlendirme mekanizmaları büyük önem taşır.

Aile Katılımının Değerler Eğitimine Katkısı

Aile katılımı, değerler eğitiminin yalnızca okulda yürütülen bir program olmaktan çıkmasını; yaşamın tamamına yayılan bir öğrenme sürecine dönüşmesini sağlar. Ailelerin değerler eğitimi sürecine dâhil edilmesi, çocukların öğrendiklerini ev ortamında pekiştirmesine ve anlamlandırmasına yardımcı olur.

Aile katılımı, bilgilendirme toplantıları, atölye çalışmaları, ortak etkinlikler ve evde uygulanabilecek etkinlik önerileri yoluyla sağlanabilir. Bu süreçte amaç, aileleri yargılamak ya da yönlendirmek değil; bilinçlendirmek ve desteklemektir. Ailelerin kendi değer dünyalarını fark etmeleri ve bu değerleri çocuklarına nasıl yansıttıklarını sorgulamaları, değerler

eğitiminin niteliğini artırır.

Öğretmenin Aile–Okul İş Birliğindeki Rolü

Öğretmen, aile–okul iş birliğinin en önemli yürütücüsüdür. Öğretmenin iletişim becerileri, empatik yaklaşımı ve ailelere karşı sergilediği tutum; iş birliğinin başarısını doğrudan etkiler. Değerler eğitimi sürecinde öğretmen, aileleri sürece dâhil eden, onları bilgilendiren ve destekleyen bir rehber rolü üstlenmelidir.

Öğretmenin ailelerle kurduğu iletişim, yalnızca sorun odaklı olmamalı; çocuğun olumlu davranışları ve gelişim alanları da paylaşılmalıdır. Bu yaklaşım, ailelerin sürece daha istekli katılmasını sağlar. Aynı zamanda öğretmen, ailelerin kültürel ve sosyoekonomik farklılıklarını gözeterek kapsayıcı bir dil kullanmalı; değerler eğitiminin evrensel ve kültürel boyutlarını dengeli biçimde ele almalıdır.

Kültürel Değerler ve Aile–Okul İş Birliği

Değerler eğitimi, evrensel insani değerlerle birlikte kültürel değerleri de kapsayan bir yapıya sahiptir. Aileler, kendi kültürel birikimlerini ve yaşam pratiklerini çocuklarına aktaran en önemli kaynaklardır. Okul ise bu kültürel çeşitliliği tanıyan, saygı duyan ve zenginlik olarak gören bir yaklaşım benimsemelidir.

Aile–okul iş birliği, kültürel değerlerin çatışma alanı değil; ortak öğrenme zemini haline gelmesini sağlar. Okul öncesi eğitim ortamlarında ailelerin kültürel deneyimlerini paylaşabilecekleri etkinlikler, çocukların hoşgörü ve empati becerilerinin gelişimine katkı sunar. Bu yaklaşım, erdem temelli

değerler eğitiminin toplumsal boyutunu güçlendirir.

Değerler Eğitiminde Aile–Okul İş Birliğinin Kazanımları

Etkili bir aile–okul iş birliği, çocuğun değer gelişimini çok yönlü olarak destekler. Çocuk, farklı ortamlarda benzer değer mesajları aldığında kendisini güvende hisseder ve davranışlarını bu doğrultuda düzenler. Bu durum, iç disiplinin ve vicdan gelişiminin güçlenmesine katkı sağlar.

Aile–okul iş birliği aynı zamanda ailelerin eğitim sürecine olan güvenini artırır ve okulun toplumsal rolünü güçlendirir. Değerler eğitimi, bu iş birliği sayesinde bireysel bir çaba olmaktan çıkar; toplumsal bir sorumluluğa dönüşür. Erdemli insan yetiştirme hedefi, ancak bu ortak çaba ve anlayışla anlamlı hale gelir.

Değerler eğitiminde aile–okul iş birliği, okul öncesi dönemde çocuğun ahlaki, duygusal ve sosyal gelişimini destekleyen vazgeçilmez bir unsurdur. Aile ve okulun ortak bir değer dili oluşturması, çocuğun değerleri içselleştirmesini ve yaşam boyu sürdürebileceği erdemli bir duruş geliştirmesini sağlar. Bu iş birliği, yalnızca çocuğun bugünkü davranışlarını değil; gelecekteki bireysel ve toplumsal rolünü de şekillendiren güçlü bir etkendir.

4

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: DİNİ GÜN VE GECELERİN OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ELE ALINIŞI

Dini Gün ve Gecelerin Çocuk Dünyasındaki Yeri

Dini Gün ve Gecelerin Çocuk Dünyasındaki Yeri

Okul öncesi dönem, bireyin dünyayı algılama, anlamlandırma ve duygusal bağlar kurma biçiminin temellerinin atıldığı, kişilik yapılanmasının en hassas evresidir. Bu dönemde çocuk, yaşadığı çevreyi yalnızca bilişsel süreçlerle değil; büyük ölçüde duyusal deneyimler, duygusal bağlar ve taklit yoluyla içselleştirir. Ailede ve eğitim ortamlarında karşılaştığı değerler, semboller, ritüeller ve anlam dünyası çocuğun zihninde parçalı değil, bütüncül bir yapı hâlinde yer edinir. Bu bağlamda dini gün ve geceler, çocuğun hem bireysel hem de toplumsal kimlik

gelişiminde önemli bir yer tutar. Bu özel zaman dilimleri, yalnızca belirli tarihleri veya ibadet pratiklerini değil; paylaşma, sabır, şükür, merhamet, dayanışma ve umut gibi evrensel değerleri içinde barındıran güçlü pedagojik imkânlar sunar.

Çocuk dünyasında zaman algısı, yetişkinlerden farklı olarak soyut değil, yaşantı temellidir. Çocuk için "özel gün" kavramı; sıradan günlerden farklılaşan, duygusal olarak zenginleşen ve hatırlanabilir deneyimlerle anlam kazanan zaman dilimleridir. Dini gün ve geceler, bu yönüyle çocuğun yaşamında ritmik bir düzen oluşturur. Ramazan ayının gelişiyle değişen ev içi atmosfer, bayram sabahlarının sevinci, kandil gecelerinde yakılan mumlar ya da yapılan dualar, çocuğun zihninde güven ve aidiyet duygusunu besleyen güçlü imgeler hâline gelir. Bu imgeler, ilerleyen yıllarda çocuğun değer dünyasının sessiz referans noktalarını oluşturur.

Okul öncesi dönemde çocuk, soyut dini kavramları kavramaktan ziyade, bu kavramların günlük yaşamdaki yansımalarını gözlemler. Sevgi, affetme, paylaşma ve yardımlaşma gibi değerler, dini gün ve gecelerde daha görünür hâle gelir. Örneğin Ramazan ayında yapılan yardımlar, iftar sofralarında bir araya gelme, bayramlarda büyükleri ziyaret etme gibi pratikler, çocuğun zihninde din kavramını soyut bir bilgi alanı olmaktan çıkarıp, yaşanan ve hissedilen bir değerler bütünü hâline dönüştürür. Bu süreçte çocuk, dinî yaşantıyı korku, ceza ya da zorunluluk üzerinden değil; sevgi, umut ve anlam üzerinden tanıma fırsatı bulur.

Dini gün ve gecelerin çocuk dünyasındaki yeri değerlendirilirken, çocuğun gelişim özellikleri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Okul öncesi dönemde çocuk, benmerkezci düşünme eğilimindedir ve olayları kendi yaşantısı üzerinden anlamlandırır. Bu nedenle dini gün ve gecelerin aktarımında

uzun açıklamalardan, soyut kavramlardan ve didaktik anlatımlardan kaçınılması gerekir. Bunun yerine hikâyeler, semboller, oyunlar, drama etkinlikleri ve somut yaşantılar ön plana çıkarılmalıdır. Bir kandil gecesinin "ışık", "umut" ve "iyilik" temaları üzerinden ele alınması, çocuğun hem duygusal hem de bilişsel düzeyde anlam kurmasını kolaylaştırır.

Çocuğun dini gün ve gecelerle kurduğu ilişki, büyük ölçüde yetişkinlerin bu günlere yüklediği anlamla şekillenir. Aile ve öğretmen, bu özel zamanları stres, kuralcılık ya da aşırı beklenti ile değil; huzur, paylaşım ve birlikte olma duygusu ile yaşattığında, çocuk da bu atmosferi içselleştirir. Özellikle okul öncesi dönemde dini gün ve gecelerin, çocuğun gündelik rutinini bozan değil; onu zenginleştiren bir unsur olarak sunulması önemlidir. Çocuğun dünyasında güven duygusu, her türlü değerin temelini oluşturur. Bu güven ortamı sağlanmadan yapılan her türlü değer aktarımı, yüzeysel kalmaya mahkûmdur.

Dini gün ve geceler, çocuğun ahlaki gelişiminde de önemli bir rol üstlenir. Okul öncesi dönemde ahlak, kurallar bütünü olarak değil; ilişkiler ağı içinde şekillenir. Çocuk, doğru ve yanlışı yetişkinlerin davranışlarını gözlemleyerek öğrenir. Bayramda yapılan ziyaretler, ihtiyaç sahiplerine uzatılan bir yardım eli, paylaşmanın verdiği mutluluk gibi yaşantılar, çocuğun ahlaki muhakeme sürecini destekler. Bu süreçte çocuk, iyiliğin soyut bir kavram olmadığını; insan ilişkilerinde somut karşılıkları olan bir değer olduğunu deneyimleyerek öğrenir.

Dini gün ve gecelerin çocuk dünyasındaki bir diğer önemli işlevi, kültürel sürekliliğin sağlanmasıdır. Çocuk, ait olduğu toplumun değerlerini ve geleneklerini bu özel zamanlar aracılığıyla tanır. Bayramlaşma ritüelleri, geleneksel ikramlar, büyüklerle kurulan bağlar, çocuğun kültürel kimliğinin

inşasında temel yapı taşlarıdır. Bu kimlik, çocuğa yalnızca bir aidiyet duygusu kazandırmakla kalmaz; aynı zamanda farklılıklara saygı duymayı da öğretir. Kendi kültürel değerlerini tanıyan çocuk, başkalarının değerlerine karşı daha açık ve anlayışlı bir tutum geliştirebilir.

Okul öncesi eğitim ortamlarında dini gün ve gecelerin ele alınışı, pedagojik hassasiyet gerektirir. Bu hassasiyet, herhangi bir dogmatik yaklaşımı değil; çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarını merkeze alan, kapsayıcı ve değer temelli bir yaklaşımı ifade eder. Eğitimci, dini gün ve geceleri birer öğretim konusu olarak değil; değer eğitiminin doğal bir parçası olarak ele almalıdır. Bu süreçte kullanılan dil, yargılayıcı ya da buyurgan olmamalı; çocuğun merak duygusunu besleyen, soru sormasına alan açan bir nitelik taşımalıdır.

Çocuğun dini gün ve gecelerle ilgili soruları, onun zihinsel gelişiminin doğal bir parçasıdır. Bu sorulara verilen yanıtlar, çocuğun din algısının temelini oluşturur. "Neden bayram yapıyoruz?", "Neden oruç tutuluyor?" gibi sorular, çocuğun anlam arayışının bir yansımasıdır. Bu sorulara yaş düzeyine uygun, sade ve samimi yanıtlar verilmesi, çocuğun güven duygusunu pekiştirir. Cevapların kesin doğrular dayatılarak değil; hikâyeleştirme ve örneklendirme yoluyla sunulması, çocuğun bilgiyi içselleştirmesini kolaylaştırır.

Dini gün ve geceler, çocuğun duygusal dünyasında da derin izler bırakır. Bu özel zamanlarda yaşanan sevinç, heyecan, huzur ve paylaşma duyguları, çocuğun duygusal hafızasında kalıcı yer edinir. Özellikle bayramlar, çocuğun mutluluk ve aidiyet duygusunu yoğun olarak yaşadığı zamanlardır. Bu duygusal deneyimler, çocuğun ilerleyen yaşamında olumlu baş etme mekanizmaları geliştirmesine katkı sağlar. Zor zamanlarda hatırlanan bu güvenli ve sıcak anılar, bireyin ruhsal

dayanıklılığını destekler.

Dini gün ve gecelerin çocuk dünyasındaki yeri değerlendirilirken, korku temelli yaklaşımlardan özellikle kaçınılmalıdır. Ölüm, ceza, günah gibi kavramların okul öncesi dönemde yoğun biçimde vurgulanması, çocuğun kaygı düzeyini artırabilir. Bu yaş grubunda din eğitimi, sevgi merkezli olmalı; Allah tasavvuru, koruyan, seven ve merhamet eden bir anlayışla sunulmalıdır. Dini gün ve geceler, çocuğun Allah ile kurduğu ilişkinin temelini oluşturabilecek nitelikte olduğu için, bu ilişkinin güven ve sevgi üzerine inşa edilmesi büyük önem taşır.

Dini gün ve gecelerin çocuk dünyasındaki yeri, aynı zamanda sosyal öğrenme süreçleriyle de yakından ilişkilidir. Çocuk, bu günlerde toplu etkinliklere katılarak sosyal kuralları, paylaşmayı ve birlikte hareket etmeyi öğrenir. Sınıf ortamında yapılan bayram kutlamaları, ortak etkinlikler ve drama çalışmaları, çocuğun sosyal becerilerini destekler. Bu etkinlikler sırasında çocuk, farklı duyguları tanıma ve ifade etme fırsatı bulur. Sevinç, heyecan, özlem ve paylaşma gibi duygular, çocuğun sosyal-duygusal gelişimine katkı sağlar.

Dini gün ve geceler, çocuğun değerler dünyasında süreklilik ve anlam oluşturur. Bu süreklilik, çocuğun yaşamında bir ritim ve düzen hissi yaratır. Belirli zamanlarda tekrar eden bu özel günler, çocuğun zaman algısını güçlendirirken; aynı zamanda bekleme, sabretme ve hazırlık yapma gibi becerileri de destekler. Örneğin bayram öncesi yapılan hazırlıklar, çocuğun planlama ve sorumluluk alma becerilerini geliştirebilir.

Eğitimciler ve aileler için dini gün ve geceler, çocuğun değer eğitimi sürecinde güçlü birer araçtır. Ancak bu araçların etkili olabilmesi, bilinçli ve dengeli bir yaklaşımı gerektirir. Dini gün ve gecelerin yalnızca belirli etkinliklerle sınırlı kalmaması;

günlük yaşamın içine yayılan bir değer anlayışıyla desteklenmesi gerekir. Çocuk, bu günlerde öğrendiği değerleri, sıradan günlerde de yaşamında görmeli ve deneyimlemelidir.

Dini gün ve gecelerin çocuk dünyasındaki yeri, bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır. Her çocuğun algılama biçimi, duygusal tepkileri ve öğrenme hızı farklıdır. Bu nedenle aynı dini gün, farklı çocuklarda farklı anlamlar oluşturabilir. Eğitimci ve ebeveynin görevi, bu farklılıkları gözeterek çocuğa eşlik etmek ve onun kendi anlam dünyasını inşa etmesine alan açmaktır.

Okul öncesi dönemde dini gün ve geceler, çocuğun sadece dini değil; insani değerlerle tanıştığı birer yaşam deneyimi olarak değerlendirilmelidir. Bu deneyimler, çocuğun vicdan gelişimini, empati becerisini ve toplumsal sorumluluk bilincini destekler. Dini gün ve gecelerin çocuk dünyasındaki yeri, bu yönüyle eğitimin bütüncül yapısının ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuk, bu özel zamanlar aracılığıyla hem kendini hem de içinde yaşadığı dünyayı daha anlamlı bir bütün olarak algılamayı öğrenir.

Manevi Gelişime Katkısı

Okul öncesi dönem, bireyin yalnızca bilişsel ve fiziksel gelişiminin değil, aynı zamanda manevi dünyasının temellerinin atıldığı kritik bir yaşam evresidir. Manevi gelişim, bu dönemde çocuğun kendisiyle, başkalarıyla, doğayla ve aşkın olanla kurduğu ilişkinin duygusal ve anlam boyutunu kapsar. Çocuk, henüz soyut düşünme becerileri tam olarak gelişmemiş olsa da, yaşadığı deneyimler aracılığıyla anlam duygusu oluşturmaya başlar. Bu anlam, çoğu zaman sözcüklerle değil; hislerle, imgelerle ve tekrar eden yaşantılarla şekillenir. Dini gün ve

geceler, çocuğun bu erken manevi gelişim sürecinde güçlü ve kalıcı izler bırakan yaşantı alanları sunar.

Manevi gelişim, yalnızca dinî bilgi edinme süreciyle sınırlı değildir. Aksine, çocuğun iç dünyasında güven, huzur, aidiyet ve umut duygularının oluşmasıyla yakından ilişkilidir. Okul öncesi dönemde çocuk, kendisini çevreleyen dünyanın güvenilir olup olmadığını anlamaya çalışır. Bu güven duygusu, çocuğun manevi yapısının temelini oluşturur. Dini gün ve gecelerde yaşanan sıcak aile ortamı, birlikte yapılan hazırlıklar, paylaşılan sofralar ve ortak sevinçler, çocuğun dünyayı güvenli bir yer olarak algılamasına katkı sağlar. Bu algı, ilerleyen yıllarda çocuğun hem ruhsal dayanıklılığını hem de yaşamla kurduğu bağı derinleştirir.

Çocuğun manevi gelişimi, büyük ölçüde duygusal deneyimler yoluyla gerçekleşir. Okul öncesi dönemde çocuk, soyut kavramları anlamaktan çok, bu kavramların kendisinde uyandırdığı duygularla bağ kurar. Sevgi, merhamet, şefkat ve affedicilik gibi manevi değerler, dini gün ve gecelerde somut yaşantılar aracılığıyla görünür hâle gelir. Örneğin bayram sabahı yaşanan sevinç, büyüklerle kurulan temas, ihtiyaç sahiplerine yapılan yardımlar, çocuğun manevi dünyasında iyilik kavramının duygusal bir karşılık bulmasını sağlar. Bu karşılık, ilerleyen yaşlarda içsel bir değer pusulası hâline gelir.

Manevi gelişimin önemli bir boyutu da anlam arayışıdır. Çocuk, erken yaşlardan itibaren "neden" sorusunu sormaya başlar. Bu sorular, yalnızca bilişsel merakın değil; aynı zamanda varoluşsal bir arayışın da göstergesidir. Dini gün ve geceler, bu anlam arayışını besleyen doğal bağlamlar sunar. "Neden bayram yapıyoruz?", "Neden paylaşmak önemli?" gibi sorular, çocuğun dünyasında hayatın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve manevi bir boyutu olduğunu fark etmesine

yardımcı olur. Bu farkındalık, çocuğun benmerkezci düşünme biçiminden yavaş yavaş uzaklaşmasına katkı sağlar.

Okul öncesi dönemde manevi gelişimin desteklenmesi, çocuğun duygusal düzenleme becerileriyle de doğrudan ilişkilidir. Manevi olarak desteklenen çocuk, duygularını tanıma, ifade etme ve yönetme konusunda daha esnek bir yapı geliştirir. Dini gün ve gecelerde yaşanan ritüeller, çocuğa sakinleşme, bekleme ve sabretme gibi beceriler kazandırır. Örneğin Ramazan ayının getirdiği ritim, çocuğun zaman algısını ve özdenetim becerilerini dolaylı olarak destekler. Bu süreç, çocuğun iç dünyasında bir düzen ve denge hissi oluşturur.

Manevi gelişim, çocuğun empati kurma kapasitesinin gelişiminde de belirleyici bir rol oynar. Empati, başkasının duygularını fark edebilme ve bu duygulara duyarlılık gösterebilme becerisidir. Dini gün ve gecelerde vurgulanan yardımlaşma, paylaşma ve başkalarını gözetme gibi değerler, çocuğun empatik becerilerini güçlendirir. Çocuk, başkalarının ihtiyaçlarını fark etmeyi ve bu ihtiyaçlara karşı duyarlı olmayı öğrenir. Bu öğrenme, soyut bir ahlak öğretisinden ziyade, yaşantı temelli bir manevi kazanım olarak gerçekleşir.

Çocuğun manevi gelişiminde rol model olma, en az sunulan içerik kadar önemlidir. Okul öncesi dönemde çocuk, yetişkinlerin söylediklerinden çok, yaptıklarını gözlemler. Dini gün ve gecelerde sergilenen tutumlar, çocuğun manevi dünyasında derin izler bırakır. Yardım etmenin bir görev değil, içten gelen bir davranış olarak yaşanması; paylaşmanın bir zorunluluk değil, bir mutluluk kaynağı olarak sunulması, çocuğun manevi değerleri içselleştirmesini kolaylaştırır. Bu içselleştirme, çocuğun ilerleyen yaşamında dışsal denetimlere ihtiyaç duymadan doğru davranışlar sergilemesine zemin hazırlar.

Manevi gelişimin bir diğer önemli boyutu, çocuğun kendilik algısıyla ilişkilidir. Çocuk, dini gün ve geceler aracılığıyla kendisini daha büyük bir bütünün parçası olarak algılamaya başlar. Aile, toplum ve inanç sistemiyle kurulan bu bağ, çocuğun yalnızlık duygusunu azaltır ve aidiyet hissini güçlendirir. Aidiyet duygusu, çocuğun ruhsal sağlığı için temel bir gereksinimdir. Bu duygu gelişmediğinde, çocuk kendisini değersiz ya da yalnız hissedebilir. Dini gün ve geceler, bu aidiyet duygusunun doğal ve sıcak bir biçimde inşa edilmesine katkı sağlar.

Okul öncesi dönemde manevi gelişim, korku temelli değil; sevgi temelli bir yaklaşımla desteklenmelidir. Çocuğun zihinsel ve duygusal yapısı, ceza ve tehdit içeren anlatımlara karşı son derece hassastır. Bu nedenle dini içeriklerin aktarımında korku, günah ve ceza vurgularından kaçınılması büyük önem taşır. Manevi gelişim, çocuğun Allah algısının sevgi, merhamet ve koruyuculuk üzerinden şekillenmesiyle sağlıklı bir zemin kazanır. Dini gün ve geceler, bu algının yerleşmesi için güçlü fırsatlar sunar.

Manevi gelişim, çocuğun umut duygusunu besleyen bir yapıya sahiptir. Umut, çocuğun yaşamla kurduğu bağın temel unsurlarından biridir. Zorlayıcı durumlarla karşılaştığında umut edebilen çocuk, daha güçlü baş etme stratejileri geliştirebilir. Dini gün ve gecelerde vurgulanan yenilenme, affetme ve yeniden başlama temaları, çocuğun umut duygusunu destekler. Özellikle bayramlar, çocuğun dünyasında mutluluğun ve umudun sembolü hâline gelir. Bu semboller, çocuğun duygusal hafızasında uzun süre varlığını sürdürür.

Çocuğun manevi gelişimi, doğayla kurduğu ilişkiyi de kapsar. Okul öncesi dönemde çocuk, doğayı canlı ve anlamlı bir varlık olarak algılama eğilimindedir. Dini gün ve gecelerde doğaya, hayata ve yaratılışa yönelik yapılan vurgular, çocuğun çevreye

karşı duyarlılık geliştirmesine katkı sağlar. Bu duyarlılık, yalnızca çevresel farkındalıkla sınırlı kalmaz; aynı zamanda çocuğun yaşamın kutsallığına dair bir bilinç geliştirmesini destekler.

Manevi gelişim sürecinde dilin kullanımı da belirleyici bir faktördür. Çocuğa hitap eden dilin sade, sıcak ve kapsayıcı olması gerekir. Karmaşık kavramlar yerine, çocuğun günlük yaşamında karşılık bulabileceği örnekler kullanılmalıdır. Dini gün ve gecelerde anlatılan hikâyeler, masallar ve sembolik anlatımlar, çocuğun manevi dünyasını zenginleştirir. Bu anlatımlar, çocuğun hayal gücünü harekete geçirirken; aynı zamanda değerlerin içselleştirilmesine katkı sağlar.

Okul öncesi eğitim ortamlarında manevi gelişimin desteklenmesi, planlı ve bilinçli bir yaklaşım gerektirir. Dini gün ve geceler, yalnızca takvimde yer alan tarihler olarak değil; eğitim sürecinin doğal bir parçası olarak ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, çocuğun manevi gelişimini günlük yaşamla bütünleştirir. Çocuk, manevi değerlerin yalnızca belirli günlerde değil; her zaman geçerli olduğunu fark eder.

Manevi gelişimin desteklenmesi, çocuğun içsel motivasyonunu da güçlendirir. İçsel motivasyon, bireyin davranışlarını dışsal ödül ya da cezalar olmaksızın, kendi değerleri doğrultusunda gerçekleştirmesidir. Okul öncesi dönemde bu motivasyonun temelleri atılır. Dini gün ve gecelerde yaşanan manevi deneyimler, çocuğun iyi olma hâlini içsel bir ihtiyaç olarak algılamasına katkı sağlar. Bu algı, çocuğun ilerleyen yaşamında daha tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmesine yardımcı olur.

Manevi gelişim, çocuğun sosyal ilişkilerinde de belirleyici bir rol oynar. Manevi olarak desteklenen çocuk, ilişkilerinde daha anlayışlı, sabırlı ve hoşgörülü bir tutum sergiler. Dini gün ve gecelerde vurgulanan barış, affetme ve birliktelik temaları,

çocuğun sosyal davranışlarını olumlu yönde etkiler. Bu etki, çocuğun akran ilişkilerinde daha uyumlu ve iş birliğine açık bir profil sergilemesine katkı sağlar.

Manevi gelişimin okul öncesi dönemde ele alınışı, çocuğun bireysel farklılıklarına saygı temelinde şekillendirilmelidir. Her çocuğun manevi algısı, yaşantıları ve duygusal tepkileri farklıdır. Bu farklılıklar, gelişimin doğal bir parçasıdır. Eğitimci ve ebeveynin rolü, çocuğu belli bir kalıba sokmak değil; onun kendi manevi yolculuğuna rehberlik etmektir. Dini gün ve geceler, bu rehberlik sürecinde esnek ve zengin bir içerik sunar.

Manevi gelişim, çocuğun yaşamla kurduğu bağın derinliğini belirleyen temel unsurlardan biridir. Bu bağ ne kadar güçlü ve sağlıklı kurulursa, çocuk da yaşamın zorluklarıyla o kadar dengeli bir şekilde baş edebilir. Okul öncesi dönemde dini gün ve geceler aracılığıyla desteklenen manevi gelişim, çocuğun yalnızca bugünkü değil; gelecekteki ruhsal sağlamlığını da şekillendirir. Çocuk, bu süreçte hayatın yalnızca maddi boyutlardan ibaret olmadığını; sevgi, anlam ve değerlerle örülü bir bütün olduğunu deneyimleyerek öğrenir.

Ahlaki Değerlerin İçselleştirilmesi

Okul öncesi dönem, ahlaki gelişimin temellerinin atıldığı, bireyin doğru ve yanlış kavramlarıyla ilk kez sistemli biçimde karşılaştığı kritik bir gelişim evresidir. Bu dönemde çocuk, ahlaki değerleri soyut ilkeler ya da kurallar bütünü olarak değil; ilişkiler, duygular ve yaşantılar aracılığıyla anlamlandırır. Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, çocuğun yalnızca belirli davranışları sergilemesiyle sınırlı değildir; bu davranışların arkasındaki anlamı hissetmesi, benimsemesi ve kendi iç dünyasında bir değer hâline getirmesiyle mümkün olur.

Bu nedenle okul öncesi dönemde ahlaki gelişim, doğrudan öğretimden ziyade dolaylı, yaşantı temelli ve model alma yoluyla gerçekleşir.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi süreci, çocuğun duygusal gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Okul öncesi dönemde çocuk, davranışlarının başkaları üzerindeki etkisini fark etmeye başlar. Bu farkındalık, empati becerisinin gelişmesiyle birlikte ahlaki duyarlılığın temelini oluşturur. Çocuk, bir arkadaşının üzülmesine neden olduğunda ya da onu mutlu ettiğinde, bu durumun kendisinde uyandırdığı duygular üzerinden davranışlarını değerlendirmeye başlar. Bu değerlendirme süreci, ahlaki değerlerin dışsal bir kural olmaktan çıkıp, içsel bir rehber hâline gelmesini sağlar.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesinde en belirleyici unsur, çocuğun çevresinde gözlemlediği yetişkin davranışlarıdır. Okul öncesi dönemde çocuk, ahlaki ilkeleri sözlü açıklamalardan çok, yetişkinlerin günlük yaşamda sergilediği tutumlar aracılığıyla öğrenir. Adalet, dürüstlük, saygı ve sorumluluk gibi değerler, çocuğun zihninde soyut kavramlar olarak değil; somut davranış örnekleriyle yer eder. Bir yetişkinin verdiği sözü tutması, hatasını kabul etmesi ya da başkalarına karşı adil davranması, çocuğun ahlaki dünyasında güçlü izler bırakır.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi süreci, çocuğun benmerkezci düşünme biçiminden uzaklaşmasıyla paralel olarak ilerler. Okul öncesi dönemin erken evrelerinde çocuk, olayları kendi bakış açısından değerlendirme eğilimindedir. Ancak sosyal etkileşimler arttıkça, çocuk başkalarının duygu ve düşüncelerini dikkate almaya başlar. Bu geçiş süreci, ahlaki gelişimin önemli bir aşamasını oluşturur. Çocuk, bu aşamada kurallara uymayı yalnızca ceza almamak için değil; başkalarıyla uyum içinde yaşayabilmek için gerekli bir davranış olarak

algılamaya başlar.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesinde dini gün ve geceler, güçlü bir bağlam sunar. Bu özel zaman dilimleri, ahlaki değerlerin günlük yaşamda daha görünür hâle geldiği, davranışlarla pekiştirildiği dönemlerdir. Paylaşma, yardımlaşma, affetme ve sabır gibi değerler, dini gün ve gecelerde yalnızca sözel olarak ifade edilmez; somut yaşantılarla desteklenir. Çocuk, bu değerleri birer kural olarak değil; yaşamın doğal bir parçası olarak deneyimler. Bu deneyim, ahlaki değerlerin içselleştirilmesini kolaylaştırır.

Okul öncesi dönemde ahlaki gelişim, ödül ve ceza sistemleriyle sınırlı tutulduğunda yüzeysel kalır. Çocuk, bu durumda doğru davranışı içsel bir gereklilik olarak değil; dışsal bir beklenti olarak algılar. Oysa ahlaki değerlerin kalıcı hâle gelmesi, çocuğun bu değerleri kendi isteğiyle benimsemesine bağlıdır. Bu benimseme, çocuğun yaptığı davranıştan dolayı hissettiği içsel tatminle güçlenir. Dini gün ve gecelerde yaşanan paylaşma ve yardım etme deneyimleri, çocuğun bu içsel tatmini hissetmesine olanak tanır.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi sürecinde dilin kullanımı da önemli bir rol oynar. Okul öncesi dönemde çocuğa yöneltilen ahlaki mesajların yargılayıcı, suçlayıcı ya da tehdit edici bir dil içermemesi gerekir. Bu tür bir dil, çocuğun savunmaya geçmesine ve ahlaki mesajdan uzaklaşmasına neden olabilir. Bunun yerine, duyguları tanımlayan, davranışın başkaları üzerindeki etkisini açıklayan ve çözüm odaklı bir dil kullanılması, çocuğun ahlaki farkındalığını artırır. Çocuk, bu sayede davranışlarını sorgulamayı ve düzenlemeyi öğrenir.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, çocuğun özdenetim becerilerinin gelişimiyle de yakından ilişkilidir. Özdenetim, bireyin davranışlarını içsel kurallar doğrultusunda düzenleyebilme

kapasitesini ifade eder. Okul öncesi dönemde bu kapasitenin temelleri atılır. Çocuk, bir isteğini erteleyebildiğinde ya da bir kurala uyduğunda, yalnızca dışsal bir beklentiyi karşılamaz; aynı zamanda kendi iç dünyasında bir denge kurar. Bu denge, ahlaki değerlerin içselleştirilmesinde önemli bir rol oynar.

Ahlaki gelişimde duygusal güven ortamı, vazgeçilmez bir unsurdur. Kendini güvende hisseden çocuk, hata yapmaktan korkmaz ve bu hatalar üzerinden öğrenme fırsatı bulur. Hata yapmanın öğrenme sürecinin doğal bir parçası olarak kabul edildiği bir ortamda yetişen çocuk, ahlaki değerleri daha sağlıklı bir biçimde içselleştirir. Dini gün ve gecelerde vurgulanan affetme ve anlayış temaları, çocuğun bu güven duygusunu pekiştirir. Çocuk, hata yaptığında dışlanmadığını, aksine desteklendiğini deneyimler.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi sürecinde empati becerisi merkezi bir konumda yer alır. Empati, ahlaki davranışın temel motivasyonlarından biridir. Başkasının duygularını anlayabilen çocuk, zarar verici davranışlardan kaçınma eğilimi gösterir. Dini gün ve gecelerde yapılan yardımlar, paylaşılan sofralar ve birlikte geçirilen zamanlar, çocuğun empati kapasitesini geliştiren doğal ortamlar sunar. Çocuk, başkalarının ihtiyaçlarını fark etmeyi ve bu ihtiyaçlara duyarlı olmayı öğrenir.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, çocuğun sosyal ilişkilerinin niteliğini de belirler. Okul öncesi dönemde akran ilişkileri, ahlaki gelişim için önemli bir öğrenme alanıdır. Çocuk, bu ilişkilerde iş birliği yapmayı, sıra beklemeyi, hakkaniyetli davranmayı deneyimler. Bu deneyimler sırasında yaşanan çatışmalar, ahlaki öğrenme için önemli fırsatlar sunar. Yetişkinin bu çatışmalara yaklaşımı, çocuğun ahlaki değerleri nasıl içselleştireceğini büyük ölçüde etkiler.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesinde kültürel ve dini bağlam, çocuğa anlamlı bir çerçeve sunar. Dini gün ve geceler, ahlaki değerlerin tarihsel ve toplumsal bir bağlam içinde ele alınmasını sağlar. Bu bağlam, çocuğun değerleri yalnızca bireysel tercihler olarak değil; toplumsal bir sorumluluk olarak algılamasına katkı sağlar. Çocuk, bu sayede davranışlarının yalnızca kendisini değil; içinde yaşadığı toplumu da etkilediğini fark eder.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi sürecinde tutarlılık büyük önem taşır. Çocuğun karşılaştığı mesajların ve davranış örneklerinin birbiriyle uyumlu olması gerekir. Aksi takdirde çocuk, ahlaki değerler konusunda kafa karışıklığı yaşayabilir. Dini gün ve gecelerde vurgulanan değerlerin, günlük yaşamda da karşılık bulması, bu tutarlılığı sağlar. Çocuk, değerlerin yalnızca özel günlere özgü olmadığını; yaşamın her anında geçerli olduğunu deneyimleyerek öğrenir.

Ahlaki gelişim, çocuğun kimlik oluşumunun ayrılmaz bir parçasıdır. Okul öncesi dönemde çocuk, "nasıl bir insan olmak istiyorum?" sorusunu bilinçli olarak sormasa da, bu sorunun temellerini davranışları ve ilişkileri aracılığıyla oluşturmaya başlar. Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, çocuğun bu kimlik inşasında yönlendirici bir rol oynar. Dini gün ve geceler, çocuğun bu kimliği olumlu değerler etrafında şekillendirmesi için güçlü referanslar sunar.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi sürecinde oyun, önemli bir öğrenme aracıdır. Okul öncesi dönemde oyun, çocuğun dünyayı anlamlandırma biçimidir. Oyun sırasında çocuk, kurallar koyar, bu kurallara uyar ve ihlal edildiğinde sonuçlarını deneyimler. Bu süreç, ahlaki gelişim için doğal bir laboratuvar işlevi görür. Dini gün ve geceler temalı oyunlar ve dramatizasyonlar, ahlaki değerlerin çocuğun dünyasında somutlaşmasını sağlar.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, çocuğun vicdan gelişiminin temelini oluşturur. Vicdan, bireyin davranışlarını içsel bir denetim mekanizmasıyla değerlendirmesini sağlar. Okul öncesi dönemde bu mekanizma henüz olgunlaşmamış olsa da, temelleri atılmaya başlanır. Çocuk, yaptığı davranışın doğru ya da yanlış olduğunu, başkalarının tepkilerinden ve kendi duygularından yola çıkarak anlamaya çalışır. Bu süreçte yetişkinin rehberliği, vicdan gelişiminin sağlıklı bir zeminde ilerlemesini sağlar.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, uzun soluklu ve dinamik bir süreçtir. Bu süreç, tek bir etkinlik ya da anlatımla tamamlanmaz. Okul öncesi dönemde atılan temeller, ilerleyen yıllarda farklı yaşantılarla şekillenir ve derinleşir. Dini gün ve geceler, bu uzun süreçte tekrar eden ve pekiştirici bir rol üstlenir. Çocuk, her yıl bu özel zamanlarda benzer değerlerle karşılaşarak, ahlaki dünyasını adım adım inşa eder.

Ahlaki değerlerin içselleştirilmesi, çocuğun yalnızca topluma uyum sağlamasını değil; aynı zamanda kendisiyle barışık bir birey olmasını da destekler. İçsel olarak benimsediği değerler doğrultusunda hareket eden çocuk, davranışlarıyla duyguları arasında bir uyum geliştirir. Bu uyum, çocuğun ruhsal sağlığı ve yaşam doyumu açısından büyük önem taşır. Okul öncesi dönemde dini gün ve geceler aracılığıyla desteklenen ahlaki gelişim, bu uyumun temellerini sağlam bir biçimde atar.

Ritüel, Sembol ve Anlam İlişkisi

İnsan yaşamı, anlam arayışı etrafında şekillenen bir deneyimler bütünüdür. Bu anlam arayışı, yalnızca yetişkinlik dönemine özgü bir zihinsel faaliyet değil; yaşamın en erken evrelerinden itibaren varlığını hissettiren temel bir yönelimdir. Okul öncesi

dönemde çocuk, dünyayı anlamlandırırken soyut kavramlardan çok, tekrar eden yaşantılara, sembolik ifadelere ve duyusal deneyimlere dayanır. Ritüeller ve semboller, bu noktada çocuğun anlam dünyasının inşasında merkezi bir rol üstlenir. Dini gün ve geceler bağlamında ortaya çıkan ritüel ve semboller, çocuğun zihninde yalnızca belirli davranış kalıpları değil; duygusal, sosyal ve manevi anlam ağları oluşturur.

Ritüel kavramı, okul öncesi dönemde çoğu zaman fark edilmeden yaşamın içine yerleşmiş düzenli ve tekrar eden davranış biçimleriyle kendini gösterir. Çocuk için ritüel, karmaşık açıklamalara ihtiyaç duymayan, güven veren ve öngörülebilir bir yapı sunar. Aynı davranışların belirli zamanlarda tekrar edilmesi, çocuğun dünyasında bir süreklilik ve düzen hissi oluşturur. Bu düzen, çocuğun hem bilişsel hem de duygusal gelişimi açısından önemli bir işlev görür. Dini gün ve gecelerde tekrar eden ritüeller, çocuğun zaman algısını güçlendirirken; aynı zamanda bu zaman dilimlerine özgü anlamların yerleşmesine katkı sağlar.

Ritüellerin çocuk dünyasındaki etkisi, yalnızca davranışın kendisiyle sınırlı değildir. Ritüel, içinde taşıdığı semboller aracılığıyla anlam üretir. Sembol, çocuğun soyut olanı somutlaştırmasını sağlayan güçlü bir araçtır. Okul öncesi dönemde çocuk, sözel açıklamalardan çok, sembolik anlatımlar yoluyla öğrenir. Bir kandil gecesinde yakılan ışık, bayram sabahı giyilen yeni kıyafet, paylaşılan bir lokma ya da yapılan bir ziyaret; çocuğun zihninde yalnızca birer eylem değil, derin anlam katmanları taşıyan semboller hâline gelir. Bu semboller, çocuğun değer dünyasında kalıcı izler bırakır.

Ritüel, sembol ve anlam arasındaki ilişki, çocuğun öğrenme biçimiyle doğrudan bağlantılıdır. Okul öncesi dönemde öğrenme, büyük ölçüde deneyim yoluyla gerçekleşir. Çocuk,

bir davranışın neden yapıldığını uzun açıklamalarla değil; o davranış sırasında hissettikleriyle anlamlandırır. Ritüeller, bu duygusal deneyimi yapılandıran bir çerçeve sunar. Sembol ise bu çerçevenin içini dolduran anlam taşıyıcısıdır. Bir bayram ziyaretinde el öpme ritüeli, saygı ve sevgi sembolü olarak çocuğun zihninde yer eder. Bu anlam, çocuğun ilerleyen yaşamında benzer sosyal ilişkilerde referans noktası hâline gelir.

Okul öncesi dönemde ritüellerin tekrarlı yapısı, çocuğun güven duygusunu besler. Güven, anlam üretiminin temel şartlarından biridir. Kendini güvende hisseden çocuk, çevresindeki olayları daha açık ve esnek bir biçimde algılar. Dini gün ve gecelerde tekrar eden ritüeller, çocuğun yaşamında tahmin edilebilir bir yapı sunar. Bu yapı, çocuğun bilinmezlik karşısında yaşadığı kaygıyı azaltır. Kaygının azalması, çocuğun ritüelin içerdiği sembollere ve anlamlara daha açık olmasını sağlar.

Sembol, çocuk dünyasında yalnızca bir temsil aracı değil; aynı zamanda duygusal bir bağ kurma yoludur. Okul öncesi dönemde çocuk, semboller aracılığıyla soyut kavramlarla ilişki kurar. Işık, temizlik, paylaşma, bekleme gibi semboller; dini gün ve gecelerde sıkça kullanılan ve çocuğun anlayabileceği düzeyde anlamlar barındıran unsurlardır. Bu semboller, çocuğun manevi ve ahlaki gelişimini destekleyen birer köprü işlevi görür. Çocuk, sembol aracılığıyla gördüğünü hisse, hissettiğini değere dönüştürür.

Ritüel ve sembol arasındaki ilişki, çocuğun zamanla anlamı içselleştirmesini sağlar. İlk karşılaşmada çocuk için ritüel, yalnızca yapılan bir davranış olabilir. Ancak bu davranış tekrarlandıkça ve sembolik bağlamıyla birlikte sunuldukça, çocuk ritüelin ardındaki anlamı hissetmeye başlar. Bu süreç,

hızlı ve ani değil; zamana yayılan, katmanlı bir öğrenme sürecidir. Okul öncesi dönemde bu katmanlı yapı, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarına son derece uygundur.

Ritüeller, çocuğun sosyal dünyasında da anlam üretir. Dini gün ve gecelerde yapılan toplu etkinlikler, çocuğun kendisini bir grubun parçası olarak algılamasına katkı sağlar. Bu aidiyet duygusu, ritüelin sosyal anlam boyutunu oluşturur. Çocuk, aynı davranışları başkalarıyla birlikte yaparak, ortak bir anlam alanı içinde yer aldığını hisseder. Bu ortaklık, çocuğun toplumsal değerleri içselleştirmesini kolaylaştırır.

Sembolün anlam üretme gücü, yetişkinin ona yüklediği anlamla doğrudan ilişkilidir. Okul öncesi dönemde çocuk, sembollerin anlamını yetişkinlerin tutumları üzerinden çözümler. Eğer bir ritüel mekanik ve duygudan yoksun biçimde uygulanıyorsa, sembol de çocuğun dünyasında boş bir hareket hâline gelebilir. Buna karşılık, ritüel sevgi, huzur ve içtenlikle yaşatıldığında, sembol çocuğun zihninde güçlü ve kalıcı bir anlam kazanır. Bu nedenle ritüel ve sembol ilişkisinde yetişkinin rolü belirleyicidir.

Ritüel, sembol ve anlam ilişkisi, çocuğun ahlaki gelişiminde de önemli bir işlev üstlenir. Ahlaki değerler, okul öncesi dönemde çoğu zaman soyut ve karmaşık kavramlar olarak algılanamaz. Ancak bu değerler, sembolik ritüeller aracılığıyla somutlaştırıldığında çocuk tarafından daha kolay içselleştirilir. Paylaşma ritüeli, adalet sembolü; bekleme ritüeli, sabır sembolü hâline gelir. Bu sembolik yapı, çocuğun ahlaki kavramları duygusal bir zemin üzerinde öğrenmesini sağlar.

Ritüellerin anlam üretme gücü, onların sürekliliğiyle de yakından ilişkilidir. Tek seferlik uygulamalar, çocuğun dünyasında geçici izler bırakır. Oysa düzenli olarak tekrar eden ritüeller, anlamın derinleşmesini sağlar. Dini gün ve

gecelerin her yıl benzer ritüellerle yaşanması, çocuğun bu zaman dilimlerine yüklediği anlamı güçlendirir. Çocuk, her tekrarında yeni bir duygu, yeni bir farkındalık ekleyerek anlam dünyasını zenginleştirir.

Okul öncesi dönemde ritüel ve semboller, çocuğun dil gelişimini de destekler. Çocuk, sembolik anlatımlar aracılığıyla duygularını ifade etmeyi öğrenir. Bir mumun yanışı, bir kapının çalınışı ya da bir sofranın kurulması, çocuğun kelimelere dökemediği duygular için bir ifade alanı oluşturur. Bu sembolik ifade, çocuğun iç dünyasını düzenlemesine yardımcı olur.

Ritüel, sembol ve anlam ilişkisi, çocuğun manevi gelişiminde merkezi bir konuma sahiptir. Manevi gelişim, çocuğun yaşamı anlamlı bir bütün olarak algılamasıyla ilişkilidir. Ritüeller, bu bütünlüğü yapılandıran çerçeveler sunar. Semboller ise bu çerçevenin içini dolduran anlam öğeleridir. Çocuk, bu yapı sayesinde yaşamın yalnızca günlük ihtiyaçlardan ibaret olmadığını; duygusal ve manevi bir derinliğe sahip olduğunu sezgisel olarak kavrar.

Ritüellerin çocuk dünyasında etkili olabilmesi için korku temelli olmaktan uzak, sevgi merkezli bir yaklaşımla sunulması gerekir. Korku içeren semboller, çocuğun anlam üretme sürecini sekteye uğratabilir. Sevgi ve huzur temelli ritüeller ise çocuğun iç dünyasında olumlu çağrışımlar oluşturur. Bu çağrışımlar, çocuğun dini ve ahlaki kavramlarla kurduğu ilişkinin sağlıklı bir zeminde gelişmesini sağlar.

Sembol ve ritüelin anlam kazanabilmesi, çocuğun aktif katılımıyla mümkündür. Çocuk, yalnızca izleyen konumda kaldığında, ritüel dışsal bir etkinlik olarak algılanabilir. Ancak ritüelin bir parçası olduğunda, semboller çocuğun kişisel deneyimine dönüşür. Bu deneyim, anlamın içselleştirilmesini sağlar. Okul öncesi eğitim ortamlarında bu nedenle ritüel ve

sembollerin çocuğun katılımına açık biçimde yapılandırılması önemlidir.

Ritüel, sembol ve anlam ilişkisi, çocuğun kimlik gelişiminde de belirleyici bir rol oynar. Çocuk, bu unsurlar aracılığıyla kim olduğunu, nereye ait olduğunu ve hangi değerlere sahip olduğunu hissetmeye başlar. Bu his, sözel tanımlamalardan çok, yaşantıların bıraktığı izlerle oluşur. Dini gün ve gecelerde yaşanan ritüeller, çocuğun kimlik inşasında sessiz ama güçlü referanslar oluşturur.

Ritüel ve semboller, çocuğun hafızasında duygusal anılarla birlikte yer eder. Bu anılar, ilerleyen yıllarda çocuğun değer dünyasını şekillendiren içsel kaynaklara dönüşür. Yetişkinlikte hatırlanan bir bayram sabahı ya da çocuklukta yaşanan bir kandil gecesi, bireyin yaşamına yön veren anlam durakları hâline gelebilir. Bu durum, okul öncesi dönemde yaşanan ritüel ve sembollerin ne denli kalıcı etkiler bırakabileceğini gösterir.

Ritüel, sembol ve anlam ilişkisi, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin doğal ve etkili bir yolu olarak değerlendirilmelidi r. Bu ilişki, çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun, zorlamadan ve dayatmadan uzak bir öğrenme süreci sunar. Çocuk, bu süreçte anlamı hazır olarak almaz; kendi yaşantıları aracılığıyla inşa eder. Bu inşa süreci, değerlerin kalıcı ve içsel hâle gelmesini sağlar.

Ritüeller ve semboller, çocuğun dünyasında yalnızca geçmişi temsil etmez; aynı zamanda geleceğe yönelik bir anlam ufku oluşturur. Çocuk, bu tekrar eden yaşantılar aracılığıyla yaşamın devamlılığını ve sürekliliğini hisseder. Bu his, çocuğun yaşamla kurduğu bağın derinleşmesine katkı sağlar. Okul öncesi dönemde dini gün ve geceler bağlamında sunulan ritüel ve semboller, bu bağın güçlü ve sağlıklı biçimde kurulmasına hizmet eder.

Okul Öncesinde Dini Kavramları Ele Alma İlkeleri

Okul öncesi dönem, çocuğun dünyayı anlamlandırmaya başladığı, temel kavramlarla ilk kez derin ve duygusal bağlar kurduğu bir gelişim evresidir. Bu dönemde dini kavramların ele alınışı, yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı olmayan; çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal ve manevi gelişimini bütüncül biçimde etkileyen bir süreçtir. Dini kavramlar, okul öncesi dönemde ele alınırken yetişkin merkezli bir öğretim anlayışından ziyade, çocuğun gelişimsel özelliklerini merkeze alan bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, çocuğun anlam dünyasını koruyan, onu zorlamayan ve doğal gelişim sürecine saygı duyan ilkeler üzerine inşa edilmelidir.

Okul öncesi dönemde çocuğun düşünme biçimi somuttan soyuta doğru ilerleyen bir yapı sergiler. Çocuk, soyut kavramları yetişkinler gibi kavramsal düzeyde ele alamaz; bunun yerine bu kavramları yaşantılar, imgeler ve duygular aracılığıyla anlamlandırır. Bu nedenle dini kavramların ele alınmasında ilk temel ilke, soyut anlatımlardan kaçınılmasıdır. Allah, sevap, günah, kader, ahiret gibi kavramlar; çocuğun zihinsel kapasitesinin üzerinde bir soyutluk barındırır. Bu kavramların doğrudan tanımlanması ya da açıklanması, çocuğun kafasında karmaşa ve kaygı oluşturabilir. Bunun yerine bu kavramların, çocuğun günlük yaşamında karşılık bulabileceği somut deneyimler üzerinden ele alınması gerekir.

Dini kavramları ele alma sürecinde gelişimsel uygunluk, vazgeçilmez bir ilkedir. Okul öncesi dönemde çocuk, olayları neden-sonuç ilişkisi içinde değerlendirmekte zorlanabilir. Bu nedenle dini anlatımların, çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun biçimde yapılandırılması gerekir. Çocuğun henüz anlayamayacağı kavramlar üzerinden yapılan açıklamalar, dini

kavramların anlamını derinleştirmek yerine, onları korku ya da belirsizlikle ilişkilendirebilir. Gelişimsel uygunluk, çocuğun neyi, ne zaman ve nasıl algılayabileceğini dikkate alan bir pedagojik hassasiyeti ifade eder.

Okul öncesinde dini kavramları ele almanın temel ilkelerinden biri, sevgi merkezli bir dil kullanılmasıdır. Çocuğun dini algısı, büyük ölçüde duygusal deneyimler üzerinden şekillenir. Sevgi, güven ve huzur duygusu ile sunulan dini kavramlar, çocuğun iç dünyasında olumlu çağrışımlar oluşturur. Buna karşılık korku, ceza ve tehdit temelli anlatımlar, çocuğun dini kavramlarla kaygı ilişkisi kurmasına neden olabilir. Bu durum, çocuğun manevi gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceği gibi, uzun vadede dinle kurduğu ilişkinin de sağlıksız bir zeminde şekillenmesine yol açabilir.

Dini kavramların ele alınışında dikkat edilmesi gereken bir diğer ilke, çocuğun merak duygusuna saygı göstermektir. Okul öncesi dönemde çocuk, doğal bir merakla çevresini sorgular. Bu sorgulama, dini kavramlara yönelik sorularla da kendini gösterebilir. Çocuğun sorduğu sorular, çoğu zaman yetişkinler için zorlayıcı olabilir; ancak bu sorular bastırılmamalı ya da geçiştirilmemelidir. Çocuğun soruları, onun anlam arayışının bir parçasıdır. Bu sorulara verilen yanıtlar, çocuğun yaş düzeyine uygun, sade ve samimi olmalıdır. Bilmediğini kabul eden bir yetişkin tutumu, çocuğun güven duygusunu zedelemez; aksine güçlendirir.

Okul öncesinde dini kavramları ele alma sürecinde sembolik anlatım büyük önem taşır. Çocuk, semboller aracılığıyla soyut olanla bağ kurar. Hikâyeler, masallar, benzetmeler ve görsel imgeler, dini kavramların çocuğun dünyasında anlam kazanmasını sağlar. Örneğin Allah'ın sevgisini anlatırken doğadaki düzen, anne-babanın koruyuculuğu ya da bir çiçeğin

büyümesi gibi sembolik örnekler kullanılabilir. Bu semboller, çocuğun zihninde soyut kavramların somut karşılıklar bulmasına yardımcı olur.

Dini kavramların ele alınışında zorlayıcı ve buyurgan bir tutumdan kaçınılması, temel ilkelerden biridir. Okul öncesi dönemde çocuk, dışsal baskılarla değil; içsel motivasyonla öğrenir. Dini davranışların zorunluluk olarak sunulması, çocuğun bu davranışlara karşı direnç geliştirmesine neden olabilir. Bunun yerine dini kavramların ve pratiklerin, çocuğun doğal merakını ve katılım isteğini destekleyecek biçimde sunulması gerekir. Çocuk, kendi isteğiyle dahil olduğu bir süreci daha kolay benimser ve içselleştirir.

Okul öncesi dönemde dini kavramları ele alırken oyun temelli yaklaşımlar ön plana çıkarılmalıdır. Oyun, çocuğun dünyayı anlamlandırma biçimidir. Dini kavramlar, oyun içinde ele alındığında çocuğun deneyim alanına girer ve soyut olmaktan çıkar. Drama, canlandırma ve rol oyunları, çocuğun dini kavramlarla duygusal bağ kurmasını sağlar. Bu bağ, öğrenmenin kalıcılığını artırır. Oyun temelli yaklaşımlar, dini kavramların didaktik bir içerik olmaktan çıkıp, yaşanan bir deneyime dönüşmesine katkı sağlar.

Dini kavramların ele alınışında tutarlılık ilkesi de büyük önem taşır. Çocuğun karşılaştığı mesajlar ve davranış örnekleri arasında uyum olması gerekir. Bir yandan sevgi ve merhamet vurgusu yapılırken, diğer yandan cezalandırıcı ve sert tutumların sergilenmesi, çocuğun zihninde çelişki oluşturur. Bu çelişki, dini kavramların anlamını zayıflatır. Çocuk, dini değerleri yetişkinlerin davranışları üzerinden yorumlar. Bu nedenle söz ve davranış arasındaki tutarlılık, dini kavramların sağlıklı biçimde ele alınmasının temel koşullarındandır.

Okul öncesinde dini kavramları ele alırken bireysel fark-

lılıklara saygı gösterilmesi gerekir. Her çocuğun gelişim hızı, duygusal hassasiyetleri ve öğrenme biçimi farklıdır. Bazı çocuklar dini kavramlara daha erken ilgi gösterirken, bazıları daha mesafeli olabilir. Bu farklılıklar, gelişimin doğal bir parçasıdır. Eğitimci ve ebeveynin rolü, çocuğu belli bir kalıba sokmak değil; onun bireysel gelişim sürecine eşlik etmektir. Bu ilke, çocuğun dini kavramlarla kurduğu ilişkinin sağlıklı ve özgün olmasını destekler.

Dini kavramların ele alınmasında çevresel bağlamın önemi göz ardı edilmemelidir. Okul öncesi dönemde çocuk, dini kavramları yalnızca anlatılanlardan değil; yaşadığı ortamdan da öğrenir. Aile içindeki tutumlar, okul ortamındaki uygulamalar ve sosyal çevrede gözlemlenen davranışlar, çocuğun dini algısını şekillendirir. Bu nedenle dini kavramların ele alınışında aile-okul iş birliği büyük önem taşır. Çocuğun farklı ortamlarda tutarsız mesajlarla karşılaşması, dini kavramların anlamını zedeleyebilir.

Okul öncesi dönemde dini kavramları ele alma ilkelerinden biri de korku ve belirsizlikten uzak durmaktır. Ölüm, cehennem, azap gibi kavramlar, çocuğun duygusal dünyasında yoğun kaygı oluşturabilir. Bu kavramların erken yaşta ve yanlış bir dille ele alınması, çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz etkileyebilir. Dini kavramlar, çocuğun güven duygusunu destekleyecek biçimde sunulmalıdır. Allah algısı, sevgi, merhamet ve koruyuculuk üzerinden yapılandırılmalıdır.

Dini kavramların ele alınışında deneyim temelli öğrenme yaklaşımı önemlidir. Çocuk, dini değerleri yaşayarak öğrenir. Paylaşma, yardım etme, sabır ve şükür gibi kavramlar, günlük yaşam içinde deneyimlendiğinde anlam kazanır. Bu deneyimler, çocuğun dini kavramları yalnızca bilmesi değil; hissetmesi ve içselleştirmesi açısından belirleyicidir. Okul öncesi dönemde

bu deneyimlerin bilinçli biçimde yapılandırılması, dini kavramların kalıcı hâle gelmesini sağlar.

Dini kavramları ele alma sürecinde kullanılan dilin sade ve açık olması gerekir. Karmaşık cümleler, uzun açıklamalar ve soyut ifadeler, çocuğun dikkatini dağıtabilir. Basit, kısa ve duygusal olarak anlamlı ifadeler, çocuğun kavrayışını destekler. Bu dil, öğretici olmaktan çok, eşlik edici bir nitelik taşımalıdır. Çocuk, bu sayede kendisini yargılanmadan ve zorlanmadan öğrenme sürecinin içinde hisseder.

Okul öncesi dönemde dini kavramları ele alırken, çocuğun aktif katılımı teşvik edilmelidir. Çocuk, pasif bir dinleyici konumunda kaldığında, dini kavramlar yüzeysel bir bilgi olarak kalabilir. Ancak soru sorabildiği, yorum yapabildiği ve deneyimleyebildiği bir ortamda, bu kavramlar çocuğun iç dünyasında anlam kazanır. Katılım, çocuğun öğrenme sürecine sahip çıkmasını sağlar.

Dini kavramların ele alınışında süreklilik ilkesi de önemlidir. Tek seferlik anlatımlar ya da özel günlerle sınırlı etkinlikler, kalıcı öğrenme için yeterli değildir. Dini kavramlar, günlük yaşamın doğal akışı içinde tekrar tekrar karşılık bulmalıdır. Bu tekrar, mekanik değil; anlamlı ve yaşantı temelli olmalıdır. Süreklilik, çocuğun dini kavramları yaşamının bir parçası olarak algılamasını sağlar.

Okul öncesi dönemde dini kavramları ele alma süreci, çocuğun kimlik gelişimiyle de yakından ilişkilidir. Çocuk, bu süreçte kim olduğunu, nereye ait olduğunu ve hangi değerlere sahip olduğunu sezgisel olarak anlamaya başlar. Dini kavramlar, bu kimlik inşasında yönlendirici bir rol oynar. Ancak bu rol, dayatıcı değil; rehberlik edici olmalıdır. Çocuğun kendi anlam dünyasını oluşturmasına alan tanıyan bir yaklaşım, sağlıklı bir dini kimlik gelişimini destekler.

Dini kavramları ele alma ilkeleri, okul öncesi dönemde çocuğun ruhsal sağlığını koruyan bir çerçeve sunar. Bu çerçeve, çocuğun kaygı düzeyini artırmadan, merak duygusunu bastırmadan ve gelişimsel sınırlarını zorlamadan öğrenmesini sağlar. Dini kavramlar, bu ilkelere uygun biçimde ele alındığında, çocuğun yaşamla kurduğu bağın derinleşmesine katkı sağlar.

Okul öncesinde dini kavramları ele almak, uzun vadeli bir sorumluluk gerektirir. Bu sorumluluk, yalnızca bilgi aktarmayı değil; çocuğun iç dünyasına saygı göstermeyi, onu anlamaya çalışmayı ve gelişim sürecine eşlik etmeyi içerir. Bu ilkeler doğrultusunda ele alınan dini kavramlar, çocuğun yaşamında anlam, güven ve değer duygusunun sağlam temeller üzerine kurulmasına hizmet eder.

Korku ve Baskıdan Uzak Yaklaşım

Okul öncesi dönem, çocuğun dünyayı güven temelinde algılamaya çalıştığı, duygusal hassasiyetin en yoğun yaşandığı gelişim evrelerinden biridir. Bu dönemde çocuğun karşılaştığı her deneyim, onun yaşamı nasıl algılayacağına dair zihinsel ve duygusal şemaların oluşumunda belirleyici bir rol oynar. Dini kavramların, değerlerin ve uygulamaların bu yaş grubunda ele alınış biçimi, çocuğun yalnızca dinle değil; aynı zamanda kendisiyle, çevresiyle ve yaşamla kuracağı ilişkinin niteliğini doğrudan etkiler. Bu nedenle okul öncesi dönemde dini içeriklerin aktarımında korku ve baskıdan uzak bir yaklaşım benimsemek, pedagojik bir tercih olmanın ötesinde, çocuğun ruhsal sağlığını koruyan temel bir gerekliliktir.

Korku ve baskı temelli yaklaşımlar, çocuğun gelişimsel özellikleriyle çelişen bir yapı taşır. Okul öncesi dönemde çocuk, soyut düşünme becerileri tam olarak gelişmediği için anlatılan

kavramları çoğu zaman kelimesi kelimesine algılar. Bu durum, özellikle dini içeriklerde kullanılan dilin etkisini daha da kritik hâle getirir. Ceza, tehdit, azap ya da korkutucu imgeler içeren anlatımlar, çocuğun zihninde gerçeklikten kopuk ama duygusal açıdan son derece yoğun izler bırakabilir. Bu izler, çocuğun kaygı düzeyini artırabileceği gibi, dini kavramlarla korku arasında kalıcı bir bağ kurulmasına da neden olabilir.

Okul öncesi dönemde korku ve baskıdan uzak yaklaşımın temelinde, çocuğun güven ihtiyacını merkeze alan bir anlayış yer alır. Güven, çocuğun dünyayı keşfetme cesaretinin ve öğrenme isteğinin ön koşuludur. Kendini güvende hisseden çocuk, yeni kavramlara daha açık olur ve bu kavramları içselleştirme konusunda daha istekli davranır. Dini kavramlar, bu güven ortamı içinde sunulduğunda çocuğun iç dünyasında olumlu ve destekleyici bir anlam kazanır. Aksi durumda, çocuk öğrenmekten ziyade korunma ve kaçınma davranışları geliştirebilir.

Korku temelli yaklaşımlar, çoğu zaman yetişkinlerin iyi niyetli kaygılarından beslenir. Çocuğun doğruyu yapmasını sağlama, yanlış davranışlardan uzak tutma ya da dini kurallara uymasını teşvik etme amacıyla kullanılan baskıcı dil, kısa vadede itaatkâr bir davranış ortaya çıkarabilir. Ancak bu itaat, içselleştirilmiş bir değer anlayışına değil; dışsal bir otoriteye dayalıdır. Okul öncesi dönemde bu tür bir öğrenme, kalıcı olmadığı gibi, çocuğun özdenetim ve vicdan gelişimini de olumsuz etkileyebilir.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşım, çocuğun dini kavramlarla kurduğu ilişkinin sevgi ve anlam temelli olmasını hedefler. Bu yaklaşımda Allah algısı, cezalandıran ve tehdit eden bir güç olarak değil; seven, koruyan ve bağışlayan bir varlık olarak yapılandırılır. Bu algı, çocuğun manevi gelişiminin sağlıklı bir

zeminde ilerlemesini sağlar. Çocuk, dini kavramları bir korku nesnesi olarak değil; güven ve huzur kaynağı olarak deneyimler.

Okul öncesi dönemde korku ve baskı içeren anlatımların en belirgin risklerinden biri, çocuğun hayal gücüyle birleşerek yoğun kaygı üretmesidir. Bu yaş grubunda çocuk, gerçek ile hayali tam olarak ayırt edemeyebilir. Anlatılan korkutucu bir dini hikâye ya da tehdit içeren bir ifade, çocuğun zihninde somut ve sürekli bir tehlike algısına dönüşebilir. Bu durum, uyku sorunları, ayrılma kaygısı ve içe kapanma gibi belirtilerle kendini gösterebilir.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşım, çocuğun hata yapma hakkını tanıyan bir anlayışı da içerir. Okul öncesi dönemde hata yapmak, öğrenmenin doğal bir parçasıdır. Dini değerlerin aktarımında yapılan hataların günah, ceza ya da kötü olma ile ilişkilendirilmesi, çocuğun kendilik algısını zedeleyebilir. Çocuk, bu durumda davranışını değil; kendisini yanlış ve değersiz hissedebilir. Bu algı, sağlıklı bir ahlaki gelişimin önünde ciddi bir engel oluşturur.

Baskı temelli yaklaşımlar, çocuğun içsel motivasyonunu zayıflatır. Okul öncesi dönemde çocuk, davranışlarını büyük ölçüde içsel istekleri ve duygusal bağları doğrultusunda gerçekleştirir. Dini davranışların zorunluluk olarak sunulması, çocuğun bu davranışlara karşı içsel bir direnç geliştirmesine neden olabilir. Korku ve baskıdan uzak bir yaklaşım ise çocuğun dini değerlerle kendi isteğiyle bağ kurmasına alan açar. Bu bağ, zamanla içsel bir değer anlayışına dönüşür.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşımın temel ilkelerinden biri, kullanılan dilin özenle seçilmesidir. Okul öncesi dönemde dil, yalnızca bilgi aktaran bir araç değil; aynı zamanda duygu düzenleyici bir unsurdur. Sert, tehditkâr ya da yargılayıcı ifadeler, çocuğun duygusal dünyasında savunma tepkileri oluşturabilir.

Buna karşılık, sakin, kapsayıcı ve anlayışlı bir dil, çocuğun kendisini ifade etmesine ve anlam kurmasına olanak tanır.

Okul öncesi dönemde dini kavramları ele alırken korku ve baskıdan uzak durmak, çocuğun merak duygusunu da korur. Merak, öğrenmenin temel itici gücüdür. Korku içeren anlatımlar, çocuğun soru sormaktan çekinmesine neden olabilir. Çocuk, yanlış bir soru sormaktan ya da yanlış düşünmekten korkabilir. Bu durum, çocuğun düşünsel gelişimini sınırlandırır. Güvenli bir ortamda yetişen çocuk ise merakını özgürce ifade eder ve öğrenme sürecine aktif olarak katılır.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşım, çocuğun dini kavramları yaşamla ilişkilendirmesini kolaylaştırır. Dini değerler, bu yaklaşım sayesinde çocuğun günlük deneyimleriyle bütünleşir. Paylaşma, yardım etme ve sabır gibi değerler, korkuyla değil; anlam ve duygusal bağ yoluyla öğrenilir. Bu öğrenme biçimi, çocuğun davranışlarını yalnızca belirli durumlarda değil; yaşamın her alanında yönlendiren bir içsel rehber oluşturur.

Okul öncesi dönemde korku ve baskıdan uzak yaklaşımın bir diğer önemli boyutu, çocuğun duygularına alan tanımasıdır. Çocuk, dini konularla ilgili korku, merak, sevinç ya da kafa karışıklığı yaşayabilir. Bu duyguların bastırılması ya da yanlış olarak etiketlenmesi, çocuğun iç dünyasında çatışma yaratabilir. Kapsayıcı bir yaklaşım, çocuğun duygularını tanımasına ve ifade etmesine izin verir. Bu izin, çocuğun duygusal zekâsını ve manevi farkındalığını destekler.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşım, aile ve okul ortamları arasındaki tutarlılıkla da yakından ilişkilidir. Çocuk, farklı ortamlarda çelişkili mesajlarla karşılaştığında, dini kavramların anlamını çözmekte zorlanabilir. Bir ortamda sevgi ve anlayış vurgulanırken, başka bir ortamda korku ve tehdit dilinin kullanılması, çocuğun zihninde karmaşa oluşturur. Bu karmaşa,

dini kavramların içselleştirilmesini zorlaştırır. Tutarlı ve güven temelli bir yaklaşım, çocuğun anlam dünyasını destekler.

Korku temelli yaklaşımların uzun vadeli etkileri, çoğu zaman çocukluk döneminde fark edilmez. Ancak ilerleyen yaşlarda bu yaklaşımlar, bireyin dinle kurduğu ilişkide mesafe, suçluluk ya da kaygı duygularının baskın hâle gelmesine neden olabilir. Okul öncesi dönemde benimsenen korku ve baskıdan uzak yaklaşım, bu tür olumsuz etkilerin önüne geçmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, çocuğun dini değerlerle sağlıklı, dengeli ve içten bir ilişki kurmasına zemin hazırlar.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşım, çocuğun ahlaki gelişimi açısından da belirleyici bir role sahiptir. Ahlaki davranışların korkuyla yönlendirildiği bir ortamda çocuk, doğruyu yanlış korkusuyla yapar. Oysa sevgi ve anlayış temelli bir ortamda çocuk, doğruyu doğru olduğu için yapmayı öğrenir. Bu fark, ahlaki değerlerin içselleştirilmesi açısından son derece önemlidir.

Okul öncesi dönemde korku ve baskıdan uzak yaklaşım, çocuğun kendilik değerini koruyan bir yapı sunar. Çocuk, bu yaklaşım sayesinde hata yaptığında değersizleşmediğini; aksine öğrenme fırsatı bulduğunu hisseder. Bu his, çocuğun kendisiyle kurduğu ilişkinin sağlıklı bir zeminde gelişmesini sağlar. Kendilik değeri güçlü olan çocuk, dini ve ahlaki değerleri daha kolay benimser.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşım, çocuğun maneviyatını sessiz ve derin bir biçimde besler. Bu beslenme, yüksek sesli uyarılarla değil; günlük yaşamın içindeki küçük ama anlamlı deneyimlerle gerçekleşir. Bir iyiliğin fark edilmesi, bir teşekkürün hissedilmesi ya da bir paylaşımın verdiği mutluluk, çocuğun manevi dünyasında güçlü izler bırakır.

Okul öncesi dönemde dini kavramları korku ve baskıdan

uzak bir yaklaşımla ele almak, uzun vadeli bir eğitim anlayışını gerektirir. Bu anlayış, hızlı sonuçlar yerine, kalıcı ve içselleştirilmiş kazanımları hedefler. Çocuğun iç dünyasına saygı duyan, onu anlamaya çalışan ve gelişim sürecine eşlik eden bir yaklaşım, dini ve ahlaki değerlerin sağlıklı biçimde yerleşmesini destekler.

Korku ve baskıdan uzak yaklaşım, çocuğun yaşamla kurduğu bağın niteliğini belirleyen temel unsurlardan biridir. Bu bağ, sevgi ve güven temelli kurulduğunda, çocuk yaşamın zorluklarıyla daha dengeli bir biçimde baş edebilir. Okul öncesi dönemde bu yaklaşım doğrultusunda ele alınan dini kavramlar, çocuğun hem bugünkü ruhsal sağlığını hem de gelecekteki değer dünyasını şekillendirir.

Sevgi Merkezli Anlatım

Okul öncesi dönemde çocuğun dünyayı algılayış biçimi, büyük ölçüde duygusal bağlar ve güven ilişkileri üzerinden şekillenir. Bu dönemde öğrenme, yalnızca bilişsel bir süreç değil; aynı zamanda yoğun bir duygusal deneyimdir. Çocuğun karşılaştığı her anlatı, her kavram ve her değer, onun iç dünyasında bir duygu ile eşleşerek anlam kazanır. Dini kavramlar ve değerler söz konusu olduğunda bu durum daha da belirgin hâle gelir. Sevgi merkezli anlatım, çocuğun dini ve ahlaki değerlerle kurduğu ilişkinin temelini oluşturan duygusal zemini inşa eder.

Sevgi merkezli anlatım, dini kavramların aktarımında çocuğun ihtiyaç duyduğu güven, kabul ve yakınlık duygularını merkeze alan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda din, kurallar bütünü ya da yapılması zorunlu davranışlar dizisi olarak değil; anlam, bağ ve ilişki kurma alanı olarak sunulur. Okul öncesi dönemde çocuk, sevildiğini ve kabul edildiğini hissettiği ölçüde

öğrenmeye açık hâle gelir. Sevgi merkezli bir anlatım, çocuğun dini içeriklerle kurduğu ilişkiyi içsel bir bağa dönüştürür.

Sevgi, okul öncesi dönemde çocuğun en güçlü öğrenme motivasyonudur. Çocuk, sevdiği kişiyle özdeşleşir, onun davranışlarını model alır ve onun sunduğu anlatıları daha kolay benimser. Bu nedenle dini kavramların aktarımında kullanılan sevgi dili, yalnızca içerikten bağımsız bir üslup meselesi değildir; öğrenmenin niteliğini belirleyen temel bir unsurdur. Sevgi merkezli anlatım, çocuğun zihninde dini değerleri sıcak, ulaşılabilir ve anlamlı bir yere konumlandırır.

Okul öncesi dönemde sevgi merkezli anlatımın en belirgin etkilerinden biri, çocuğun Allah algısının şekillenmesinde görülür. Bu yaş grubunda çocuk, soyut kavramları somut deneyimler üzerinden anlamlandırır. Sevgiyle kurulan ilişkiler, çocuğun zihninde Allah kavramının da sevgi, şefkat ve koruyuculukla eşleşmesini sağlar. Allah'ı seven, kollayan ve merhamet eden bir varlık olarak algılayan çocuk, dini değerlerle güven temelli bir ilişki kurar. Bu algı, çocuğun manevi gelişimini destekleyen güçlü bir dayanak oluşturur.

Sevgi merkezli anlatım, çocuğun hata yapma deneyimlerine yaklaşım biçimini de dönüştürür. Okul öncesi dönemde çocuk, deneme-yanılma yoluyla öğrenir ve bu süreçte sıkça hata yapar. Sevgi temelli bir anlatımda hata, cezalandırılması gereken bir durum olarak değil; öğrenmenin doğal bir parçası olarak ele alınır. Bu yaklaşım, çocuğun kendilik algısını korur ve değer duygusunu zedelemez. Çocuk, sevildiğini ve kabul edildiğini hissettiği sürece, davranışlarını düzeltme konusunda daha istekli olur.

Sevgi merkezli anlatım, çocuğun dini değerleri içselleştirmesinde zorlayıcı yöntemlere ihtiyaç duymaz. Zorlama, baskı ve tehdit içeren yaklaşımlar, kısa vadede davranış değişikliği

oluşturabilir; ancak bu değişim, içsel bir dönüşüme dayanmaz. Sevgi temelli anlatım ise çocuğun değerleri kendi isteğiyle benimsemesine olanak tanır. Bu benimseme, çocuğun vicdan gelişimini destekleyen kalıcı bir yapı oluşturur.

Okul öncesi dönemde sevgi merkezli anlatım, çocuğun duygusal güvenliğini koruyan bir eğitim ortamı oluşturur. Duygusal güvenlik, çocuğun kendini ifade edebilme, soru sorabilme ve merakını dile getirebilme özgürlüğünü içerir. Sevgiyle karşılanan çocuk, dini kavramlarla ilgili kafa karışıklıklarını ve meraklarını rahatlıkla paylaşabilir. Bu paylaşım, çocuğun anlam dünyasının derinleşmesine katkı sağlar.

Sevgi merkezli anlatım, dini hikâyelerin ve anlatıların seçimini de doğrudan etkiler. Okul öncesi dönemde kullanılan dini hikâyelerin dili, içeriği ve vurguları, çocuğun duygusal dünyasına uygun olmalıdır. Sevgi, merhamet, paylaşma ve affetme gibi temalar, bu yaş grubunda çocuğun anlayabileceği ve deneyimleyebileceği değerlerdir. Sevgi merkezli bir anlatım, bu temaları çocuğun günlük yaşamıyla ilişkilendirerek anlamlı hâle getirir.

Sevgi merkezli anlatımda kullanılan dil, yargılayıcı ve buyurgan olmaktan uzaktır. Bu dil, çocuğun davranışlarını etiketlemek yerine, duygularını anlamaya ve yönlendirmeye odaklanır. Çocuğa hitap eden ifadeler, onun yaşantılarına saygı duyan ve bireysel farklılıklarını gözeten bir yapı taşır. Bu yaklaşım, çocuğun kendisini değerli hissetmesini sağlar ve öğrenme sürecine aktif katılımını destekler.

Okul öncesi dönemde sevgi merkezli anlatım, dini değerlerin günlük yaşam pratikleriyle bütünleşmesini kolaylaştırır. Sevgi temelli bir yaklaşımda değerler, soyut kavramlar olarak değil; somut davranışlar ve deneyimler üzerinden aktarılır. Bir arkadaşına yardım etmek, bir oyuncağını paylaşmak ya da bir

canlıya şefkat göstermek, dini değerlerin doğal bir yansıması olarak sunulur. Bu sunum biçimi, çocuğun değerleri yaşamın bir parçası olarak algılamasını sağlar.

Sevgi merkezli anlatım, çocuğun empati becerilerinin gelişimine de önemli katkılar sunar. Sevgiyle beslenen bir anlatı, çocuğun başkalarının duygularını fark etmesine ve bu duygulara saygı duymasına alan açar. Empati, ahlaki gelişimin temel yapı taşlarından biridir ve okul öncesi dönemde atılan empati temelleri, ilerleyen yaşlarda güçlü sosyal ilişkilerin kurulmasına zemin hazırlar.

Okul öncesi dönemde sevgi merkezli anlatım, dini ritüel ve uygulamaların ele alınış biçimini de şekillendirir. Ritüeller, bu yaklaşımda zorunlu görevler olarak değil; anlam ve aidiyet duygusu oluşturan deneyimler olarak sunulur. Çocuk, ritüellerin ardındaki anlamı sevgi ve paylaşım üzerinden kavradığında, bu uygulamalara karşı içsel bir yakınlık geliştirir.

Sevgi merkezli anlatım, çocuğun kendisiyle kurduğu ilişkiyi de olumlu yönde etkiler. Sevgiyle karşılanan çocuk, kendini tanımaya ve duygularını anlamaya daha açık hâle gelir. Bu içsel farkındalık, çocuğun manevi gelişimini derinleştirir. Çocuk, kendi iç dünyasında hissettiği sevgi duygusunu başkalarına yönlendirmeyi öğrenir.

Okul öncesi dönemde sevgi merkezli anlatımın aile ortamıyla desteklenmesi, bu yaklaşımın etkisini artırır. Aile ve okulda kullanılan sevgi dili arasındaki tutarlılık, çocuğun değer dünyasını güçlendirir. Çocuk, farklı ortamlarda benzer mesajlarla karşılaştığında, dini ve ahlaki değerleri daha kolay içselleştirir. Sevgi merkezli anlatım, bu tutarlılığın sağlanmasında ortak bir dil oluşturur.

Sevgi merkezli anlatım, çocuğun dini değerleri korku ya da kaygı ile değil; umut ve güven duygularıyla ilişkilendirmesini

sağlar. Bu ilişkilendirme, çocuğun yaşam karşısındaki tutumunu da etkiler. Sevgiyle beslenen bir değer anlayışı, çocuğun karşılaştığı zorluklar karşısında daha dayanıklı olmasına katkı sunar.

Okul öncesi dönemde sevgi merkezli anlatım, çocuğun dini kavramlarla kurduğu ilişkinin uzun vadeli etkilerini gözeten bir anlayışı temsil eder. Bu anlayış, çocuğun yalnızca bugünkü davranışlarını değil; gelecekteki değer algısını da şekillendirir. Sevgiyle temellendirilen bir anlatım, çocuğun dini değerleri yaşam boyu taşıyabileceği sağlam bir zemine oturtur.

Sevgi merkezli anlatım, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin ruhunu oluşturan temel yaklaşımlardan biridir. Bu yaklaşım, çocuğun iç dünyasına saygı duyan, onun gelişimsel ihtiyaçlarını gözeten ve anlam kurma sürecine eşlik eden bir eğitim anlayışını yansıtır. Sevgi, bu anlayışta yalnızca bir duygu değil; öğrenmenin, bağ kurmanın ve değer inşa etmenin merkezinde yer alan temel bir güçtür.

Soyut Kavramların Somutlaştırılması

Okul öncesi dönemde soyut kavramların somutlaştırılması gerekliliği, yalnızca bilişsel gelişim basamaklarıyla açıklanamaz; bu gereklilik aynı zamanda çocuğun sosyal çevresiyle kurduğu etkileşimlerin niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda Lev S. Vygotsky'nin sosyo-kültürel gelişim kuramı, okul öncesi dönemde soyut kavramların öğrenilmesine ilişkin önemli bir teorik çerçeve sunar. Vygotsky'ye göre çocuklar bu dönemde soyut düşünme becerilerini mutlak biçimde bağımsız olarak gerçekleştiremezler; ancak uygun sosyal destek, rehberlik ve etkileşim ortamları sağlandığında, soyut düşünmenin öncül yapılarını geliştirebilirler.

Vygotsky'nin yaklaşımında bilişsel gelişim, bireysel olgunlaşmanın ötesinde, sosyal etkileşimler aracılığıyla şekillenen dinamik bir süreçtir. Çocuğun düşünme becerileri, öncelikle kişiler arası düzeyde ortaya çıkar; zamanla içselleştirilerek bireysel düşünce biçimine dönüşür. Bu süreçte yetişkinler, öğretmenler ve daha yetkin akranlar, çocuğun düşünme alanını genişleten önemli aracılar olarak işlev görür. Okul öncesi dönemde soyut kavramların öğrenilmesi de bu etkileşimsel yapı içinde anlam kazanır.

Vygotsky'ye göre soyut düşünme, çocuğa doğrudan aktarılabilen bir bilgi alanı değildir. Çocuk, soyut kavramları ezberleyerek değil; bu kavramların anlamını sosyal bağlamlar içinde deneyimleyerek öğrenir. Bu nedenle okul öncesi dönemde dini ve ahlaki kavramların öğretimi, yalnızca sözel açıklamalara dayandırıldığında yüzeysel kalır. Kavramlar, çocuğun günlük yaşam deneyimleri, sosyal etkileşimleri ve oyun süreçleri içinde anlamlandırıldığında zihinsel gelişimi destekleyen bir yapı kazanır.

Vygotsky'nin "Yakınsal Gelişim Alanı" kavramı, soyut kavramların somutlaştırılması sürecinde temel bir anahtar işlevi görür. Yakınsal gelişim alanı, çocuğun tek başına gerçekleştiremeyeceği ancak rehberlik ve destekle başarabileceği bilişsel görevleri kapsar. Okul öncesi dönemde soyut kavramlar, tam da bu alan içinde ele alınmalıdır. Çocuk, yetişkinin yönlendirmesiyle, sorularla desteklenerek ve anlamlı bağlamlar içinde soyut düşünmenin ilk adımlarını atabilir.

Bu çerçevede somuttan soyuta geçiş, ani bir zihinsel sıçrama değil; kademeli bir gelişim sürecidir. Çocuk, önce somut deneyimlere dayalı anlamlar kurar; ardından bu deneyimlerin dilsel ve sembolik temsillerini içselleştirir. Örneğin "yardımlaşma" kavramı, çocuğun bir arkadaşına yardım ettiği somut

bir deneyimle başlar; yetişkinin bu davranışı adlandırması ve anlamlandırmasıyla soyut bir değer hâline gelir. Bu süreç, Vygotsky'nin tanımladığı biçimiyle, sosyal etkileşim yoluyla içselleştirilen bilişsel gelişimin somut bir örneğini oluşturur.

Vygotsky'nin kuramında dil, soyut düşünmenin en temel araçlarından biridir. Dil, çocuğun deneyimlerini yapılandırmasını ve anlamlandırmasını sağlar. Okul öncesi dönemde dini kavramların somutlaştırılmasında kullanılan dilin, çocuğun yaşantılarına yakın, duygusal bağ kuran ve etkileşime açık olması bu nedenle önemlidir. Kavramların yalnızca isimlendirilmesi değil; çocukla kurulan diyaloglar içinde anlam kazanması, soyut düşünmenin temellerini güçlendirir.

Oyun, Vygotsky açısından soyut düşünmenin gelişiminde merkezi bir role sahiptir. Özellikle simgesel oyunlar, çocuğun bir nesneyi başka bir şeyi temsil edecek şekilde kullanabilmesini sağlar. Bu temsil becerisi, soyut düşünmenin öncül yapı taşlarından biridir. Okul öncesi dönemde dini ve ahlaki kavramlar, oyun bağlamında ele alındığında çocuk, bu kavramlarla sembolik düzeyde ilişki kurmaya başlar. Bu ilişki, soyut düşünmeye giden yolu açar.

Vygotsky'nin yaklaşımı, Piaget'in gelişim aşamalarına dayalı bakış açısından bu noktada ayrılır. Piaget'e göre soyut işlemler belirli bir yaş olgunluğundan sonra ortaya çıkar. Vygotsky ise gelişimin yalnızca biyolojik olgunlaşmaya bağlı olmadığını; sosyal etkileşim ve kültürel araçlar aracılığıyla desteklendiğinde çocuğun mevcut gelişim düzeyinin ötesine geçebileceğini savunur. Bu bakış açısı, okul öncesi dönemde soyut kavramların tamamen ertelenmesi gerektiği düşüncesine karşı güçlü bir pedagojik alternatif sunar.

Ancak Vygotsky, soyut kavramların bağlamdan kopuk biçimde öğretilmesini de eleştirir. Çocuğa anlamdan yoksun,

yalnızca sözcük düzeyinde sunulan soyut kavramlar, gerçek bir bilişsel kazanım oluşturmaz. Bu tür bir öğretim, çocuğun kavramı değil; yalnızca kelimeyi öğrenmesine yol açar. Bu durum, özellikle dini kavramların öğretiminde risklidir. Kavramların içeriği boşaldığında, çocuk için anlamdan çok tekrar ön plana çıkar.

Bu nedenle okul öncesi dönemde soyut kavramların somutlaştırılması, yalnızca görsel ya da materyal kullanımına indirgenemez. Asıl önemli olan, kavramın sosyal bağlam içinde yaşanması ve rehberlik yoluyla anlamlandırılmasıdır. Yetişkin, çocuğa doğrudan bilgi aktaran bir figür değil; çocuğun düşünme sürecine eşlik eden bir rehber konumundadır. Bu rehberlik, çocuğun yakınsal gelişim alanını genişleterek zihinsel süreçlerini daha üst bir düzeye taşır.

Vygotsky'nin kuramı, okul öncesi dönemde değerler ve din eğitiminin yapılandırılmasında önemli pedagojik çıkarımlar sunar. Eğitimde amaç, çocuğa soyut bilgileri erken yaşta yüklemek değil; onun düşünme potansiyelini destekleyecek sosyal ve kültürel ortamlar oluşturmaktır. Bu ortamlar, oyun, diyalog, rehberlik ve anlamlı etkileşimler aracılığıyla çocuğun soyut düşünmeye doğru ilerlemesini sağlar.

Bu perspektiften bakıldığında, okul öncesi dönemde soyut kavramların somutlaştırılması, yalnızca bir öğretim tekniği değil; çocuğun zihinsel gelişimine saygı duyan bütüncül bir eğitim anlayışının parçası olarak değerlendirilmelidir. Soyut düşünme, çocuğun iç dünyasında sessizce filizlenir; bu filizlenme, sevgiyle kurulan ilişkiler, anlamlı deneyimler ve sosyal destekle güçlenir.

Okul Öncesinde Ölüm Kavramının Çocuğa İslami Perspektiften Anlatılması

Ölüm kavramı, insan yaşamının en derin ve en zor anlamlandırılan olgularından biridir. Yetişkinler için bile çoğu zaman kaygı, belirsizlik ve duygusal yoğunluk barındıran bu kavramın, okul öncesi dönemdeki bir çocuğa aktarılması son derece hassas bir pedagojik yaklaşım gerektirir. Çocuğun bilişsel, duygusal ve dil gelişimi dikkate alınmadan yapılan açıklamalar; korku, güvensizlik ve yanlış anlamalara yol açabilir. Bu nedenle okul öncesi dönemde ölüm, soyut ve nihai bir yok oluş olarak değil; çocuğun gelişim düzeyine uygun, anlamlı ve güven veren bir çerçevede ele alınmalıdır.

İslami perspektifte ölüm, yokluk ya da bitiş değil; bir hâlden başka bir hâle geçiştir. Bu bakış açısı, okul öncesi dönemde çocuğun ölüm kavramıyla sağlıklı bir ilişki kurabilmesi açısından güçlü bir zemin sunar. İslam düşüncesinde insan hayatı, yalnızca dünyayla sınırlı bir süreç olarak görülmez; anne karnından başlayan, dünya hayatıyla devam eden ve ahiret hayatıyla tamamlanan bütüncül bir yolculuk olarak ele alınır. Bu bütünlük, çocuğun zihninde ölümün anlamlandırılmasını kolaylaştıran pedagojik bir anlatım imkânı sunar.

Okul öncesi dönemde ölüm kavramının aktarımında, "**küçük dünya – orta dünya – büyük dünya**" metaforu; çocuğun somut düşünme yapısına uygun, sade ve koruyucu bir anlatım çerçevesi oluşturur. Bu metafor, ölümün ani bir yok oluş değil; bir dünyadan başka bir dünyaya geçiş olduğu fikrini, çocuğun korku yaşamadan kavrayabileceği bir biçimde sunar.

Anne karnı, çocuğun yaşam yolculuğundaki ilk evredir ve bu evre "**küçük dünya**" olarak adlandırılabilir. Anne karnında bebek; sınırlı, kapalı ancak tamamen korunmuş bir ortamda var

olur. Burada nefes almayı, konuşmayı ya da yürümeyi bilmez; ancak yaşar, gelişir ve büyür. Bebek için anne karnı, bildiği tek dünyadır. Doğum gerçekleştiğinde bebek, bu dünyadan ayrılır ve yeni bir dünyaya geçer. Bu geçiş, bebek için bir yok oluş değil; daha geniş, daha zengin ve daha farklı bir yaşama adım atmaktır.

Bu noktada okul öncesi çocuğa şu temel fikir aktarılabilir: Anne karnından çıktığımızda nasıl yok olmadıysak, sadece yeni bir dünyaya doğduysak; hayat yolculuğu da benzer geçişlerle devam eder. Bu anlatım, çocuğun doğum deneyimine dair bildiği ya da gözlemlediği gerçeklikten yola çıkarak ölüm kavramını anlamlandırmasını sağlar.

Şu anda yaşadığımız dünya ise "**orta dünya**" olarak tanımlanabilir. Orta dünya, insanın bilinçli olduğu, öğrendiği, sevdiği, üzüldüğü ve sorumluluklar kazandığı yaşam alanıdır. Okul öncesi çocuk için bu dünya; ailesi, oyunu, okulu ve günlük deneyimleriyle anlam kazanır. Bu dünyada yaşamak, öğrenmek ve iyi bir insan olmaya çalışmak; İslami bakış açısında büyük bir değer taşır. Orta dünya, insanın erdemlerini geliştirdiği, iyiliği öğrendiği ve Allah'ın verdiği nimetleri fark etmeye başladığı bir hazırlık alanı olarak görülür.

Ölüm, bu orta dünyadan **"büyük dünya"**ya geçiştir. Büyük dünya, İslami anlayışta ahiret hayatını ifade eder. Ancak okul öncesi dönemde bu kavram, detaylı dini bilgilerle değil; sade, umut veren ve güven duygusu oluşturan bir anlatımla ele alınmalıdır. Büyük dünya; daha güzel, daha geniş ve Allah'ın insanlara hazırladığı özel bir yaşam alanı olarak tanımlanabilir. Bu anlatımda amaç, çocuğa ölümün korkulacak bir karanlık değil; yeni bir doğuş olduğu fikrini kazandırmaktır.

Okul öncesi dönemde çocuklar ölümü genellikle geri döndürülebilir bir olay olarak algılar. Çizgi filmlerde

karakterlerin ölmesi ve tekrar canlanması, bu algıyı güçlendirir. Bu nedenle çocuğa ölüm anlatılırken kesinlik vurgusu yapılmalı; ancak bu kesinlik sert ve ürkütücü bir dille sunulmamalıdır. İslami perspektifte ölümün "Allah'ın takdiriyle gerçekleşen bir geçiş" olduğu fikri, çocuğun zihninde güvenli bir çerçeve oluşturur.

Çocuğa ölüm anlatılırken kullanılan dil, belirleyici bir öneme sahiptir. "Uyudu ve bir daha uyanmadı" gibi ifadeler, çocukta uykuya karşı korku geliştirebilir. Benzer şekilde "Allah onu yanına aldı" ifadesi, çocuğun Allah algısında kaygıya yol açabilir. Bunun yerine, "Onun bu dünyadaki görevi bitti ve Allah'ın hazırladığı büyük dünyaya geçti" gibi açıklamalar tercih edilmelidir. Bu anlatım, hem dini referans içerir hem de çocuğun duygusal güvenliğini korur.

Okul öncesi dönemde ölüm kavramı, genellikle bir kayıp deneyimiyle gündeme gelir. Bir aile büyüğünün, evcil hayvanın ya da çevrede bilinen bir kişinin vefatı, çocuğun bu kavramla ilk kez yüzleşmesine neden olabilir. Bu durumlarda yetişkinlerin kendi duygularını yönetebilmesi büyük önem taşır. Yoğun korku, panik ve umutsuzluk içeren tepkiler, çocuğun ölüm algısını olumsuz yönde etkiler. İslami perspektifte ölümün bir ayrılık değil; geçici bir ayrışma olduğu fikri, yetişkinin tutumuna da yansımalıdır.

Çocuğun ölümle ilgili soruları, çoğu zaman merak temellidir. "O nereye gitti?", "Biz de ölecek miyiz?", "Ne zaman dönecek?" gibi sorular, çocuğun anlam arayışının bir parçasıdır. Bu sorular geçiştirilmeli ya da bastırılmamalıdır. Ancak verilen yanıtlar, çocuğun gelişim düzeyine uygun olmalı ve gereksiz ayrıntılar içermemelidir. İslami çerçevede "Herkesin bir zamanı vardır ve Allah en doğrusunu bilir" gibi ifadeler, çocuğun kaygısını artırmadan cevap vermeye yardımcı olur.

Okul öncesi dönemde ölüm kavramı anlatılırken en dikkat edilmesi gereken hususlardan biri, büyük dünyaya geçişin insanın isteğine ya da kararına bağlı bir süreç olmadığı gerçeğidir. Çocuğun gelişimsel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, zaman kavramını ve ilahi takdir anlayışını somutlaştırmadan yapılan anlatımlar; ölümün bir tercih ya da kaçış yolu olarak algılanmasına neden olabilir. Bu durum, pedagojik açıdan olduğu kadar dini açıdan da sakıncalı sonuçlar doğurur.

İslami perspektifte ölüm, insanın kendi belirlediği bir geçiş değil; **Allah'ın takdir ettiği vakitte gerçekleşen bir hâl değişimidir**. Bu nedenle okul öncesi çocuğa yapılacak anlatımda "büyük dünyaya geçeriz" ifadesi mutlaka "**vakti gelince**" vurgusuyla birlikte kullanılmalıdır. Bu vurgu, çocuğun zihninde ölümün bir istek, arzu ya da karar meselesi olmadığı; tamamen ilahi bir düzenin parçası olduğu bilincini oluşturur.

Çocuğa şu temel çerçeve kazandırılmalıdır: İnsan, küçük dünyadan orta dünyaya kendi isteğiyle gelmez; bu geçiş nasıl Allah'ın izniyle gerçekleşmişse, orta dünyadan büyük dünyaya geçiş de ancak **Allah'ın belirlediği vakitte** olur. Bu anlatım, çocuğun yaşam üzerindeki kontrol algısını dengeler ve ölümle ilgili yanlış çıkarımların önüne geçer.

Okul öncesi dönemde çocuklar, özellikle zorlandıkları ya da üzüldükleri anlarda "başka bir yere gitme" düşüncesini rahatlatıcı bir çözüm gibi algılayabilirler. Eğer büyük dünya anlatımı, zamansal ve ilahi sınırlarla net biçimde çerçevelenmezse; çocuk, bu geçişi kendi isteğiyle gerçekleşebilecek bir durum olarak düşünebilir. Bu nedenle eğitimci ve ebeveyn, anlatım sırasında **irade vurgusunu değil, teslimiyet ve güven vurgusunu** ön plana çıkarmalıdır.

Bu bağlamda kullanılabilecek pedagojik ifade şu şekildedir:

İnsan, anne karnında ne zaman doğacağını bilmez; bu zamanı yalnızca Allah bilir. Aynı şekilde bu dünyadan büyük dünyaya ne zaman geçileceğini de yalnızca Allah bilir. İnsan bu dünyada yaşar, öğrenir, iyilik yapar ve zamanı gelince Allah'ın izniyle büyük dünyaya geçer.

Bu anlatım, çocuğa hem yaşamın değerini hem de ölümün ilahi bir düzen içinde gerçekleştiğini öğretir.

"Vakti gelince" ifadesi, okul öncesi çocuk için yalnızca bir zaman kavramı değildir; aynı zamanda **güven duygusu** inşa eden bir ifadedir. Çocuk, hayatının kontrolsüz ve belirsiz bir süreç olmadığını; Allah tarafından korunan ve düzenlenen bir yolculuk olduğunu hisseder. Bu his, ölüm kaygısını azaltır ve yaşam sevincini güçlendirir.

Ayrıca "vaktini ancak Allah bilir" vurgusu, çocuğun geleceğe yönelik kaygılarını sınırlayan bir işlev görür. Çocuk, "ne zaman" sorusuna kesin bir cevap alamadığında, bu belirsizlikle baş etmekte zorlanabilir. Ancak bu belirsizliğin ilahi bilgiyle ilişkilendirilmesi, çocuğun zihninde belirsizliği kaosa değil, güvene bağlar. Allah'ın bilmesi, çocuk için kontrolsüzlük değil; korunmuşluk anlamı taşır.

Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, ölüm anlatımının yaşamdan koparıcı bir içerik taşımamasıdır. Büyük dünyaya geçiş, ne acele edilecek ne de özlenecek bir hedef gibi sunulmalıdır. Aksine orta dünyanın, yani şu anda yaşanılan hayatın; öğrenme, sevme, oyun oynama ve iyilik yapma zamanı olduğu vurgulanmalıdır. Çocuğa, bu dünyada olmanın kıymetli olduğu hissettirilmelidir.

İslami bakış açısında dünya hayatı, boşuna yaşanan bir bekleyiş değil; anlamlı bir emanet sürecidir. Okul öncesi çocuğa bu anlayış, basit ama güçlü bir dille aktarılabilir: Allah bizi bu dünyaya gönderdi çünkü burada yapacağımız güzel şeyler var.

O zamanı ne kadar yaşayacağımızı Allah bilir. Bizim görevimiz, burada iyi bir çocuk olmaya çalışmaktır.

Bu ifade, çocuğun ölüm düşüncesini yaşamdan kaçış değil; yaşam sorumluluğuyla birlikte düşünmesini sağlar.

Okul öncesi dönemde büyük dünyaya geçiş anlatımı; **istek**, **erken arzu** ya da **bilinçli tercih** çağrışımı oluşturmayacak şekilde yapılandırılmalıdır. "Vakti gelince" ve "**vaktini ancak Allah bilir**" vurguları, hem İslami akideyle uyumlu hem de çocuğun ruhsal güvenliği açısından zorunlu unsurlardır. Bu çerçevede ölüm, çocuğun zihninde korkulacak ya da çağrılacak bir olgu değil; zamanı geldiğinde Allah'ın izniyle gerçekleşen doğal bir geçiş olarak anlam kazanır.

Ölüm kavramının okul öncesi dönemde ele alınışında dini gün ve geceler de destekleyici bir rol üstlenebilir. Kandil geceleri, dua, merhamet ve iyilik temaları; hayatın yalnızca görünen dünyadan ibaret olmadığı fikrini çocuğun zihninde yumuşak bir biçimde yerleştirir. Dua kavramı, çocuğun ölümle ilgili duygularını ifade edebileceği güvenli bir alan sunar. Dua, kaybı geri getirme beklentisiyle değil; sevgi ve hatırlama aracı olarak sunulmalıdır.

İslami perspektifte ölümün anlatımı, aynı zamanda yaşamın değerini vurgulayan bir içerik taşır. Orta dünya, yani yaşadığımız bu hayat; iyilik yapma, paylaşma ve güzel davranışlar sergileme fırsatı sunan bir dönemdir. Çocuğa bu dünyanın kıymetli olduğu, yaşarken iyi bir insan olmanın önemli olduğu mesajı verilmelidir. Böylece ölüm, yaşamı anlamsızlaştıran değil; yaşamı değerli kılan bir geçiş olarak algılanır.

Okul öncesi dönemde ölüm kavramının anlatımında semboller ve hikâyeler etkili bir yöntem olarak kullanılabilir. Anne karnından doğuma geçişi anlatan hikâyeler, tohumun

toprağa düşüp filizlenmesi gibi doğa örnekleri; ölüm kavramını doğrudan kullanmadan geçiş fikrini destekler. Bu anlatımlar, İslami bakış açısıyla uyumlu bir biçimde "yaratılış" ve "yeniden var oluş" temasını güçlendirir.

Eğitim ortamlarında ölüm konusu ele alınırken öğretmenin rolü, bilgiyi aktaran değil; duyguyu düzenleyen ve güven ortamı sağlayan bir rehber olmaktır. Çocuğun verdiği tepkiler farklılık gösterebilir. Bazı çocuklar sorular sorarken, bazıları içine kapanabilir. Bu farklılıklar doğal kabul edilmeli ve çocuğun duygusal ifadesine alan tanınmalıdır. İslami perspektif, bu noktada sabır, merhamet ve anlayış değerleriyle pedagojik süreci destekler.

Ailelerin ölüm konusundaki tutumları, çocuğun algısını doğrudan etkiler. Evde ölümün tamamen tabu hâline getirilmesi ya da aşırı dramatize edilmesi, çocuğun kaygı düzeyini artırır. İslami anlayışta ölüm, hayatın doğal bir parçası olarak kabul edilir. Bu kabul, çocuğa da yansıtıldığında; ölüm korkulacak bir bilinmezlik olmaktan çıkar, anlamlandırılabilir bir geçiş hâline gelir.

Okul öncesi dönemde ölüm kavramının anlatımı, çocuğun Allah algısıyla da yakından ilişkilidir. Allah, cezalandırıcı ve korkutucu bir varlık olarak sunulduğunda; ölüm de korkunun bir parçası hâline gelir. Buna karşılık Allah'ın merhametli, koruyucu ve sevgi dolu yönü vurgulandığında; büyük dünya fikri, güven veren bir anlam kazanır. Bu yaklaşım, çocuğun hem dini hem de duygusal gelişimini destekler.

Sonuç yerine geçecek biçimde ifade etmek gerekirse, okul öncesi dönemde ölüm kavramının İslami perspektiften anlatılması; yokluk, karanlık ve korku üzerinden değil, geçiş, doğuş ve anlam üzerinden yapılandırılmalıdır. **Küçük dünya**, **orta dünya** ve **büyük dünya** anlatımı; çocuğun zihinsel

kapasitesine uygun, bütüncül ve koruyucu bir çerçeve sunar. Bu çerçeve içinde ölüm, çocuğun ruh dünyasında yıkıcı değil; anlamlandırılabilir bir yaşam gerçeği olarak yer bulur.

5

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DİNİ GÜN VE GECELER VE KAZANDIRILAN DEĞERLER

Üç Ayların Başlangıcı

Üç ayların başlangıcı, İslam kültüründe yalnızca takvimsel bir dönüm noktasını değil; aynı zamanda manevi yoğunluğun arttığı, bireysel farkındalığın güçlendiği ve toplumsal duyarlılığın belirginleştiği bir zaman dilimini ifade eder. Recep, Şaban ve Ramazan aylarını kapsayan bu süreç, dini hayatın ritmini belirleyen önemli bir manevi eşik olarak kabul edilir. Okul öncesi dönemde üç ayların başlangıcı, çocuğun zaman algısı, manevi farkındalığı ve değer dünyası açısından dikkatle ele alınması gereken bir içerik alanı sunar. Bu dönemin çocuk dünyasına taşınması, soyut dini kavramların somut yaşantılar aracılığıyla anlamlandırılmasına olanak tanır.

Okul öncesi dönemde çocuk, zamanı yetişkinler gibi doğrusal ve soyut bir kavram olarak algılamaz. Zaman, çocuk için yaşanan olaylar, tekrar eden ritüeller ve duygusal deneyimler üzerinden anlam kazanır. Üç ayların başlangıcı da bu bağlamda, çocuğun zihninde yalnızca "özel bir zaman" olarak değil; farklı etkinliklerle, sembollerle ve duygularla ilişkilendirilen bir süreç olarak yapılandırılmalıdır. Bu yapılandırma, çocuğun hem dini zaman bilincinin hem de değer algısının gelişmesine katkı sağlar.

Üç ayların başlangıcının okul öncesi dönemde ele alınması, çocuğun farkındalık duygusunu besleyen önemli bir araçtır. Bu dönem, çocuğun yaşamında her zamanın aynı olmadığı, bazı zamanların diğerlerine göre daha anlamlı ve özel kabul edildiği fikrini edinmesine yardımcı olur. Bu farkındalık, çocuğun günlük yaşamı mekanik bir akış olarak değil; anlamlı duraklardan oluşan bir süreç olarak algılamasını destekler. Zamanın değerli olduğu bilinci, değerler eğitiminin temel yapı taşlarından biri olarak ortaya çıkar.

Üç ayların başlangıcı, okul öncesi çocuklara kazandırılabilecek değerler açısından zengin bir içerik sunar. Bu dönemde öne çıkan kavramlar arasında farkındalık, niyet, hazırlık, sabır, paylaşma, merhamet ve içsel düzen yer alır. Bu kavramlar, çocuğun bilişsel düzeyine uygun biçimde ele alındığında, soyut dini anlamlar olmaktan çıkarak yaşanabilir değerler hâline gelir. Çocuğun bu değerleri deneyimlemesi, ilerleyen dönemlerde daha derin bir manevi anlayışın temelini oluşturur.

Üç ayların başlangıcında öne çıkan "niyet" kavramı, okul öncesi dönemde çocuğun içsel motivasyonunu destekleyen önemli bir değerdir. Niyet, çocuğa "bir şeyi yapmayı istemek" ve "iyi bir amaçla başlamak" şeklinde somutlaştırılarak aktarılabilir. Bu yaklaşım, çocuğun davranışlarının arkasındaki

duygusal ve ahlaki nedenleri fark etmesine katkı sağlar. Çocuk, bir davranışı yalnızca yapması gerektiği için değil; iyi bir amaç taşıdığı için yapmayı öğrenir.

Bu dönemde kazandırılan bir diğer önemli değer, sabırdır. Üç aylar, özellikle Ramazan ayına hazırlık süreci olarak ele alındığında, bekleme ve hazırlık kavramlarını doğal biçimde gündeme getirir. Okul öncesi dönemde sabır, soyut bir erdem olarak değil; sırayla konuşmak, bir etkinliğin başlamasını beklemek ya da bir oyuncağı paylaşmak gibi somut deneyimler üzerinden öğretilir. Üç ayların başlangıcı, bu tür deneyimlerin anlamlı bir çerçeve içinde sunulmasına olanak tanır.

Üç ayların başlangıcı, paylaşma ve yardımlaşma değerlerinin ele alınması için de uygun bir zaman dilimi oluşturur. Bu dönemde yapılan küçük yardımlar, paylaşılan yiyecekler ya da birlikte gerçekleştirilen etkinlikler, çocuğun sosyal sorumluluk duygusunu destekler. Paylaşmanın yalnızca maddi bir eylem değil; aynı zamanda sevgi ve ilgi paylaşımı olduğu fikri, okul öncesi dönemde çocuğun anlayabileceği bir düzeyde ele alınabilir.

Merhamet ve şefkat, üç ayların başlangıcında vurgulanan temel değerler arasında yer alır. Bu değerler, çocuğun hem kendisine hem de çevresine karşı duyarlılık geliştirmesini sağlar. Okul öncesi dönemde merhamet, bir arkadaşının üzüntüsünü fark etmek, bir hayvana zarar vermemek ya da yardıma ihtiyacı olan birine destek olmak gibi somut davranışlarla ilişkilendirilir. Üç aylar, bu davranışların anlamlı bir bağlam içinde ele alınmasına imkân tanır.

Üç ayların başlangıcı, okul öncesi çocuklarda içsel düzen ve öz farkındalık gelişimini de destekler. Bu dönemde yapılan sadeleştirilmiş anlatımlar, çocuğun kendi davranışlarını gözden geçirmesine yardımcı olabilir. Ancak bu gözden geçirme,

yargılayıcı ya da suçlayıcı bir dil üzerinden değil; sevgi ve anlayış temelli bir yaklaşım üzerinden gerçekleştirilmelidir . Çocuk, yanlış davranışlarını fark ettiğinde kendisini kötü hissetmeden, daha iyi davranışlar geliştirebileceğini öğrenir.

Bu dönemin çocuk dünyasına aktarılmasında kullanılan dil ve anlatım biçimi büyük önem taşır. Üç ayların başlangıcı, korku ve baskı içeren ifadelerle değil; umut, sevgi ve iyilik temalarıyla ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, çocuğun dini zamanlarla olumlu duygular arasında bağ kurmasını sağlar. Olumlu duygularla ilişkilendirilen dini gün ve geceler, çocuğun değer dünyasında kalıcı izler bırakır.

Üç ayların başlangıcı, okul öncesi eğitim ortamlarında ritüel ve semboller aracılığıyla somutlaştırılabilir. Takvim üzerinde yapılan işaretlemeler, sınıf içinde oluşturulan küçük köşeler, birlikte hazırlanan basit süslemeler, çocuğun bu dönemi fark etmesini ve anlamlandırmasını kolaylaştırır. Bu tür ritüeller, çocuğun zaman algısını güçlendirirken aynı zamanda aidiyet duygusunu besler.

Okul öncesi dönemde üç ayların başlangıcı, aile ve okul iş birliği açısından da önemli bir fırsat sunar. Çocuk, evde ve okulda benzer mesajlarla karşılaştığında, dini ve ahlaki değerleri daha kolay içselleştirir. Ailelerin bu dönemi sade, doğal ve çocuğun gelişim düzeyine uygun biçimde ele alması, okulda yapılan çalışmalarla bütünlük sağlar. Bu bütünlük, çocuğun değer dünyasını güçlendiren önemli bir faktördür.

Üç ayların başlangıcının çocuk dünyasında anlam kazanması, bu dönemin bir "hazırlık süreci" olarak ele alınmasıyla yakından ilişkilidir. Hazırlık, çocuğa acele etmeden, adım adım ilerlemenin değerini öğretir. Bu süreçte çocuk, her şeyin hemen gerçekleşmediğini; bazı şeyler için beklemek ve emek vermek gerektiğini deneyimler. Bu deneyim, çocuğun yaşam boyu

kullanacağı önemli bir becerinin temelini oluşturur.

Okul öncesi dönemde üç ayların başlangıcı, çocuğun manevi dünyasında sessiz ama derin bir etki bırakır. Bu etki, büyük anlatılar ya da karmaşık bilgilerle değil; küçük ama anlamlı yaşantılarla gerçekleşir. Birlikte yapılan bir iyilik, paylaşılan bir duygu ya da fark edilen bir davranış, çocuğun manevi hafızasında kalıcı izler bırakır.

Üç ayların başlangıcı, çocuğun değerler dünyasında bir yön duygusu oluşturur. Bu yön duygusu, çocuğun iyi olanı ayırt etmesine, doğru davranışlara yönelmesine ve kendisini geliştirmeye açık bir tutum benimsemesine katkı sağlar. Okul öncesi dönemde bu yön duygusu, katı kurallar üzerinden değil; sevgi ve rehberlik yoluyla inşa edilir.

Bu dönemin eğitsel boyutu, çocuğun bilişsel gelişimini de destekler. Üç ayların başlangıcı, sıralama, karşılaştırma ve neden-sonuç ilişkisi kurma gibi temel bilişsel becerilerin geliştirilmesine olanak tanır. Çocuk, zamanın ilerleyişini, özel günlerin birbirini takip edişini ve bu günlerin anlamlarını fark etmeye başlar. Bu farkındalık, çocuğun zihinsel gelişimine katkı sunar.

Üç ayların başlangıcı, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin bütüncül bir parçası olarak ele alındığında, çocuğun yalnızca dini bilgi edinmesini değil; aynı zamanda ahlaki, duygusal ve sosyal gelişimini de destekler. Bu destek, çocuğun kendisiyle ve çevresiyle daha dengeli bir ilişki kurmasına yardımcı olur.

Üç ayların başlangıcı, çocuğun yaşamında anlamlı duraklar oluşturur. Bu duraklar, çocuğun dünyasında zamanın yalnızca geçip giden bir kavram olmadığını; değerlerle ve duygularla örülü bir yapı taşıdığını hissettirir. Bu his, çocuğun yaşamı daha bilinçli ve duyarlı bir biçimde algılamasına katkı sağlar.

Okul öncesi dönemde üç ayların başlangıcının ele alınışı, çocuğun gelecekteki dini ve ahlaki algılarının temelini oluşturur. Bu temel, sevgiyle, anlayışla ve gelişimsel hassasiyetle atıldığında, çocuk için dini gün ve geceler anlamlı, sıcak ve güvenli bir deneyim alanına dönüşür.

Manevi Farkındalık

Manevi farkındalık, bireyin kendisiyle, çevresiyle ve aşkın olanla kurduğu ilişkinin bilinç düzeyinde algılanması ve anlamlandırılması sürecini ifade eder. Okul öncesi dönemde bu farkındalık, yetişkinlerdeki gibi soyut, kavramsal ve sistematik bir bilinç hâlinde değil; daha çok duygular, sezgiler, tekrar eden deneyimler ve anlamlı yaşantılar aracılığıyla şekillenir. Bu nedenle manevi farkındalık, okul öncesi eğitimde doğrudan öğretilecek bir bilgi alanı değil; uygun ortamlar ve yaşantılar yoluyla desteklenecek bir gelişim alanı olarak ele alınmalıdır.

Okul öncesi dönemde çocuk, dünyayı anlamlandırırken duyusal deneyimlere ve duygusal tepkilere yoğun biçimde başvurur. Manevi farkındalık da bu bağlamda, çocuğun iç dünyasında oluşan merak, hayranlık, güven, bağlılık ve anlam arayışı gibi duygular üzerinden gelişir. Çocuk, kendisini aşan bir düzenin varlığını fark etmeye başladığında, bu farkındalık onun dünyaya bakışını derinleştirir. Bu derinlik, çocuğun hem kendisiyle hem de çevresiyle daha anlamlı ilişkiler kurmasına zemin hazırlar.

Manevi farkındalık, okul öncesi dönemde çocuğun kendisini değerli hissetmesiyle yakından ilişkilidir. Kendini değerli hisseden çocuk, çevresindeki varlıkları da değerli olarak algılar. Bu algı, çocuğun doğaya, insanlara ve canlılara karşı daha saygılı ve duyarlı bir tutum geliştirmesini sağlar. Manevi farkındalık,

bu yönüyle ahlaki gelişimin temel dayanaklarından biri olarak öne çıkar.

Dini gün ve geceler, okul öncesi dönemde manevi farkındalığın gelişimini destekleyen güçlü zaman dilimleridir. Bu özel zamanlar, çocuğun günlük rutinlerin dışına çıkarak farklı bir atmosferi deneyimlemesine imkân tanır. Zamanın farklılaştığını hissetmek, çocuğun dikkatini ve farkındalığını artırır. Bu farkındalık, yalnızca dışsal bir değişim değil; içsel bir yönelimin de başlangıcıdır.

Manevi farkındalık, çocuğun "neden" sorularıyla doğrudan ilişkilidir. Okul öncesi dönemde çocuk, yaşamla ilgili pek çok soruyu içtenlikle sorar. Bu sorular, çocuğun zihinsel gelişiminin bir göstergesi olduğu kadar manevi arayışının da bir yansımasıdır. Eğitim ortamlarında bu soruların bastırılması ya da geçiştirilmesi, çocuğun manevi farkındalık gelişimini olumsuz etkileyebilir. Aksine, soruların yaşa uygun, sade ve sevgi temelli yanıtlarla karşılanması, çocuğun anlam dünyasını zenginleştirir.

Manevi farkındalığın gelişiminde güven duygusu merkezi bir rol oynar. Çocuk, kendini güvende hissettiği ortamlarda iç dünyasına yönelme cesareti gösterir. Sevgi ve kabul temelli bir eğitim ortamı, çocuğun manevi duyarlılığını destekler. Bu ortamda çocuk, hata yapmaktan korkmadan, duygularını ifade ederek ve deneyimleyerek öğrenir. Manevi farkındalık, bu özgürlük alanı içinde filizlenir.

Okul öncesi dönemde manevi farkındalık, çocuğun ritüellerle kurduğu ilişki üzerinden de şekillenir. Tekrar eden basit ritüeller, çocuğun zihninde güven ve süreklilik hissi oluşturur. Dini gün ve geceler çerçevesinde yapılan sade ritüeller, çocuğun bu özel zamanları fark etmesini sağlar. Bu fark ediş, çocuğun zaman algısını derinleştirirken aynı zamanda manevi bir bilinç

oluşturur.

Manevi farkındalık, çocuğun empati becerilerinin gelişimiyle de yakından ilişkilidir. Başkalarının duygularını fark edebilen çocuk, kendi iç dünyasını da daha iyi tanır. Empati, manevi farkındalığın sosyal boyutunu oluşturur. Okul öncesi dönemde empati, soyut kavramlar üzerinden değil; somut yaşantılar ve duygusal deneyimler aracılığıyla gelişir. Dini gün ve geceler, paylaşma, yardımlaşma ve birlikte olma gibi deneyimler yoluyla empati becerisini destekler.

Bu farkındalık sürecinde kullanılan dil, son derece belirleyicidir. Manevi kavramların korku, ceza ya da tehdit unsurlarıyla ilişkilendirilmesi, çocuğun iç dünyasında kaygı ve kaçınma duyguları oluşturabilir. Oysa sevgi merkezli, umut veren ve kapsayıcı bir dil, çocuğun manevi farkındalığını güçlendirir. Çocuk, manevi değerleri bir baskı unsuru olarak değil; güven veren bir rehber olarak algılar.

Manevi farkındalık, çocuğun kendisiyle baş başa kalabilme becerisini de kapsar. Okul öncesi dönemde bu beceri, sessizlik anları, nefes farkındalığı ya da sakin etkinlikler yoluyla desteklenebilir. Çocuk, bu anlarda kendi duygularını fark etmeyi öğrenir. Dini gün ve geceler, bu tür sakin ve anlamlı anların oluşturulması için doğal bir zemin sunar.

Okul öncesi dönemde manevi farkındalık, çocuğun sorumluluk duygusunun gelişimine de katkı sağlar. Kendini ve çevresini fark eden çocuk, davranışlarının başkaları üzerindeki etkisini anlamaya başlar. Bu anlayış, çocuğun daha bilinçli ve özenli davranışlar geliştirmesine yardımcı olur. Manevi farkındalık, bu yönüyle ahlaki davranışların içselleştirilmesini destekleyen bir güçtür.

Manevi farkındalık, çocuğun doğayla kurduğu ilişki üzerinden de gelişir. Doğadaki düzen, canlıların çeşitliliği ve

mevsimsel değişimler, çocuğun hayranlık duygusunu besler. Bu hayranlık, manevi bir duyarlılığın temelini oluşturur. Dini gün ve geceler, doğayla ilişkilendirilen anlatımlar ve etkinliklerle desteklendiğinde, çocuğun bu duyarlılığı daha da güçlenir.

Aile ve okulun manevi farkındalık konusundaki tutarlılığı, çocuğun gelişimi açısından büyük önem taşır. Evde ve okulda benzer değerlerin vurgulanması, çocuğun bu değerleri daha kolay içselleştirmesini sağlar. Manevi farkındalık, parçalı ve tutarsız mesajlarla değil; bütüncül ve dengeli bir yaklaşımla desteklendiğinde anlam kazanır.

Okul öncesi dönemde manevi farkındalık, çocuğun kendisini yalnız hissetmemesini sağlar. Kendini daha büyük bir bütünün parçası olarak algılayan çocuk, yaşamla daha güçlü bir bağ kurar. Bu bağ, çocuğun duygusal dayanıklılığını artırır ve zorlayıcı durumlarla baş etme becerisini destekler. Manevi farkındalık, bu yönüyle çocuğun ruhsal sağlamlığının önemli bir bileşeni olarak değerlendirilebilir.

Manevi farkındalık, çocuğun umut duygusunu da besler. Umut, çocuğun geleceğe dair olumlu beklentiler geliştirmesine yardımcı olur. Dini gün ve geceler, umut teması etrafında ele alındığında, çocuğun yaşamı daha anlamlı ve güvenli bir alan olarak algılamasını sağlar. Umut duygusu, çocuğun hem öğrenme motivasyonunu hem de sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkiler.

Okul öncesi dönemde manevi farkındalığın desteklenmesi, çocuğun kimlik gelişimine katkı sağlar. Çocuk, kim olduğunu ve dünyadaki yerini anlamaya başladıkça, manevi değerler onun için bir rehber işlevi görür. Bu rehberlik, çocuğun benlik algısını güçlendirirken aynı zamanda sınırlarını da fark etmesine yardımcı olur.

Manevi farkındalık, çocuğun estetik duyarlılığını da geliştirir.

Güzel olanı fark etmek, düzeni ve uyumu hissetmek, çocuğun iç dünyasında derin izler bırakır. Dini gün ve geceler kapsamında kullanılan müzikler, hikâyeler ve görsel unsurlar, çocuğun estetik algısını manevi bir çerçeve içinde zenginleştirir.

Okul öncesi dönemde manevi farkındalık, çocuğun öğrenmeye yönelik tutumunu da etkiler. Anlamlı öğrenme deneyimleri yaşayan çocuk, öğrenmeyi yalnızca bilgi edinme süreci olarak değil; kendini geliştirme ve dünyayı anlama yolu olarak görür. Manevi farkındalık, bu anlamlı öğrenme sürecinin temel dayanaklarından biri hâline gelir.

Manevi farkındalık, çocuğun yaşam boyu taşıyacağı bir içsel pusula işlevi görür. Bu pusula, çocuğun karşılaştığı durumlarda doğruyu yanlıştan ayırt etmesine, kendisini ve başkalarını anlamasına yardımcı olur. Okul öncesi dönemde bu pusulanın temelleri atıldığında, çocuk ilerleyen yaşam evrelerinde daha dengeli ve duyarlı bir birey olma yolunda ilerler.

Dini gün ve geceler bağlamında ele alınan manevi farkındalık, çocuğun değerler dünyasında derin ve kalıcı bir etki bırakır. Bu etki, çocuğun yalnızca dini bilgi edinmesini değil; aynı zamanda yaşamı anlamlandırma biçimini de şekillendirir. Manevi farkındalık, çocuğun dünyayı daha bilinçli, daha duyarlı ve daha anlamlı bir yer olarak algılamasına katkı sağlar.

İçsel Temizlik ve Niyet

İçsel temizlik ve niyet kavramları, dini ve manevi eğitimin merkezinde yer alan, ancak okul öncesi dönemde doğrudan soyut tanımlar yoluyla aktarılması mümkün olmayan temel değer alanlarıdır. Bu kavramlar, yetişkin dünyasında ahlaki muhasebe, vicdan, irade ve bilinçli tercih gibi üst düzey zihinsel süreçlerle ilişkilendirilirken; okul öncesi çocukta daha

çok duygusal deneyimler, davranış örüntüleri ve tekrar eden yaşantılar üzerinden anlam kazanır. Bu nedenle içsel temizlik ve niyet, okul öncesi eğitimde bir öğretim konusu olmaktan ziyade, eğitim ortamının ruhu ve yaklaşımı içinde yaşatılan değerler olarak ele alınmalıdır.

İçsel temizlik, çocuğun iç dünyasında taşıdığı duygu ve düşüncelerin farkına varabilmesiyle ilişkilidir. Okul öncesi dönemde çocuk, henüz duygularını adlandırma ve düzenleme becerilerini yeni yeni geliştirmektedir. Bu süreçte içsel temizlik, çocuğun "iyi hissetme", "rahatlama", "huzur duyma" gibi temel duygusal deneyimleriyle somutlaşır. Çocuk için içsel temizlik, karmaşık bir ahlaki arınma süreci değil; iç dünyasında rahatsızlık oluşturan duyguların yatışması, güven ve kabul hissinin yeniden inşa edilmesi anlamına gelir.

Niyet kavramı ise okul öncesi dönemde sonuçtan çok süreçle ilişkilidir. Çocuk, yaptığı davranışın toplumsal ya da ahlaki sonuçlarını tam anlamıyla öngöremez; ancak davranışa yönelten duygusal motivasyonları hissedebilir. Bu nedenle niyet, bu yaş grubunda "neden yaptım" sorusundan çok "nasıl hissettim" sorusu üzerinden anlam kazanır. Eğitim ortamlarında niyet vurgusu, çocuğun davranışlarının ardındaki duyguları fark etmesine yardımcı olacak şekilde ele alınmalıdır.

Dini gün ve geceler, içsel temizlik ve niyet kavramlarının okul öncesi dönemde doğal ve güvenli biçimde ele alınabileceği özel zaman dilimleri sunar. Bu zamanlar, çocuğun günlük yaşam akışının dışına çıkarak daha sakin, daha anlamlı ve daha duygusal bir atmosferi deneyimlemesine imkân tanır. Atmosferdeki bu değişim, çocuğun iç dünyasına yönelmesini kolaylaştırır ve içsel farkındalığın gelişimini destekler.

İçsel temizlik kavramının okul öncesi dönemde ele alınmasında en önemli unsur, korku ve suçluluk duygularından

uzak durmaktır. Çocuğun iç dünyasını "kirli" ya da "yanlış" olarak etiketleyen yaklaşımlar, manevi gelişimi desteklemek yerine zedeleyici etki yaratır. İçsel temizlik, hata yapmamakla değil; hata sonrası duygusal onarımın sağlanmasıyla ilişkilen dirilmelidir. Çocuk, yanlış bir davranış sergilediğinde dışlanmadığını, sevginin devam ettiğini hissettiğinde içsel dengeyi yeniden kurabilir.

Okul öncesi dönemde içsel temizlik, affedilme ve kendini affetme deneyimleriyle yakından ilişkilidir. Çocuk, yetişkinin rehberliğinde yaptığı bir hatanın ardından kabul gördüğünde, iç dünyasında bir rahatlama yaşar. Bu rahatlama, içsel temizlik deneyiminin temelini oluşturur. Dini gün ve geceler kapsamında vurgulanan bağışlanma ve merhamet temaları, çocuğun bu deneyimi daha derinlemesine yaşamasına katkı sağlar.

Niyet kavramının pedagojik açıdan ele alınışı, davranışın görünür sonucundan ziyade çocuğun çabasına odaklanmayı gerektirir. Okul öncesi dönemde çocuk, iyi bir niyetle başlattığı bir davranışı istenmeyen bir sonuçla tamamlayabilir. Bu durumda davranışın sonucu üzerinden yapılan sert değerlendirmeler, çocuğun niyet geliştirme becerisini zayıflatır. Oysa niyetin fark edilmesi ve takdir edilmesi, çocuğun içsel motivasyonunu güçlendirir.

İçsel temizlik ve niyet, okul öncesi dönemde benlik algısının gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Çocuk, kendisini "iyi" ya da "kötü" olarak etiketlemek yerine, davranışlarının değişebilir olduğunu fark ettiğinde sağlıklı bir benlik algısı geliştirir. Bu farkındalık, içsel temizlik kavramının çocuğun dünyasında yapıcı bir anlam kazanmasını sağlar.

Dini gün ve geceler çerçevesinde yapılan anlatımlar, içsel temizlik kavramını somutlaştıracak hikâye ve semboller aracılığıyla

ele alındığında, çocuk bu kavramı daha kolay içselleştirir. Temizlenme, yenilenme ve yeniden başlama temaları; çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarına uygun biçimde ele alındığında, manevi gelişimi destekleyen güçlü araçlara dönüşür.

İçsel temizlik, yalnızca bireysel bir süreç değil; aynı zamanda sosyal ilişkilerle şekillenen bir deneyimdir. Çocuk, başkalarıyla yaşadığı çatışmaların ardından uzlaşma ve barışma deneyimleri yaşadığında, iç dünyasında bir rahatlama hisseder. Bu deneyim, içsel temizlik algısının sosyal boyutunu oluşturur. Dini gün ve geceler kapsamında vurgulanan paylaşma, helalleşme ve birliktelik temaları, bu sosyal boyutu güçlendirir.

Niyetin gelişimi, çocuğun öz düzenleme becerileriyle de yakından ilişkilidir. Çocuk, bir davranışı başlatmadan önce duygusal olarak hazırlanabildiğinde, niyet geliştirme süreci desteklenmiş olur. Okul öncesi eğitim ortamlarında yapılan geçiş etkinlikleri, sakinleşme anları ve ritüeller, bu hazırlık sürecine katkı sağlar. Dini gün ve geceler, bu tür geçiş ve duraklama anlarının oluşturulması için doğal bir çerçeve sunar.

İçsel temizlik kavramı, çocuğun stres ve kaygıyla baş etme becerilerini de etkiler. Kendini sürekli hatalı ya da yetersiz hisseden çocuklarda kaygı düzeyi artabilir. Oysa içsel temizlik, çocuğa duygusal yüklerinden arınma ve yeniden denge kurma fırsatı sunduğunda, ruhsal sağlamlığı destekler. Bu destek, çocuğun günlük yaşamda karşılaştığı zorluklarla daha sağlıklı baş etmesine yardımcı olur.

Okul öncesi dönemde niyet kavramının gelişimi, yetişkinin model olma rolüyle doğrudan ilişkilidir. Çocuklar, yetişkinlerin niyetlerini ve bu niyetlerin dile getiriliş biçimlerini gözlemleyerek öğrenirler. Yetişkinin davranışlarını açıklarken kullandığı dil, çocuğun niyet algısını şekillendirir. "Bunu yaparken seni düşündüm" gibi ifadeler, çocuğun niyet farkın-

dalığını artırır.

İçsel temizlik, çocuğun duygusal sınırlarını fark etmesine de katkı sağlar. Çocuk, rahatsız olduğu durumları ifade edebildiğinde ve bu ifadeler ciddiye alındığında, iç dünyasında bir rahatlama yaşar. Bu rahatlama, içsel temizlik deneyiminin bir parçasıdır. Eğitim ortamlarında çocuğun duygularını ifade etmesine alan açmak, bu süreci destekler.

Dini gün ve geceler kapsamında yapılan etkinlikler, içsel temizlik ve niyet kavramlarının deneyimlenmesine olanak tanıyan yapılar sunar. Sessiz anlar, ortak paylaşımlar ve sembolik etkinlikler; çocuğun iç dünyasına yönelmesini kolaylaştırır. Bu yönelim, çocuğun manevi farkındalığını derinleştirir.

İçsel temizlik, okul öncesi dönemde ahlaki gelişimin ön koşullarından biridir. İç dünyasında denge kurabilen çocuk, başkalarının sınırlarına daha kolay saygı gösterir. Bu saygı, empati ve sorumluluk gibi değerlerin gelişimini destekler. İçsel temizlik, bu yönüyle bireysel ve toplumsal değerler arasında köprü işlevi görür.

Niyet kavramı, çocuğun gelecekteki değer yönelimlerinin temelini oluşturur. Davranışlarının ardındaki motivasyonları fark edebilen çocuk, ilerleyen yaşlarda daha bilinçli tercihler yapma eğilimi gösterir. Okul öncesi dönemde bu farkındalığın temelleri atıldığında, çocuk ahlaki kararlarını dışsal ödül ya da cezalardan bağımsız olarak değerlendirmeye başlayabilir.

İçsel temizlik ve niyet, çocuğun kendisiyle kurduğu ilişkinin niteliğini belirler. Kendini anlayan, duygularını tanıyan ve kabul eden çocuk, iç dünyasında daha dengeli bir yapı geliştirir. Bu denge, çocuğun sosyal ilişkilerine ve öğrenme süreçlerine olumlu şekilde yansır.

Dini gün ve geceler bağlamında ele alınan içsel temizlik ve niyet, çocuğun manevi gelişiminde derin ve kalıcı izler bırakır.

Bu izler, çocuğun yalnızca dini içeriklerle kurduğu ilişkiyi değil; aynı zamanda yaşamla kurduğu genel anlam bağını da etkiler. İçsel temizlik ve niyet, çocuğun iç dünyasında sessiz ama güçlü bir değer alanı inşa eder.

Bu değer alanı, çocuğun ilerleyen yaşam evrelerinde karşılaşacağı ahlaki ikilemler, sosyal sorumluluklar ve kişisel tercihler için sağlam bir temel oluşturur. Okul öncesi dönemde bu temelin sevgi, güven ve anlayış çerçevesinde atılması, çocuğun manevi gelişimini destekleyen en önemli adımlardan biridir.

Regaib Kandili

Regaib Kandili, İslam kültüründe manevi anlamı derin, duygusal ve sembolik yönü güçlü bir zaman dilimi olarak kabul edilir. Bu gece, yalnızca ibadetle ilişkilendirilen bir dini gün olmanın ötesinde; insanın iç dünyasına yöneldiği, niyetlerini gözden geçirdiği ve manevi bağlarını güçlendirdiği özel bir anlam alanı oluşturur. Okul öncesi dönemde Regaib Kandili, bu derin anlam çerçevesiyle değil; çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun, duygusal ve sezgisel bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Okul öncesi çocuk için zaman kavramı, yetişkinlerde olduğu gibi tarihsel ve kronolojik bir bilinçten ziyade, yaşantılar ve duygular üzerinden şekillenir. Regaib Kandili, bu bağlamda çocuğun "farklı bir zaman" algısı geliştirmesine katkı sağlayan bir özel gün niteliği taşır. Günlük rutinlerin dışına çıkılması, ortamın sakinleşmesi ve yapılan etkinliklerin anlam yüklenmesi, çocuğun bu zaman dilimini sıradan günlerden ayırmasını sağlar. Bu ayrım, çocuğun manevi farkındalığının gelişimi açısından önemli bir adımdır.

Regaib Kandili'nin okul öncesi dönemde ele alınışında en temel ilke, çocuğun iç dünyasında güven ve huzur duygusu oluş-

turmaktır. Bu gece, korku, ceza ya da zorunluluk temalarıyla değil; sevgi, umut ve değerli olma hissiyle ilişkilendirilmelidir. Çocuk, bu özel gecede kendisini daha fazla kabul edilmiş, daha çok sevilen ve önemsenen bir birey olarak hissettiğinde, manevi deneyimi anlamlı bir yaşantıya dönüşür.

Regaib Kandili, çocuğun "istenen" ve "değer verilen" bir varlık olduğu duygusunu pekiştirecek sembolik bir çerçeve sunar. Bu bağlamda kandil gecesi, çocuğun içsel değeriyle temas edebileceği bir fırsat alanı oluşturur. Çocuğa, varlığının kıymetli olduğu ve iyiliğe yönelme potansiyeli taşıdığı mesajı dolaylı yollarla verildiğinde, bu mesaj onun benlik algısını güçlendirir.

Okul öncesi dönemde Regaib Kandili, niyet kavramının sezgisel düzeyde ele alınmasına imkân tanır. Çocuk, henüz bilinçli niyet tanımları yapabilecek bilişsel olgunluğa sahip değildir; ancak iyi hissetme, iyi davranma ve başkalarını mutlu etme gibi duygusal yönelimleri deneyimleyebilir. Regaib Kandili kapsamında yapılan paylaşımlar ve anlatımlar, çocuğun bu yönelimleri fark etmesini destekler.

Regaib Kandili'nin sembolik yapısı, okul öncesi eğitim açısından önemli bir pedagojik avantaj sunar. Işık, temizlik, yenilenme ve sessizlik gibi semboller; soyut manevi kavramların somutlaştırılmasını kolaylaştırır. Çocuk, bu semboller aracılığıyla anlam kurar ve iç dünyasında bir düzen oluşturur. Bu düzen, manevi gelişimin temel yapı taşlarından biridir.

Bu kandil gecesi, çocuğun umut duygusunu besleyen bir çerçeve sunar. Umut, okul öncesi dönemde çocuğun duygusal dayanıklılığını artıran temel unsurlardan biridir. Regaib Kandili'nin umutla ilişkilendirilen anlatımları, çocuğun geleceğe dair olumlu beklentiler geliştirmesine katkı sağlar. Bu katkı, çocuğun hem duygusal hem de sosyal gelişimini

destekler.

Regaib Kandili, okul öncesi dönemde affetme ve bağışlanma kavramlarının yumuşak bir zemin üzerinde ele alınmasına olanak tanır. Çocuklar, günlük yaşamda arkadaşlarıyla çatışmalar yaşayabilir ve bu çatışmaların ardından duygusal olarak zorlanabilirler. Kandil gecesi çerçevesinde yapılan paylaşımlar, çocuğun barışma ve uzlaşma deneyimlerini anlamlandırmasına yardımcı olur.

Bu özel gece, çocuğun kendisiyle ve çevresiyle kurduğu ilişkinin niteliğini de etkiler. Regaib Kandili kapsamında oluşturulan sakin ve paylaşım odaklı ortamlar, çocuğun empati becerilerini destekler. Empati, manevi gelişimin sosyal boyutunu oluşturur ve okul öncesi dönemde temelleri atılan bu beceri, ilerleyen yaşlarda ahlaki duyarlılığın gelişimine katkı sağlar.

Regaib Kandili'nin okul öncesi dönemde ele alınışında aile–okul iş birliği büyük önem taşır. Çocuğun evde ve okulda benzer mesajlarla karşılaşması, bu özel gecenin anlamını daha kolay içselleştirmesini sağlar. Tutarlı bir yaklaşım, çocuğun zihinsel karmaşa yaşamasını önler ve güven duygusunu pekiştirir.

Bu kandil gecesi, çocuğun sessizlik ve duraklama deneyimleriyle tanışmasına da olanak tanır. Günlük yaşamın hızlı temposu içinde çocuk, sürekli uyarana maruz kalabilir. Regaib Kandili, bu akışı yavaşlatan ve çocuğun iç dünyasına yönelmesini destekleyen bir zaman dilimi olarak değerlendirilebilir. Sessizlik anları, çocuğun duygularını fark etmesine yardımcı olur.

Regaib Kandili'nin okul öncesi dönemde kazandırdığı önemli değerlerden biri de şükür duygusunun temelleridir. Şükür, bu yaş grubunda soyut bir kavram olarak değil; sahip olunan

şeylerin fark edilmesi ve bunlardan memnuniyet duyulması şeklinde deneyimlenir. Kandil gecesi yapılan sade paylaşımlar, çocuğun bu farkındalığı geliştirmesine katkı sağlar.

Bu gece, çocuğun sorumluluk bilincinin ilk nüvelerini oluşturabilecek deneyimler sunar. Küçük görevler, paylaşımlar ve birlikte yapılan etkinlikler; çocuğun kendisini bir grubun parçası olarak hissetmesini sağlar. Bu aidiyet duygusu, manevi gelişimin sosyal yönünü güçlendirir.

Regaib Kandili, okul öncesi dönemde çocuğun duygusal regülasyon becerilerini de destekler. Sakin ortamlar, yumuşak ses tonları ve düzenli ritüeller; çocuğun içsel dengesini korumasına yardımcı olur. Bu denge, çocuğun davranışlarını daha kontrollü bir şekilde yönetmesini sağlar.

Bu kandil gecesi, çocuğun öğrenmeye yönelik tutumunu da etkiler. Anlamlı ve duygusal bağ kurulan öğrenme deneyimleri, çocuğun bilgiyi içselleştirmesini kolaylaştırır. Regaib Kandili kapsamında yapılan etkinlikler, öğrenmenin yalnızca bilişsel değil; duygusal ve manevi bir süreç olduğunu hissettirir.

Regaib Kandili, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin doğal bir parçası olarak ele alındığında, çocuğun ahlaki gelişimine katkı sağlar. İyilik, paylaşma, sabır ve merhamet gibi değerler; bu özel gecenin ruhu içinde çocuğa sezgisel olarak aktarılabilir. Bu aktarım, doğrudan öğretimden ziyade yaşantı yoluyla gerçekleştiğinde kalıcı etki oluşturur.

Bu kandil gecesi, çocuğun kendisini ifade etme becerilerini de destekleyebilir. Duygularını sözle, resimle ya da oyunla ifade eden çocuk, iç dünyasını daha iyi tanır. Regaib Kandili kapsamında yapılan yaratıcı etkinlikler, bu ifade alanlarını genişletir.

Regaib Kandili'nin okul öncesi dönemde ele alınışı, çocuğun dini kavramlarla sağlıklı bir ilişki kurmasının temelini oluş-

turur. Bu ilişki, korkuya dayalı değil; sevgi ve güven temelli olduğunda, çocuk ilerleyen yaşlarda dini değerlere karşı daha açık ve olumlu bir tutum geliştirir.

Bu özel gece, çocuğun kendisini yalnız hissetmemesini sağlayan bir anlam alanı sunar. Daha büyük bir bütünün parçası olduğunu hissetmek, çocuğun duygusal güvenliğini artırır. Bu güvenlik, çocuğun sosyal ilişkilerine ve öğrenme süreçlerine olumlu yansır.

Regaib Kandili, okul öncesi dönemde çocuğun manevi gelişimine sessiz ama derin bir katkı sunar. Bu katkı, çocuğun değerler dünyasında uzun vadeli izler bırakır. Bu izler, çocuğun yaşamı anlamlandırma biçimini ve insanlarla kurduğu ilişkileri etkiler.

Bu çerçevede Regaib Kandili, okul öncesi dönemde dini gün ve gecelerin pedagojik olarak nasıl ele alınması gerektiğine dair güçlü bir örnek oluşturur. Sevgi, umut, güven ve anlam odaklı bir yaklaşımla ele alındığında, bu gece çocuğun manevi dünyasında yapıcı ve kalıcı bir değer alanı inşa eder.

Sevgi

Sevgi, insanın varoluşsal ihtiyaçları arasında en temel ve en belirleyici olanlardan biridir. Okul öncesi dönemde sevgi, soyut bir duygu ya da ahlaki bir ilke olarak değil; yaşanan, hissedilen ve deneyimlenen bir ilişki biçimi olarak anlam kazanır. Bu dönemde çocuğun dünyasında sevgi, güvenle eş anlamlıdır. Sevildiğini hisseden çocuk, dünyayı yaşanabilir, ilişkileri anlamlı ve kendisini değerli olarak algılar. Bu nedenle sevgi, okul öncesi dönemde yalnızca bir değer değil; tüm gelişim alanlarının üzerinde yükseldiği temel bir zemindir.

Regaib Kandili, sevgi değerinin okul öncesi dönemde ele

alınması açısından güçlü bir manevi çerçeve sunar. Bu özel gece, İslam düşüncesinde ilahi rahmet, lütuf ve yakınlık temalarıyla ilişkilendirilir. Ancak okul öncesi çocuk için bu temalar, kavramsal açıklamalarla değil; sevgi atmosferi içinde yaşanan deneyimlerle anlam kazanır. Regaib Kandili, çocuğun sevginin kapsayıcı, yumuşatıcı ve birleştirici yönünü sezgisel düzeyde hissetmesine imkân tanır.

Okul öncesi dönemde sevgi, koşullu değil koşulsuz olarak deneyimlenmelidir. Çocuğun davranışlarına göre artan ya da azalan bir sevgi algısı, manevi ve duygusal gelişim açısından ciddi riskler taşır. Regaib Kandili bağlamında sevgi, çocuğa "her hâlinle değerlisin" mesajını hissettirecek şekilde ele alındığında, bu özel zaman dilimi çocuğun benlik algısını güçlendiren bir yaşantıya dönüşür.

Sevgi, okul öncesi dönemde ahlaki gelişimin öncülüdür. Çocuk, önce sevilmeyi deneyimler; sonra sevmeyi öğrenir. Bu öğrenme, bilişsel bir süreçten çok duygusal bir içselleştirme yoluyla gerçekleşir. Regaib Kandili, sevginin paylaşım ve yakınlık yoluyla görünür hâle geldiği bir atmosfer sunduğunda, çocuk bu değeri doğal biçimde içselleştirir.

Bu özel gecede sevgi, yalnızca insan ilişkileriyle sınırlı kalmaz; doğaya, canlılara ve çevreye yönelik bir duyarlılıkla genişler. Okul öncesi çocuk, sevginin yalnızca bireyler arası bir duygu olmadığını; çevreyle kurulan ilişkinin de temelini oluşturduğunu sezgisel olarak fark eder. Bu fark ediş, çocuğun empati ve sorumluluk becerilerinin gelişimine katkı sağlar.

Regaib Kandili'nin sevgi temasıyla ele alınması, çocuğun korku temelli dini algılar geliştirmesinin önüne geçer. Sevgi merkezli bir yaklaşım, çocuğun dini gün ve geceleri bir baskı ya da yük olarak değil; huzur veren ve anlamlı zamanlar olarak algılamasını sağlar. Bu algı, çocuğun ilerleyen yıllarda dini

değerlere karşı geliştireceği tutumun temelini oluşturur.

Okul öncesi dönemde sevgi, fiziksel yakınlık, sıcak ses tonu, göz teması ve ortak etkinlikler yoluyla somutlaşır. Regaib Kandili kapsamında oluşturulan sakin ve paylaşım odaklı ortamlar, çocuğun bu somut sevgi göstergelerini deneyimlemesine imkân tanır. Bu deneyimler, sevgi kavramının çocuğun iç dünyasında kalıcı bir anlam kazanmasını sağlar.

Sevgi, okul öncesi dönemde çocuğun duygusal düzenleme becerileriyle yakından ilişkilidir. Sevildiğini hisseden çocuk, duygularını daha rahat ifade eder ve zorlayıcı duygularla baş etme konusunda daha esnek davranır. Regaib Kandili bağlamında sevgi teması, çocuğun içsel güven duygusunu güçlendirerek duygusal dayanıklılığını destekler.

Bu özel gecede sevgi, affetme ve anlayışla birlikte ele alındığında, çocuğun sosyal ilişkilerinde daha yapıcı tutumlar geliştirmesine katkı sağlar. Okul öncesi dönemde yaşanan çatışmalar, çocuğun duygusal gelişiminin doğal bir parçasıdır. Sevgi merkezli bir yaklaşım, bu çatışmaların onarıcı deneyimlere dönüşmesini sağlar.

Regaib Kandili, sevginin zamanla ilişkilendirilmesi açısından da pedagojik bir fırsat sunar. Çocuk, belirli zamanların "özel" olduğunu fark ettiğinde, bu zamanlara yüklenen duygusal anlamlar aracılığıyla sevginin sürekliliğini deneyimler. Sevgi, yalnızca anlık bir duygu değil; zaman içinde tekrar eden bir bağ olarak şekillenir.

Okul öncesi dönemde sevgi, yetişkinin model olma rolüyle doğrudan ilişkilidir. Çocuk, sevginin nasıl ifade edildiğini gözlemleyerek öğrenir. Regaib Kandili kapsamında yetişkinlerin sergilediği sabırlı, yumuşak ve anlayışlı tutumlar, çocuğun sevgi algısını derinleştirir. Bu gözlemsel öğrenme, değerler eğitiminin en etkili yollarından biridir.

Sevgi, çocuğun kendilik değerini algılamasında merkezi bir rol oynar. Kendini sevilebilir bir varlık olarak gören çocuk, başkalarını da sevebilir. Regaib Kandili bağlamında sevgi temasının vurgulanması, çocuğun benlik saygısını destekler ve içsel motivasyonunu güçlendirir.

Bu özel gece, sevginin paylaşım boyutunu da görünür kılar. Okul öncesi dönemde paylaşma, yalnızca maddi nesnelerle sınırlı değildir; zaman, ilgi ve duygular da paylaşımın bir parçasıdır. Regaib Kandili kapsamında yapılan ortak etkinlikler, çocuğun bu paylaşım biçimlerini deneyimlemesine olanak tanır.

Sevgi, okul öncesi dönemde dil gelişimiyle de ilişkilidir. Sevgi dolu bir dil ortamı, çocuğun sözel ifade becerilerini destekler. Regaib Kandili bağlamında kullanılan yumuşak ve kapsayıcı dil, çocuğun hem dil hem de duygusal gelişimine katkı sağlar.

Okul öncesi dönemde sevgi, öğrenmeye yönelik tutumları da etkiler. Sevildiğini hisseden çocuk, öğrenme ortamında daha istekli ve meraklı davranır. Regaib Kandili kapsamında oluşturulan anlamlı öğrenme deneyimleri, sevgiyle ilişkilen dirildiğinde, çocuğun öğrenmeye karşı olumlu bir tutum geliştirmesini sağlar.

Sevgi, çocuğun ahlaki muhakeme becerilerinin gelişiminde de temel bir rol oynar. Sevgiyle büyüyen çocuk, doğru ve yanlış ayrımını yalnızca kurallar üzerinden değil; ilişkiler ve duygular üzerinden değerlendirmeye başlar. Bu değerlendirme biçimi, okul öncesi dönemde ahlaki gelişimin sağlıklı bir şekilde ilerlemesine katkı sağlar.

Regaib Kandili'nin sevgi temasıyla ele alınması, çocuğun toplumsal aidiyet duygusunu da güçlendirir. Kendini sevilen ve kabul edilen bir topluluğun parçası olarak hisseden çocuk, sosyal ilişkilerinde daha iş birliğine açık davranır. Bu aidiyet,

manevi gelişimin sosyal boyutunu destekler.

Sevgi, okul öncesi dönemde çocuğun ruhsal sağlamlığını artıran bir koruyucu faktördür. Sevgiyle desteklenen çocuklar, stresli durumlarla baş etme konusunda daha dayanıklı olurlar. Regaib Kandili bağlamında sevgi teması, çocuğun bu dayanıklılığı geliştirmesine katkı sağlar.

Bu özel gecede sevgi, umutla birlikte ele alındığında, çocuğun geleceğe dair olumlu beklentiler geliştirmesine yardımcı olur. Umut ve sevgi arasındaki bu ilişki, çocuğun yaşamı anlamlandırma biçimini olumlu yönde etkiler.

Sevgi, okul öncesi dönemde manevi gelişimin merkezinde yer alır. Manevi değerler, sevgi temeli olmadan çocuğun dünyasında anlamlı bir yer edinemeyebilir. Regaib Kandili, sevginin manevi bir bağlam içinde deneyimlenmesini sağlayarak bu temelin güçlenmesine katkı sunar.

Okul öncesi dönemde sevgi, estetik duyarlılıkla da ilişkilidir. Sevgi dolu ortamlar, çocuğun güzelliği ve uyumu fark etmesini kolaylaştırır. Regaib Kandili kapsamında kullanılan semboller, ışıklar ve düzenlemeler, çocuğun estetik algısını sevgiyle bütünleştirir.

Sevgi, çocuğun kendisiyle kurduğu ilişkinin niteliğini belirler. Kendini seven ve kabul eden çocuk, hatalarını tolere edebilir ve gelişime açık olur. Regaib Kandili bağlamında sevgi teması, çocuğun kendilik farkındalığını destekler.

Bu bağlamda sevgi, okul öncesi dönemde dini gün ve gecelerin kazandırdığı değerler arasında merkezi bir konuma sahiptir. Sevgi olmadan diğer değerlerin kalıcı biçimde içselleştirilmesi güçleşir. Regaib Kandili, sevginin doğal, sıcak ve güvenli bir ortamda yaşatılmasına imkân tanıyan güçlü bir pedagojik araçtır.

Regaib Kandili çerçevesinde ele alınan sevgi, çocuğun manevi

dünyasında sessiz ama derin izler bırakır. Bu izler, çocuğun ilerleyen yaşam evrelerinde insanlarla, değerlerle ve inançla kuracağı ilişkinin yönünü belirler. Sevgi, bu yön belirleyici süreçte çocuğun en güçlü içsel kaynağı hâline gelir.

Umut

Umut, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin hem duygusal hem de ahlaki omurgasını oluşturan temel kavramlardan biridir. Çocuğun dünyayı algılayış biçimi, yaşadığı deneyimleri anlamlandırma süreci ve geleceğe dair geliştirdiği beklentiler, büyük ölçüde umut duygusunun niteliğiyle şekillenir. Bu dönemde umut, soyut bir beklenti ya da geleceğe ertelenmiş bir iyi olma hali değil; çocuğun günlük yaşam pratiklerinde, ilişkilerinde ve duygusal tepkilerinde somut olarak karşılık bulan bir iç güçtür. Okul öncesi çocuk için umut, "her şeyin tamamen kötü olmayacağına" dair sezgisel bir güven duygusu, karşılaşılan zorlukların aşılabilir olduğuna ilişkin içsel bir kabuldür. Bu yönüyle umut, yalnızca bireysel psikolojik iyilik halini destekleyen bir duygu değil; aynı zamanda değerler eğitiminin içselleştirilmesini kolaylaştıran temel bir pedagojik zemindir.

Gelişim psikolojisi perspektifinden bakıldığında umut, çocuğun benlik algısının ve öz yeterlik duygusunun gelişimiyle yakından ilişkilidir. Okul öncesi dönemde çocuk, henüz soyut zaman kavramını tam anlamıyla yapılandıramasa da, tekrar eden deneyimler aracılığıyla geleceğe yönelik beklentiler geliştirmeye başlar. Bu beklentilerin olumlu yönde şekillenmesi, çocuğun bakım verenlerle ve eğitim ortamıyla kurduğu güvenli ilişkiler sayesinde mümkündür. Güvenli bağlanma yaşayan çocuk, karşılaştığı güçlüklerde

tamamen çaresiz kalmadığını, destek alabileceğini ve yeniden deneme şansına sahip olduğunu öğrenir. İşte bu öğrenme süreci, umudun psikolojik altyapısını oluşturur. Bu nedenle umut, okul öncesi değerler eğitiminde doğrudan öğretilen bir kavramdan ziyade, çocuğun deneyimleyerek kazandığı bir yaşam tutumudur.

Değerler eğitimi bağlamında umut, çocuğun ahlaki gelişimini besleyen önemli bir motivasyon kaynağıdır. Çocuk, doğru davranışların yalnızca anlık ödüller için değil, daha iyi bir ilişki ortamı ve daha anlamlı bir yaşam için gerekli olduğunu kavradıkça, davranışlarının sonuçlarına dair umutlu bir bakış açısı geliştirir. Paylaşmanın, sabrın, adaletin ve merhametin bir karşılığı olduğu fikri, çocuğun zihninde umut duygusuyla birlikte yerleşir. Bu noktada umut, ahlaki değerlerin sürdürülebilirliğini sağlayan içsel bir dayanak haline gelir. Umudu olmayan bir çocuk için değerler, geçici kurallar bütünü olarak algılanabilirken; umut duygusu gelişmiş bir çocuk, değerleri yaşamının anlamlı bir parçası olarak görür.

Dini gün ve geceler, umut değerinin okul öncesi dönemde yapılandırılması açısından önemli bir pedagojik imkân sunar. Regaib, Berat, Miraç ve Kadir gibi kandil geceleri ile Ramazan ve bayramlar, umut temasının çocuğun dünyasına somut semboller ve ritüeller aracılığıyla aktarılmasını mümkün kılar. Bu özel zamanlar, yalnızca ibadet yoğunluğu yüksek günler olarak değil; affedilme, yenilenme, bağışlanma ve iyiliğin çoğalması gibi umut verici anlamlarla ele alındığında, çocuk için güçlü duygusal izler bırakır. Okul öncesi dönemde çocuk, bu günlerde anlatılan hikâyeler, yapılan sade etkinlikler ve paylaşılan duygular aracılığıyla "her zaman yeniden başlama imkânı" olduğu fikriyle tanışır. Bu fikir, umudun dini ve manevi boyutunu oluşturur.

İslam düşüncesinde umut, korku ile dengeli bir şekilde ele alınan temel bir ahlaki tutumdur. Ancak okul öncesi dönemde bu denge, pedagojik hassasiyet gereği umut merkezli olarak yapılandırılmalıdır. Çocuğa dini kavramlar aktarılırken, cezalandırıcı ve korku temelli anlatılardan özellikle kaçınılması; Allah'ın merhameti, affediciliği ve kullarına verdiği değer üzerinden bir dil kurulması, umut değerinin sağlıklı gelişimi açısından kritik öneme sahiptir. Çocuk, hata yaptığında tamamen dışlanmadığını, her zaman telafi ve iyileşme fırsatı bulunduğunu hissettiğinde, hem kendisiyle hem de çevresiyle daha barışık bir ilişki kurar. Bu bağlamda umut, çocuğun dini algısında sevgi temelli bir Allah tasavvurunun oluşmasına katkı sağlar.

Umut değerinin okul öncesi eğitim ortamında desteklenmesi, öğretmenin tutum ve dil kullanımını doğrudan ilgilendirir. Öğretmenin çocuğa yönelik yaklaşımı, başarısızlık anlarında sergilediği tavır ve kullandığı sözel ifadeler, çocuğun kendine ve geleceğe dair geliştirdiği beklentileri şekillendirir. Sürekli eleştirilen, hataları vurgulanan ve başarıları görmezden gelinen bir çocukta umudun zayıflaması kaçınılmazdır. Buna karşılık, çabanın takdir edildiği, hataların öğrenme fırsatı olarak ele alındığı ve her çocuğun gelişim potansiyeline saygı gösterilen bir sınıf ortamı, umut duygusunun doğal olarak filizlenmesini sağlar. Bu nedenle umut, yalnızca anlatılan bir değer değil; eğitim ortamının genel iklimiyle hissedilen bir yaşantıdır.

Oyun, umut değerinin okul öncesi dönemde inşa edilmesinde önemli bir araçtır. Oyun sırasında çocuk, kaybetmeyi ve yeniden denemeyi, kurallara uymayı ve sabretmeyi, beklemenin ardından gelen sevinci deneyimler. Bu deneyimler, çocuğun "her şey ilk denemede olmaz" gerçeğini içselleştirmesine yardımcı olur. Oyunda karşılaşılan küçük hayal kırıklık-

ları, yetişkinin rehberliğiyle anlamlandırıldığında, çocuğun duygusal dayanıklılığı ve umut düzeyi artar. Oyun yoluyla kazanılan bu duygusal esneklik, ilerleyen yaşam dönemlerinde karşılaşılacak daha büyük zorluklara karşı psikolojik bir hazırlık niteliği taşır.

Aile, umut değerinin gelişiminde okul kadar etkili bir diğer temel bağlamdır. Aile içi iletişim dili, ebeveynlerin hayata bakışı ve sorunlarla baş etme biçimi, çocuğun umut düzeyini doğrudan etkiler. Sürekli karamsar, geleceğe dair olumsuz ifadelerin sıkça kullanıldığı bir aile ortamında büyüyen çocuk, dünyayı güvensiz ve belirsiz bir yer olarak algılayabilir. Buna karşılık, gerçekçi ancak yapıcı bir iyimserliğin hâkim olduğu, sorunların konuşulabildiği ve çözüm yollarının birlikte arandığı aile ortamları, çocuğun umut duygusunu güçlendirir. Değerler eğitimi bağlamında okul-aile iş birliği, umut değerinin tutarlı bir şekilde desteklenmesi açısından vazgeçilmezdir.

Umut, aynı zamanda çocuğun sosyal ilişkilerinde belirleyici bir rol oynar. Umutlu çocuk, arkadaşlık ilişkilerinde daha girişken, daha paylaşımcı ve daha esnek davranma eğilimindedir. Çatışma yaşadığında ilişkiyi tamamen koparmak yerine, yeniden iletişim kurma ve çözüm arama çabası gösterir. Bu tutum, sosyal problem çözme becerilerinin gelişimini desteklerken, empati ve hoşgörü gibi diğer temel değerlerin de pekişmesine katkı sağlar. Böylece umut, bireysel bir duygu olmanın ötesine geçerek, toplumsal uyumu destekleyen bir değer haline gelir.

Okul öncesi dönemde umut değerinin eğitsel olarak yapılandırılmasında hikâye anlatımı önemli bir yöntemdir. Hikâyeler, çocuğun kendini kahramanla özdeşleştirmesine ve zorluklar karşısında gösterilen çabayı anlamlandırmasına imkân tanır. Özellikle dini ve kültürel içerikli hikâyel-

erde, sabrın ardından gelen güzellikler, iyiliğin karşılıksız kalmadığına dair mesajlar ve zor zamanların geçici olduğu vurgusu, umut temasını güçlendirir. Ancak bu hikâyelerin didaktik bir dille değil, çocuğun duygusal dünyasına hitap eden bir anlatımla sunulması gerekir. Aksi halde umut, soyut ve uzak bir kavram olarak kalabilir.

Umut değerinin erken çocukluk döneminde kazanılması, bireyin yaşam boyu öğrenme sürecine de olumlu katkılar sunar. Umutlu birey, öğrenme sürecinde karşılaştığı zorlukları kişisel yetersizlik olarak algılamak yerine, gelişimin doğal bir parçası olarak görür. Bu bakış açısı, akademik motivasyonu ve öğrenmeye yönelik içsel isteği destekler. Okul öncesi dönemde temelleri atılan bu tutum, ilerleyen eğitim kademelerinde çocuğun dirençli ve kararlı bir öğrenen olmasını sağlar.

Dini gün ve geceler bağlamında umut, yalnızca bireysel kurtuluş ya da ödül beklentisi olarak değil; toplumsal dayanışma ve iyilik bilinciyle birlikte ele alınmalıdır. Paylaşmanın arttığı, yardımlaşmanın teşvik edildiği ve affediciliğin ön plana çıktığı bu zamanlar, çocuğa umut duygusunun yalnızca kendisi için değil, başkaları için de geçerli olduğunu gösterir. Böylece umut, bencil bir beklenti olmaktan çıkarak, ortak bir iyilik idealine dönüşür. Bu dönüşüm, değerler eğitiminin temel amaçlarından biri olan erdemli insan yetiştirme hedefiyle doğrudan örtüşür.

Umut, okul öncesi dönemde çocuğun manevi dünyasının şekillenmesinde sessiz ama derin bir etkiye sahiptir. Çocuk, umut sayesinde yaşadığı anı daha anlamlı kılar, geleceğe dair belirsizliklerle baş edebilecek bir iç güç geliştirir. Değerler eğitimi ve dini gün-gece öğretimi, bu iç gücün desteklenmesi için önemli fırsatlar sunar. Umudun sevgi, merhamet, sabır ve şükür gibi diğer değerlerle bütüncül bir şekilde ele alınması, çocuğun hem bireysel hem de toplumsal yaşamında dengeli ve

sağlıklı bir kişilik geliştirmesine zemin hazırlar. Bu bağlamda umut, okul öncesi değerler eğitiminin yalnızca bir başlığı değil; tüm eğitsel süreci anlamlandıran temel bir perspektif olarak ele alınmalıdır.

Dua Bilinci

Dua, insanlık tarihinin en eski ve en yaygın manevi pratiklerinden biri olarak, yalnızca dini bir ritüel değil; aynı zamanda bireyin iç dünyasını düzenleyen, duygusal dengeyi destekleyen ve anlam arayışına yön veren çok katmanlı bir deneyimdir. Özellikle çocukluk döneminde dua, bilişsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimle iç içe geçen bir öğrenme ve deneyim alanı sunar. Son yıllarda gelişim psikolojisi, nörobilim, eğitim bilimleri ve din psikolojisi alanlarında yapılan çok sayıda bilimsel çalışma, duanın çocuklar üzerindeki etkilerini farklı boyutlarıyla incelemiş ve bu pratiğin erken yaşlarda yapılandırılmasının uzun vadeli gelişimsel katkılarını ortaya koymuştur.

Okul öncesi dönem, çocuğun benlik algısının, duygu düzenleme becerilerinin ve dünyaya dair temel güven duygusunun şekillendiği kritik bir evredir. Bu dönemde dua, çocuğun henüz soyut düşünme becerileri tam gelişmemiş olsa bile, ritüel, tekrar ve duygusal bağ üzerinden anlam kazanan bir içsel düzenleme aracı olarak işlev görür. Bilimsel çalışmalar, çocukların dua sırasında kelimelerden çok tonlama, beden dili ve duygusal atmosferden etkilendiğini göstermektedir. Bu durum, duanın bilişsel olmaktan ziyade duygusal ve nörofizyolojik düzeyde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Gelişim psikolojisi alanındaki araştırmalar, duanın çocuklarda duygu düzenleme becerilerini desteklediğini göstermektedir. Özellikle kaygı, korku ve belirsizlik durumlarında dua

eden çocukların, duygularını daha hızlı yatıştırabildiği ve stresli durumlarla baş etmede daha esnek tepkiler geliştirdiği gözlemlenmiştir. Bu durum, duanın bir tür içsel güven mekanizması oluşturduğunu düşündürmektedir. Çocuk, dua aracılığıyla kontrol edemediği durumlar karşısında tamamen çaresiz olmadığını, kendisinden daha büyük ve koruyucu bir varlıkla bağ kurabildiğini hisseder. Bu his, çocukta temel güven duygusunu güçlendirir.

Nörobilim alanında yapılan çalışmalar, düzenli olarak yapılan dua ve benzeri meditasyonel pratiklerin beynin prefrontal korteks, anterior singulat korteks ve limbik sistem bölgelerinde işlevsel değişimlerle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu beyin bölgeleri, dikkat, empati, dürtü kontrolü ve duygusal düzenleme gibi temel işlevlerden sorumludur. Çocuklar üzerinde yapılan nörogelişimsel araştırmalar, sakinleşme, odaklanma ve içsel farkındalık içeren ritüellerin, sinir sisteminin parasempatik dalını aktive ederek stres hormonlarının azalmasına katkı sağladığını göstermektedir. Dua, özellikle okul öncesi dönemde bu tür bir düzenleyici etki oluşturan doğal ve kültürel olarak anlamlı bir araçtır.

Eğitim bilimleri literatüründe dua, karakter ve değerler eğitimi bağlamında ele alınmaktadır. Araştırmalar, dua pratiğinin çocuklarda şükür, sabır, empati ve sorumluluk gibi değerlerin içselleştirilmesini kolaylaştırdığını göstermektedir. Dua eden çocuk, yalnızca kendi ihtiyaçlarına odaklanmakla kalmaz; başkaları için de iyi dileklerde bulunmayı öğrenir. Bu durum, benmerkezci düşüncenin baskın olduğu okul öncesi dönemde, çocuğun perspektif alma becerisinin gelişmesine katkı sağlar. Bilimsel bulgular, başkaları için yapılan dua ve iyi dileklerin, çocuklarda prososyal davranışları artırdığını ortaya koymaktadır.

Din psikolojisi alanındaki çalışmalar, duanın çocuklarda anlam inşası sürecine önemli katkılar sunduğunu vurgular. Çocuk, yaşadığı olayları yalnızca nedensel ilişkiler üzerinden değil, anlam ve değer çerçevesinde de değerlendirmeyi öğrenir. Özellikle kayıp, hastalık, ayrılık veya hayal kırıklığı gibi durumlarda dua, çocuğun yaşantıyı daha tolere edilebilir bir çerçevede anlamlandırmasına yardımcı olur. Bu bağlamda dua, travma önleyici ya da travma sonrası toparlanmayı destekleyici bir psikolojik kaynak olarak değerlendirilmektedir.

Aile ortamında yapılan bilimsel gözlemler, ebeveynleriyle birlikte dua eden çocukların, aile içi bağlanma düzeylerinin daha güçlü olduğunu göstermektedir. Ortak yapılan ritüeller, çocukta aidiyet duygusunu pekiştirir ve duygusal güvenliği artırır. Özellikle yatmadan önce yapılan kısa ve sade dualar, çocuğun günün değerlendirmesini yapmasına, olumlu yaşantıları fark etmesine ve olumsuz duygularını yatıştırmasına yardımcı olur. Bu durum, uyku düzeni ve genel psikolojik iyilik hali üzerinde de olumlu etkiler oluşturur.

Okul öncesi eğitim ortamlarında dua ve dua benzeri manevi etkinlikler üzerine yapılan çalışmalar, bu tür uygulamaların sınıf iklimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Sakinleşme, birlikte sessiz kalma ve içe yönelme içeren kısa ritüeller, çocukların geçiş zamanlarını daha rahat yönetmelerine yardımcı olur. Özellikle yoğun uyarana maruz kalan çocuklar için dua, zihinsel bir mola işlevi görür. Bu mola, dikkat süresinin uzamasına ve öğrenmeye açıklığın artmasına katkı sağlar.

Bilimsel literatürde dikkat çeken bir diğer bulgu, duanın çocuklarda umut duygusunu güçlendirmesidir. Umut, psikolojik dayanıklılığın temel bileşenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Dua eden çocuk, geleceğe dair olumlu

beklentiler geliştirme eğilimindedir. Bu durum, öğrenilmiş çaresizlik riskini azaltır ve çocuğun problem çözme süreçlerine daha aktif katılımını destekler. Araştırmalar, umut düzeyi yüksek çocukların akademik motivasyonlarının ve sosyal uyumlarının daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Ahlaki gelişim kuramları çerçevesinde yapılan çalışmalar, duanın iç denetim mekanizmasını desteklediğini göstermektedir. Çocuk, davranışlarını yalnızca dışsal ödül ve ceza sistemi üzerinden değil, içsel bir vicdan ve sorumluluk duygusu üzerinden değerlendirmeye başlar. Dua, bu içsel değerlendirme sürecini besleyen bir farkındalık alanı oluşturur. Özellikle yapılan hataların ardından edilen bağışlanma temalı dualar, çocuğun suçluluk duygusunu sağlıklı bir şekilde işlemesine yardımcı olur ve öz-değer algısını zedelemeden ahlaki öğrenmeyi mümkün kılar.

Kültürlerarası araştırmalar, dua pratiğinin farklı dini ve kültürel bağlamlarda benzer psikolojik işlevler gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, duanın yalnızca inanç temelli değil, evrensel bir insani ihtiyaç olan anlam, güven ve bağlantı arayışıyla ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Çocuklar açısından bakıldığında, dua; sevildiğini hissetme, korunma duygusu ve yalnız olmama algısını güçlendiren bir deneyimdir. Bu algı, çocuğun sosyal ilişkilerinde daha açık ve güvenli davranmasına zemin hazırlar.

Bilimsel çalışmalar, duanın çocuklar için baskı unsuru haline getirilmesinin ise ters etki oluşturabileceğini de açıkça ortaya koymaktadır. Zorlayıcı, korku temelli ve cezalandırıcı bir dini dil, çocukta kaygı ve suçluluk duygusunu artırabilir. Bu nedenle dua, pedagojik olarak çocuğun gelişim düzeyine uygun, kısa, sade ve sevgi temelli bir dil ile sunulmalıdır. Araştırmalar, gönüllülük esasına dayanan ve model alma yoluyla aktarılan

dua pratiğinin, çocuklarda daha kalıcı ve olumlu etkiler oluşturduğunu göstermektedir.

Erken çocukluk döneminde dua, bilişsel bir öğretim aracı olmaktan çok, duygusal bir eşlik ve düzenleme pratiği olarak değerlendirilmelidir. Bilimsel literatür, bu yaklaşımın çocuğun hem ruh sağlığını hem de değerler sistemini desteklediğini ortaya koymaktadır. Dua eden çocuk, duygularını tanımayı, ifade etmeyi ve dönüştürmeyi öğrenir. Bu öğrenme, yaşam boyu sürecek psikolojik sağlamlığın temel taşlarından birini oluşturur.

Dua, okul öncesi dönemde çocuğun iç dünyasında sessiz ama derin izler bırakan bir deneyim alanıdır. Bilimsel çalışmaların ortaklaştığı nokta, duanın çocuklarda güven, umut, empati, duygusal denge ve anlam duygusunu desteklediğidir. Bu destek, çocuğun yalnızca bugünkü iyilik halini değil, gelecekteki kişilik yapılanmasını da etkileyen uzun vadeli bir kazanım niteliği taşır. Bu nedenle dua, okul öncesi değerler eğitimi ve dini gün-gece öğretimi içinde bilinçli, dengeli ve çocuk merkezli bir yaklaşımla ele alınması gereken güçlü bir manevi kaynaktır.

1. Okul Öncesi Çocukların Dua Pratikleri — M. Doğan Karacoşkun (2005)

M. Doğan Karacoşkun'un Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan alan araştırması, okul öncesi dönem çocuklarının dua davranışlarının **nitel araştırma** ile ele alındığı bir çalışmadır. Bu çalışma, çocukların günlük yaşamlarında hangi konularda dua ettiklerini, dua tutumlarını ve dua içeriğini mülakat yöntemiyle incelemiş; analize dayalı olarak "okul öncesi dönemde çocukların dua ettikleri" temel tespitini desteklemiştir. Bu araştırma, dua davranışının çocuklarda

spontan olarak ortaya çıktığını ve çeşitli duygusal içeriklerle ilişkilendirildiğini göstermiştir.

2. Dua Algısının Gelişimi — Jacqueline D. Woolley & Katrina E. Phelps (2001)

Jacqueline D. Woolley ve Katrina E. Phelps tarafından yürütülen çalışma, çocukların **dua kavramına ilişkin bilişsel ve sosyal gelişim süreçlerini** incelemiştir. Bu araştırmada 3–8 yaş arası çocuklara yapılandırılmış görüşmeler uygulanmış ve çocukların dua kavramını "sadece ritüel" olarak değil; **kognitif ve anlam yönüyle kavrama süreçleri** üzerinden değerlendirdikleri ortaya konmuştur. Çalışma, dua anlayışının yaşla birlikte daha sofistike hale geldiğini ve çocukların dua ile ilgili mental süreçleri geliştirdiklerini aktarmıştır.

3. Duanın Çocuk Sağlık ve Koruyucu Kaynaklarla İlişkisi — Lynn Rew, Y. Joel Wong & R. Weylin Sternglanz (2004)

Lynn Rew, Y. Joel Wong ve R. Weylin Sternglanz tarafından yürütülen çalışmada, okul çağındaki çocuklarda **dua davranışının bir başa çıkma stratejisi olarak ilişkisel etkisi** incelenmiştir. Bu nicel araştırmada, dua eden çocuklar ile etkilemeyenler karşılaştırılmış; dua eden çocukların **sosyal bağlanma ve mizah gibi koruyucu psikososyal kaynaklarla daha yüksek düzeylerde ilişkilendirildiği**, ayrıca dua eden çocukların **olumlu sağlık davranışlarını daha fazla rapor ettikleri** saptanmıştır. Ancak dua ile algılanan stres düzeyi arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Bu çalışma, duanın çocukların davranışlarını doğrudan iyileştiren bir pratik olabileceğini işaret eden önemli bulgular sunar.

4. Duanın Bilişsel Düzenleme Üzerine Etkileri — Woolley ve Phelps'ın Çalışmaları (2001, sonraki takipler)

Woolley ve Phelps'in çalışmalarının devamında, çocukların dua deneyimlerinin **psikososyal ve bilişsel süreçlerle nasıl ilişkilendiği** araştırılmıştır. Çocuklar için dua, basit bir davranış örüntüsü olmanın ötesinde, **psikolojik kontrol, bilişsel anlamlandırma ve sosyal beklenti sistemleri** ile bağlantılı hale gelmektedir. Bu bağlamda dua çalışmaları, çocukların dünyayı açıklama eğilimleriyle birlikte zihinsel süreçlerini de şekillendirmektedir.

5. Dua ve Duygusal Durum Değişimi — Uluslararası Çalışmalar (örneğin Mountain 2005 ve benzerleri)

Australia merkezli bir çalışma (*Mountain, 2005*), çocukların dua pratiğini **nitel bir bakış açısıyla okul bağlamında** incelemiş ve dua etmenin çocuklar arasında **olumlu duygusal deneyimler ve topluluk memnuniyeti** ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu araştırma çocukların duayı yalnızca bireysel bir ritüel olarak değil, aynı zamanda grup deneyimi ve ilişki bağlamında da değerli bulduklarını ortaya koymuştur.

6. Dini Pratik ve Ruhsal Gelişim Bağlantısı: Tekil Derlemeler ve Kitaplar

Harold G. Koenig, Michael E. McCullough ve David B. Larson gibi akademisyenlerin *Handbook of Religion and Health* adlı eserlerinde genel olarak dua ve dini pratiklerin ruhsal, psikolojik ve davranışsal sağlık üzerindeki etkileri sistematik olarak derlenmiştir. Bu tür büyük derlemeler, dua pratiğinin **stres azaltma, duygusal denge, yaşam doyumu ve psikolojik iyilik hali** ile ilişkisine dair bulguları farklı yaş gruplarında ortaya koyar; çocuklar için spesifik olmasa da, erken yaşlardaki dini pratiklerin uzun vadeli sağlık ve psikolojik etkileri üzerine teorik çerçeve sağlar.

7. Ulusal Tez: Okul Öncesi Çocuklarda Dua Deneyimi ve Sosyal Davranış — Esra Aydınbaş (Yüksek Lisans Tezi)

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Esra Aydınbaş'ın "Okul öncesi çocuklarda davranış yönetimi ve manevi yaklaşım: Dua deneyimi ve sosyal davranış ilişkisi" başlıklı yüksek lisans araştırması, **dua deneyiminin sosyal davranış gelişimi ile ilişkisini** nicel ve nitel boyutuyla ele almaktadır. Bu tez, dua pratiğinin çocukların sosyal etkileşimleri, davranış düzenleme ve değer sistemleri üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde irdeler.

Miraç Kandili

Miraç Kandili, İslam düşüncesinde insanın manevi yükselişini, kulluk bilincinin derinleşmesini ve ilahi huzura yönelişi temsil eden en güçlü sembolik zaman dilimlerinden biridir. Bu gece,

yalnızca tarihsel bir olayın hatırlanmasından ibaret değildir; insanın iç dünyasında yaşadığı arayışın, sınırlarını aşma isteğinin ve anlamla buluşma çabasının sembolik anlatımıdır. Okul öncesi dönem açısından Miraç Kandili, soyut teolojik anlatıların ötesinde, çocuğun manevi farkındalığını besleyen, umut, güven ve aidiyet duygularını güçlendiren pedagojik bir imkân olarak ele alınmalıdır. Bu yönüyle Miraç, çocuk için "yükselme" kavramının ahlaki ve duygusal karşılığını inşa eden bir değer alanı sunar.

Miraç olayı, İslam kaynaklarında Hz. Peygamber'in önce Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya yaptığı yolculuğu (İsrâ), ardından manevi bir yükselişle ilahi huzura kabul edilişini ifade eder. Bu anlatı, yetişkinler için derin bir teolojik içeriğe sahip olmakla birlikte, çocuklar açısından sembolik ve duygusal bir dil ile ele alındığında anlamlı hale gelir. Okul öncesi dönemde çocuk, mekânlar arası yolculuğu, yükselme fikrini ve özel bir geceyi kavrayabilecek somut imgeler üzerinden düşünür. Bu nedenle Miraç Kandili, çocuğun zihninde "çok özel bir yolculuk", "Allah'a yakın olma" ve "iyi olmanın değeri" gibi temel çağrışımlar üzerinden yapılandırılmalıdır.

Gelişim psikolojisi açısından bakıldığında okul öncesi dönem, çocuğun hayal gücünün son derece güçlü olduğu, sembolik düşünmenin yoğun olarak kullanıldığı bir evredir. Miraç anlatısı, bu gelişimsel özelliklerle uyumlu bir içerik barındırır. Göğe yükselme, nur, ışık, yolculuk ve rehberlik gibi imgeler, çocuğun iç dünyasında korku uyandırmadan ele alındığında, güven ve merak duygusunu besleyen güçlü semboller haline gelir. Bu noktada pedagojik sorumluluk, anlatının mucizevi boyutunu abartılı ve gerçeklikten kopuk bir şekilde sunmak değil; çocuğun duygusal güvenliğini koruyarak, anlam merkezli bir yaklaşım geliştirmektir.

Miraç Kandili'nin çocuklara kazandırdığı en temel değerlerden biri umut duygusudur. Miraç, insanın en zor anlarında bile ilahi destekle buluşabileceğini, sıkıntıların aşılabilir olduğunu ve karanlığın ardından aydınlığın gelebileceğini sembolize eder. Okul öncesi dönemde çocuk, bu mesajı soyut kavramlar üzerinden değil; anlatılan hikâyelerin duygusal tonu ve yetişkinlerin yaklaşımı üzerinden içselleştirir. Miraç Kandili vesilesiyle yapılan sade anlatımlar, çocuğa "yalnız olmadığını" ve "zor zamanların geçici olduğunu" hissettirdiğinde, umut değeri doğal bir şekilde gelişir.

Miraç olayıyla birlikte namazın farz kılınmış olması, bu gecenin İslam ibadet hayatındaki merkezi yerini güçlendiren bir unsurdur. Ancak okul öncesi dönemde namaz, şekilsel bir yükümlülük olarak değil; Allah ile konuşma, teşekkür etme ve içini dökme aracı olarak tanıtılmalıdır. Miraç Kandili bağlamında namazın anlatımı, çocuğun manevi dünyasında dua ve ibadet kavramlarının sevgi temelli bir zeminde şekillenmesine katkı sağlar. Araştırmalar, çocuklara erken yaşta sunulan ibadet deneyimlerinin, zorlayıcı olmaması halinde, dini tutumları olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Eğitim bilimleri literatüründe dini gün ve gecelerin değerler eğitimi açısından taşıdığı önem sıklıkla vurgulanmaktadır. Miraç Kandili, özellikle sorumluluk, sabır ve öz denetim gibi değerlerin temellendirilmesi açısından güçlü bir içerik sunar. Miraç anlatısında yer alan yolculuk ve yükseliş, çocuğa "çaba göstermenin" ve "iyi davranışların" manevi bir karşılığı olduğu fikrini sezdirir. Bu sezgi, çocuğun ahlaki gelişiminde dışsal ödüllere bağımlı olmayan bir motivasyon oluşturur.

Miraç Kandili'nin okul öncesi dönemde ele alınış biçimi, çocuğun Allah tasavvurunun şekillenmesinde belirleyici rol oynar. Bu noktada, korku temelli anlatımlardan özellikle

kaçınılması gerekir. Allah'ın cezalandırıcı değil, merhametli ve koruyucu bir varlık olarak tanıtılması; Miraç anlatısının sevgi, yakınlık ve değer görme temaları üzerinden sunulması, çocuğun dini algısının sağlıklı bir zeminde gelişmesini sağlar. Din psikolojisi alanındaki çalışmalar, erken çocukluk döneminde oluşan Allah algısının, bireyin yaşam boyu dini tutumlarını etkilediğini ortaya koymaktadır.

Aile ortamında Miraç Kandili'nin yaşanışı, çocuğun bu geceye yüklediği anlamı doğrudan etkiler. Ailece yapılan sade bir sohbet, kısa bir dua ya da birlikte geçirilen huzurlu bir zaman dilimi, çocuğun zihninde Miraç Kandili'ni güven ve aidiyet duygularıyla ilişkilendirir. Bu tür deneyimler, dini günlerin yalnızca takvimsel bir bilgi değil; duygusal ve sosyal bir yaşantı olarak içselleştirilmesini sağlar. Okul öncesi dönemde bu yaşantıların tekrar eden bir ritüel haline gelmesi, çocuğun manevi hafızasında kalıcı izler bırakır.

Okul ortamında Miraç Kandili'nin ele alınışı ise pedagojik denge gerektirir. Anlatımların sade, etkinliklerin kısa ve sembolik olması; çocuğun dikkat süresine ve gelişim düzeyine uygun uygulamalarla ilerlenmesi önemlidir. Resim çalışmaları, hikâye anlatımı ve sessizleşme anları, Miraç temasının çocuk dünyasına uyarlanmasında etkili yöntemlerdir. Bu etkinlikler sırasında amaç, çocuğa bilgi yüklemek değil; duygusal bir atmosfer oluşturarak manevi farkındalığı desteklemektir.

Miraç Kandili, çocuğun kendini değerli hissetmesi açısından da önemli bir anlam taşır. Miraç anlatısında Hz. Peygamber'in ilahi huzura kabul edilmesi, insanın değerli ve muhatap alınan bir varlık olduğu mesajını içerir. Bu mesaj, çocuğun özdeğer algısının gelişimine dolaylı katkı sağlar. Kendini değerli hisseden çocuk, hem kendisine hem de başkalarına karşı daha saygılı ve merhametli bir tutum geliştirir. Bu bağlamda Miraç,

bireysel değer algısının manevi bir çerçevede desteklenmesine imkân tanır.

Miraç Kandili'nin çocuklara kazandırdığı bir diğer önemli boyut, içsel yükseliş fikridir. Bu yükseliş, fiziksel bir hareketten ziyade, iyi davranışlarla, güzel sözlerle ve doğru niyetlerle gerçekleşen bir gelişim süreci olarak ele alınmalıdır. Çocuğa, "iyi olmanın insanı yükselttiği" mesajı verildiğinde, ahlaki değerler soyut kavramlar olmaktan çıkarak anlamlı hedeflere dönüşür. Bu yaklaşım, değerler eğitiminin iç motivasyonla desteklenmesine katkı sağlar.

Manevi gelişim açısından Miraç Kandili, çocuğun iç dünyasında sessiz bir farkındalık alanı oluşturur. Bu farkındalık, çocuğun kendisiyle baş başa kalabilme becerisinin temellerini atar. Kısa bir dua, birkaç dakikalık sessizlik ya da bir hikâye sonrası yapılan duygusal paylaşım, çocuğun içsel deneyimlerini tanımasına yardımcı olur. Psikolojik araştırmalar, bu tür içe dönük deneyimlerin çocuklarda duygu düzenleme becerilerini desteklediğini göstermektedir.

Miraç Kandili'nin değerler eğitimi bağlamındaki önemi, onu diğer dini gün ve gecelerle birlikte bütüncül bir çerçevede ele almayı gerektirir. Sevgi, umut, sabır ve şükür gibi değerler, Miraç anlatısı içinde doğal bir bütünlük oluşturur. Bu bütünlük, çocuğun dini ve ahlaki dünyasını parçalı bilgiler yerine anlamlı bir yapı olarak algılamasına katkı sağlar. Böylece Miraç Kandili, okul öncesi dönemde çocuğun manevi gelişimine yön veren güçlü bir referans noktası haline gelir.

Miraç Kandili, erken çocukluk döneminde yalnızca anlatılan bir dini olay değil; hissedilen bir manevi atmosfer, paylaşılan bir duygusal deneyim ve içselleştirilen bir değer alanıdır. Çocuğun bu geceyle kurduğu ilişki, ilerleyen yıllarda dini gün ve gecelere yükleyeceği anlamın da temelini oluşturur. Bu nedenle Miraç

Kandili, okul öncesi değerler eğitiminde bilinçli, sevgi temelli ve gelişimsel hassasiyet gözeten bir yaklaşımla ele alındığında, çocuğun manevi dünyasında derin ve kalıcı izler bırakır.

Sorumluluk

Sorumluluk, okul öncesi dönemde değerler eğitiminin merkezinde yer alan, bireyin kendisiyle, başkalarıyla ve çevresiyle kurduğu ilişkinin niteliğini belirleyen temel bir ahlaki ve sosyal değerdir. Bu değer, yalnızca verilen bir görevi yerine getirme becerisi olarak değil; çocuğun davranışlarının sonuçlarını fark etmesi, yaptığı seçimlerin etkilerini kavraması ve kendi eylemlerine sahip çıkabilmesi olarak ele alınmalıdır. Erken çocukluk döneminde sorumluluk, yetişkinlerin beklentilerinden bağımsız, içselleştirilmiş bir yaşam tutumu haline gelmeye başladığında, çocuğun kişilik gelişimi açısından kalıcı bir zemin oluşturur.

Gelişim psikolojisi alanında yapılan çalışmalar, okul öncesi dönemin sorumluluk bilincinin temellendiği kritik bir evre olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönemde çocuk, benmerkezci düşünce yapısından yavaş yavaş uzaklaşarak, başkalarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini fark etmeye başlar. Bu farkındalık, sorumluluk duygusunun ortaya çıkması için gerekli bilişsel ve duygusal altyapıyı oluşturur. Çocuk, kendi davranışlarının çevresi üzerinde bir etki yarattığını deneyimledikçe, sorumluluk kavramını soyut bir kural olarak değil, yaşantısal bir gerçeklik olarak içselleştirir.

Sorumluluk değerinin okul öncesi dönemde kazandırılmasında en önemli unsur, çocuğun gelişim düzeyine uygun beklentiler oluşturmaktır. Çocuğa kapasitesinin üzerinde sorumluluklar yüklemek, bu değerin gelişimini desteklemek

yerine kaygı ve yetersizlik duygularını artırabilir. Buna karşılık, yaşına ve becerilerine uygun küçük görevler, çocuğun kendini yeterli ve değerli hissetmesini sağlar. Oyuncağını yerine koymak, masayı toplamaya yardımcı olmak ya da sınıf içindeki basit düzenleme görevlerine katılmak, sorumluluk bilincinin doğal yollarla gelişmesine katkı sunar.

Eğitim bilimleri literatüründe sorumluluk, öz düzenleme becerileriyle yakından ilişkili bir değer olarak ele alınmaktadır. Öz düzenleme, çocuğun davranışlarını kontrol edebilmesi, dürtülerini yönetebilmesi ve belirli hedefler doğrultusunda hareket edebilmesi anlamına gelir. Okul öncesi dönemde sorumluluk alan çocuk, yaptığı işin başlangıcını ve bitişini fark etmeyi, bir süreci takip etmeyi ve gerektiğinde yardım istemeyi öğrenir. Bu süreçler, çocuğun yürütücü işlevlerinin gelişimini destekler ve ilerleyen eğitim hayatı için önemli bir hazırlık niteliği taşır.

Dini değerler eğitimi bağlamında sorumluluk, insanın yeryüzündeki varlığına yüklenen anlamla doğrudan ilişkilidir. İslam düşüncesinde insan, emaneti taşıyan ve yaptığı davranışlardan sorumlu olan bir varlık olarak tanımlanır. Ancak bu sorumluluk anlayışı, okul öncesi dönemde soyut teolojik kavramlar üzerinden değil; sevgi, güven ve örneklik yoluyla aktarılmalıdır. Çocuğa "Allah'ın verdiği nimetlere iyi bakma", "kendine ve çevresine özen gösterme" gibi ifadelerle sunulan sorumluluk bilinci, korku temelli bir yükümlülük algısı oluşturmadan, içsel bir hassasiyet geliştirmesini sağlar.

Dini gün ve geceler, sorumluluk değerinin çocuk dünyasında anlamlandırılması için önemli fırsatlar sunar. Bu özel zamanlar, yalnızca ibadet ve ritüellerle değil; paylaşma, yardımlaşma ve kendini kontrol etme gibi davranışlarla ilişkilendirildiğinde, sorumluluk kavramı somut hale gelir. Örneğin kandil gecelerinde

yapılan küçük hazırlıklara çocuğun dahil edilmesi, Ramazan ayında paylaşma ve sabır vurgusunun öne çıkarılması, çocuğun sorumluluğu günlük yaşam pratikleri içinde deneyimlemesini sağlar. Bu deneyimler, sorumluluğun geçici bir görev değil, süreklilik taşıyan bir değer olduğunu sezdirir.

Aile, sorumluluk değerinin gelişiminde okuldan önce gelen en etkili öğrenme ortamıdır. Aile içi tutarlılık, model olma ve çocuğa duyulan güven, sorumluluk bilincinin oluşmasında belirleyici rol oynar. Sürekli müdahale edilen, hata yapmasına izin verilmeyen ya da sorumluluk alması engellenen çocuklar, zamanla pasif ve bağımlı bir tutum geliştirebilir. Buna karşılık, çocuğun denemesine, yanılmasına ve yeniden denemesine alan tanıyan aile ortamları, sorumluluk duygusunun sağlıklı bir şekilde gelişmesini destekler. Bilimsel araştırmalar, erken yaşta sorumluluk verilen çocukların öz güven düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Okul öncesi eğitim ortamlarında sorumluluk, sınıf kültürünün doğal bir parçası haline getirildiğinde etkili bir şekilde kazandırılabilir. Sınıf içi kuralların birlikte belirlenmesi, görev paylaşımının yapılması ve her çocuğun katkısının görünür kılınması, sorumluluk bilincini güçlendirir. Öğretmenin bu süreçteki rolü, denetleyici olmaktan ziyade rehberlik edici bir yaklaşım benimsemektir. Çocuğun yaptığı görevler mükemmel olmasa bile, gösterdiği çabanın takdir edilmesi, sorumluluğun olumlu bir deneyim olarak algılanmasını sağlar.

Sorumluluk değeri, çocuğun sosyal ilişkilerinde de belirleyici bir işlev görür. Sorumluluk bilinci gelişmiş çocuk, grup içinde daha iş birliğine açık, başkalarının haklarına saygılı ve kurallara uyum konusunda daha tutarlı davranır. Bu çocuklar, çatışma yaşadıklarında suçu tamamen dışsallaştırmak yerine, kendi paylarını fark edebilme eğilimi gösterir. Bu eğilim, empati

ve adalet gibi diğer temel değerlerin gelişimini de destekler. Böylece sorumluluk, bireysel bir özellik olmaktan çıkarak toplumsal uyumun temel taşlarından biri haline gelir.

Okul öncesi dönemde sorumluluğun kazandırılmasında oyun temelli öğrenme önemli bir araçtır. Oyun sırasında çocuk, belirli rolleri üstlenir, kurallara uymayı öğrenir ve grup içindeki görevini yerine getirir. Bu süreçte yaşanan küçük aksaklıklar ve anlaşmazlıklar, yetişkin rehberliğiyle ele alındığında, sorumluluk bilincinin gelişmesi için değerli öğrenme fırsatlarına dönüşür. Oyun, çocuğun sorumluluğu zorunlu bir görev değil; sürecin doğal bir parçası olarak deneyimlemesini sağlar.

Sorumluluk değerinin aşırı kontrol ve baskı yoluyla kazandırılmaya çalışılması, çocuğun içsel motivasyonunu zayıflatabilir. Araştırmalar, dışsal ödül ve ceza odaklı yaklaşımların, sorumluluğu kısa vadede artırsa bile uzun vadede içselleştirmeyi zorlaştırdığını göstermektedir. Bu nedenle sorumluluk, çocuğun seçim yapmasına, kararlarının sonuçlarını görmesine ve gerektiğinde destek almasına imkân tanıyan bir pedagojik anlayışla ele alınmalıdır. Bu anlayış, çocuğun kendini değerli ve yeterli hissetmesini sağlar.

Manevi gelişim açısından sorumluluk, çocuğun kendini yalnızca bireysel bir varlık olarak değil, daha büyük bir bütünün parçası olarak algılamasına katkı sunar. Çocuk, doğaya, hayvanlara ve diğer insanlara karşı duyduğu sorumlulukla, yaşamın karşılıklı etkileşimlere dayalı bir yapı olduğunu fark eder. Bu farkındalık, çevre bilinci ve merhamet gibi değerlerin erken yaşta temellenmesini sağlar. Dini anlatılar ve semboller, bu bilincin çocuğun dünyasında anlamlı bir çerçeveye oturmasına yardımcı olabilir.

Sorumluluk değeri, okul öncesi dönemde kazanıldığında, çocuğun akademik, sosyal ve duygusal yaşamına uzun vadeli

katkılar sunar. Sorumluluk sahibi çocuk, öğrenme süreçlerinde daha kararlı, ilişkilerinde daha dengeli ve duygusal olarak daha dayanıklı bir yapı geliştirir. Bu yapı, ilerleyen yaşlarda karşılaşılacak daha karmaşık görev ve sorumluluklar için sağlam bir temel oluşturur. Değerler eğitimi bağlamında sorumluluk, diğer tüm değerlerin uygulanabilirliğini sağlayan bir anahtar işlevi görür.

Sorumluluk, erken çocukluk döneminde öğretilen bir kuraldan ziyade, yaşanan ve hissedilen bir değer olarak ele alındığında anlam kazanır. Çocuğun günlük yaşamında sorumluluğun küçük ama anlamlı karşılıklarını deneyimlemesi, bu değerin içselleştirilmesini sağlar. Okul öncesi dönemde atılan bu temeller, çocuğun hem bireysel hem de toplumsal yaşamında dengeli, bilinçli ve erdemli bir birey olarak gelişmesine zemin hazırlar.

Sabır

Okul öncesi dönemde sabır değeri, çocukların duygusal ve sosyal gelişiminin temel taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu yaş grubu, 3-6 yaş arası çocuklar, somut işlemler öncesi dönemde bulunduklarından soyut kavramları doğrudan kavrayamazlar; bunun yerine deneyimleme, gözlem ve oyun yoluyla öğrenirler. Sabır, İslamî değerler bağlamında hem dünyevî hem de uhrevî hayata hazırlık açısından kritik öneme sahiptir. Kur'ân-ı Kerîm'de sıkça vurgulanan sabır, zorluklar karşısında metanet gösterme, beklemeyi bilme ve duyguları kontrol etme becerisi olarak tanımlanır. Çocuklara bu değeri kazandırmak, ileriki yaşlarda stresle başa çıkma, hedeflere ulaşma ısrarı ve empati geliştirme gibi yetkinliklerin temelini atar.

Sabır eğitiminde öncelikle aile ve eğitimcilerin rol modeli olması esastır. Çocuklar, yetişkinlerin günlük hayatta sergilediği sabırlı davranışları taklit ederek öğrenir. Örneğin, trafikte beklerken veya bir işin tamamlanmasını beklerken gösterilen sakinlik, çocuğun zihninde kalıcı izler bırakır. Okul öncesi eğitim kurumlarında ise sabır, oyun temelli etkinliklerle pekiştirilmelidir. Masa oyunları oynama, sıraya girme egzersizleri veya kurabiye yapımı gibi süreç odaklı aktiviteler, beklemenin doğal bir parçası olduğunu çocuğa hissettirir. Bu tür etkinlikler, çocuğun anlık dürtülerini erteleme becerisini geliştirirken aynı zamanda keyif almasını sağlar.

İslamî perspektiften bakıldığında sabır, yalnızca pasif bir bekleyiş değil, aktif bir çabadır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatından örnekler, çocuklara yaşına uygun hikâyelerle anlatılabilir. Örneğin, Hz. Eyyûb'un (a.s.) hastalıklara karşı sabrı veya Hz. Yusuf'un (a.s.) zorluklara göğüs germesi, basit masallar şeklinde işlenerek çocuğun hayal dünyasında yer eder. Bu hikâyeler, sabrın Allah'ın rızasını kazanma yolu olduğunu vurgular. Ayrıca, doğadan örnekler vermek etkili olur: Bir tohumun çiçek açmak için zaman beklemesi veya arının bal yapmak için gösterdiği çaba, çocuğa sabrın yaratılışın bir parçası olduğunu öğretir.

Sabır eğitiminde ceza yerine teşvik yöntemleri tercih edilmelidir. Çocuk sabırsız davrandığında kızmak yerine, sakin bir şekilde neden beklemesi gerektiğini açıklamak ve başarılı olduğunda övmek daha kalıcı sonuçlar verir. Montessori yaklaşımında vurgulandığı üzere, çocuğun kendi ritminde çalışmasına izin vermek, sabır gelişimini destekler. Okul öncesi programlarda yoğurt mayalama deneyi gibi uzun süreçli etkinlikler, çocuğun bekleme sürecini somutlaştırır ve sabrın meyvesini tatmasını sağlar.

Değerler eğitimi literatüründe sabır, hoşgörü ve sorumlulukla iç içe geçer. Çocuklar sabırlı oldukça arkadaşlarıyla paylaşma ve yardımlaşma becerileri artar. Bu değer, erken çocuklukta kazandırıldığında ileriki yaşlarda akademik başarıyı da olumlu etkiler; çünkü sabırlı çocuklar zor problemler karşısında pes etmezler. İslam eğitiminde sabır, namaz gibi ibadetlerin düzenli kılınmasında da temel oluşturur; çocuk abdest alırken veya dua ederken beklemeyi öğrenir.

Sabır değeri, çocuğun özdenetim mekanizmasını güçlendirir. Günümüz hızlı tüketim kültüründe çocuklar anlık tatminlere alışırken, sabır eğitimi bu dengeyi sağlar. Eğitimciler, hikâye anlatımı, drama ve müzikal etkinliklerle sabrı eğlenceli hale getirebilir. Örneğin, "Damla Sabretmeyi Öğreniyor" gibi masallar veya panda karakterli animasyonlar, çocuğun empati kurmasını kolaylaştırır.

Okul öncesi dönemde sabır, dini gün ve gecelerde de pratik edilir. Ramazan ayında oruç bekleme veya kandil gecelerinde dua etme, çocuğa sabrın manevi boyutunu gösterir. Bu uygulamalar, sabrı yalnızca bireysel bir erdem değil, toplumsal uyumun anahtarı olarak konumlandırır.

İbadet Bilinci

Okul öncesi dönemde ibadet bilinci kazandırma, çocuğun manevi gelişiminin en hassas aşamalarından birini oluşturur. Bu dönem, çocuğun Allah sevgisini, Peygamber sevgisini ve kulluk şuurunu temel düzeyde edinmesi için eşsiz fırsatlar sunar. İslam'da ibadet, yalnızca ritüellerden ibaret değil, kalple yapılan bir teslimiyettir; bu yüzden çocuklara zorlama yerine sevdirme ön planda tutulmalıdır. 4-6 yaş grubu çocuklar, somut düşünme eğiliminde olduklarından ibadetleri oyun ve hikâye

yoluyla deneyimlerler.

İbadet bilinci, öncelikle aile ortamında başlar. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Çocuklarınıza yedi yaşına gelinceye kadar namaz kılmayı öğretiniz" hadisi, bu dönemi sevdirme ve alıştırma evresi olarak işaret eder. Çocuk, anne-babanın namaz kılışını gözlemleyerek merak eder; bu merak, bilinçli bir şekilde yönlendirilmelidir. Abdest alma, seccade serme gibi eylemler oyun haline getirilerek çocuğun katılımı teşvik edilir.

Din eğitimi uzmanları, bu yaşta soyut kavramların somutlaştırılmasını vurgular. Allah'ın varlığı, çocuklara "Her şeyi yaratan, bizi seven büyük bir dost" şeklinde anlatılır. İbadet, Allah'la konuşma ve O'na teşekkür etme olarak tanıtılır. Dua etmekten hoşlanan çocuklar, yemek öncesi veya yatarken kısa duaları tekrar ederek ibadet sevgisi kazanır. Namaz, "Allah'a selam verme" oyunuyla başlatılabilir; çocuk yanınızda saf tutar, hareketleri taklit eder.

Okul öncesi din eğitimi programlarında ibadet bilinci, değerler bütünlüğü içinde işlenir. Sevgi, saygı ve sorumluluk gibi değerler, ibadetin temelini oluşturur. Çocuklara "Namaz bizi temizler, kalbimizi güzelleştirir" denilerek motivasyon sağlanır. Zorlama, ibadetten soğumaya yol açar; bunun yerine teşvik ve övgü etkili olur.

İbadet bilinci, çocuğun vicdan gelişimini destekler. Dua ederken şükretme, özür dileme öğrenilir; bu da empati ve merhamet kazandırır. Hikâye ve drama yöntemleri vazgeçilmezdir: Peygamber Efendimiz'in çocuklarla namaz kılışı anlatılır, rol oynanır. Kur'ân kursu materyallerinde yer alan eğitsel oyunlar, ibadeti eğlenceli kılar.

Bu dönemde korku temelli eğitimden kaçınılmalıdır. Allah'ı cezalandırıcı olarak değil, merhamet sahibi olarak tanıtmak esastır. İbadet, çocuğun özgüvenini artırır; düzenli dua eden

çocuk, kendini değerli hisseder. Aile-okul işbirliğiyle pekiştirilen ibadet bilinci, ergenlikte sağlam bir temel oluşturur.

Dini gün ve geceler, ibadet bilincini pratik etme fırsatı verir. Kandillerde dua etme, camiye gitme gibi deneyimler, ibadeti günlük hayatın parçası yapar. Çocuk, bu özel zamanlarda aileyle birlikte ibadet ederek aidiyet duygusu kazanır.

İbadet bilinci, çocuğun ahlaki gelişimini bütünler. Yardımlaşma, paylaşma gibi değerler ibadetle iç içe geçer. Eğitimciler, bireysel farklılıkları gözeterek ilerlemelidir; bazı çocuklar erken ilgi gösterirken diğerleri zaman ister.

Berat Kandili

Berat Kandili, Şaban ayının on beşinci gecesi idrak edilen mübarek bir zaman dilimidir. İslam geleneğinde af, mağfiret ve kurtuluş gecesi olarak bilinir; "berat" kelimesi, günahlardan beri olma, temizlenme anlamı taşır. Bu gece, Kur'ân-ı Kerîm'in Levh-i Mahfûz'dan dünya semasına indirilişiyle ilişkilendirilir; bir yıllık takdirin meleklere dağıtıldığına inanılır. Okul öncesi çocuklara bu gecenin anlamı, yaşlarına uygun basitlikte anlatılmalıdır.

Berat Kandili, çocuklara Allah'ın merhametini ve affediciliğini öğretmek için değerli bir vesiledir. Çocuklar, soyut kavramları hikâye ve sembollerle kavrar; bu yüzden gece, "Allah'ın bizi sevdiği ve hatalarımızı bağışladığı özel bir gece" olarak tanıtılır. Affedilme teması, çocuğun günlük hayatındaki küçük hatalarla bağdaştırılır: "Tıpkı anne-babanın seni affettiği gibi, Allah da bizi affeder eğer pişman olursak."

Eğitimde hikâye anlatımı merkezi rol oynar. Çocuklar için hazırlanmış animasyonlar veya masallar, Berat gecesini civcivler, yavrular gibi sevimli karakterlerle işler. Örneğin,

bir hikâyede küçük bir hayvan hatasını fark eder, dua eder ve affedilir; bu, çocuğun empati kurmasını sağlar. Kandil simidi, şeker gibi ikramlar, gecenin bereketini somutlaştırır.

Berat Kandili etkinlikleri, dua ve şükür bilincini pekiştirir. Çocuklarla birlikte kısa dualar okunur, "Allah'ım bizi affet" denilir. Boyama sayfaları, kandil resimleri veya el işi etkinlikleri, gecenin hatırasını kalıcı kılar. Ailece camiye gitme veya evde ibadet etme, çocuğa topluluk duygusu verir.

Bu gece, değerler eğitiminde temizlik ve yenilenme temasını vurgular. Çocuklara "Kalbimizi temizleyelim, birbirimize iyilik yapalım" denilerek paylaşma teşvik edilir. Berat, Ramazan'a hazırlık olarak da anlatılır; oruç ve iyiliklerin arttığı bir dönemin müjdecisi olur.

Okul öncesi programlarda Berat Kandili, diğer kandillerle birlikte manevi farkındalık yaratır. Çocuk, bu gecelerde Allah'ın kullarına özel ikramlarda bulunduğunu öğrenir; bu da sevgi temelli bir inanç oluşumuna katkı sağlar.

Berat Kandili, çocuğun vicdan muhasebesi yapmayı erken yaşta öğrenmesine zemin hazırlar. Hataları kabul etme ve af dileme, duygusal olgunluk getirir. Eğitimciler, korku yerine umut vurgusu yapmalıdır; gece, Allah'ın sonsuz rahmeti olarak sunulur.

Bu mübarek gece, aile birliğini güçlendirir. Birlikte geçirilen zaman, çocuğun dini günlere olumlu bakışını şekillendirir. Berat Kandili, İslamî değerlerin çocuğa sevdirilerek aktarılmasında etkili bir araçtır.

Affetme

Okul öncesi dönemde affetme değeri, çocukların duygusal olgunlaşmasının ve sosyal ilişkilerinin temel unsurlarından birini teşkil eder. Bu yaş grubu çocuklar, egosantrık düşünce yapısına sahip olduklarından başkalarının perspektifini almakta zorlanabilirler; ancak affetme eğitimiyle empati becerileri erken dönemde geliştirilebilir. İslam ahlakında affetme, hem bireysel huzurun hem de toplumsal barışın anahtarı olarak görülür. Kur'ân-ı Kerîm'de affedenlerin övülmesi ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) affediciliği, bu değerin manevi boyutunu vurgular. Çocuklara affetmeyi öğretmek, kin tutmama, barışma ve yeniden başlama becerisini kazandırır.

Affetme eğitimi, günlük çatışmalar üzerinden somutlaştırı lmalıdır. Arkadaşının oyuncağını aldığı veya ittiği bir çocuk, duygularını ifade etmeye teşvik edilir; ardından "Arkadaşın da üzgün, onu affeder misin?" sorusuyla barışma süreci başlatılır. Bu yaklaşım, affetmenin zayıflık değil, büyüklük olduğunu çocuğa hissettirir. Rol oynama oyunları, affetme senaryolarını canlandırarak çocuğun aktif katılımını sağlar. Kuklalarla "Küsen iki arkadaşın barışması" dramatize edildiğinde, çocuk olayı dışardan gözlemleyerek içselleştirir.

İslamî kaynaklardan örnekler, affetmeyi çocuğun seviyesine indirerek anlatılır. Hz. Yusuf'un (a.s.) kardeşlerini affetmesi, basit bir hikâye olarak işlenir: "Yusuf amca kardeşlerini çok sevdiği için onları affetti ve sarıldı." Bu anlatım, affetmenin kalbi ferahlattığını vurgular. Ayrıca, Taif olayında Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) taşlayanlara beddua yerine dua etmesi, çocuklara "Kötülüğe iyilikle karşılık verme" öğretisini verir.

Affetme, vicdan gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Çocuk hata yaptığında özür dilemeye, karşı taraf hata yaptığında affetmeye

alıştırılır. Bu döngü, duygusal dengeyi sağlar. Eğitimciler, affetmeyi zorlamamalı; çocuğun hazır olduğunu gözlemlemelidir. Zorlama, samimiyetsizliğe yol açar. Bunun yerine, affeden çocuğun yüzündeki huzur ifadeye dökülerek pekiştirilir.

Okul öncesi etkinliklerde affetme, sanat çalışmalarıyla desteklenir. "Barış çiçeği" yapma, kırılan kalbin yapıştırılması gibi sembolik etkinlikler, affetmenin iyileştirici gücünü somutlaştırır. Grup oyunlarında kurallar çiğnendiğinde hemen cezalandırma yerine, özür ve affetme süreci işletilir. Bu uygulama, affetmenin topluluk içinde uyumu sağladığını öğretir.

Dini gün ve gecelerde affetme değeri ön plana çıkar. Berat Kandili'nde Allah'ın affediciliği anlatılırken, çocuklara "Biz de birbirimizi affedelim" denilir. Ramazan'da ise oruç tutanların birbirine karşı daha hoşgörülü olduğu vurgulanır. Affetme, çocuğun öfke yönetimini geliştirir; kin tutmayan çocuklar daha az agresif davranış sergiler.

Affetme eğitimi, uzun vadede çocuğun ruh sağlığını korur. Araştırmalar, affedebilen bireylerin kaygı düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. İslam eğitiminde affetme, Allah'ın Rahîm sıfatıyla bağlantılı olarak işlenir; çocuk, affedenin Allah katında sevildiğini öğrenir. Böylece affetme, sadece insani değil, manevi bir yükümlülük haline gelir.

Vicdan

Okul öncesi dönemde vicdan eğitimi, çocuğun ahlaki yargı geliştirmesinin temelini oluşturur. Vicdan, iç ses olarak tanımlanabilir; doğru ile yanlışı ayırt etme, hata yapıldığında rahatsızlık duyma ve doğruyu yapma eğilimidir. Bu dönemde vicdan henüz tam oluşmamıştır; dış kurallar içselleştirilerek vicdan muhasebesi başlar. İslam'da vicdan, fıtratın bir yansıması olarak

kabul edilir; çocuk doğuştan temiz bir vicdanla dünyaya gelir, eğitimle bu temizlik korunur.

Vicdan gelişimi, empati temelli etkinliklerle desteklenir. Çocuk, başkalarının duygularını anlamaya yönlendirilir: "Arkadaşın oyuncağı kırılınca nasıl üzüldü, sen de öyle üzülür müydün?" sorusu vicdan mekanizmasını harekete geçirir. Hikâye okuma seanslarında vicdan temalı masallar seçilir; "Yalan söyleyen çobanın pişmanlığı" gibi anlatımlar, vicdanın uyarıcı rolünü gösterir.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Vicdanına danış" buyruğu, çocuklara yaşına uygun şekilde aktarılır: "İçindeki ses sana bir şey yapma derse, dur ve düşün." Bu yaklaşım, çocuğun kendi iç dünyasını keşfetmesini sağlar. Vicdan eğitimi ceza odaklı olmamalıdır; hata yapıldığında utanç duygusu doğal olarak oluşur, eğitimci bunu büyütmeden yönlendirir.

Okul öncesi programlarda vicdan, sorumluluk alma etkinlikleriyle pekiştirilir. Bitki sulama, sınıf temizliği gibi görevler, yapılmadığında vicdan rahatsızlığını çocuğa yaşatır. Bu deneyim, vicdanın günlük hayattaki işleyişini somutlaştırır. Drama yöntemiyle "Vicdan konuşuyor" oyunu oynanır; bir çocuk vicdan rolüne girer, diğerine doğru yolu hatırlatır.

Vicdan, dini değerlerle bütünleştiğinde daha güçlü hale gelir. Allah'ın her şeyi gördüğü inancı, vicdanı iç denetim mekanizmasına dönüştürür. Ancak bu anlatım korku değil, sevgi temelli olmalıdır: "Allah bizi çok sevdiği için doğru yapmamızı ister." Çocuk, vicdanının Allah'ın bir hediyesi olduğunu öğrenir.

Vicdan eğitimi, yalan söylememe, emanete sahip çıkma gibi değerlerle iç içedir. Çocuk bir oyuncağı gizlice aldığında vicdan azabı duyarsa, bu duygu olumlu pekiştirilir: "Vicdanın seni uyardı, ne güzel!" Böylece vicdan bastırılmaz, güçlendirilir.

Dini gün ve gecelerde vicdan muhasebesi teşvik edilir. Kadir Gecesi'nde "Geçen yılı düşünelim, iyi şeyler yaptık mı?" sorusuyla hafif bir değerlendirme yapılır. Ramazan'da aç kalanların halini düşünme, vicdan empatisini geliştirir. Vicdanlı çocuklar, ileriki yaşlarda daha adil ve merhametli bireyler olur.

Kendini Değerlendirme

Okul öncesi dönemde kendini değerlendirme becerisi, çocuğun öz farkındalığının ve öz denetiminin başlangıcıdır. Bu yaşta çocuk, kendi davranışlarını dışardan gözlemlemeye başlar; "Bugün arkadaşımı üzdüm mü?" gibi sorularla muhasebe yapabilir. İslam'da nefis muhasebesi önemli bir yer tutar; ancak çocuklara bu kavram "Kalbimizi kontrol etme" şeklinde basitleştirilir.

Kendini değerlendirme, günlük rutinlerle kazandırılır. Akşam yatmadan önce "Bugün güzel şeyler yaptım mı?" sorusu sorulur; çocuk olumlu davranışlarını hatırladıkça özgüveni artar. Yıldız panosu gibi görsel araçlar kullanılır; iyi davranışlar yıldızla işaretlenir, çocuk kendi ilerlemesini görür.

Eğitimciler, çocuğu yargılamadan dinlemelidir. Hata yaptığını söyleyen çocuğa "Pişman olman çok güzel, yarın daha iyi yaparsın" denilerek cesaretlendirilir. Bu yaklaşım, kendini değerlendirmeyi korku değil, gelişim fırsatı haline getirir.

İslamî hikâyelerle desteklenir: Hz. Ali'nin (r.a.) her akşam nefis muhasebesi yapması, çocuklara "Akşam üç soru soralım: Bugün ne yaptım, neyi yanlış yaptım, yarın neyi düzelteyim?" şeklinde anlatılır. Bu sorular, çocuğun yaşına uygun kısaltılır.

Kendini değerlendirme, duyguları tanıma etkinlikleriyle bütünleşir. Duygu kartları kullanılarak "Bugün hangi duyguyu

en çok hissettin?" sorusu sorulur; çocuk hem duygusunu hem davranışını değerlendirir. Grup paylaşım çemberlerinde "Bugün en çok neyi iyi yaptım?" sorusuyla olumlu öz değerlendirme teşvik edilir.

Dini gün ve geceler kendini değerlendirme için fırsat sunar. Üç ayların başlangıcında "Yeni bir dönem başlıyor, güzel şeyler yapalım" denilerek niyet yenilenir. Ramazan sonunda "Bu ay neler öğrendik?" sorusuyla hafif bir muhasebe yapılır.

Kendini değerlendirme, çocuğun sorumluluk bilincini artırır. Kendi hatalarını gören çocuk, başkalarını suçlamak yerine çözüm arar. Bu beceri, ergenlikte daha derin nefis muhasebesine zemin hazırlar.

Ramazan Ayı ve Ramazan Başlangıcı

Ramazan ayı, İslam'ın en mübarek zaman dilimlerinden biri olup on bir ayın sultanı olarak nitelendirilir. Okul öncesi çocuklar için Ramazan, paylaşma, sabır, şükür ve ibadet sevgisinin yoğunlaştığı özel bir dönemdir. Ayın başlangıcı, hilalin görülmesiyle belirlenir; bu gelenek, çocuklara doğayla uyum ve topluluk heyecanını yaşatır.

Ramazan başlangıcı, çocuklara "Yeni bir misafir geliyor, kalbimizi temizleyelim" şeklinde anlatılır. Hilal gözleme etkinliği düzenlenir; ailece gökyüzüne bakılır, yeni ay görüldüğünde sevinç paylaşılır. Bu deneyim, Ramazanın bereketini somutlaştırır.

Ramazan boyunca çocuklar oruç tutmaz; ancak büyüklerle birlikte sahura kalkma, iftarda dua etme gibi uygulamalara kısmen katılır. Bu katılım, aidiyet duygusu oluşturur. Çocuklara "Büyükler oruç tutarken biz de onlara yardım edelim" denilerek sorumluluk verilir; masa hazırlama, su ikram etme gibi görevler

vicdan ve empati geliştirir.

Ramazan etkinlikleri oyun temelli olmalıdır. Oruç açma oyunu, Ramazan davulcusu taklidi, mukabele dinleme köşesi gibi aktiviteler ayı eğlenceli kılar. Çocuklar için hazırlanmış Ramazan boyama kitapları, hikâyeler ve şarkılar manevi atmosferi pekiştirir.

Ramazan, değerler eğitiminin yoğunlaştığı aydır. Açlık çekenlerin hali düşünülerek paylaşma teşvik edilir; kumbara biriktirilen paralarla ihtiyaç sahiplerine yardım edilir. Bu uygulama, infak bilincini erken yaşta kazandırır.

Teravih namazı, çocuklara "Gece namazı" olarak tanıtılır; kısa süre camiye gidilir, atmosfer yaşanır. Kadir Gecesi ise "Bin aydan hayırlı gece" diye anlatılır; dua etme, iyilik yapma vurgulanır.

Ramazan sonu bayramla taçlanır; çocuk bayrama hazırlanırken paylaşmanın mutluluğunu yaşar. Ramazan ayı, çocuğun manevi dünyasını zenginleştirir; sabır, affetme, vicdan gibi değerler bu ayda pratik edilir. Aile-okul işbirliğiyle geçirilen Ramazan, çocuğun ömürlük güzel hatıralar biriktirmesini sağlar.

Paylaşma

Okul öncesi dönemde paylaşma değeri, çocukların sosyal uyumunun ve duygusal gelişiminin en kritik bileşenlerinden birini oluşturur. Bu yaş grubu çocuklar, doğal olarak egosantrık bir bakış açısına sahip olduklarından sahip olduklarını koruma eğilimi gösterirler; ancak uygun eğitim yaklaşımlarıyla paylaşma davranışı içselleştirilebilir. İslam ahlakında paylaşma, infak ve cömertlik kavramlarıyla doğrudan ilişkilendirilir; Kur'ân-ı Kerîm'de mallarından başkalarına verenlerin övülmesi, bu

değerin hem bireysel hem toplumsal önemini vurgular. Çocuklara paylaşmayı kazandırmak, empati, hoşgörü ve toplumsal dayanışma gibi üst düzey becerilerin temelini atar.

Paylaşma eğitimi, oyun ortamlarında doğal olarak gelişir. Grup oyunlarında oyuncakların sırayla kullanılması, çocuğa paylaşmanın karşılıklı olduğunu gösterir. Eğitimciler, "Sıra sana geldiğinde arkadaşın sana verecek" diyerek bekleme ve verme dengesini kurar. Bu süreç, çocuğun güven duygusunu pekiştirir; paylaşmanın kaybettirmek değil, çoğalttığını deneyimler. Evde kardeşler arası paylaşma pratikleri, okul öncesi kurumda ise ortak malzeme kullanımı bu değeri güçlendirir.

İslamî anlatılarda paylaşma, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) cömertliği üzerinden işlenir. Ensar ve Muhacir kardeşliği hikâyesi, basit bir dille anlatılır: "Medineli amcalar, Mekke'den gelen misafirleri evlerine aldı, yemeklerini paylaştı." Bu örnek, paylaşmanın Allah rızası için yapıldığını çocuğa hissettirir. Ayrıca, Hz. Ebubekir'in (r.a.) malını infak etmesi gibi olaylar, "Paylaşan kalpler büyür" mesajıyla aktarılır.

Paylaşma etkinlikleri çeşitlilik gösterir. Sınıfta "Paylaşma kutusu" oluşturulur; çocuklar evden getirdikleri küçük oyuncakları kutuya koyar, sırayla alır. Yemek saatlerinde meyve veya kurabiye paylaşımı, paylaşmanın keyfini somutlaştırır. Drama oyunlarında "Misafir ağırlama" senaryosu canlandırılır; çocuk hem veren hem alan rolünü yaşar.

Dini gün ve gecelerde paylaşma yoğunlaşır. Ramazan'da iftar sofralarına komşu davet etme, fitre ve zekât kavramının basit anlatımıyla çocuğa infak sevgisi verilir. Kandil gecelerinde komşulara kandil simidi dağıtma, paylaşmanın bereketini gösterir. Bu uygulamalar, paylaşmayı yalnızca maddi değil, manevi bir eylem haline getirir.

Paylaşma, çocuğun yalnızlık duygusunu azaltır; arkadaş

edindikçe sosyal ağını genişletir. Araştırmalar, paylaşma becerisi yüksek çocukların ileriki yaşlarda daha az bencil davranış sergilediğini ortaya koyar. Eğitimciler, paylaşmayı zorlamamalı; çocuğun hazır olduğu anı yakalamalıdır. Teşvik ve övgü, iç motivasyonu artırır.

Paylaşma değeri, İslam'ın toplumsal adalet anlayışının çocuklukta filizlenmesidir. Çocuk, paylaşarak hem dünyevî huzur bulur hem de ahirete yatırım yapar inancını erken dönemde edinir.

Yardımlaşma

Okul öncesi dönemde yardımlaşma değeri, çocuğun toplumsallık bilincinin oluşmasında belirleyici rol oynar. Bu yaşta çocuklar, başkalarının ihtiyaçlarını fark etmeye ve küçük çaplı destek vermeye başlarlar. İslam'da yardımlaşma, "iyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma" prensibinin bir uzantısıdır; Kur'ân-ı Kerîm'de "Birbirinizle iyilik ve takvada yardımlaşın" emri, bu değerin ilahî kökenini vurgular. Çocuklara yardımlaşmayı öğretmek, merhamet, sorumluluk ve dayanışma duygularını geliştirir.

Yardımlaşma eğitimi, günlük sınıf rutinlerinde doğal olarak yer alır. Bir çocuğun ayakkabısını bağlamakta zorlandığı anda arkadaşının yardım etmesi teşvik edilir. "Yardım etmek seni güçlü kılar" mesajı verilir. Grup çalışmalarında görev paylaşımı yapılır; bir çocuk boya kalemlerini dağıtırken diğeri kâğıtları hazırlar. Bu uygulamalar, yardımlaşmanın karşılıklı fayda ürettiğini çocuğa gösterir.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatından örnekler yaş düzeyine uygun hikâyelerle aktarılır. Hendek Savaşı'nda herkesin taşın altına elini koyması, "Birlikte çalışınca işler

kolaylaşır" şeklinde anlatılır. Ashabın birbirine yardım ettiği olaylar, çocuklara "Gerçek arkadaş yardım edendir" öğretisini verir.

Yardımlaşma etkinlikleri çeşitlidir. Sınıfta "Yardım zinciri" oyunu oynanır; bir çocuk düşmüş gibi yapar, diğerleri sırayla yardım eder. Doğa yürüyüşlerinde yaşlı birine veya küçük bir hayvana yardım senaryoları dramatize edilir. Ev ödevlerinde aile büyüklerine yardım etme görevi verilir; masa silme, çiçek sulama gibi basit işler çocuğun katkı hissini artırır.

Dini gün ve gecelerde yardımlaşma ön plandadır. Ramazan'da ihtiyaç sahiplerine erzak paketleri hazırlama etkinliği, çocuğa infakın sevincini yaşatır. Kurban Bayramı'nda et dağıtımı kavramı, "Paylaşmak herkesi mutlu eder" mesajıyla işlenir. Bu dönemler, yardımlaşmanın ibadet boyutunu çocuğa tanıtmak için idealdir.

Yardımlaşma, çocuğun özgüvenini yükseltir; yardım eden çocuk kendini değerli hisseder. Aynı zamanda empati becerisini güçlendirir; yardım alanın sevincini gören çocuk, başkalarının duygularını daha iyi anlar. Eğitimciler, yardımlaşmayı rekabet yerine işbirliği çerçevesinde sunmalıdır.

Yardımlaşma değeri, İslam toplum modelinin minyatürüdür okul öncesi dönemde. Çocuk, erken yaşta dayanışmayı içselleştirdiğinde ileriki hayatta daha sorumlu ve duyarlı bir birey olur.

Sabır ve Şükür

Okul öncesi dönemde sabır ve şükür değerleri birbirini tamamlayan iki temel erdem olarak ele alınır. Sabır, zorluklara karşı metanet gösterirken şükür, mevcut nimetlerin farkına varma ve teşekkür etmedir. Bu iki değer, çocuğun duygusal

dengesini sağlar; sabır beklemeyi öğretirken şükür tatmini artırır. İslam'da sabır, "Asr Suresi"nde imanla birlikte anılır; şükür ise nimetlere karşı kulluk bilincinin ifadesidir. Çocuklara bu değerleri birlikte kazandırmak, hayata olumlu bakış açısı geliştirir.

Sabır ve şükür eğitimi, günlük deneyimlerle bütünleşir. Bir oyunun tamamlanmasını beklerken çocuk sabreder; oyun bittiğinde "Ne güzel bekledin, şimdi daha mutlu oldun" denilerek şükre bağlanır. Yemek öncesi dua etme, hem sabır (yemeği bekleme) hem şükür (nimete teşekkür) pratiğidir.

İslamî hikâyelerde bu iki değer iç içe işlenir. Hz. Eyyûb'un (a.s.) sabrı ve iyileştikten sonraki şükrü, basit bir masal şeklinde anlatılır: "Eyyûb amca çok sabretti, Allah ona sağlık verdi, o da çok şükretti." Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) azla yetinip çok şükretmesi, çocuğa "Elimdekiyle mutlu olmak" öğretisini verir.

Etkinliklerde sabır ve şükür bir arada pekiştirilir. Tohum ekme deneyi sabır gerektirir; çiçek açtığında şükür duası edilir. "Şükür günlüğü" etkinliğinde çocuk her gün bir nimet çizer veya söyler; bu, farkındalığını artırır. Sabır oyunlarında sıra bekleme, puzzle tamamlama gibi aktiviteler şükürle tamamlanır: "Bekledik ve başardık, ne güzel!"

Dini gün ve gecelerde sabır ve şükür yoğunlaşır. Ramazan'da oruç bekleme sabır, iftar açma şükürdür. Kandillerde dua ederken hem sabır (geceyi ibadetle geçirme) hem şükür (nimetlere teşekkür) vurgulanır.

Sabır ve şükür, çocuğun kaygı düzeyini düşürür; şükreden çocuklar daha az şikâyet eder, sabredenler zorluklara daha dirençlidir. Eğitimciler, bu değerleri ceza-ödül döngüsü dışında, içsel motivasyonla kazandırmalıdır.

Sabır ve şükür birleştiğinde çocuk, hayatın iniş çıkışlarını dengeli karşılar. İslam eğitiminde bu ikili, kulluğun özünü oluş-

turur; çocuk erken yaşta bu bilinci edinirse manevi olgunluğu hızlanır.

Kadir Gecesi

Kadir Gecesi, Ramazan'ın son on gününde yer alan ve Kur'ân-ı Kerîm'de "bin aydan hayırlı" olduğu belirtilen mübarek bir gecedir. Bu gece, Kur'ân'ın ilk ayetlerinin indirilmeye başlandığı zaman dilimidir; af, mağfiret ve dualaların kabulü açısından eşsiz bir fırsattır. Okul öncesi çocuklara Kadir Gecesi, yaşlarına uygun sadelikte "Allah'ın bize Kur'ân'ı hediye ettiği çok özel bir gece" olarak tanıtılır.

Gecenin anlamı, çocuğun seviyesinde somutlaştırılır. "Melekler yeryüzüne iner, herkese iyilik getirir" şeklinde masalsı bir anlatım kullanılır. Kur'ân'ın indirilişi, "Allah'ın bize yol gösteren kitabını gönderdiği gece" diye açıklanır. Bu anlatım, çocuğun Allah sevgisini ve Kur'ân'a ilgisini artırır.

Kadir Gecesi etkinlikleri, ibadet sevgisini pekiştirir. Ailece kısa dualar okunur, "Allah'ım bizi koru, Kur'ân'ı sevmeyi nasip et" gibi basit niyazlar edilir. Evde hafif bir ibadet atmosferi oluşturulur; mum veya kandil yakılır, Kur'ân dinlenir. Çocuklar için hazırlanmış boyama sayfaları, melek ve Kur'ân resimleriyle gecenin hatırasını kalıcı kılar.

Gecede iyilik yapma vurgusu ön plandadır. Komşulara küçük hediyeler dağıtılır, "Bu gece herkes birbirine daha çok iyilik yapar" denilir. Bu uygulama, çocuğa gecenin bereketini yaşatır. Teravih sonrası cami ziyareti, kısa süreli de olsa manevi ortamı hissettirir.

Kadir Gecesi, değerler eğitiminde dua, şükür ve affetme temalarını birleştirir. Çocuk, "Geçen seneyi düşünelim, iyi şeyler yapalım" hafif muhasebesiyle vicdan gelişimine katkı

sağlar. Gece, Ramazan'ın zirvesi olarak sunulur; bayrama hazırlık heyecanını artırır.

Eğitimciler, gecenin önemini korku değil, umut ve sevgiyle aktarmalıdır. Çocuk, meleklerin varlığını ve Allah'ın rahmetini hissederek büyür. Kadir Gecesi, çocuğun manevi dünyasında derin izler bırakır; Kur'ân sevgisinin tohumlarını erken dönemde atar.

Bu mübarek gece, aile birliğini güçlendirir; birlikte geçirilen saatler, çocuğun dini günlere olumlu duygular beslemesini sağlar. Kadir Gecesi, İslamî değerlerin çocuğa sevdirilerek aktarılmasında en etkili zaman dilimlerinden biridir.

Değerli Olma Bilinci

Okul öncesi dönemde değerli olma bilinci kazandırma, çocuğun özsaygı gelişiminin ve manevi kimliğinin temel taşlarından birini oluşturur. Bu yaş grubu çocuklar, kendilerini çevrelerindeki yetişkinlerin bakış açısıyla değerlendirirler; dolayısıyla aile ve eğitimcilerin gösterdiği sevgi, kabul ve takdir, çocuğun "Ben değerliyim" inancını şekillendirir. İslamî bakış açısında insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve en değerli varlığı olarak yaratılmıştır; Kur'ân-ı Kerîm'de "Biz âdemoğullarını üstün ve değerli kıldık" buyruğu, bu bilincin ilahî kökenini vurgular. Çocuklara değerli olma bilincini erken dönemde kazandırmak, özgüven, sorumluluk alma ve başkalarına saygı duyma gibi niteliklerin temelini atar.

Değerli olma bilinci, öncelikle koşulsuz sevgiyle başlar. Çocuk, hatalarına rağmen sevildiğini hissettiğinde kendini değerli görür. Eğitimciler, "Sen çok değerlisin, çünkü Allah

seni özel yaratmış" mesajını sıkça tekrarlamalıdır. Bu anlatım, çocuğun varoluşsal değerini somutlaştırır. Ayna etkinlikleri gibi uygulamalarda çocuk kendine bakarak "Ben güzelim, ben iyiyim, Allah beni seviyor" cümlelerini söyler; bu tekrarlar bilinçaltına yerleşir.

İslamî hikâyelerde değerli olma bilinci pekiştirilir. Hz. Âdem'in (a.s.) yaratılışı ve meleklerin ona secde etmesi, basit bir dille anlatılır: "Allah ilk insanı çok değerli yarattı, melekler bile ona saygı gösterdi." Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkı beş tanedir" hadisi, çocuğa "Sen de değerlisin, başkaları da değerli" dengesini öğretir.

Okul öncesi etkinliklerde değerli olma bilinci, sanat ve oyun yoluyla işlenir. "Benim özel yıldızım" çalışmasında çocuk kendi resmini çizer, üzerine parlak yıldızlar yapıştırır. "Değerli kutu" etkinliğinde her çocuk arkadaşları tarafından yazılan olumlu notları biriktirir; bu notlar okunduğunda çocuk kendini değerli hisseder. Drama oyunlarında "Kral/kraliçe olma" rolüyle çocuk, saygı görmenin tadını çıkarır.

Değerli olma bilinci, çocuğun başkalarına karşı tutumunu da olumlu etkiler. Kendini değerli gören çocuk, başkalarını da değerli görür; zorbalık davranışı azalır, empati artar. Dini gün ve gecelerde bu bilinç pekiştirilir. Ramazan'da iftar sofrasında çocuğa özel görev verilmesi, kandillerde dua sırasında isminin anılması, ona "Ben bu ailenin, bu topluluğun değerli bir üyesiyim" duygusu verir.

Eğitimciler, değerli olma bilincini abartılı övgülerle değil, samimi ve somut geri bildirimlerle geliştirmelidir. "Bugün arkadaşına yardım ettiğin için çok güzel bir davranış sergiledin" gibi ifadeler, çocuğun davranışını değil, kişiliğini değerli kılar. Bu bilinç, ileriki yaşlarda depresyon ve kaygı gibi sorunlara karşı koruyucu kalkan oluşturur.

Değerli olma bilinci, İslam eğitiminde kulluk şuuruyla bütünleşir. Çocuk, Allah katında değerli olduğunu öğrendiğinde ibadetlere daha istekli yaklaşır; dua ederken kendini önemli hisseder. Bu bilinç, çocuğun hayat boyu taşıyacağı en güçlü manevi mirastır.

İyilik ve Güzel Davranışlar

Okul öncesi dönemde iyilik ve güzel davranışlar eğitimi, çocuğun ahlaki gelişiminin merkezinde yer alır. Bu yaşta çocuklar, taklit yoluyla öğrenirler; gördükleri güzel davranışları içselleştirerek kendi davranış repertuarlarına katarlar. İslam'da iyilik, "ihsan" kavramıyla ifade edilir; Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "İyilik, güzel ahlaktır" buyruğu, bu değerin özünü ortaya koyar. Çocuklara iyiliği ve güzel davranışları kazandırmak, merhamet, nezaket ve toplumsal uyumun temelini oluşturur.

İyilik eğitimi, küçük ve somut eylemlerle başlar. Kapıyı arkadan gelen için açık tutma, yaşlıya yer verme, gülümseme gibi basit davranışlar günlük hayatta modellenebilir. Eğitimciler, bu davranışları sergiledikten sonra "Ne güzel bir iyilik yaptın, arkadaşın çok mutlu oldu" diyerek pekiştirmelidir. Bu geri bildirim, iyiliğin karşılığını çocuğa hissettirir.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatı, iyilik örnekleriyle doludur. Çocuklara yaşına uygun hikâyelerle "Peygamberimiz yaşlı bir kadına yardım etti", "Komşusuna hediye götürdü" anlatılır. Bu hikâyeler, iyiliğin günlük hayatta uygulanabilir olduğunu gösterir. Ayrıca, "Kim bir iyilik yaparsa ona on katı sevap verilir" anlamındaki ayetler, basit bir dille "İyilik yaparsan Allah seni daha çok sever" şeklinde aktarılır.

Okul öncesi programlarda iyilik, oyun ve sanat etkinlikleriyle

desteklenir. "İyilik zinciri" oyunu oynanır; her çocuk sırayla bir arkadaşına iyilik yapar, zincir büyür. "İyilik ağacı" panosuna her iyilik yapıldığında bir yaprak eklenir; ağaç yeşillendikçe çocuklar motive olur. Drama etkinliklerinde "İyilik perisi" rolüyle çocuk, sınıfta güzel davranışlar sergiler.

İyilik, yalnızca insanlara değil, hayvanlara ve doğaya da yöneltilir. Kuşlara ekmek kırıntısı bırakma, çiçek sulama gibi etkinlikler, çocuğun merhamet duygusunu genişletir. "Yaratılmış her şeye merhamet eden, Rahman'a merhamet edilmiştir" hadisi, bu genişliği çocuğa öğretir.

Dini gün ve gecelerde iyilik yoğunlaşır. Ramazan'da ihtiyaç sahiplerine yardım paketleri hazırlama, kandillerde komşulara ikramda bulunma, çocuğa iyiliğin bereketini yaşatır. Arefe günü dualarında başkaları için iyilik dileme, çocuğun güzel davranış repertuarını zenginleştirir.

İyilik eğitimi, çocuğun beyin gelişimini de olumlu etkiler. Yapılan araştırmalar, iyilik yapan çocukların mutluluk hormonlarının arttığını göstermektedir. Eğitimciler, iyiliği zorlama yerine teşvik etmelidir; gönülden yapılan iyilik kalıcı olur.

İyilik ve güzel davranışlar, İslam'ın çocuğa sunduğu en güzel hediyedir. Bu değerler erken yaşta içselleştirildiğinde, çocuk hem dünyasını hem ahiretini güzelleştirir.

Arefe Günü (Ramazan)

Ramazan Bayramı Arefe Günü, Ramazan ayının son günü olup bayrama hazırlığın ve manevi yoğunluğun zirveye ulaştığı özel bir zaman dilimidir. Bu gün, hacıların Arafat'ta vakfe yaptığı günle aynı zamana denk gelir; duaların kabul olduğu, af ve mağfiretin bol olduğu mübarek bir gündür. Okul öncesi çocuklara Arefe Günü, "Bayramdan önceki çok özel gün,

dualaların gökyüzüne ulaştığı gün" şeklinde tanıtılır.

Arefe Günü'nün anlamı, çocuğun seviyesinde basitleştirilir. "Hacı amcalar Arafat Dağı'nda dua ediyor, biz de evde dua ediyoruz" denilerek hac ibadetiyle bağlantı kurulur. Günün fazileti, "Allah bu günde duaları çok kabul eder" mesajıyla aktarılır. Çocuk, bu özel günün sevincini ve heyecanını hisseder.

Arefe etkinlikleri, bayram hazırlığıyla iç içedir. Ev temizliği, bayramlık kıyafetlerin hazırlanması, baklava veya börek yapımı gibi işlere çocuk da dahil edilir. Bu katılım, çocuğa aidiyet ve sorumluluk duygusu verir. Mezarlık ziyareti geleneği varsa, çocukla birlikte gidilir; "Ölmüş büyüklerimizi dua ile hatırlıyoruz" şeklinde anlatılır, korku yerine sevgi vurgulanır.

Dua etme, Arefe Günü'nün en önemli uygulamasıdır. Çocuklarla birlikte "Allah'ım bizi affet, ailemizi koru, herkes mutlu olsun" gibi kısa dualar okunur. Bu dualar, çocuğun iyilik dileme bilincini güçlendirir. Arefe ikramları hazırlanır; komşulara veya akrabalara küçük hediyeler götürülür, paylaşma değeri pekiştirilir.

Arefe Günü, değerler eğitiminde affetme ve barışma fırsatını sunar. Çocuklara "Bayram öncesi küslükleri bitirelim, birbirimizi affedelim" denilir. Aile içinde küçük barışma törenleri düzenlenir; çocuk bu atmosferi yaşayarak büyür.

Ramazan boyunca biriktirilen iyilikler, Arefe'de zirveye çıkar. Çocuk, oruç tutan büyüklerin yorgunluğunu görür, onlara yardım eder; sabır ve şükür değerleri pratik edilir. Bayram sabahına hazırlık heyecanı, Arefe Günü'nde doruk noktasına ulaşır.

Eğitimciler ve aileler, Arefe Günü'nü korku veya üzüntüyle değil, umut ve sevinçle geçirmelidir. Çocuk, bu günü bayramın güzel bir başlangıcı olarak hatırlar. Arefe Günü, çocuğun

manevi dünyasında temizlik, yenilenme ve dua sevgisi bırakır.

Bu mübarek gün, Ramazan'ın manevi kazanımlarını bayrama taşıyan köprüdür. Çocuk, Arefe'de öğrendiği değerlerle bayrama daha olgun bir kalp ile girer; iyilik, affetme ve şükür bilinci pekişir.

Hazırlık

Okul öncesi dönemde hazırlık kavramı, çocuğun sorumluluk bilincinin ve manevi farkındalığının gelişmesinde önemli bir yer tutar. Bu yaş grubu çocuklar, somut işlemler öncesi dönemde bulunduklarından soyut hazırlıkları deneyimleyerek öğrenirler. İslamî değerler eğitimi bağlamında hazırlık, hem dünyevî işlerde düzenlilik hem de manevi olaylara önceden hazır olma anlamı taşır. Özellikle dini gün ve gecelerde hazırlık, çocuğa planlama, özen gösterme ve heyecan yönetimi becerilerini kazandırır. Ramazan Bayramı öncesi ev temizliği, kıyafet hazırlığı gibi uygulamalar, hazırlığın günlük hayattaki somut yansımalarını çocuğa gösterir.

Hazırlık eğitimi, çocuğun yaşına uygun görevlerle başlar. Bayram öncesi evde süpürge tutma, masa örtüsü serme veya şekerleme paketleme gibi basit işler, çocuğa katkı sağlama duygusu verir. Bu görevler, "Bayram misafiri gelecek, evimizi güzel yapalım" şeklinde motive edilerek çocuğun katılımı artırılır. Eğitimciler, hazırlık sürecini oyun haline getirerek zorlama hissini ortadan kaldırır. Örneğin, "Hazırlık yarışı" oyunuyla çocuklar sırayla eşyaları yerleştirir, tamamlandığında alkışlanır.

İslamî perspektiften hazırlık, kulluk bilincinin bir parçasıdır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) ibadetlere önceden hazırlanması, çocuklara basit hikâyelerle aktarılır: "Peygamberimiz namazdan önce abdest alır, kalbini hazırlar, güzel kıyafet giyerdi." Bu anlatım, hazırlığın sadece maddi değil, manevi boyutunu vurgular. Çocuk, dua öncesi ellerini açıp "Allah'ım kalbimi hazırla" demeyi öğrenir.

Okul öncesi etkinliklerde hazırlık, sanat çalışmalarıyla desteklenir. Bayram kartı yapma, hediye paketi süsleme gibi etkinlikler, çocuğun yaratıcılığını kullanırken özen göstermeyi öğretir. "Hazırlık köşesi" sınıfta oluşturulur; burada bayram temalı materyaller toplanır, çocuk kendi ritminde katkı sağlar. Bu köşe, hazırlığın uzun soluklu bir süreç olduğunu çocuğa hissettirir.

Dini gün ve gecelerde hazırlık değeri zirveye çıkar. Kandil gecesi öncesi evde kandil yakma hazırlığı, Ramazan boyunca iftar sofrası düzenleme, çocuğa düzenli hazırlığın bereketini gösterir. Hazırlık, sabır ve şükür değerleriyle iç içedir; çocuk beklerken hazırlar, tamamlandığında şükreder.

Hazırlık bilinci, çocuğun zaman yönetimini erken dönemde geliştirir. Araştırmalar, düzenli hazırlık alışkanlığı olan çocukların ileriki yaşlarda daha organize olduğunu ortaya koyar. Eğitimciler, mükemmeliyetçilik yerine çaba odaklı yaklaşım benimsemelidir; çocuğun küçük katkıları büyük övgüyle karşılanır.

Hazırlık, İslam eğitiminde kulluğun ön koşuludur. Çocuk, erken yaşta hazırlık yaparak hem dünyevî işlerde başarılı olur hem de manevi olaylara kalben katılır. Bu değer, çocuğun hayatına düzen ve anlam katar.

Saygı

Okul öncesi dönemde saygı değeri, çocuğun sosyal ilişkilerinin ve ahlaki gelişiminin temel taşlarından birini oluşturur. Bu yaşta çocuklar, büyüklerin davranışlarını taklit ederek saygıyı öğrenirler; selam verme, dinleme ve izin isteme gibi eylemler doğal olarak içselleştirilir. İslam ahlakında saygı, "edep" kavramıyla bütünleşir; Kur'ân-ı Kerîm'de büyüklerine saygı gösterenlerin övülmesi, bu değerin ilahî boyutunu vurgular. Çocuklara saygıyı kazandırmak, empati, nezaket ve toplumsal uyum becerilerini geliştirir.

Saygı eğitimi, günlük etkileşimlerle başlar. Büyükler içeri girdiğinde ayağa kalkma, konuşurken göz teması kurma, "lütfen" ve "teşekkür ederim" deme gibi davranışlar modellenir. Eğitimciler, bu eylemleri sergiledikten sonra çocuğa "Ne güzel saygı gösterdin" diyerek pekiştirir. Rol oynama oyunlarında "Misafir karşılama" senaryosu canlandırılır; çocuk hem misafir hem ev sahibi rolünü yaşar.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) saygısı, çocuklara yaşına uygun hikâyelerle aktarılır. Çocuklara selam vermesi, yaşlılara yer vermesi, "Büyüklerimizi sayalım, çünkü onlar bizi çok seviyor" şeklinde anlatılır. Hz. Ebubekir'in (r.a.) Peygamber'e olan saygısı, çocuğa "Sevdiğimiz insanlara saygı göstririz" mesajını verir.

Okul öncesi programlarda saygı, grup etkinlikleriyle pekiştirilir. Çember zamanında sırayla konuşma kuralı, çocuğa dinlemenin saygı olduğunu öğretir. "Saygı çiçeği" etkinliğinde her yaprak bir saygı davranışı temsil eder; çocuklar yaprakları doldurdukça çiçek büyür. Doğa yürüyüşlerinde yaşlılara veya çevrede çalışanlara selam verme pratiği yapılır.

Saygı, yalnızca insanlara değil, eşyalara ve çevreye de

yöneltilir. Oyuncakları toplama, kitaba özen gösterme gibi davranışlar, "Her şeye saygı gösteririz, çünkü Allah'ın emanetidir" şeklinde açıklanır. Bu genişletme, çocuğun merhamet duygusunu güçlendirir.

Dini gün ve gecelerde saygı değeri ön plana çıkar. Camiye gidildiğinde sessiz olma, dua sırasında dikkatli durma, çocuğa ibadete saygıyı öğretir. Bayramda büyüklerin elini öpme, harçlık alırken teşekkür etme, saygının güzel bir ifadesi olur.

Saygı eğitimi, çocuğun özgüvenini de destekler; saygı gören çocuk kendini değerli hisseder, saygı gösteren çocuk ise olgunlaşır. Eğitimciler, saygıyı korkuyla değil, sevgiyle kazandırmalıdır.

Saygı, İslam toplumunun temel harcıdır. Çocuk erken yaşta saygıyı içselleştirdiğinde, hem aile hem toplum içinde huzur kaynağı olur.

Bekleyiş ve Heyecan

Okul öncesi dönemde bekleyiş ve heyecan yönetimi, çocuğun duygusal düzenleme becerisinin önemli bir parçasıdır. Bu yaş grubu çocuklar, anlık tatminlere alışkın olduklarından beklemeyi zor bulabilirler; ancak uygun yaklaşımlarla bekleyiş keyfe dönüştürülebilir. İslamî değerler bağlamında bekleyiş, sabırla ilişkilendirilir; heyecan ise manevi olayların güzel bir yansımasıdır. Bayram, kandil gibi özel günlere hazırlık sürecinde bekleyiş ve heyecan, çocuğa olumlu duyguları kontrol etmeyi öğretir.

Bekleyiş eğitimi, kısa süreli etkinliklerle başlar. Sıra bekleme oyunları, iftar saatini bekleme taklidi gibi uygulamalar, çocuğa beklemenin doğal olduğunu gösterir. Eğitimciler, "Bekledikçe daha güzel olacak" diyerek motivasyon sağlar. Kum saati veya

görsel takvim kullanımı, bekleyişi somutlaştırır; çocuk kalan günleri işaretledikçe heyecanını yönetir.

Heyecan, olumlu bir duygu olarak kabul edilir. Bayram sabahı heyecanı, kandil gecesi beklentisi çocuğa "Güzel şeyler için heyecanlanmak ne güzel" hissi verir. Ancak aşırı heyecan kontrol edilmelidir; nefes egzersizleri veya sakinleştirici hikâyeler bu süreçte yardımcı olur.

İslamî anlatılarda bekleyiş ve heyecan bir aradadır. Ramazan'ın gelişi için yapılan hazırlık, "Hilali bekliyoruz, ne güzel bir heyecan" şeklinde anlatılır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) vahiy bekleyişi, çocuklara basit bir dille "Sabırla beklemek, güzel şeyleri getirir" mesajı verir.

Etkinliklerde bekleyiş ve heyecan oyun temelli işlenir. "Bayram kutusu" hazırlanır; her gün bir küçük sürpriz eklenir, bayrama kadar beklenir. Bu kutu, çocuğun sabır ve heyecan dengesini kurar. Drama oyunlarında "Misafir bekleme" senaryosu canlandırılır; çocuk hem bekler hem heyecanlanır.

Dini gün ve gecelerde bekleyiş ve heyecan zirveye çıkar. Ramazan hilalinin gözlenmesi, bayram sabahı kıyafet giyme heyecanı, çocuğa manevi coşkuyu yaşatır. Bu dönemler, bekleyişin meyvesinin şükür olduğunu öğretir.

Bekleyiş ve heyecan yönetimi, çocuğun duygusal zekâsını geliştirir. Beklemeyi öğrenen çocuk, ileriki yaşlarda hedeflerine ulaşmada daha dirençli olur. Eğitimciler, bu duyguları bastırmak yerine yönlendirmelidir.

Bekleyiş ve heyecan, İslam eğitiminde manevi olgunluğun işaretlerindendir. Çocuk, erken yaşta bu duyguları dengeli yaşadığında, hayatın güzel anlarını daha derin hisseder.

Ramazan Bayramı

Ramazan Bayramı, oruç ibadetinin tamamlandığı, paylaşma ve sevincin zirveye ulaştığı mübarek bir zaman dilimidir. Üç gün süren bu bayram, İslam'ın toplumsal dayanışmasını en güzel şekilde yansıtır. Okul öncesi çocuklara Ramazan Bayramı, "Oruç bitti, herkes birbirini ziyaret ediyor, şekerler dağıtılıyor, çok mutlu bir zaman" şeklinde tanıtılır. Bayram, çocuğun manevi kazanımlarını pekiştirdiği, değerler eğitiminin pratik edildiği eşsiz bir fırsattır.

Bayram sabahı, çocuklara özel bir anlam taşır. Erken kalkma, bayramlık kıyafet giyme, camiye gitme gibi ritüeller, çocuğa aidiyet duygusu verir. Bayram namazı sonrası büyüklerin elini öpme, harçlık alma, saygı ve sevgi değerlerini somutlaştırır. Çocuk, "Büyüklerimizi mutlu edelim" bilinciyle hareket eder.

Bayram ziyaretleri, paylaşma ve yardımlaşmanın yoğunlaştığı dönemdir. Komşulara, akrabalara gidilir; şeker, çikolata ikram edilir. Çocuklara "Bayramda herkesin yüzünü güldürelim" denilerek iyilik teşvik edilir. Bayram harçlığıyla ihtiyaç sahiplerine yardım etme pratiği, infak bilincini erken yaşta kazandırır.

Okul öncesi etkinliklerde bayram hazırlığı ve kutlaması oyunla bütünleşir. Bayram kartı yapma, şeker paketi süsleme, bayram şarkıları söyleme gibi faaliyetler, çocuğun yaratıcılığını kullanır. Drama oyunlarında "Bayram ziyareti" canlandırılır; çocuk hem misafir hem ev sahibi olur.

Bayram, affetme ve barışma fırsatını sunar. Küslükler bitirilir, "Bayramda kalpler temizlenir" mesajı verilir. Çocuk, bu atmosferde affetmenin huzurunu yaşar. Bayram sofraları, şükür bilincini pekiştirir; zengin yemekler karşısında "Allah'ım sana şükürler olsun" duası edilir.

Ramazan Bayramı, çocuğun sosyal becerilerini geliştirir.

Farklı evlere gitme, yeni insanlarla tanışma, çocuğun özgüvenini artırır. Aile büyükleriyle geçirilen zaman, nesiller arası bağları güçlendirir.

Eğitimciler ve aileler, bayramı tüketim odaklı değil, manevi odaklı geçirmelidir. Hediye ve şeker ikinci planda kalır; asıl vurgu sevgi, paylaşma ve şükür olur. Bayram, Ramazan boyunca öğrenilen değerlerin kutlamasıdır; çocuk bu üç günde sabır, iyilik, saygı gibi erdemleri pratik eder.

Ramazan Bayramı, çocuğun manevi dünyasında silinmez izler bırakır. Erken yaşta bayram sevinci yaşayan çocuk, İslam'ın neşe ve huzur veren yüzünü tanır. Bu mübarek günler, çocuğun ömürlük güzel hatıralar biriktirmesini sağlar.

Sevgi

Okul öncesi dönemde sevgi değeri, çocuğun duygusal dünyasının en temel yapı taşıdır. 3-6 yaş arası çocuk, sevgi yoluyla güven duygusu edinir, kendini değerli hisseder ve başkalarına karşı olumlu tutum geliştirir. İslamî değerler eğitimi açısından sevgi, Allah sevgisinin ve yaratılmışlara merhametin başlangıç noktasıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" başlayan her sure, sevgi ve merhametin ilahî kaynağını hatırlatır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Birbirinizi sevmedikçe iman etmiş olamazsınız" buyruğu, sevginin imanın tamamlayıcısı olduğunu çocuk kalbine nakşeder.

Sevgi eğitimi, öncelikle koşulsuz kabul ve fiziksel temasla başlar. Sarılma, göz teması, yumuşak ses tonu, çocuğun "Ben seviliyorum" hissini pekiştirir. Eğitimci ve aile, sevgiyi sözle olduğu kadar eylemle göstermelidir. "Seni Allah için çok seviyorum" cümlesi, sevginin hem insani hem manevi boyutunu

çocuğa öğretir. Çocuk, bu cümleyi duyduğunda sevginin en yüce kaynağının Allah olduğunu erken yaşta kavrar.

Sevgi, oyun ve sanat etkinlikleriyle somutlaştırılır. "Sevgi çiçeği" çalışmasında her yaprak bir sevgi ifadesi olur; çocuk "Annem beni seviyor, babam beni seviyor, Allah beni seviyor" yazarak çiçeği tamamlar. Drama oyunlarında "Sevgi zinciri" oluşturulur; çocuklar el ele tutuşur, "Seni seviyorum" der ve zincir büyür. Bu etkinlikler, sevginin bulaşıcı olduğunu çocuğa yaşatır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) torunlarını öpmesi, Hz. Fatıma'ya (r.a.) olan sevgisi, çocuklara masalsı bir dille anlatılır: "Peygamberimiz Hasan ve Hüseyin'i omzuna alır, 'Onlar benim reyhanlarım' derdi." Bu anlatımlar, sevginin en güzel örneğinin Peygamber'de olduğunu gösterir. Çocuk, sevgiyle büyürse sevgiyle verir; sevgiyle doldurulan kalp, kin ve öfkeye yer bırakmaz.

Dini gün ve gecelerde sevgi yoğunlaşır. Bayramlarda sarılma, kandillerde dua ederken birbirine iyi dileklerde bulunma, sevginin toplumsallaşmış halidir. Sevgi eğitimi, çocuğun ileriki yaşlarda sağlıklı ilişkiler kurmasının anahtarıdır. Sevgiyle yetişen çocuk, hem kendini hem başkalarını sever; Allah sevgisi ise onun hayatına anlam katar.

Sevgi, okul öncesi değerler eğitiminin kalbidir. Çocuk bu yaşta sevgiyle tanışırsa, ömrü boyunca sevgiyle yaşar.

Birlik ve Beraberlik

Okul öncesi dönemde birlik ve beraberlik değeri, çocuğun toplumsallık bilincinin ve aidiyet duygusunun temelini oluşturur. Bu yaş grubu çocuklar, grup oyunları aracılığıyla "biz" kavramını keşfeder. İslam'da birlik, "Müminler ancak kardeştir"

ayetinin gereğidir; ümmet bilinci, erken çocuklukta filizlenir. Çocuklara birlik ve beraberliği öğretmek, dayanışma, empati ve ortak amaç için çalışma becerilerini geliştirir.

Birlik eğitimi, grup etkinlikleriyle başlar. Halka oyunlar, ortak resim yapma, birlikte şarkı söyleme gibi faaliyetler, çocuğa "Birlikte daha güçlüyüz" hissini verir. "Birlikte ağaç dikme" etkinliğinde her çocuk bir dal çizer, tüm dallar birleşip büyük bir ağaç olur. Bu görsel metafor, birlikteliğin güzelliğini kalıcı kılar.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Medine'de Ensar-Muhacir kardeşliği kurması, çocuklara basit bir hikâye olarak anlatılır: "Mekke'den gelen misafirlere Medineli kardeşleri evlerini, yemeklerini, her şeylerini paylaştı. Böylece herkes mutlu oldu." Bu anlatım, birlik ve beraberliğin bereketini çocuğun hayal dünyasında canlandırır.

Okul öncesi programlarda birlik, drama ve müzikle pekiştirilir. "Birlikte yürüyüş" oyunu oynanır; çocuklar el ele tutuşur, aynı ritimde yürür. Ortak hedefli oyunlar (örneğin, hep birlikte büyük bir kule yapmak) çocuğa işbirliğinin keyfini yaşatır. Bayramlarda camide saf tutma, omuz omuza namaz kılma deneyimi, birlik duygusunu manevi boyuta taşır.

Birlik ve beraberlik, çocuğun bireysellik ile toplumsallık dengesini kurmasını sağlar. Kendini grup içinde değerli hisseden çocuk, ileriki yaşlarda toplumsal sorunlara duyarsız kalmaz. Eğitimciler, rekabet yerine işbirliğini teşvik etmelidir.

Dini gün ve gecelerde birlik zirveye çıkar. Bayram namazında yan yana durma, Kurban Bayramı'nda et paylaşma, çocuklara "Hepimiz bir aileyiz" bilincini aşılar. Birlik ve beraberlik, İslam'ın çocuğa sunduğu en güçlü manevi kalkandır.

Paylaşma ve Mutluluk

Okul öncesi dönemde paylaşma ve mutluluk birbirini tamamlayan iki değerdir. Çocuk, paylaştıkça gerçek mutluluğu tadar; bencillik ise yalnızlık ve tatminsizlik getirir. İslam'da paylaşma, "Mallarınızı infak edin" emrinin çocuğa uygun halidir; mutluluk ise "Veren el alan elden üstündür" hadisinin kalbe yansımasıdır.

Paylaşma ve mutluluk eğitimi, somut deneyimlerle başlar. İki çocuğu bir oyuncağın başında karşı karşıya getirdiğimizde, paylaşan çocuğun yüzündeki huzur ve mutluluk açıkça görülür. Eğitimci bu anı yakalar: "Bak, arkadaşınla paylaştın ve ikiniz de çok mutlu oldunuz!" Bu cümle, paylaşmanın mutluluk kaynağı olduğunu çocuğun zihnine kazır.

Etkinliklerde "Mutluluk kutusu" oluşturulur. Çocuklar evden getirdikleri küçük eşyaları veya çizdikleri resimleri kutuya koyar, sırayla alır. Her paylaşımda kutuya bir "mutluluk yıldızı" yapıştırılır. Çocuk, yıldızların çoğaldıkça kendi mutluluğunun da arttığını fark eder.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Komşusu açken tok yatan bizden değildir" buyruğu, çocuklara "Paylaşmak bizi daha çok mutlu eder" şeklinde aktarılır. Ramazan'da iftar sofrasına komşu davet etme, Kurban Bayramı'nda et dağıtma, paylaşmanın mutluluğunu somutlaştırır.

Paylaşma ve mutluluk, duygusal zekânın gelişimini hızlandırır. Paylaşan çocuk, arkadaşlarının sevincini kendi sevinci gibi hisseder; bu da empatiyi güçlendirir. Araştırmalar, paylaşma davranışı yüksek çocukların mutluluk düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Dini gün ve gecelerde paylaşma ve mutluluk doruk noktasına ulaşır. Bayramda harçlıkların bir kısmını ihtiyaç sahipleriyle paylaşma, çocuğa "Gerçek mutluluk başkalarını mutlu etmekte"

öğretisini verir. Paylaşma ve mutluluk, çocuğun kalbine erken yaşta işlendiğinde ömür boyu süren bir hayat felsefesi haline gelir.

Arefe Günü (Kurban)

Kurban Bayramı Arefe Günü, hacıların Arafat'ta vakfe yaptığı, duaların en yoğun şekilde kabul olduğu mübarek bir gündür. Okul öncesi çocuklara bu gün, "Hacı amcaların ve teyzelerin Allah'a en yakın olduğu, hepimizin dua ettiği çok özel bir gün" olarak tanıtılır. Arefe, hem bireysel arınma hem de Kurban Bayramı'na manevi hazırlık günüdür.

Arefe Günü'nün anlamı, çocuğa yaşına uygun sadelikte anlatılır: "Bugün herkes güzel dualar ediyor, Allah bu duaları çok seviyor. Biz de evimizde dua edelim, kalbimizi temizleyelim." Arafat Vakfesi, "Bütün hacılar bir araya geliyor, aynı anda Allah'a yalvarıyor" şeklinde hikâye edilir; bu anlatım çocuğa birlik ve beraberlik duygusunu da aşılar.

Arefe etkinlikleri, bayram hazırlığıyla iç içedir. Kurbanlıkların süslenmesi (eğer varsa), evin temizliği, bayramlıkların ütülenmesi gibi işlere çocuk da dahil edilir. "Yarın bayram, bugün arefe, misafirimiz Allah'ın rahmeti olacak" denilerek günün manevi havası çocuğa hissettirilir.

Mezarlık ziyareti geleneksel olarak arefede yapılır. Çocukla birlikte gidildiğinde, "Ölmüş büyüklerimize dua ediyoruz, onlar da bizi cennette bekliyor" denilir. Bu ziyaret, çocuğa ölümün korkutucu değil, bir kavuşma olduğunu sevgiyle öğretir.

Dua ve tesbih çekme, arefenin en önemli ibadetlerindendir. Çocuklarla birlikte "Allah'ım bizi affet, ailemize sağlık ver, bütün Müslümanları koru" gibi kısa ve içten dualar okunur. Arefe ikramları hazırlanır; komşulara, akrabalara küçük

hediyeler dağıtılır. Bu paylaşma, çocuğa arefenin bereketini yaşatır.

Arefe Günü, affetme ve barışma için son fırsattır. "Bayrama temiz kalple girelim" denilerek küslükler bitirilir, çocuk bu manevi temizliğe şahit olur. Kurban ibadetinin anlamı da hafifçe dokundurulur: "Allah rızası için hayvan kesiyoruz, etleri paylaşıyoruz, herkes mutlu oluyor."

Arefe Günü, çocuğun kalbinde hem hüzün hem sevinç karışımı eşsiz bir duygu bırakır. Hüzün, Arafat'taki yalvarıştan; sevinç, yaklaşan bayramdan gelir. Bu gün, çocuğun manevi dünyasında derin bir iz bırakır; dua, paylaşma, birlik ve sevgi değerlerini bir arada yaşatır.

Arefe Günü, Kurban Bayramı'nın manevi kapısıdır. Çocuk bu kapıdan sevgiyle, dua ile ve temiz bir kalple geçtiğinde, bayramı gerçek anlamıyla idrak eder.

Fedakârlık

Okul öncesi dönemde fedakârlık değeri, çocuğun bencillikten uzaklaşarak başkalarını düşünme becerisinin ilk tohumlarının atıldığı kritik bir erdemdir. Bu yaş grubu çocuklar, doğal olarak kendi ihtiyaçlarını ön planda tutarlar; ancak uygun eğitim yaklaşımlarıyla fedakârlık, paylaşma ve özveri şeklinde içselleştirilebilir. İslam ahlakında fedakârlık, en yüksek mertebelerden biri olarak kabul edilir; Kur'ân-ı Kerîm'de "Sevdiklerinizden infak etmedikçe birr'e (iyiliğin zirvesine) eremezsiniz" ayeti, fedakârlığın sevgiyle bağlantısını vurgular. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatı fedakârlık örnekleriyle doludur; bu değerin çocuğa kazandırılması, merhamet, dayanışma ve manevi olgunluğun temelini oluşturur.

Fedakârlık eğitimi, küçük ve somut eylemlerle başlar. Oyun-

cağını arkadaşına verme, sırasını bekletme veya annesine yardım etme gibi davranışlar teşvik edilir. Eğitimci, bu eylemleri fark ettiğinde "Ne güzel fedakârlık yaptın, arkadaşın çok mutlu oldu" diyerek çocuğun iç motivasyonunu güçlendirir. Rol oynama oyunlarında "Fedakâr kahraman" senaryosu canlandırılır; çocuk, bir arkadaşının ihtiyacını karşılamak için kendi istediğinden vazgeçer ve bu davranışın getirdiği huzuru deneyimler.

İslamî kaynaklardan fedakârlık, Hz. İbrahim'in (a.s.) oğlu Hz. İsmail'i (a.s.) Allah yolunda kurban etmeye hazır oluşu hikâyesiyle çocuğa uygun bir dille aktarılır: "İbrahim amca Allah'ın emri için en sevdiği şeyi vermeye razı oldu, ama Allah ona daha güzelini verdi." Bu anlatım, fedakârlığın Allah katında büyük mükâfat getirdiğini çocuğun kalbine yerleştirir. Ayrıca, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Uhud Savaşı'nda yaralanmasına rağmen ashaba öncelik vermesi, "Fedakârlık yapmak bizi daha güçlü kılar" mesajıyla işlenir.

Okul öncesi etkinliklerde fedakârlık, sanat ve drama yoluyla pekiştirilir. "Fedakârlık ağacı" panosuna her fedakâr davranış bir meyve eklenir; ağaç doldukça çocuklar ortak başarıyı görür. Grup oyunlarında bir çocuğun zorlandığı anda diğerlerinin yardım etmesi teşvik edilir; bu, fedakârlığın karşılıklı olduğunu öğretir.

Dini gün ve gecelerde fedakârlık değeri zirveye çıkar. Kurban Bayramı'nda hayvan kesimi ve etlerin paylaşılması, fedakârlığın en somut örneğidir; çocuk, "Allah için kesiyoruz, sonra ihtiyacı olanlarla paylaşıyoruz" denilerek bu manevi boyuta tanık olur. Fedakârlık, çocuğun empati becerisini geliştirir; başkası için vazgeçmeyi öğrenen çocuk, ileriki yaşlarda daha cömert ve duyarlı birey olur.

Fedakârlık eğitimi, zorlama yerine gönüllülük esasına dayan-

malıdır. Çocuk kendi isteğiyle fedakârlık yaptığında kalıcı iz bırakır. Bu değer, İslam eğitiminde infak ve ihsan kavramlarının çocuğa uygun halidir; erken yaşta kazandırıldığında toplumun en güçlü bağlarından biri haline gelir.

Sorumluluk

Okul öncesi dönemde sorumluluk değeri, çocuğun özdenetim ve bağımsızlık becerilerinin temelini atar. Bu yaşta çocuk, kendi eşyalarını toplama, basit görevleri yerine getirme gibi eylemlerle sorumluluk bilincini kazanmaya başlar. İslam'da sorumluluk, emanete riayet ve kulluk şuuruyla doğrudan ilişkilidir; "Herkes kendi yükünü taşıyacaktır" ayeti, bireysel sorumluluğun ilahî boyutunu hatırlatır. Çocuklara sorumluluğu öğretmek, güvenilirlik, düzenlilik ve hesap verebilirlik gibi nitelikleri erken dönemde geliştirir.

Sorumluluk eğitimi, yaşa uygun görevlerle başlar. Oyuncaklarını toplama, sulama kabıyla çiçek sulama, masa silme gibi işler çocuğa verilir. Bu görevler, "Bu senin sorumluluğun, bitirince çok mutlu olacaksun" şeklinde motive edilir. Görev tamamlandığında övgü ve takdir, çocuğun içsel tatminini artırır. "Sorumluluk panosu" kullanılarak her tamamlanan iş bir yıldızla işaretlenir; çocuk kendi ilerlemesini görerek motive olur.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) çocuk yaşta çobanlık yaparak sorumluluk üstlenmesi, hikâye şeklinde anlatılır: "Peygamberimiz küçükken koyunlara bakar, onları korur, emanete sahip çıkardı." Bu örnek, sorumluluğun her yaşta güzel olduğunu çocuğa gösterir. Hz. Ali'nin (r.a.) emanetlere sadakati, "Sorumluluk yapmak bizi büyük kılar" mesajıyla işlenir.

Okul öncesi programlarda sorumluluk, oyun temelli etkin-

liklerle pekiştirilir. "Sorumluluk köşesi" oluşturulur; burada bitki bakımı, akvaryum temizliği gibi ortak görevler paylaşılır. Drama oyunlarında "Ev sorumluluğu" senaryosu canlandırılır; çocuk anne-baba rolünde görevleri yerine getirir.

Sorumluluk, çevre bilinciyle de bütünleşir. Çöpleri yere atmama, doğayı koruma gibi davranışlar, "Allah'ın yarattığı dünyaya sorumluyuz" şeklinde açıklanır. Dini gün ve gecelerde sorumluluk ön plandadır. Bayram öncesi ev temizliği, kurban etlerinin dağıtımında yardım etme, çocuğa aile içindeki sorumluluğunu hissettirir.

Sorumluluk eğitimi, çocuğun özgüvenini yükseltir; görevini tamamlayan çocuk kendini yetkin hisseder. Eğitimciler, mükemmeliyet beklememeli; çaba odaklı yaklaşım benimsemelidir. Sorumluluk bilinci erken yaşta kazanıldığında, çocuk ileriki hayatta daha disiplinli ve güvenilir birey olur.

Sorumluluk, İslam eğitiminde emanet bilincinin çocuğa uygun ifadesidir. Bu değer, çocuğun hem dünyevî hem manevi hayatına düzen getirir.

Empati

Okul öncesi dönemde empati değeri, çocuğun duygusal zekâsının ve sosyal ilişkilerinin en önemli yapı taşlarından birini oluşturur. Bu yaş grubu çocuklar, başkalarının duygularını anlamaya ve paylaşmaya başlar; empati eğitimi bu süreci hızlandırır. İslam ahlakında empati, "Müminin mümine karşı durumu, bir vücudun uzuvları gibidir" hadisiyle ifade edilir; birinin acısı diğerini etkiler. Çocuklara empatiyi kazandırmak, merhamet, fedakârlık ve barışçıl ilişkilerin temelini atar.

Empati eğitimi, duyguları tanıma etkinlikleriyle başlar.

Duygu kartları kullanılarak "Bu çocuk üzgün, neden üzgün olabilir?" sorusu sorulur. Çocuk kendi deneyimlerinden yola çıkarak cevap verir; bu, başkalarının perspektifini almayı öğretir. Rol oynama oyunlarında "Duygu değişimi" yapılır; çocuk sırayla mutlu, üzgün, kızgın rolünü oynar ve arkadaşlarının tepkilerini gözlemler.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) empati örnekleri yaş düzeyine uygun hikâyelerle aktarılır. Bir çocuğun ağlamasına ağlaması, "Ashabından biri açken kendisi tok yatmaması" anlatılır: "Peygamberimiz başkası üzülünce kendisi de üzülürdü." Bu hikâyeler, empatinin kalpten gelen bir duygu olduğunu çocuğa hissettirir.

Okul öncesi etkinliklerde empati, sanat ve drama ile desteklenir. "Empati aynası" oyunu oynanır; çocuklar birbirinin hareketlerini taklit eder, duygularını yansıtır. Resim çalışmasında "Arkadaşım nasıl hissediyor?" temalı çizimler yapılır. Hayvanlara empati kurma etkinlikleri (yaralı bir kuşu iyileştirme senaryosu) merhameti genişletir.

Empati, çatışma çözümünde de kullanılır. İki çocuk oyuncak yüzünden tartıştığında "Arkadaşın şu an nasıl hissediyor?" sorusu sorulur; çocuk kendi duygusunu hatırlayarak anlayış geliştirir. Dini gün ve gecelerde empati yoğunlaşır. Kurban Bayramı'nda ihtiyaç sahiplerine et dağıtımı, "Onlar da bizim gibi, aç kalmasınlar" düşüncesini pekiştirir.

Empati eğitimi, çocuğun agresif davranışlarını azaltır; başkalarının duygularını anlayan çocuk daha az çatışma yaşar. Araştırmalar, empati becerisi yüksek çocukların sosyal başarılarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Eğitimciler, empatiyi öğretirken kendi davranışlarıyla model olmalıdır.

Empati, İslam eğitiminde rahmet ve merhametin çocuğa uygun halidir. Bu değer erken yaşta içselleştirildiğinde, çocuk

hem kendisi hem çevresi için daha huzurlu bir hayat sürer.

Kurban Bayramı

Kurban Bayramı, İslam'ın en önemli iki bayramından biri olup Hicrî takvime göre Zilhicce ayının 10-13. günlerine denk gelen dört günlük mübarek zaman dilimidir. Bu bayram, Hz. İbrahim'in (a.s.) Allah'a teslimiyetinin ve fedakârlığının anıldığı, kurban ibadetinin yerine getirildiği özel bir dönemdir. Okul öncesi çocuklara Kurban Bayramı, "Allah'a yakınlaşma ve paylaşma bayramı" olarak tanıtılır; fedakârlık, dayanışma ve şükür değerlerinin en yoğun yaşandığı zamandır.

Bayramın anlamı, çocuğa Hz. İbrahim ve Hz. İsmail (a.s.) kıssası basit bir hikâye şeklinde anlatılır: "İbrahim amca Allah'ın emrine uydu, en sevdiği şeyi vermeye razı oldu. Allah ona 'Sen çok güzel teslim oldun' dedi ve koç gönderdi." Bu anlatım, kurbanın Allah'a yakınlaşma vesilesi olduğunu çocuğun kalbine yerleştirir. Kesim detayları yaşa uygun şekilde atlanır; vurgu paylaşma ve sevaba yapılır.

Bayram sabahı çocuk için heyecan doludur. Bayramlık kıyafetler giyilir, bayram namazı için camiye gidilir (kısa süreli katılım yeterlidir). Namaz sonrası büyüklerin elini öpme, harçlık alma, saygı ve sevgi değerlerini pekiştirir. Kurban kesimi aile geleneğine göre çocuğa uygun şekilde gösterilir veya anlatılır; "Allah için kesiyoruz, etleri paylaşıyoruz" denilerek ibadetin paylaşma boyutu vurgulanır.

Bayram ziyaretleri ve et dağıtımı, paylaşma ve yardımlaşmanın zirvesidir. Çocuklar et paketlerini komşulara, ihtiyaç sahiplere götürmeye katılır; "Bu etler sayesinde birçok aile mutlu olacak" denilir. Bu deneyim, çocuğa infak sevgisi kazandırır. Bayram sofraları şükür bilincini güçlendirir; zengin

yemekler karşısında dua edilir.

Okul öncesi etkinliklerde Kurban Bayramı, oyun ve sanatla kutlanır. Kurbanlık maketleri boyanır, "Paylaşma kartları" hazırlanır, bayram şarkıları söylenir. Drama oyunlarında "Kurban paylaşma" senaryosu canlandırılır; çocuk et dağıtan rolünü yaşar.

Kurban Bayramı, fedakârlık, sorumluluk ve empati değerlerini bir arada pratik eder. Çocuk, kurban etlerinin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını gördükçe merhamet duygusu gelişir. Bayram boyunca aile büyükleriyle geçirilen zaman, nesiller arası bağı güçlendirir.

Eğitimciler ve aileler, bayramı korku değil, sevgi ve paylaşma odaklı geçirmelidir. Kesim sahneleri çocuğa zorla gösterilmemeli; manevi anlam ön planda tutulmalıdır. Kurban Bayramı, çocuğun manevi dünyasında silinmez izler bırakır; Allah'a teslimiyet, fedakârlık ve toplumsal dayanışma bilincini erken yaşta kazandırır.

Bu mübarek bayram, çocuğun İslam'ın cömertlik ve merhamet yüzünü en güzel şekilde tanıdığı dönemdir. Kurban Bayramı'nda öğrenilen değerler, çocuğun ömür boyu taşıyacağı manevi miras olur.

Paylaşma

Okul öncesi dönemde paylaşma değeri, çocuğun sosyal gelişiminin ve ahlaki olgunluğunun en önemli köşe taşlarından birini teşkil eder. Bu yaş grubu çocuklar, doğal olarak sahip olduklarını koruma eğilimi gösterirken, paylaşma eğitimiyle başkalarının ihtiyaçlarını fark etme ve ortak kullanım becerisi

kazanırlar. İslam ahlakında paylaşma, zekât, sadaka ve infak kavramlarının temelini oluşturur; Kur'ân-ı Kerîm'de "Mallarını Allah yolunda infak edenler" övülürken, bu davranışın hem bireysel huzur hem toplumsal denge sağladığı vurgulanır. Çocuklara paylaşmayı erken dönemde kazandırmak, bencillikten uzaklaşma, empati ve cömertlik gibi üst düzey değerlerin altyapısını hazırlar.

Paylaşma eğitimi, sınıf ve ev ortamında doğal fırsatlarla başlar. Oyuncakların sırayla kullanılması, yemeklerin veya atıştırmalıkların bölüşülmesi, çocuğa paylaşmanın kaybettirmek değil, çoğalttığını gösterir. Eğitimciler, paylaşma anını fark ettiğinde "Ne güzel paylaştın, arkadaşın şimdi çok mutlu" diyerek olumlu pekiştirme yapar. Bu yaklaşım, paylaşmanın içsel ödülünü çocuğun hissetmesini sağlar. Grup oyunlarında ortak materyal kullanımı zorunlu kılınır; böylece paylaşma, oyun kurallarının ayrılmaz parçası haline gelir.

İslamî anlatılarda paylaşma, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) cömertliği üzerinden çocuğa aktarılır. Ashab-ı Suffa'ya yemek dağıtırken kendi payından vazgeçmesi, basit bir hikâye olarak işlenir: "Peygamberimiz elindeki lokmayı arkadaşına verdi, çünkü paylaşmak kalbi büyütür." Bu örnekler, paylaşmanın Allah rızası için yapıldığını çocuğun zihnine yerleştirir. Ayrıca, Hz. Ebubekir'in (r.a.) malını infak etmesi gibi olaylar, "Paylaşan el üstündür" mesajıyla desteklenir.

Okul öncesi etkinliklerde paylaşma, yaratıcı yöntemlerle pekiştirilir. "Paylaşma sepeti" etkinliğinde çocuklar evden getirdikleri küçük eşyaları sepete koyar, sırayla alır; bu, paylaşmanın karşılıklı güven doğurduğunu öğretir. Sanat çalışmalarında ortak büyük bir resim yapma, her çocuğun renklerini paylaşmasını gerektirir. Drama oyunlarında "Misafir ağırlama" senaryosu canlandırılır; çocuk hem veren hem alan rolünü

deneyimler.

Dini gün ve gecelerde paylaşma değeri yoğunlaşır. Bayramlarda şeker ve hediye dağıtımı, kandillerde ikramda bulunma, Hicri Yılbaşı'nda yeni başlangıç için küçük hediyeler paylaşma, çocuğa paylaşmanın manevi bereketini yaşatır. Paylaşma, çocuğun yalnızlık duygusunu azaltır; arkadaşlık bağlarını güçlendirir. Araştırmalar, paylaşma alışkanlığı kazanan çocukların sosyal kabulünün yüksek olduğunu göstermektedir.

Paylaşma eğitimi, çocuğun ruhsal gelişimini bütünler. İslam eğitiminde paylaşma, yalnızca maddi değil, sevgi, bilgi ve zaman paylaşımını da kapsar. Çocuk bu değeri içselleştirdiğinde, hem dünyevî ilişkilerinde hem manevi hayatında dengeli bir birey olur.

Yardımlaşma

Okul öncesi dönemde yardımlaşma değeri, çocuğun topluluk bilincinin ve dayanışma duygusunun oluşmasında belirleyici rol oynar. Bu yaşta çocuklar, başkalarının zorluklarını fark etmeye ve küçük çaplı destek vermeye başlarlar. İslam'da yardımlaşma, "İyilik ve takvada yardımlaşın" ayetinin gereğidir; toplumsal dayanışmanın en güzel ifadesidir. Çocuklara yardımlaşmayı öğretmek, sorumluluk, merhamet ve ortak başarı hissini erken dönemde geliştirir.

Yardımlaşma eğitimi, günlük sınıf etkinlikleriyle doğal olarak gelişir. Bir çocuğun düğmesini iliklemekte zorlandığı anda arkadaşının yardım etmesi teşvik edilir. "Birlikte daha kolay yaparız" mesajı verilir. Grup çalışmalarında görev paylaşımı yapılır; biri kâğıtları dağıtırken diğeri kalemleri hazırlar. Bu uygulamalar, yardımlaşmanın işleri hızlandırdığını ve keyiflendirdiğini çocuğa gösterir.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatından yardımlaşma örnekleri yaş düzeyine uygun hikâyelerle aktarılır. Medine'de mescid inşasında herkesin tuğla taşıması, "Birlikte çalışınca büyük işler başarılır" şeklinde anlatılır. Ashabın birbirine yemek götürmesi, "Gerçek dost zor zamanda yardım edendir" öğretisini verir.

Yardımlaşma etkinlikleri çeşitlilik gösterir. "Yardım halkası" oyunu oynanır; bir çocuk yere düşmüş gibi yapar, diğerleri sırayla yardım eder. Doğa etkinliklerinde yaşlı birine yol verme veya küçük bir hayvana yem verme senaryoları dramatize edilir. Evde aile büyüklerine yardım görevi verilir; bulaşık kurulama, çanta taşıma gibi işler çocuğun katkı hissini artırır.

Dini gün ve gecelerde yardımlaşma ön plandadır. Bayramlarda yaşlı ve hasta ziyaretleri, Hicri Yılbaşı'nda yeni yıl dilekleriyle birlikte ihtiyaç sahiplerine yardım paketleri hazırlama, çocuğa yardımlaşmanın manevi boyutunu yaşatır. Yardımlaşma, çocuğun özgüvenini yükseltir; yardım eden çocuk kendini güçlü ve değerli hisseder.

Yardımlaşma değeri, İslam toplum modelinin çocuklukta temelidir. Çocuk erken yaşta bu değeri kazandığında, ileriki hayatta daha sorumlu ve duyarlı bir fert olur.

Merhamet

Okul öncesi dönemde merhamet değeri, çocuğun duygusal derinliğinin ve vicdanının gelişmesinde merkezi rol oynar. Bu yaş grubu çocuklar, başkalarının acılarını hissetmeye ve şefkat göstermeye başlar. İslam'da merhamet, Rahman ve Rahim olan Allah'ın en güzel sıfatlarından biridir; Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Merhamet etmeyene merhamet edilmez" buyruğu, bu değerin hem insani hem ilahî boyutunu vurgular. Çocuklara

merhameti kazandırmak, empati, affetme ve iyilikseverlik gibi erdemlerin temelini atar.

Merhamet eğitimi, hayvanlar ve doğayla etkileşimle başlar. Yaralı bir kuşa su verme, karıncayı ezmeme gibi davranışlar teşvik edilir. "Can taşıyan her şeye merhamet edelim, çünkü Allah onları da seviyor" denilir. Çocuk, bu eylemlerle merhametin geniş kapsamını öğrenir.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) merhamet örnekleri masalsı hikâyelerle anlatılır. Kediye su veren kadın hikâyesi, torunlarını sırtına alıp gezdirmesi, "Merhamet kalbi yumuşatır" mesajıyla işlenir. Taif'te taşlanmasına rağmen beddua yerine dua etmesi, çocuğa "Kötülüğe iyilikle karşılık verme" öğretisini verir.

Okul öncesi etkinliklerde merhamet, drama ve sanatla pekiştirilir. "Merhamet kuklaları" ile yaralı hayvanı iyileştirme oyunu oynanır. Resim çalışmasında "Üzgün arkadaşımı nasıl mutlu ederim?" teması işlenir. Duygu kartlarıyla "Bu çocuk ağlıyor, ne yapalım?" sorusu sorulur; çocuk şefkat dolu cevaplar üretir.

Merhamet, insan ilişkilerinde de geliştirilir. Arkadaşı düşen çocuğa el uzatma, ağlayanı teselli etme davranışları övülür. Dini gün ve gecelerde merhamet yoğunlaşır. Hicri Yılbaşı'nda yeni başlangıç için dua ederken "Bütün canlılara merhamet et Allah'ım" niyazı eklenir. Bayramlarda yetim ve yaşlı ziyaretleri, merhametin toplumsallaşmış halidir.

Merhamet eğitimi, çocuğun agresif eğilimlerini azaltır; şefkat dolu çocuklar daha barışçıl ilişkiler kurar. Eğitimciler, merhameti korkuyla değil, sevgiyle öğretmelidir.

Merhamet, İslam eğitiminde rahmetin çocuğa yansımasıdır. Bu değer erken yaşta içselleştirildiğinde, çocuk hem kendisi hem çevresi için bir rahmet kaynağı olur.

Hicri Yılbaşı

Hicri Yılbaşı, Hicrî takvimin Muharrem ayının birinci günü olup Hz. Ömer (r.a.) döneminde takvim başlangıcı olarak kabul edilen mübarek bir zaman dilimidir. Bu gün, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Mekke'den Medine'ye hicretinin yıl dönümü esas alınarak belirlenir; İslam tarihinde yeni bir sayfanın açıldığı dönemi simgeler. Okul öncesi çocuklara Hicri Yılbaşı, "Yeni bir İslam yılı başlıyor, dua edip güzel dilekler diliyoruz" şeklinde basit ve sevinçli bir anlatımla tanıtılır.

Günün anlamı, çocuğun seviyesinde hicret kıssasıyla bağdaştırılır. "Peygamberimiz Allah için yeni bir şehre gitti, orada güzel bir hayat kurdu" hikâyesi anlatılır. Bu anlatım, yeni başlangıçların umut ve bereket getirdiğini vurgular. Muharrem ayının aşure günüyle bağlantısı da hafifçe dokundurulur: "Bu ayda güzel bir tatlı yapar, paylaşırız."

Hicri Yılbaşı etkinlikleri, yenilenme ve dua temelli olur. Ailece kısa dualar okunur: "Allah'ım yeni yılımızı hayırlı eyle, bizi koru." Çocuklar için yeni yıl kartları hazırlanır; üzerinde ay, yıldız ve dua resimleri bulunur. Evde hafif bir kutlama yapılır; aşure veya benzeri ikramlar paylaşılır, paylaşma değeri pekiştirilir.

Bu özel gün, değerler eğitiminde temiz sayfa açma fırsatı sunar. Çocuklara "Yeni yılda daha çok iyilik yapalım, birbirimize yardım edelim" denilir. Merhamet ve yardımlaşma vurgusu yapılır; yeni yıl niyetleri bu değerler etrafında şekillenir.

Hicri Yılbaşı, çocuklara iki takvim bilincini de kazandırır. Miladi yılbaşı ile karıştırılmadan, İslam tarihindeki önemi sevgiyle aktarılır. Gün, korku veya matem havasında değil, umut ve şükür atmosferinde geçirilmelidir.

Bu mübarek gün, çocuğun manevi takvimine ilk adımlardan

biridir. Hicri Yılbaşı'nda edilen dualar ve yapılan iyilikler, çocuğun yeni yıla temiz bir kalple girmesini sağlar. İslamî değerlerin çocuğa sevdirilerek aktarılmasında sakin ve bereketli bir vesiledir.

Yeni Başlangıçlar

Okul öncesi dönemde yeni başlangıçlar kavramı, çocuğun zaman algısının ve manevi yenilenme bilincinin oluşmasında önemli bir yer tutar. Bu yaş grubu çocuklar, geçmiş olayları somut deneyimler üzerinden hatırlarken geleceğe dair beklentilerini heyecan ve merakla şekillendirirler. İslamî değerler eğitimi açısından yeni başlangıçlar, tevbe, hicret ve Muharrem ayı gibi olaylarla bağlantılı olarak temiz bir sayfa açma fırsatı sunar. Kur'ân-ı Kerîm'de "Allah tevbe edenleri sever" buyruğu, yeni başlangıçların ilahî rahmetle mümkün olduğunu vurgular. Çocuklara bu kavramı kazandırmak, hatalardan ders çıkarma, umut besleme ve olumlu değişim becerilerini erken dönemde geliştirir.

Yeni başlangıçlar eğitimi, günlük hayatta küçük olaylarla başlar. Bir oyunun yeniden başlatılması, ertesi gün yeni bir etkinlik planlanması, çocuğa "Her gün yeni bir başlangıçtır" mesajını verir. Eğitimciler, çocuk hata yaptığında "Şimdi yeni bir başlangıç yapalım, daha güzel yapabilirsin" diyerek teşvik eder. Bu yaklaşım, çocuğun mükemmeliyet korkusunu azaltır, çaba odaklı düşünmeyi pekiştirir.

İslamî anlatılarda yeni başlangıçlar, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hicreti üzerinden çocuğa uygun bir hikâye olarak aktarılır: "Peygamberimiz Allah için yeni bir şehre gitti, orada güzel bir hayat kurdu, herkes mutlu oldu." Bu kıssa, yeni başlangıçların zorlukları aşma ve bereket getirme potansiyelini çocuğun

hayal dünyasında canlandırır. Ayrıca, Hz. Yunus'un (a.s.) balığın karnından kurtuluşu, "Pişman olup dua edince yeni bir başlangıç yaptı" şeklinde işlenir.

Okul öncesi etkinliklerde yeni başlangıçlar, sanat ve drama yoluyla somutlaştırılır. "Yeni sayfa" çalışmasında çocuk boş bir deftere ilk çizimini yapar, "Bu benim yeni başlangıcım" der. Drama oyunlarında "Yeni evimize taşınıyoruz" senaryosu canlandırılır; çocuk eşyaları toplar, yeni yerde düzen kurar. Bu etkinlikler, değişimin doğal ve güzel olduğunu çocuğa hissettirir.

Dini gün ve gecelerde yeni başlangıçlar değeri yoğunlaşır. Hicri Yılbaşı ve Aşure Günü'nde "Yeni bir yıl başladı, güzel şeyler yapalım" denilerek niyet yenilenir. Çocuk, bu özel zamanlarda dua ederek ve küçük iyilikler planlayarak yeni başlangıç heyecanını yaşar. Yeni başlangıçlar bilinci, çocuğun dirençlilik becerisini artırır; zorluklar karşısında pes etmek yerine yeniden denemeyi öğrenir.

Yeni başlangıçlar eğitimi, çocuğun ruhsal esnekliğini güçlendirir. İslam eğitiminde bu kavram, kulluğun sürekli yenilenmesi anlamına gelir; çocuk erken yaşta bu bilinci edindiğinde, hayatındaki iniş çıkışları daha olumlu karşılar.

Niyet ve Umut

Okul öncesi dönemde niyet ve umut değerleri, çocuğun iç dünyasının şekillenmesinde birbirini tamamlayan iki temel unsurdur. Bu yaşta çocuk, niyetini basit dileklerle ifade ederken umudunu hayal gücüyle besler. İslam'da niyet, "Ameller niyetlere göredir" hadisiyle ibadetlerin ve davranışların özünü oluşturur; umut ise Allah'ın rahmetine güvenmektir. Çocuklara niyet ve umudu kazandırmak, olumlu düşünme, hedef koyma ve

zorluklara karşı direnç geliştirme becerilerini erken dönemde filizlendirir.

Niyet eğitimi, günlük rutinlerle başlar. Yemek öncesi "Allah'ım bu yemeği sağlık için yiyorum" gibi kısa niyet cümleleri söylenir. Eğitimci, çocuğa "Bugün arkadaşına yardım etmeyi niyet edelim" diyerek basit niyetler koydurur. Bu uygulamalar, niyetin davranışları güzelleştirdiğini çocuğa gösterir. Umut ise "Yarın daha güzel olacak" gibi olumlu ifadelerle pekiştirilir.

İslamî hikâyelerde niyet ve umut iç içe işlenir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Taif dönüşünde dua ederken umudunu yitirmemesi, çocuklara "Zor zamanlarda bile Allah'a umut bağlayalım" şeklinde anlatılır. Hz. Eyyûb'un (a.s.) uzun hastalığına rağmen şifa umudu, "İyi niyetle dua edince güzel şeyler olur" mesajıyla aktarılır.

Okul öncesi etkinliklerde niyet ve umut, yaratıcı yöntemlerle desteklenir. "Niyet yıldızları" çalışmasında çocuk kâğıttan yıldızlara güzel dileklerini yazar, sınıfta asar. "Umut bahçesi" etkinliğinde tohum ekilir; çocuk her gün sularken "Büyüyecek, güzel çiçekler açacak" diyerek umudunu ifade eder. Drama oyunlarında "Umut yolculuğu" senaryosu canlandırılır; çocuk zorlukları aşarak hedefe ulaşır.

Dini gün ve gecelerde niyet ve umut zirveye çıkar. Muharrem ayı ve Aşure Günü'nde "Yeni yılda güzel niyetler edelim, Allah'tan hayırlı şeyler umalım" denilir. Çocuklar kısa dualarla niyetlerini yeniler, aşure paylaşırken umudun bereketini hisseder. Niyet ve umut birleştiğinde çocuk, hayata olumlu bakar; kaygı düzeyi azalır, motivasyonu artar.

Niyet ve umut eğitimi, çocuğun manevi direğini güçlendirir. İslam eğitiminde bu ikili, kulluğun motorudur; çocuk erken yaşta bu değerleri edindiğinde, hem dünyevî hedeflerinde hem manevi yolculuğunda daha kararlı olur.

Aşure Günü

Aşure Günü, Hicrî takvimin Muharrem ayının onuncu günü idrak edilen mübarek bir zaman dilimidir. Bu gün, İslam tarihinde birçok önemli olayın bir araya geldiğine inanılan bereketli bir gündür; Hz. Nuh'un (a.s.) gemisinin karaya oturması, Hz. Musa'nın (a.s.) Firavun'dan kurtuluşu gibi olaylar anılır. Ayrıca, Hz. Hüseyin'in (r.a.) Kerbela'da şehit edilmesi nedeniyle hüzün de taşır. Okul öncesi çocuklara Aşure Günü, ağırlıklı olarak "Paylaşma ve şükür günü, güzel bir tatlı yaptığımız özel gün" olarak tanıtılır; hüzün boyutu yaşa uygun şekilde hafifçe dokundurulur.

Günün anlamı, çocuğun seviyesinde Hz. Nuh (a.s.) kıssasıyla bağdaştırılır: "Nuh amca gemide kalan yiyeceklerle güzel bir tatlı yaptı, herkesle paylaştı, Allah'a şükretti." Bu anlatım, aşurenin bereketini ve paylaşma değerini çocuğun kalbine yerleştirir. Diğer olaylar basitçe "Allah birçok peygamberi bu günde kurtardı" şeklinde özetlenir.

Aşure Günü etkinlikleri, mutfak ve paylaşma temelli olur. Ailece veya sınıfta aşure yapılır; çocuk malzemeleri karıştırır, "Bu tatlıyı komşularla paylaşacağız" denilir. Bu süreç, yardımlaşma ve sabır değerlerini de pekiştirir. Aşure kaseleri hazırlanır, komşulara dağıtılır; çocuk paylaşmanın sevincini yaşar.

Dua ve şükür, günün önemli uygulamalarıdır. Çocuklarla birlikte "Allah'ım bize bu güzel günü nasip ettiğin için şükürler olsun" gibi kısa dualar okunur. Yeni başlangıçlar ve niyet yenileme vurgusu yapılır: "Muharrem ayındayız, güzel niyetler edelim." Gün, hüzünle değil, şükür ve paylaşma atmosferinde geçirilmelidir.

Aşure Günü, değerler eğitiminde birlik, merhamet ve şükür temalarını birleştirir. Çocuk, farklı malzemelerin birleşip güzel

bir tatlı oluşunu gördükçe çeşitliliğin zenginliğini fark eder. Paylaşma pratiği, infak bilincinin ilk tohumlarını atar.

Eğitimciler ve aileler, günü korku veya aşırı hüzünle değil, umut ve bereketle aktarmalıdır. Çocuk, aşure tadarken "Allah'ın nimetlerine şükrediyoruz" bilincini edinir. Aşure Günü, çocuğun manevi dünyasında tatlı bir hatıra bırakır; paylaşma, şükür ve yeni başlangıç değerlerini somutlaştırır.

Bu mübarek gün, İslamî değerlerin çocuğa sevdirilerek aktarılmasında en bereketli vesilelerden biridir. Aşure Günü'nde yapılan iyilikler ve edilen dualar, çocuğun yeni yıla umutla girmesini sağlar.

Birlik

Okul öncesi dönemde birlik değeri, çocuğun topluluk bilincinin ve aidiyet duygusunun oluşmasında temel bir rol üstlenir. Bu yaş grubu çocuklar, grup etkinlikleri aracılığıyla "biz" kavramını keşfeder ve bireysel eylemlerinin ortak iyiliğe katkı sağladığını deneyimler. İslam ahlakında birlik, "Müminler ancak kardeştir" ayet-i kerimesiyle ifade edilen ümmet şuurunun erken çocuklukta filizlenmesidir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Müminler bir vücut gibidir; bir uzvu rahatsızlandığında diğer uzuvlar da acı çeker" buyruğu, birlik duygusunun kalpten gelen bir bağ olduğunu vurgular. Çocuklara birliği kazandırmak, empati, dayanışma ve ortak sorumluluk gibi değerlerin altyapısını hazırlar.

Birlik eğitimi, sınıf içi ortak etkinliklerle doğal olarak başlar. Halka oyunlar, birlikte şarkı söyleme, ortak bir resim veya maket yapma gibi faaliyetler, çocuğa "Birlikte daha eğlenceli

ve güçlü oluruz" hissini verir. Eğitimciler, etkinlik sonunda "Ne güzel birlik oldunuz, hep birlikte başardınız" diyerek bu duyguyu pekiştirir. Grup kuralları belirlenirken çocuğun da fikri alınır; böylece birlik, dışardan dayatılan değil, içten kabul edilen bir değer haline gelir.

İslamî anlatılarda birlik, Medine'de kurulan kardeşlik bağı üzerinden çocuğa uygun bir hikâye olarak aktarılır: "Peygamberimiz Mekke'den gelenlerle Medineli kardeşleri birleştirdi, herkes birbirine yardım etti, çok mutlu oldular." Bu kıssa, birlikteliğin zorlukları aştığını ve bereket getirdiğini çocuğun hayal dünyasında canlandırır. Ayrıca, namazda saf tutma deneyimi, omuz omuza durmanın birlik duygusunu somutlaştırır.

Okul öncesi etkinliklerde birlik, drama ve müzikle desteklenir. "Birlik zinciri" oyunu oynanır; çocuklar el ele tutuşur, "Biz biriz" diyerek ritim tutar. Ortak bir "sınıf ağacı" panosu oluşturulur; her çocuk bir yaprak çizer, tüm yapraklar birleşip büyük bir ağaç olur. Bu görsel metafor, birlikteliğin güzelliğini kalıcı kılar.

Dini gün ve gecelerde birlik değeri yoğunlaşır. Mevlid Kandili'nde Peygamber sevgisi etrafında toplanma, camide veya evde ortak dua etme, çocuğa manevi birliktelik duygusunu yaşatır. Bayramlarda saf tutma, kandillerde komşularla ikram paylaşma, birliğin toplumsallaşmış halidir. Birlik bilinci, çocuğun bireysellik ile toplumsallık dengesini kurmasını sağlar; kendini grup içinde değerli hisseder.

Birlik eğitimi, İslam toplum modelinin okul öncesi dönemdeki yansımasıdır. Çocuk erken yaşta bu değeri içselleştirdiğinde, ileriki hayatta toplumsal uyum ve dayanışma konusunda daha güçlü bir karaktere sahip olur.

Farklılıklarla Bir Arada Olma

Okul öncesi dönemde farklılıklarla bir arada olma değeri, çocuğun çeşitliliği kabul etme ve hoşgörü geliştirme becerisinin temelini oluşturur. Bu yaşta çocuklar, fiziksel görünüm, yetenek veya kültürel özellik farklarını fark etmeye başlar; uygun eğitimle bu farkları zenginlik olarak görürler. İslam'da farklılıklar, "Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi milletler ve kabileler haline getirdik" ayetinin işaret ettiği ilahî hikmettir. Çocuklara farklılıkları sevdirerek öğretmek, önyargıdan uzak, barışçıl bir nesil yetiştirmenin anahtarıdır.

Eğitim, sınıf içindeki doğal çeşitlilikle başlar. Farklı ten rengi, boy uzunluğu, dil veya yetenekteki çocuklar bir aradayken "Herkes farklı ama hepimiz arkadaşız" mesajı verilir. Eğitimci, bu farkları olumlu vurgular: "Ali hızlı koşuyor, Zeynep güzel resim çiziyor, ikisi de çok değerli." Rol oynama oyunlarında farklı karakterler canlandırılır; çocuk hem kendi hem başkalarının rolünü yaşar, empati kurar.

İslamî perspektiften farklılıklar, yaratılışın güzelliği olarak anlatılır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) farklı kabilelerden oluşan ashaba eşit davranması, çocuklara "Peygamberimiz herkesi aynı seviyordu, çünkü hepsi Allah'ın kuluydu" şeklinde aktarılır. Çiçek bahçesi metaforu sıkça kullanılır: "Farklı renk ve şekillerdeki çiçekler bahçeyi daha güzel yapar, insanlar da öyle."

Okul öncesi etkinliklerde farklılıklar, sanat ve oyunla kutlanır. "Renkli dünya" panosuna her çocuk kendi özelliklerini temsil eden bir figür çizer; tüm figürler birleşip büyük bir dünya haritası olur. "Farklılık partisi" etkinliğinde çocuklar evlerinden getirdikleri kültürel bir nesneyi tanıtır, herkes bir-

birinin farkını alkışlar. Müzik çalışmasında farklı enstrümanlar çalınır; uyumun farklı seslerden doğduğu gösterilir.

Dini gün ve gecelerde farklılıklarla bir arada olma pekişir. Mevlid Kandili'nde Peygamber'in bütün insanlığa gönderildiği vurgulanır: "Peygamberimiz herkesi, her milletten insanı sevdi." Bayramlarda farklı komşuların ziyareti, çocuğa çeşitliliğin günlük hayattaki yerini gösterir. Bu değer, çocuğun ötekileştirme eğilimini erken dönemde önler; ileriki yaşlarda ırkçılık ve ayrımcılığa karşı güçlü bir kalkan oluşturur.

Farklılıklarla bir arada olma eğitimi, İslam'ın evrensel mesajının çocuğa uygun halidir. Çocuk bu bilinci kazandığında, hem yerel hem küresel düzeyde barışa katkı sağlayan bir birey olur.

Dayanışma

Okul öncesi dönemde dayanışma değeri, çocuğun zor zamanlarda birbirine destek olma bilincinin gelişmesinde kritik öneme sahiptir. Bu yaş grubu çocuklar, arkadaşının üzüntüsünü veya ihtiyacını fark etmeye ve küçük çaplı yardımda bulunmaya başlar. İslam'da dayanışma, "Birbirinizle iyilik ve takvada yardımlaşın" emrinin çocuğa uygun ifadesidir; toplumsal sorumluluğun erken filizlenmesidir. Çocuklara dayanışmayı kazandırmak, merhamet, fedakârlık ve topluluk ruhunu güçlendirir.

Dayanışma eğitimi, sınıf içi olaylarla doğal olarak başlar. Bir çocuk düşüp yaralandığında diğerlerinin yardım etmesi, oyuncak kırıldığında birlikte tamir etmeye çalışması teşvik edilir. Eğitimci, "Ne güzel dayanışma gösterdiniz, arkadaşınız şimdi daha iyi hissediyor" diyerek bu davranışı över. Grup görevlerinde zorlanan çocuğa diğerlerinin destek olması zorunlu

kılınır; böylece dayanışma oyun kurallarının parçası olur.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatından dayanışma örnekleri yaş düzeyine uygun hikâyelerle aktarılır. Hendek Savaşı'nda herkesin birlikte çalışması, "Birlikte zor işleri kolaylaştırdılar" şeklinde anlatılır. Ashabın açlık zamanlarında yemeklerini paylaşması, "Gerçek kardeş zor günde belli olur" mesajıyla işlenir.

Okul öncesi etkinliklerde dayanışma, drama ve proje çalışmalarıyla pekiştirilir. "Dayanışma köprüsü" oyunu oynanır; çocuklar sırt sırta verip birbirini düşürmeden yürür. Ortak bir "yardım kutusu" oluşturulur; çocuklar ihtiyaç duydukları anda kutudan yardım alır, sonra başkasına yardım eder. Doğa etkinliklerinde yaşlı birine veya küçük bir hayvana yardım senaryoları canlandırılır.

Dini gün ve gecelerde dayanışma yoğunlaşır. Mevlid Kandili'nde Peygamber sevgisi etrafında bir araya gelme, ihtiyaç sahiplerine ikram dağıtma, çocuğa manevi dayanışmayı yaşatır. Bayramlarda hasta ve yaşlı ziyaretleri, kurban etlerinin paylaşımı, dayanışmanın en güzel örnekleridir. Dayanışma bilinci, çocuğun özgüvenini de artırır; yardım eden çocuk kendini güçlü hisseder.

Dayanışma eğitimi, İslam toplumunun birbirine kenetlenmiş yapısının çocuklukta temelidir. Çocuk erken yaşta bu değeri edindiğinde, ileriki hayatta kriz anlarında soğukkanlı ve yardımsever bir birey olur.

Mevlid Kandili

Mevlid Kandili, Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi idrak edilen, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dünyayı teşrif ettiği mübarek gecedir. Bu gece, İslam âleminde Peygamber sevgisinin, rahmet ve

merhametin yoğunlaştığı özel bir zaman dilimidir. Okul öncesi çocuklara Mevlid Kandili, "Peygamberimiz doğduğu çok güzel bir gece, O'nu anıp dua ediyoruz" şeklinde sevinç ve sevgi dolu bir anlatımla tanıtılır.

Gecenin anlamı, çocuğun seviyesinde Peygamber'in doğumu hikâyesiyle aktarılır: "Karanlık bir dünyada nur doğdu, herkes çok sevindi, melekler dua etti." Bu anlatım, Peygamber'in bütün insanlığa rahmet olarak gönderildiğini vurgular. Çocuk, "Peygamberimiz bizi çok seviyor, biz de O'nu çok seviyoruz" duygusunu kalbine yerleştirir.

Mevlid Kandili etkinlikleri, sevgi ve dua temelli olur. Ailece veya sınıfta mevlid okunur, kısa ilahiler söylenir. Çocuklar için hazırlanmış Peygamber sevgisi temalı boyama sayfaları, kandil resimleri yapılır. Evde kandil yakılır, şeker ve lokum ikram edilir; komşulara dağıtılır, paylaşma değeri pekiştirilir.

Dua etme gecenin en önemli uygulamasıdır. Çocuklarla birlikte "Allah'ım Peygamberimizi sevdiğin gibi bizi de sevindir" gibi kısa ve içten dualar okunur. Salavat getirilir; çocuk salavatın anlamını "Peygamberimize selam göndermek" olarak öğrenir. Mevlid Kandili'nde birlik ve beraberlik ön plandadır; camiye gidildiğinde cemaatle bir araya gelme, çocuğa manevi dayanışma duygusu verir.

Bu mübarek gece, değerler eğitiminde sevgi, saygı ve merhamet temalarını birleştirir. Çocuk, Peygamber'in güzel ahlakını basit hikâyelerle tanır: "O yetimlere, hayvanlara, herkese çok merhametliydi." Gece, farklılıklarla bir arada olma bilincini de güçlendirir; Peygamber'in bütün insanlığa gönderildiği hatırlatılır.

Eğitimciler ve aileler, geceyi hüzün değil, sevinç ve şükür atmosferinde geçirmelidir. Çocuk, mevlid ilahileri dinlerken, salavat getirirken Peygamber sevgisini kalbine nakşeder.

Mevlid Kandili, çocuğun manevi dünyasında en tatlı izlerden birini bırakır; birlik, sevgi ve rahmet duygularını derinleştirir.

Bu mübarek gece, İslamî değerlerin çocuğa sevdirilerek aktarılmasında en etkili zaman dilimlerinden biridir. Mevlid Kandili'nde edilen salavatlar ve yapılan iyilikler, çocuğun Peygamber yolunda güzel bir ömür sürmesine dua olur.

Güzel Ahlak

Okul öncesi dönemde güzel ahlak eğitimi, çocuğun karakter gelişiminin en kritik aşamalarından birini oluşturur. Bu yaş grubu çocuklar, çevresindeki yetişkinlerin davranışlarını taklit ederek ahlaki değerleri içselleştirir; soyut kavramları somut deneyimler yoluyla kavrarlar. İslamî değerler eğitimi bağlamında güzel ahlak, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim" buyruğuyla en üst mertebede yer alır. Güzel ahlak; doğruluk, nezaket, adalet, cömertlik ve yumuşak huyluluk gibi erdemlerin bütünlüğüdür. Çocuklara bu değeri kazandırmak, ileriki yaşlarda vicdanlı, güvenilir ve toplum içinde uyumlu bireyler yetiştirmenin temelini atar.

Güzel ahlak eğitimi, günlük etkileşimlerle başlar. Eğitimci ve aile, selam verme, teşekkür etme, özür dileme gibi basit davranışları modelleyerek çocuğa örnek olur. Çocuk bir hata yaptığında ceza yerine nazik bir yönlendirme yapılır: "Şimdi daha güzel davranabilirsin, arkadaşın üzülmesin." Bu yaklaşım, güzel ahlakın zorlama değil, içten gelen bir tercih olduğunu çocuğa hissettirir. Rol oynama oyunlarında "Güzel ahlaklı kahraman" senaryosu canlandırılır; çocuk iyi

davranışlar sergileyerek huzurunu deneyimler.

İslamî kaynaklarda güzel ahlak, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatıyla somutlaşır. Çocuklara yaşına uygun hikâyelerle "Peygamberimiz herkese güleryüz gösterirdi, yalan söylemezdi, emanete sahip çıkardı" anlatılır. Bu hikâyeler, güzel ahlakın kalbi ferahlattığını ve Allah'ın rızasını kazandırdığını vurgular. Hz. Aişe'nin (r.a.) "Onun ahlakı Kur'ân'dı" ifadesi, basit bir dille "Peygamberimiz Kur'ân'daki güzel şeyleri yaşardı" şeklinde aktarılır.

Okul öncesi etkinliklerde güzel ahlak, sanat ve drama yoluyla pekiştirilir. "Güzel ahlak ağacı" panosuna her iyi davranış bir yaprak eklenir; ağaç yeşillendikçe çocuklar ortak başarıyı görür. Grup oyunlarında kurallara uyma, sırayla konuşma gibi uygulamalar güzel ahlakın pratik halidir. Hikâye okuma seanslarında güzel ahlak temalı masallar seçilir; çocuk karakterlerle empati kurar.

Dini gün ve gecelerde güzel ahlak değeri ön plana çıkar. Mevlid Kandili'nde Peygamber'in güzel ahlakı anılır, kandillerde komşulara ikramda bulunma nezaketi yaşanır. Bayramlarda büyükleri ziyaret etme, hasta ve yaşlılara hürmet gösterme, güzel ahlakın toplumsallaşmış halidir. Güzel ahlak eğitimi, çocuğun duygusal zekâsını geliştirir; iyi davranan çocuk hem kendini hem çevresini mutlu eder.

Güzel ahlak, İslam eğitiminin özüdür. Çocuk bu değeri erken yaşta içselleştirdiğinde, hayatı boyunca hem dünyevî hem manevi başarıya ulaşır; toplumun en değerli üyesi olur.

Sevgi ve Merhamet

Okul öncesi dönemde sevgi ve merhamet değerleri, çocuğun duygusal dünyasının en derin katmanlarını şekillendirir. Bu yaşta çocuk, sevgiyle güven duygusu edinirken merhametle başkalarının acılarını paylaşmayı öğrenir. İslam'da sevgi ve merhamet, Rahman ve Rahim olan Allah'ın sıfatlarının yansımasıdır; Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Merhamet etmeyene merhamet edilmez" buyruğu, bu değerlerin birbirini tamamladığını gösterir. Çocuklara sevgi ve merhameti kazandırmak, şefkatli, affedici ve barışçıl bir neslin temelini atar.

Sevgi ve merhamet eğitimi, fiziksel ve sözel temasla başlar. Sarılma, yumuşak ses tonu, "Seni çok seviyorum" cümleleri çocuğun sevildiğini hissetmesini sağlar. Merhamet ise hayvanlara, bitkilere ve arkadaşlara şefkat gösterme ile geliştirilir: "Arkadaşın düştü, elini uzat da kalkmasına yardım et." Bu eylemler, sevgi ve merhametin davranışa dönüşmüş halini çocuğa yaşatır.

İslamî hikâyelerde sevgi ve merhamet, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) örnekleriyle anlatılır. Torunlarını omzuna alması, kediye su veren kadını müjdelemesi, "Peygamberimiz herkese, hatta hayvanlara bile merhamet ederdi" şeklinde çocuğun seviyesinde işlenir. Taif'te taşlanmasına rağmen dua etmesi, sevgi ve merhametin en üst düzey örneğidir.

Okul öncesi etkinliklerde sevgi ve merhamet, sanat ve drama ile pekiştirilir. "Sevgi kalpleri" çalışmasında çocuk arkadaşlarına kalp şeklinde notlar yazar. "Merhamet oyunu"nda yaralı bir oyuncak bebeği iyileştirme senaryosu canlandırılır. Duygu kartlarıyla "Üzgün olanı nasıl mutlu ederiz?" sorusu sorulur; çocuk şefkat dolu cevaplar üretir.

Dini gün ve gecelerde sevgi ve merhamet yoğunlaşır. Mevlid

Kandili'nde Peygamber sevgisi kalplere nakşedilir, kandillerde yetim ve yaşlılara ikramda bulunulur. Bayramlarda hasta ziyareti, kurban etlerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması, merhametin toplumsallaşmış halidir. Sevgi ve merhamet eğitimi, çocuğun agresif eğilimlerini azaltır; şefkat dolu çocuklar daha az çatışma yaşar.

Sevgi ve merhamet, İslam eğitiminde rahmetin çocuğa yansımasıdır. Bu değerler erken yaşta içselleştirildiğinde, çocuk hem kendi ruhunu hem çevresini aydınlatan bir nur olur.

Rol Model Bilinci

Okul öncesi dönemde rol model bilinci, çocuğun davranışlarını şekillendiren en güçlü etkendir. Bu yaş grubu çocuklar, soyut düşünme yerine taklit yoluyla öğrenir; gördüğü yetişkinlerin ve hikâye kahramanlarının davranışlarını kendi hayatına uyarlar. İslamî değerler eğitimi açısından rol model, öncelikle Peygamber Efendimiz (s.a.v.) olup onun güzel ahlakı en mükemmel örnektir. Çocuklara rol model bilincini kazandırmak, doğru örnekleri seçme, hayranlık duyduğu kişileri taklit etme ve kendi davranışlarını değerlendirme becerisini geliştirir.

Rol model bilinci eğitimi, günlük hayatta yetişkinlerin örnek olmasıyla başlar. Aile ve eğitimci, sabırlı, nazik, doğrucu davranışlar sergileyerek çocuğun gözünde ideal model olur. Çocuk bir iyilik yaptığında "Peygamberimiz gibi davrandın, ne güzel" denilerek bu bağlantı kurulur. Böylece rol model, uzak bir figür değil, yaşanabilir bir örnek haline gelir.

İslamî anlatılarda rol model, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatıyla somutlaşır. Çocuklara yaşına uygun hikâyelerle "Peygamberimiz arkadaşlarına yardım eder, anne-babasına saygı gösterirdi" anlatılır. Bu hikâyeler, çocuğun "Ben de

Peygamberimiz gibi olmak istiyorum" demesini sağlar. Ashab-ı kiramdan Hz. Ebubekir'in (r.a.) sadakati, Hz. Ömer'in (r.a.) adaleti gibi örnekler de basit bir dille işlenir.

Okul öncesi etkinliklerde rol model bilinci, drama ve kukla oyunlarıyla pekiştirilir. "Peygamberimiz gibi davranalım" oyunu oynanır; çocuk sırayla güzel ahlak örneklerini canlandırır. "Rol model köşesi" oluşturulur; burada Peygamber ve sahabe resimleriyle süslü hikâye kitapları bulunur. Çocuk bu köşede vakit geçirdikçe örnekleri içselleştirir.

Dini gün ve gecelerde rol model bilinci yoğunlaşır. Mevlid Kandili'nde Peygamber'in hayatı anılır, "O bizim en güzel örneğimiz" vurgusu yapılır. Kandillerde salavat getirirken, bayramlarda büyükleri ziyaret ederken çocuk, rol modellerinin izinden gitmeyi deneyimler. Rol model bilinci, çocuğun medya ve akran etkilerine karşı koruyucu kalkan oluşturur; doğru örnekleri seçme becerisi kazandırır.

Rol model bilinci, İslam eğitiminde sünnet-i seniyyeye uymanın çocuğa uygun halidir. Çocuk erken yaşta bu bilinci edindiğinde, hayatı boyunca en güzel örneğe tabi olur; kendi karakterini en yüksek mertebeye taşır.

6

BEŞİNCİ BÖLÜM: UYGULAMA ÖRNEKLERİ VE ETKİNLİKLER

Dini Gün ve Gecelere Yönelik Etkinlik Planları

Okul öncesi dönemde dini gün ve gecelere yönelik etkinlik planları hazırlamak, çocukların manevi gelişimini desteklerken değerler eğitimini somut ve eğlenceli hale getirir. Bu yaş grubu çocuklar soyut kavramları doğrudan kavrayamaz; bu nedenle etkinlikler oyun, hikâye, sanat, drama ve duyusal deneyimler üzerine kurulmalıdır. Etkinlikler, zorlama yerine sevdirme odaklı olmalı, korku temelli değil sevgi ve umut temelli işlenmelidir. Aile-okul işbirliği esas alınmalı, etkinlikler evde de tekrarlanabilecek basitlikte tasarlanmalıdır. Aşağıda, kitabın işlediği önemli dini gün ve gecelere yönelik örnek etkinlik planları yaş grubu (3-6 yaş) dikkate alınarak detaylandırılmıştır.

Berat Kandili Etkinlik Planları

Berat Kandili, af ve mağfiret gecesi olarak çocuklara "Allah'ın bizi çok sevdiği ve hatalarımızı bağışladığı özel bir gece" şeklinde tanıtılır. Etkinlikler affetme, temizlik ve dua temalarını ön plana çıkarır.

1. **Hikâye ve Drama Etkinliği**: "Küçük Civcivin Pişmanlığı" adlı basit bir hikâye anlatılır; civciv arkadaşının oyuncağını kırar, pişman olur, dua eder ve affedilir. Ardından kuklalarla drama yapılır; çocuklar sırayla pişmanlık ve affetme rollerini oynar. Amaç: Affetme değerini içselleştirme.
2. **Sanat Etkinliği**: "Temiz Kalp Boyama". Beyaz kalp şeklinde kartonlar dağıtılır; çocuklar önce kara kalemle "hata" karalamaları yapar, sonra beyaz boyayla üstünü örter. "Kalbimiz Berat Kandili'nde böyle temizlenir" denilir. Malzeme: Boya, karton, fırça.
3. **Duyusal Etkinlik**: Kandil simidi yapımı veya hazır simitlerin süslenmesi. Çocuklar hamuru yuvarlar, susam serper. Ardından komşulara dağıtım planlanır. Amaç: Paylaşma ve ikram bilinci.
4. **Dua ve Müzik Etkinliği**: Kısa dua okunur ("Allah'ım bizi affet"), ardından kandil ilahisi söylenir. Çocuklar mum veya güvenli led ışık yakarak atmosfer yaratır.
5. **Ev Ödevi**: Ailece kısa bir dua defteri başlatma; her kandilde bir dua yazma.

Regaip Kandili Etkinlik Planları

Regaip Kandili, üç ayların başlangıcı ve dileklerin kabul olduğu gece olarak "Güzel niyetler ettiğimiz özel gece" diye tanıtılır. Etkinlikler niyet, umut ve yeni başlangıç temalıdır.

1. **Niyet Etkinliği**: "Dilek Yıldızları". Çocuklar kâğıttan yıldız keser, üzerine güzel bir niyet yazar veya çizer (örneğin "Arkadaşıma yardım etmek"). Yıldızlar sınıfta bir panoya asılır.
2. **Hikâye Saati**: Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) annesi Hz. Âmine'nin rüyası basit bir masal şeklinde anlatılır: "Peygamberimiz doğmadan önce güzel bir nur görüldü."
3. **Sanat Etkinliği**: Üç ayları temsil eden üç büyük ay şeklinde kartonlar boyanır; her aya bir güzel niyet yapıştırılır.
4. **Grup Oyunu**: "Niyet Zinciri". Çocuklar el ele tutuşur, sırayla bir güzel dilek söyler; zincir büyür.
5. **İkram Etkinliği**: Hurma veya kuru meyve tabağı hazırlanır, dua edilerek paylaşılır.

Miraç Kandili Etkinlik Planları

Miraç Kandili, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) göğe yükseldiği gece olarak "Allah'ın Peygamberimiz'e hediye verdiği mucizevi gece" şeklinde anlatılır. Namaz hediyesi vurgulanır.

1. **Drama Etkinliği**: "Miraç Yolculuğu". Sınıfta basamaklar oluşturulur; çocuklar sırayla "göğe çıkıyormuş" gibi tırmanır, en üstte dua eder.
2. **Sanat Etkinliği**: Burak şeklinde boyama veya el işi. Gökyüzü temalı sulu boya çalışması; yıldız ve ay

yapıştırma.
3. **Hikâye Anlatımı**: Miraç olayı çocuk diliyle: "Peygamberimiz hızlı bir atla gökyüzüne gitti, Allah'la konuştu, bize namaz hediye getirdi."
4. **Namaz Deneyimi**: Çocuklar yan yana saf tutar, basit hareketleri taklit eder; "Allah'a selam veriyoruz" denilir.
5. **Dua Köşesi**: Küçük bir seccade köşesi oluşturulur; çocuklar sırayla kısa dua eder.

Kadir Gecesi Etkinlik Planları

Kadir Gecesi, "Bin aydan hayırlı, meleklerin indiği gece" olarak "Dua ve iyilik gecesi" diye tanıtılır.

1. **Melek Etkinliği**: "Melek Kanatları". Çocuklar kartondan kanat yapar, sınıfta "melek olmuş" gibi dolaşır, birbirine iyi dilek söyler.
2. **Sanat Etkinliği**: Gece temalı siyah fon üzerine parlak yıldız ve ay yapıştırma; "Bu gece gökyüzü çok güzel olur" denilir.
3. **İyilik Oyunu**: "Gizli İyilik Kartları". Çocuklar birbirine gizlice iyilik kartı bırakır (örneğin "Seni seviyorum" yazılı).
4. **Dua Saati**: Ailece kısa sureler dinlenir, "Allah'ım bizi koru" duası tekrarlanır.
5. **Kur'ân Teması**: Büyük bir Kur'ân maketi boyanır; "Bu gece Kur'ân'a özel değer veriyoruz" vurgusu yapılır.

Ramazan Ayı ve Bayramı Etkinlik Planları

Ramazan ayı boyunca günlük kısa etkinlikler planlanır; bayram ayrı kutlanır.

1. **Ramazan Takvimi**: Her gün bir cep açılır; içinde kısa bir değer kartı veya küçük ikram bulunur.
2. **Günlük Etkinlikler**: Sahur taklidi (erken kalkıp dua), iftar oyunu (masa hazırlama), teravih köşesi (kısa saf tutma).
3. **Oruç Deneyimi**: Büyük çocuklara kısa süreli (örneğin öğlene kadar) su/oruç denemesi; sabır vurgusu.
4. **Ramazan Bayramı Hazırlığı**: Bayram kartı yapma, ev temizliği katılımı, bayramlık giyme provası.
5. **Bayram Etkinliği**: El öpme rol oyunu, harçlık paylaşma, şeker ikramı dramatizasyonu.

Kurban Bayramı Etkinlik Planları

Kurban Bayramı, "Paylaşma ve fedakârlık bayramı" olarak tanıtılır; kesim detayları yaşa göre hafifletilir.

1. **Hikâye Saati**: Hz. İbrahim ve Hz. İsmail kıssası basit masal şeklinde: "Allah'a teslimiyet ve koç mucizesi".
2. **Sanat Etkinliği**: Kurbanlık maketi boyama, et paketleri süsleme.
3. **Paylaşma Oyunu**: Oyuncak et paketleri hazırlanır, sınıfta "ihtiyaç sahiplere" dağıtılır.
4. **Bayram Ziyareti Drama**: Büyükleri ziyaret etme, el öpme, hediye verme canlandırması.
5. **Dua Etkinliği**: Bayram namazı taklidi, şükür duası.

Mevlid Kandili Etkinlik Planları

Mevlid Kandili, "Peygamberimiz'in doğduğu mutlu gece" olarak sevgiyle kutlanır.

1. **İlahi ve Mevlid Dinletisi**: Yaşına uygun kısa mevlid bölümleri veya ilahiler dinlenir.
2. **Sanat Etkinliği**: Gül ve nur temalı boyama; Peygamber resmi etrafına çiçek yapıştırma.
3. **Şeker Dağıtımı**: Mevlid şekeri hazırlanır veya hazır alınır, paylaşılır.
4. **Salavat Köşesi**: Çocuklar sırayla salavat getirir, anlamı "Peygamberimize selam" olarak açıklanır.
5. **Sevgi Zinciri**: "Peygamberimiz'i neden seviyoruz?" sorusuyla zincir oluşturulur.

Genel Uygulama İlkeleri

Tüm etkinliklerde şu ilkeler gözetilir:

- Süre: 20-40 dakika arası, çocuğun dikkat süresi dikkate alınır.
- Malzeme: Basit, evde bulunabilir veya düşük maliyetli.
- Değerlendirme: Çocukların katılımı ve duyguları gözlemlenir; zorlama olmaz.
- Aile Katılımı: Her etkinliğin ev versiyonu önerilir.
- Kapsayıcılık: Farklı aile yapılarına duyarlı, gönüllülük esası.

Bu etkinlik planları, çocukların dini gün ve geceleri sevgiyle anımsamasını, değerleri yaşayarak öğrenmesini sağlar. Etkin-

likler düzenli uygulandığında manevi farkındalık kalıcı hale gelir, çocuk hem bireysel hem toplumsal değerlerle büyür.

Hikâye ve Masal Çalışmaları: Bilgisayar Profesörü Ege, Allah'ı Keşfediyor

Ege, küçük yaşına rağmen bilgisayarlarda harikalar yaratan bir bilgisayar profesörüydü. Kendine öyle diyordu yani.

Ekran açıldığında gözleri parlar, tuşlara dokunduğunda sanki harfler onu tanırdı.

Ama Ege'nin aklını kurcalayan çok özel bir isteği vardı.

Her sabah uyanır uyanmaz **en sevdiği şarkının**, tam aynı saatte, kendiliğinden çalmasını istiyordu.

Ne erken, ne geç…

Tıpkı güneşin her sabah vaktinde doğması gibi.

Ama ne yaptıysa olmadı.

Bilgisayarı açmayı unutuyor, bazen saatleri karıştırıyor, bazen de şarkıyı bulana kadar sabah geçiyordu.

Bir gün, bahçede dedesiyle otururken içini döktü.

— *"Dede,"* dedi,

"Bilgisayar her şeyi yapabiliyor ama neden kendi kendine, doğru zamanda şarkı çalamıyor?"

Dedesi gülümsedi. Sakalı rüzgârda hafifçe sallandı.

Yavaş ve sakin bir sesle konuştu:

— *"Ege,"* dedi,

"Allah insanın, hayvanın, ağacın, dünyanın... hatta bütün evrenin kodunu yazdı."

Ege'nin gözleri büyüdü.

— *"Kod mu?"*

— *"Evet,"* dedi dedesi.

"Gündüz ve gece nasıl hiç şaşmadan değişiyor?

Mevsimler neden sırasını bilmiyor?
Kalbin neden sen düşünmeden atıyor?
Allah kurallarını koydu, sistemi öyle mükemmel yazdı ki her şey kendi kendine işliyor."
O anda Ege'nin zihninde bir **ışık yandı**.
Sanki görünmez bir ampul parladı.

"Kendi kendine işleyen sistem..." diye fısıldadı.
Hemen bilgisayarının başına geçti.
Dedesi hâlâ bahçedeydi ama Ege artık başka bir dünyadaydı.
Saatleri düşündü.
Gündüz–gece döngüsünü.
Allah'ın kurduğu düzeni…
Ve sonra anladı.
Bilgisayarına bir **zaman kuralı** yazdı.
"Eğer saat sabah 07.00 ise → şarkıyı çal."
"Şarkı bitince → bilgisayarı uykuya al."
Artık Ege hiçbir tuşa basmıyordu.
Bilgisayar sabah **kendi kendine uyanıyor**,
şarkıyı çalıyor,
sonra yeniden sessizce dinleniyordu.
Tıpkı güneş gibi…
Tıpkı gece gibi…
Ertesi sabah Ege gözlerini açtığında, odası müzikle doldu.
Şarkı tam zamanında çalıyordu.
Gülümsedi.
Ama bu kez sadece başardığı için değil.
İçinden şöyle düşündü:
"Ben küçük bir kod yazdım...
Allah ise bütün evrenin kodunu yazmış."
O gün Ege sadece bir problemi çözmedi.

Allah'ın harika sistemini fark etti.
Ve anladı ki;
Kodlamayı öğrenmek, bazen insanı
yaratılan düzeni keşfetmeye götürürdü.
Dedesi haklıydı.
Sistem gerçekten…
mucizeviydi.

Drama ve Canlandırmalar

Okul öncesi dönemde drama ve canlandırma etkinlikleri, çocukların dini gün ve geceleri daha derinlemesine anlamasını, değerleri yaşayarak içselleştirmesini ve manevi farkındalığını artıran en etkili yöntemlerden biridir. Bu yaş grubu çocuklar, soyut kavramları somut deneyimler yoluyla kavradığından drama, hikâye anlatımını hareket, rol oynama ve duyusal katılım ile birleştirerek öğrenmeyi kalıcı kılar. İslamî değerler eğitimi bağlamında drama etkinlikleri, korku veya zorlama içermemeli; sevgi, merhamet, paylaşma ve güzel ahlak gibi değerleri eğlenceli ve gönüllü bir şekilde işlemelidir. Çocuklar rol oynarken hem empati geliştirir hem de Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) hayatından örnekleri kendi bedenleriyle deneyimleyerek aidiyet duygusu kazanır. Etkinlikler, basit kostüm, kukla, müzik ve hareketle zenginleştirilmeli; süre 15-30 dakika arasında tutulmalıdır.

Drama etkinliklerinde temel ilkeler şu şekilde belirlenir: Çocukların gönüllü katılımı esas alınır, roller zorla verilmez; her çocuk gözlemci de olabilir. Etkinlik öncesi kısa bir hikâye anlatılır, ardından rol dağılımı yapılır ve serbest canlandırma bırakılır. Sonrasında paylaşım çemberi oluşturulur; çocuklar "Ne hissettim, ne öğrendim?" sorularıyla duygularını ifade eder.

Bu süreç, duygusal zekâyı güçlendirirken değerlerin kalpte yer etmesini sağlar. Aşağıda, kitabın işlediği dini gün ve gecelere özel drama ve canlandırma örnekleri detaylandırılmıştır.

Berat Kandili Drama ve Canlandırmaları

Berat Kandili'nde affetme ve kalp temizliği temaları drama ile işlenir.

1. **Küsen Arkadaşlar Canlandırması**: İki çocuk arkadaş rolünde oyuncağı paylaşamaz ve küser. Üçüncü çocuk "Berat meleği" rolünde gelir, "Bu gece Allah hatalarımızı affeder, siz de birbirinizi affedin" der ve barıştırır. Çocuklar sırayla roller değiştirir. Amaç: Affetmenin huzur getirdiğini deneyimleme.
2. **Temiz Kalp Oyunu**: Çocuklar daire olur; bir çocuk "kirli kalp" rolünde karanlıkta yürür, diğerleri "af duası" diyerek el ele tutuşup onu aydınlatır. Sonunda herkes sarılır. Kostüm: Beyaz mendil veya tül.
3. **Pişmanlık ve Dua Drama**: Kuklalarla küçük bir hata senaryosu (örneğin oyuncak kırma) canlandırılır; kukla pişman olur, dua eder ve affedilir.

Regaip ve Miraç Kandili Drama ve Canlandırmaları

Üç ayların başlangıcı ve Miraç mucizesi hareketli canlandırmalarla işlenir.

1. **Miraç Yolculuğu Canlandırması**: Sınıfta basamak veya minderlerden "gökyüzü yolu" oluşturulur. Bir çocuk Peygamber rolünde, diğerleri melek olur; Burak'ı taklit

ederek yavaş yavaş yükselir, en üstte "Allah'la konuşma" pantomimi yapar ve namaz hediyesini getirir. Amaç: Namaz sevgisi kazandırma.
2. **Niyet Meleği Drama**: Regaip Kandili için bir çocuk "niyet meleği" rolünde dolaşır, diğer çocuklara "Bu gece güzel bir niyet edelim" der ve dileklerini söyletir. Sonra hep birlikte dua hareketi yapılır.

Kadir Gecesi Drama ve Canlandırmaları

Meleklerin yeryüzüne indiği gece hareket ve ışıkla canlandırılır.

1. **Meleklerin İnişi Canlandırması**: Işıklar kısılır, çocuklar karton kanat takarak "melek" olur ve yavaş yavaş sınıfa iner; yere oturup "Bu gece dua ediyoruz" diyerek kısa bir dua pantomimi yapar. Müzik: Yumuşak ilahi fonda.
2. **Bin Aydan Hayırlı Gece Drama**: Çocuklar "iyilik perileri" rolünde gece boyunca iyilik yapar; bir arkadaşına su verir, diğerine sarılır, kitap okur. Amaç: İyiliğin her zaman güzel olduğunu deneyimleme.

Ramazan Ayı ve Bayramı Drama ve Canlandırmaları

Ramazan boyunca günlük kısa canlandırmalar yapılır.

1. **İftar Sofrası Canlandırması**: Masa kurulur, çocuklar sahur ve iftar rolü oynar; dua eder, yemek paylaşır. Oruç tutan büyük rolünde sabır gösterilir.
2. **Ramazan Davulcusu Drama**: Bir çocuk davul taklidi yapar, diğerleri uyanıp sahura kalkar; mani söylenir.
3. **Bayram Ziyareti Canlandırması**: Çocuklar sırayla

büyük ve küçük rolünde el öpme, harçlık verme, sarılma pratikleri yapar. Şeker ikramı dramatize edilir.

Kurban Bayramı Drama ve Canlandırmaları

Fedakârlık ve paylaşma temalıdır; kesim sahnesi canlandırılmaz.

1. **Hz. İbrahim'in Teslimiyeti Drama**: Basit pantomimle İbrahim rolünde çocuk Allah'a dua eder, koç gelir ve herkes sevinir. Vurgu: "Allah fedakârlığı sever ve daha güzelini verir."
2. **Et Dağıtımı Canlandırması**: Oyuncak et paketleri hazırlanır; çocuklar ihtiyaç sahiplerine götürür, "Paylaşınca herkes mutlu olur" der.
3. **Bayram Namazı Saf Tutma**: Çocuklar yan yana durur, namaz hareketleri taklit eder; ardından bayramlaşma sarılmaları yapılır.

Mevlid Kandili Drama ve Canlandırmaları

Peygamber sevgisi en neşeli şekilde canlandırılır.

1. **Peygamberimizin Doğumu Canlandırması**: Bir çocuk bebek Peygamber rolünde, diğerleri melek veya Kâbe çevresi olur; nur doğuşu ışıkla temsil edilir, herkes sevinç çığlıkları atar.
2. **Gül Kokusu Drama**: Çocuklar "gül perisi" rolünde dolaşır, arkadaşlarına "Peygamberimiz gül gibi kokardı, güzel ahlaklıydı" diyerek sarılır.
3. **Salavat Zinciri Canlandırması**: Çocuklar el ele tutuşur,

sırayla salavat getirir ve "Peygamberimize selam gönderiyoruz" der.

Genel Drama Uygulama Önerileri

Drama etkinliklerinde şu unsurlar dikkatle kullanılmalıdır:

- **Kostüm ve Aksesuar**: Ev yapımı basit malzemeler (kartondan kanat, mendilden seccade, şapkadan sarık taklidi).
- **Müzik Desteği**: Yaşına uygun ilahiler veya tef/davul sesi.
- **Güvenli Alan**: Çocuklar serbest hareket ederken çarpma riski önlenir.
- **Kapsayıcı Yaklaşım**: Her çocuk rol alır veya gözlemci olur; utangaç çocuklar kuklayla katılabilir.
- **Değerlendirme Çemberi**: Etkinlik sonrası "En çok neyi sevdin, Peygamberimiz gibi hangi davranışı yaptın?" soruları sorulur.

Drama ve canlandırma etkinlikleri, çocukların dini gün ve geceleri sadece bilgi olarak değil, duygu ve deneyim olarak yaşamasını sağlar. Bu yöntemle değerler kalpte kök salar; çocuk, İslam'ın sevgi dolu yüzünü bedeninin her hareketinde hisseder. Etkinlikler düzenli uygulandığında, çocuklar manevi olaylara karşı heyecan duyar ve güzel ahlakı doğal bir şekilde benimser.

Sanat Etkinlikleri

Okul öncesi dönemde sanat etkinlikleri, çocukların dini gün ve geceleri anlamlandırmasında, değerleri yaratıcı bir şekilde ifade etmesinde ve manevi duygularını somutlaştırmasında vazgeçilmez bir araçtır. Bu yaş grubu çocuklar, ellerini kul-

lanarak öğrendiğinden sanat çalışmaları duyusal deneyimler sunar; boyama, kesme-yapıştırma, hamur yoğurma, el baskısı gibi etkinlikler hem ince motor becerilerini geliştirir hem de duygusal ifadeyi kolaylaştırır. İslamî değerler eğitimi bağlamında sanat etkinlikleri, zorlama içermemeli; sevgi, şükür, paylaşma ve güzel ahlak gibi temaları renk, şekil ve sembollerle çocuğun hayal dünyasına taşır. Malzemeler basit, güvenli ve evde bulunabilir olmalı; süreç ürün kadar önemli kabul edilmelidir. Çocukların eserleri sergilenerek özgüvenleri desteklenmeli, "Ne güzel yapmışsın, kalbinden gelen bir hediye" gibi olumlu geri bildirimler verilmelidir. Aşağıda, kitabın kapsadığı dini gün ve gecelere özel sanat etkinlikleri yaş grubu (3-6 yaş) dikkate alınarak örneklenmiştir.

Berat Kandili Sanat Etkinlikleri

Berat Kandili'nde kalp temizliği ve affetme temaları sanatla işlenir.

1. **Temiz Kalp Tablosu**: Beyaz kalp şeklinde büyük kartonlara çocuklar önce kara kalemle karalamalar yapar, sonra beyaz veya parlak boyalarla üstünü örter. "Berat gecesi kalbimiz böyle temizlenir" denilir. Malzeme: Suluboya, parmak boyası, karton.
2. **Affetme Çiçeği**: Büyük bir çiçek gövdesi çizilir; her yaprak bir arkadaş ismi veya "affetme" sözcüğüyle süslenir. Çocuklar renkli kâğıtları yırtarak yaprak yapıştırır. Amaç: Affetmenin güzelliğini görselleştirme.
3. **Kandil Işıkları**: Siyah fon kâğıdına sarı-turuncu daireler (kandil şekli) yapıştırılır, üstüne sim serpilir. Gece atmosferi yaratılır.

Regaip ve Miraç Kandili Sanat Etkinlikleri

Üç ayların başlangıcı ve Miraç temalı gökyüzü çalışmaları yapılır.

1. **Üç Aylar Panosu**: Üç büyük ay şeklinde kartonlar hazırlanır; her aya farklı renkte parmak baskısı veya yapıştırma yapılır. "Bu aylar güzel niyetler ayıdır" vurgusu.
2. **Miraç Gökyüzü**: Mavi fon üzerine pamuk bulutlar yapıştırılır, sarı yıldızlar ve ay eklenir. Burak şekli boyanarak gökyüzüne yerleştirilir. Malzeme: Pamuk, yapışkan, suluboya.
3. **Namaz Hediyesi Kartı**: Çocuklar küçük seccade şekilleri boyar, üstüne dua elleri baskısı yapar.

Kadir Gecesi Sanat Etkinlikleri

Melek ve nur temalı parlak çalışmalar ön plandadır.

1. **Melek Kanatları**: Kartondan kanat kesilir, çocuklar tüy, sim ve parlak boyayla süsler. Sınıfta sergilenir veya takılır.
2. **Bin Aydan Hayırlı Gece Tablosu**: Siyah kartona fosforlu kalem veya beyaz boyayla yıldızlar çizilir; karanlıkta parlaması için özel boya kullanılır. "Bu gece melekler iner" denilir.
3. **Kur'ân Nur Tablosu**: Büyük Kur'ân şekli altın sarısı boyanır, etrafına ışık huzmeleri çizilir.

Ramazan Ayı ve Bayramı Sanat Etkinlikleri

Ramazan boyunca hilal ve bayram temaları işlenir.

1. **Ramazan Hilal Takvimi**: Büyük bir ay şeklinde takvim hazırlanır; her gün bir yıldız veya sticker yapıştırılır, bayrama kadar sayılır.
2. **İftar Sofrası Kolajı**: Renkli kâğıtlardan yemek şekilleri kesilir, büyük sofra fonuna yapıştırılır; dua elleri eklenir.
3. **Bayram Kartları**: Katlanan kartlara bayram şekilleri (şeker, balon, çiçek) çizilir; içine "Bayramınız mübarek olsun" yazılır veya çizilir. Komşulara dağıtılır.
4. **Ramazan Feneri**: Kâğıt tabaklardan fener yapılır, renkli şeritlerle süslenir.

Kurban Bayramı Sanat Etkinlikleri

Paylaşma ve fedakârlık temalı çalışmalar yapılır.

1. **Paylaşma Paketleri**: Küçük kutular veya zarflar süslenir; içine çizilen "et paketi" resimleri konur, ihtiyaç sahiplerine dağıtım taklidi yapılır.
2. **Kurbanlık Maketi**: Hamurdan veya renkli kâğıttan hayvan şekilleri yapılır, çiçeklerle süslenir; "Allah için kurban kesiyoruz, sonra paylaşıyoruz" vurgusu.
3. **Fedakârlık Ağacı**: Büyük ağaç gövdesine çocuklar ellerini boyayıp baskı yapar; her el bir fedakârlık temsil eder.

Mevlid Kandili Sanat Etkinlikleri

Peygamber sevgisi gül ve nur motifleriyle ifade edilir.

1. **Gül Bahçesi Tablosu**: Kırmızı-pembe parmak baskılarıyla güller yapılır; ortaya Peygamber sevgisi için kalp veya nur şekli eklenir.
2. **Mevlid Şekeri Paketi**: Küçük poşetler renkli kâğıtlarla süslenir; içine şeker konur, paylaşılır.
3. **Salavat Kalpleri**: Kalp şekilleri boyanır, üstüne "Sallallahü aleyhi ve sellem" yazılır veya sticker yapıştırılır.

Hicri Yılbaşı ve Aşure Günü Sanat Etkinlikleri

Yeni başlangıç ve bereket temalıdır.

1. **Aşure Kasesi Kolajı**: Büyük kâse şekli çizilir; farklı renk ve dokularda (nohut, buğday taklidi) malzemeler yapıştırılır. "Farklı malzemeler birleşince güzel aşure olur" denilir.
2. **Yeni Yıl Panosu**: Hilal ve yıldız şekilleri boyanır; çocuk dileklerini çizer.

Genel Sanat Uygulama Önerileri

Sanat etkinliklerinde şu ilkeler gözetilir:

- **Malzeme Güvenliği**: Yenilebilir boyalar, yuvarlak uçlu makas, toksik olmayan yapıştırıcı.
- **Süreç Odaklılık**: Ürün mükemmel olmak zorunda değil; çocuğun çabası övülür.

- **Sergileme**: Tüm eserler sınıfta veya evde sergilenir; "Allah'ın sanatçısı oldun" gibi motive edici ifadeler kullanılır.
- **Temizlik ve Düzen**: Etkinlik sonrası toplama sorumluluğu paylaşılır.
- **Kişisel İfade**: Çocuklara serbest bırakılır; aynı tema farklı eserler üretebilir.

Sanat etkinlikleri, çocukların dini gün ve geceleri renklerle, şekillerle ve dokunuşlarla hatırlamasını sağlar. Bu çalışmalarla değerler soyut olmaktan çıkar; çocuğun elinden kalbine bir köprü kurulur. Düzenli uygulandığında çocuklar hem yaratıcılık kazanır hem de manevi olaylara karşı olumlu duygular geliştirir.

Müzik ve Ritm Çalışmaları : Çevir Güzelliğin Anahtarını: Bismillah!

Okul öncesi dönemde müzik ve ritm çalışmaları, çocukların duygusal, sosyal, bilişsel ve motor gelişimini destekleyen en etkili araçlardan biridir. Bu yaş grubu çocuklar, ritm yoluyla dikkatini toplar, koordinasyon kazanır, grup bilinci edinir ve duygularını ifade eder. İslamî değerler eğitimi bağlamında müzik ve ritm etkinlikleri, sevgi, şükür, sabır ve güzel ahlak gibi değerleri eğlenceli bir şekilde pekiştirir. Şarkılar ve ilahiler, çocuğun dil gelişimini desteklerken manevi farkındalığını artırır. Etkinlikler, Orff yaklaşımı esas alınarak vücut perküsyonu, basit ritm aletleri (tef, zil, def, el çırpması) ve hareketle zenginleştirilmelidir. Şarkı seçiminde yaşa uygun, neşeli ve anlamlı sözler tercih edilmeli; zorlama yerine katılım teşvik edilmelidir. "Çevir Güzelliğin Anahtarını: Bismillah!" ilahisi gibi örnekler, her işin başında Allah'ı anma bilincini ritmik bir

şekilde kazandırır. Aşağıda, dini gün ve gecelere yönelik müzik ve ritm çalışmaları örneklenmiştir.

Genel Müzik ve Ritm Uygulama İlkeleri

Etkinlikler şu ilkelerle yürütülür:

- **Süre**: 15-25 dakika, çocuğun dikkat süresine uygun.
- **Araçlar**: Vücut (el çırpma, ayak vurma), ev yapımı ritm aletleri (pet şişe shaker, karton def), basit enstrümanlar (tef, zil).
- **Yöntem**: Önce şarkı dinlenir veya söylenir, ardından ritm eklenir, son olarak hareketle bütünleştirilir.
- **Değerlendirme**: Çocuklar "Ne hissettin, hangi değeri öğrendin?" sorularıyla paylaşır.
- **Kaynak Önerisi**: Hayâlkırıntısı YouTube kanalı, çocuklar için değer temelli çocuk ilahileri ve şarkılar paylaşan bir kanaldır. Kanalda "Çevir Güzelliğin Anahtarını (Bismillah!)" adlı ilahi de yer almakta olup, neşeli melodisiyle okul öncesi ritm çalışmalarına uygundur. Kanalın içerikleri hikâye, oyun ve değer odaklıdır; Bismillah bilincini eğlenceli şekilde işler.

Berat Kandili Müzik ve Ritm Çalışmaları

Affetme ve dua temalı ritm çalışmaları yapılır.

1. **Affetme Şarkısı Ritmi**: Basit bir dua melodisiyle "Allah'ım bizi affet" şarkısı söylenir. Ritim: Yavaş el çırpmayla başlar, hızlılaşıp dua hareketiyle biter. Araç: Tef veya el çırpma.

2. **Kalp Atışı Ritmi**: Çocuklar daire olur, kalp atışını taklit ederek ayak vurur; "Berat gecesi kalbimiz temizlenir" denilir. Şarkı: Kandil ilahisi fonda.

Regaip ve Miraç Kandili Müzik ve Ritm Çalışmaları

Niyet ve gökyüzü temalı hareketli ritmler.

1. **Miraç Yükselişi Ritmi**: "Namaz hediyesi" şarkısıyla çocuklar kollarını açarak yükselir gibi hareket eder; ritm ayak vurma ve zil sesiyle desteklenir.
2. **Niyet Şarkısı**: "Güzel niyet edelim" melodisiyle el çırpma ritmi tutulur; her vuruşta bir niyet söylenir.

Kadir Gecesi Müzik ve Ritm Çalışmaları

Dua ve melek temalı yumuşak ritmler.

1. **Melek Kanat Çırpışı**: Yumuşak ilahi fonda çocuklar kollarını kanat gibi çırpar; ritm yavaş zil veya shaker ile.
2. **Dua Ritmi**: "Allah'ım bizi koru" duası şarkıya çevrilir; diz vurma ve el çırpmayla ritm tutulur.

Ramazan Ayı ve Bayramı Müzik ve Ritm Çalışmaları

Sabır, şükür ve bayram neşesi temalı.

1. **Ramazan Davul Ritmi**: Pet şişe davulla "Ramazan geldi" mani söylenir; çocuklar sırayla davul çalar.
2. **İftar Şükür Şarkısı**: "Elhamdülillah" şarkısıyla masa etrafında daire vurulur; iftar taklidi yapılır.

3. **Bayram Tebrik Ritmi**: Bayram ilahisiyle el çırpma ve ayak vurma; "Bayramınız mübarek olsun" diyerek sarılma hareketi.

Kurban Bayramı Müzik ve Ritm Çalışmaları

Paylaşma ve fedakârlık temalı.

1. **Paylaşma Şarkısı Ritmi**: "Etleri paylaşalım" melodisiyle shaker sallanır; paket dağıtım hareketi eklenir.
2. **Teslimiyet Ritmi**: Hz. İbrahim kıssasına uygun yumuşak tef ritmi; şükür duası söylenir.

Mevlid Kandili Müzik ve Ritm Çalışmaları

Peygamber sevgisi en neşeli şekilde işlenir.

1. **Salavat Ritmi**: "Sallallahü aleyhi ve sellem" salavatı ritmik söylenir; el çırpma ve tef eşlik eder.
2. **Gül Kokusu Şarkısı**: Mevlid ilahisiyle daire vurulur; çocuklar gül hareketi yapar.

Hicri Yılbaşı ve Aşure Günü Müzik ve Ritm Çalışmaları

Yeni başlangıç ve bereket temalı.

1. **Aşure Karıştırma Ritmi**: "Aşure bereketi" şarkısıyla kaşık vurma taklidi; farklı ritmler birleşir.
2. **Bismillah Ritmi**: "Çevir Güzelliğin Anahtarını: Bismillah!" ilahisi (Hayâlkırıntısı kanalından) söylenir; her "Bismillah"ta güçlü el çırpma. Amaç: Her işe Bismillah ile

başlama bilinci.

Müzik ve ritm çalışmaları, çocukların dini gün ve geceleri neşeyle hatırlamasını sağlar. Bu etkinliklerle ritm duygusu gelişirken manevi değerler kalpte ritim gibi yerleşir. Hayâlkırıntısı kanalı gibi kaynaklar, hazır melodiler sunarak eğitimcilere kolaylık sağlar; etkinlikler evde de tekrarlanabilir.

Oyun Temelli Öğrenme

Okul öncesi dönemde oyun temelli öğrenme, çocukların doğal öğrenme biçiminin en etkili yansımasıdır. Bu yaş grubu çocuklar, dünyayı keşfederken oyun yoluyla deneyim kazanır; soyut kavramları somutlaştırır, duygularını ifade eder ve sosyal beceriler geliştirir. Oyun, çocuğun iç dünyasının dışa vurumu olduğu kadar, öğrenme sürecinin de temel aracıdır. İslamî değerler eğitimi bağlamında oyun temelli öğrenme, zorlama yerine sevdirme prensibine dayanır; sabır, paylaşma, merhamet, güzel ahlak gibi değerler oyun içinde doğal olarak yaşanır ve içselleştirilir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) "Çocuklarla çocuk olun" buyruğu, oyun temelli yaklaşımın manevi dayanağını oluşturur. Çocuklar oyun oynarken hem eğlenir hem de değerleri kalıcı olarak öğrenir. Oyun temelli etkinlikler, serbest oyun, yönlendirilmiş oyun ve yapılandırılmış oyun olmak üzere üç kategoride planlanabilir; her biri dini gün ve gecelerde değer eğitimini destekler.

Oyun temelli öğrenme, çocuğun bütün gelişim alanlarını kapsar. Bilişsel gelişim için problem çözme oyunları, duygusal gelişim için rol oynama, sosyal gelişim için grup oyunları, fiziksel gelişim için hareketli oyunlar kullanılır. Eğitimci, oyunun yöneticisi değil, kolaylaştırıcısıdır; çocuğun inisiyatif

almasına izin verir, gerektiğinde yönlendirir. Malzemeler basit ve günlük hayattan seçilir; oyuncak yerine karton kutu, mendil, şişe gibi nesneler yaratıcılığı teşvik eder. Oyun sonrası paylaşım çemberi zorunludur; çocuklar "Ne öğrendim, ne hissettim?" sorularıyla deneyimlerini ifade eder. Bu süreç, değerlerin farkına varılmasını sağlar.

Dini gün ve gecelerde oyun temelli öğrenme, manevi atmosferi eğlenceli kılar. Çocuk, oyunda kandil gecesini, bayramı veya Ramazan'ı yaşayarak hatırlar; değerler soyut kalmaz, yaşanır hale gelir. Aşağıda, kitabın kapsadığı dini gün ve gecelere yönelik oyun temelli öğrenme örnekleri detaylandırılmıştır.

Berat Kandili Oyun Temelli Etkinlikleri

Affetme ve kalp temizliği oyunlarla pekiştirilir.

1. **Barış Köprüsü Oyunu**: İki çocuk küsmüş rolünde mendilin iki ucunu tutar; diğer çocuklar "Affetme köprüsü" olur, el ele tutuşup barıştırır. Amaç: Affetmenin birleştirici gücünü deneyimleme.
2. **Temiz Kalp Yakartop**: Çocuklar daire olur; top "kirli kalp" rolündedir, yakalayan "af duası" diyerek topu beyaz mendille örter. Serbest oyun olarak devam eder.
3. **Pişmanlık Kukla Oyunu**: Kuklalarla küçük bir hata senaryosu oynanır; çocuklar sırayla kuklayı yönlendirir, dua ettirir.

Regaip ve Miraç Kandili Oyun Temelli Etkinlikleri

Niyet ve namaz sevgisi hareketli oyunlarla işlenir.

1. **Gökyüzü Yolculuğu Oyunu**: Sınıfta minderlerden yol yapılır; çocuklar "Burak" rolünde sırayla yürür, en üstte "namaz hediyesi" alır. Yönlendirilmiş oyun.
2. **Niyet Topu**: Çocuklar daire olur, topu atarken bir güzel niyet söyler; topu yakalayan niyetini tekrarlar.

Kadir Gecesi Oyun Temelli Etkinlikleri

Melek ve dua temalı sessiz oyunlar tercih edilir.

1. **Melek Yakartop**: Çocuklar "melek" rolünde sessizce dolaşır; ebe yakaladığına "iyi dilek" fısıldar, yakalanan da melek olur.
2. **Dua Köşesi Serbest Oyunu**: Küçük bir köşe oluşturulur; çocuklar sırayla dua hareketi yapar, arkadaşına sarılır.

Ramazan Ayı ve Bayramı Oyun Temelli Etkinlikleri

Sabır ve paylaşma yoğunlaşır.

1. **İftar Bekleme Oyunu**: Çocuklar masa etrafında oturur, "iftar topu" atılınca dua eder ve paylaşır. Sabır pratiği.
2. **Ramazan Davulcusu Oyunu**: Bir çocuk davul taklidi yapar, diğerleri uyanıp sahur rolü oynar; mani söylenir.
3. **Bayramlaşma Dairesi**: Çocuklar daire olur, sırayla el öpme, sarılma, harçlık verme rolü yapar.

Kurban Bayramı Oyun Temelli Etkinlikleri

Paylaşma ve fedakârlık oyunlarla yaşanır.

1. **Et Dağıtım Oyunu**: Oyuncak paketler hazırlanır; çocuklar sırayla ihtiyaç sahiplerine götürür, "Paylaşmak ne güzel" der.
2. **Teslimiyet Mendil Kapmaca**: Mendil "koç" rolündedir; çocuklar yakalayınca şükür duası eder.

Mevlid Kandili Oyun Temelli Etkinlikleri

Peygamber sevgisi en neşeli oyunlarla ifade edilir.

1. **Salavat Zinciri Oyunu**: Çocuklar el ele tutuşur, sırayla salavat getirir; zincir kırılmadan devam eder.
2. **Gül Toplama Oyunu**: Yere gül şekilleri serilir; çocuklar toplarken "Peygamberimiz'i seviyoruz" der.

Hicri Yılbaşı ve Aşure Günü Oyun Temelli Etkinlikleri

Yeni başlangıç ve bereket temalıdır.

1. **Aşure Karıştırma Oyunu**: Büyük bir kova taklidi yapılır; çocuklar sırayla "malzeme" ekler, karıştırır ve paylaşır.
2. **Yeni Yıl Kapısı Oyunu**: İki çocuk kapı olur; geçenler güzel bir niyet söyler.

Genel Oyun Temelli Öğrenme Önerileri

Oyun etkinliklerinde şu ilkeler uygulanır:

- **Güvenlik**: Fiziksel oyunlarda çarpma riski önlenir; duygusal güvenlik için alay yasaklanır.
- **Katılım**: Her çocuk istediği rolü seçer; gözlemci olmak da kabul edilir.
- **Malzeme**: Günlük nesneler (mendil, top, kutu) tercih edilir.
- **Değer Bağlantısı**: Oyun sonrası "Hangi değeri yaşadık?" sorusu sorulur.
- **Ev Uyarlaması**: Oyunlar evde ailece tekrarlanabilir; kardeşler arası oynanır.

Oyun temelli öğrenme, çocukların dini gün ve geceleri sevinçle karşılamasını sağlar. Bu yöntemle değerler zorla öğretilmez, doğal olarak yaşanır; çocuk hem eğlenir hem manevi kazanımlar elde eder. Oyun, İslam eğitiminin çocuğa en uygun yoludur; çünkü çocuk oyunla büyür, oyunla öğrenir, oyunla değerleri kalbine nakşeder.

Değerler Eğitimi İçin Örnek Günlük Akışlar

Okul öncesi dönemde değerler eğitimi, günlük programın doğal bir parçası olarak entegre edildiğinde en kalıcı sonuçları verir. Çocuklar, rutinler içinde tekrarlanan deneyimler yoluyla değerleri içselleştirir; bu nedenle günlük akış, oyun, etkinlik ve etkileşimlerle değerleri somutlaştırır. İslamî değerler eğitimi bağlamında günlük akışlar, sevgi, saygı, paylaşma, sabır, şükür, sorumluluk gibi temel değerleri ön plana çıkarır. Program,

çocuğun yaş grubu (3-6 yaş) dikkate alınarak esnek tutulmalı; zorlama yerine teşvik esas alınmalıdır. Günlük akış, serbest oyun, yönlendirilmiş etkinlik, grup zamanı, bireysel çalışma ve dinlenme dönemlerini dengeli içermelidir. Her günün başında selamlaşma ve kısa dua, sonunda şükür paylaşımı ile çerçevelenmesi önerilir. Aile-okul işbirliğiyle evde de benzer rutinler oluşturulursa değerler günlük hayatın ayrılmaz parçası haline gelir.

Aşağıda, okul öncesi bir eğitim kurumunda uygulanabilecek örnek günlük akışlar sunulmuştur. Akışlar, haftanın farklı günlerine göre çeşitlendirilmiş; her gün bir veya iki değer ön plana çıkarılmıştır. Süreler yaklaşık olup çocuğun dikkat süresine göre uyarlanabilir. Toplam günlük süre 4-6 saat arasındadır; ara dinlenmeler ve atıştırmalık zamanları dahil edilmiştir.

Pazartesi: Paylaşma ve Yardımlaşma Odaklı Gün

Amaç: Çocukların paylaşma ve yardımlaşma değerlerini oyun ve etkinliklerle deneyimlemesi.

- **08:30-09:00 Karşılama ve Serbest Oyun**: Çocuklar sınıfa girerken selamlaşır, "Günaydın, seni görmek ne güzel" denilir. Serbest oyun köşelerinde oyuncak paylaşımı teşvik edilir. Değer: Saygı ve sevgi.
- **09:00-09:15 Çember Zamanı**: Daire olunur, kısa dua ("Allah'ım bize güzel bir gün ver") edilir. Günün değeri paylaşma olarak tanıtılır; "Paylaşan Kalpler" şarkısı söylenir.
- **09:15-10:00 Sanat Etkinliği**: "Paylaşma Kutusu" yapımı. Çocuklar renkli kâğıtlarla kutu süsler, içine küçük eşyalar koyar ve sırayla paylaşır.

- **10:00-10:30 Atıştırmalık ve Bahçe Zamanı**: Meyve paylaşımı yapılır; bahçede "Yardım Zinciri" oyunu oynanır (bir çocuk zorlanıyormuş gibi yapar, diğerleri yardım eder).
- **10:30-11:15 Oyun Temelli Etkinlik**: "Yardımlaşma Köşesi". Grup oyunlarında görev paylaşımı (örneğin kule yapma).
- **11:15-12:00 Hikâye ve Drama**: Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Ensar-Muhacir kardeşliği hikâyesi anlatılır; drama ile canlandırılır.
- **12:00-12:30 Öğle Yemeği ve Şükür**: Yemek öncesi dua, sonrası "Bugün neyi paylaştık?" paylaşımı.
- **12:30-13:00 Serbest Oyun ve Veda**: Günün değeri tekrarlanır, eve ödev: Ailece bir şeyi paylaşma.

Salı: Sabır ve Şükür Odaklı Gün

Amaç: Bekleme ve mevcut nimetlere teşekkür etme bilincini kazandırma.

- **08:30-09:00 Karşılama ve Serbest Oyun**: Selamlaşma ve kısa Bismillah pratiği.
- **09:00-09:15 Çember Zamanı**: Dua ve "Şükür Şarkısı" (Elhamdülillah melodisi).
- **09:15-10:00 Müzik ve Ritm**: "Sabır Bekleme Şarkısı" ile ritm tutulur; sıra bekleme oyunu.
- **10:00-10:30 Atıştırmalık**: Yemek öncesi sabır pratiği (bekleme oyunu), sonrası şükür duası.
- **10:30-11:15 Oyun Temelli Etkinlik**: Tohum ekme veya puzzle tamamlama; süreç odaklı oyunlar (sabır gerektirir).
- **11:15-12:00 Hikâye Saati**: Hz. Eyyûb'un (a.s.) sabrı hikâyesi; şükür temalı masal.

- **12:00-12:30 Öğle Yemeği**: Şükür paylaşımı yoğunlaştırılır.
- **12:30-13:00 Veda**: "Bugün neye sabrettik, neye şükrettik?" çemberi.

Çarşamba: Sevgi ve Merhamet Odaklı Gün

Amaç: Allah sevgisi, Peygamber sevgisi ve yaratılmışlara şefkat.

- **08:30-09:00 Karşılama**: Sarılma ve "Seni Allah için seviyorum" selamı.
- **09:00-09:15 Çember Zamanı**: Salavat ve sevgi şarkısı.
- **09:15-10:00 Sanat Etkinliği**: "Sevgi Kalpleri" boyama ve yapıştırma.
- **10:00-10:30 Bahçe Zamanı**: Bitki sulama, hayvanlara (kuşlara ekmek) merhamet pratiği.
- **10:30-11:15 Drama**: Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) torunlarına sevgisi canlandırma.
- **11:15-12:00 Müzik**: Sevgi temalı ilahiler; ritmle eşlik.
- **12:00-13:00 Yemek ve Veda**: Merhamet paylaşımı (arkadaşa yardım örnekleri).

Perşembe: Sorumluluk ve Temizlik Odaklı Gün

Amaç: Emanete sahip çıkma ve düzen bilinci.

- **08:30-09:00 Karşılama**: Oyuncak toplama pratiği.
- **09:00-09:15 Çember Zamanı**: "Sorumluluk Şarkısı".
- **09:15-10:00 Sanat**: "Temizlik Tablosu" (el baskısı ile temiz kalp).
- **10:00-10:30 Atıştırmalık**: Masa silme sorumluluğu paylaşımı.

- **10:30-11:15 Oyun**: "Sorumluluk Köşesi" (bitki sulama, sınıf düzenleme oyunu).
- **11:15-12:00 Hikâye**: Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) emanete sadakati.
- **12:00-13:00 Yemek ve Veda**: Gün sonu toplama sorumluluğu.

Cuma: Güzel Ahlak ve Saygı Odaklı Gün

Amaç: Nezaket, doğruluk ve büyük-küçük saygısı.

- **08:30-09:00 Karşılama**: Nazik selamlaşma.
- **09:00-09:15 Çember Zamanı**: "Güzel Ahlak" ilahisi.
- **09:15-10:00 Drama**: Büyükleri ziyaret canlandırma.
- **10:00-10:30 Bahçe**: Doğa temizliği ve saygı.
- **10:30-11:15 Müzik ve Ritm**: Saygı temalı şarkılar.
- **11:15-12:00 Hikâye**: Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) güzel ahlakı.
- **12:00-13:00 Cuma Özel**: Kısa namaz taklidi ve dua; veda.

Genel Uygulama Önerileri

- **Esneklik**: Hava durumuna göre iç-dış mekan değişir; çocuğun ruh haline göre akış uyarlanır.
- **Değer Takibi**: Haftalık pano ile günün değeri işaretlenir; ay sonu tekrarlanır.
- **Aile Katılımı**: Günlük notla eve ödev verilir (örneğin "Bugün evde paylaşma oyunu oynayın").
- **Değerlendirme**: Eğitimci günlük gözlem notu tutar; çocuğun ilerlemesi takip edilir.
- **Dini Gün Entegrasyonu**: Özel gün yaklaştığında akış o

değere yoğunlaşır (örneğin Ramazan öncesi sabır).

Bu örnek günlük akışlar, değerler eğitimini sistematik ve eğlenceli kılar. Çocuklar rutinler içinde değerleri yaşayarak öğrenir; günlük program manevi gelişimin doğal zemini olur. Düzenli uygulandığında çocuklar hem bireysel hem toplumsal değerlerle donanmış bireyler olarak büyür.

Öğretmen ve Eğitimciye Öneriler

Okul öncesi dönemde değerler eğitimi ve dini gün ile gecelerin çocuklara kazandırılması süreci, öğretmenin yalnızca bilgi aktaran değil; rehberlik eden, anlam kuran ve yaşantı oluşturan bir konumda olmasını zorunlu kılar. Bu yaş grubundaki çocuklar için değerler, soyut tanımlar aracılığıyla değil; ilişkiler, deneyimler ve duygusal bağlar yoluyla anlam kazanır. Bu nedenle öğretmen, değerler eğitimini müfredatın ayrı bir başlığı olarak değil, günlük yaşamın doğal akışı içinde ele almalı; dini gün ve geceleri de pedagojik bir hassasiyetle, çocuğun gelişim düzeyine uygun biçimde yapılandırmalıdır.

Eğitimcinin öncelikle okul öncesi dönemin gelişimsel özelliklerini derinlemesine tanıması gerekmektedir. Bu dönemde çocuklar benmerkezci düşünceden yavaş yavaş uzaklaşmakta, ancak soyut kavramları doğrudan kavramakta zorlanmaktadır. Sevgi, saygı, sorumluluk, paylaşma, şükür, sabır gibi değerler ile kandil geceleri, bayramlar ve dini semboller; doğrudan tanımlar yerine somut yaşantılar, hikâyeler, canlandırmalar ve günlük rutinler aracılığıyla ele alınmalıdır. Öğretmenin önerisi, çocuğun zihinsel kapasitesini zorlayan açıklamalar yapmak değil; anlamı hissettiren ortamlar oluşturmaktır.

Öğretmen, değerler eğitiminde rol model olma sorumlu-

luğunu taşıdığının bilinciyle hareket etmelidir. Okul öncesi çocuklar, söylenenlerden çok gözlemlediklerini içselleştirir. Eğitimcinin dili, davranışı, sınıf içi tutumu, çatışma anlarında sergilediği yaklaşım; çocuk için değerlerin en somut öğretim materyalidir. Sevgi, hoşgörü, sabır ve adalet gibi kavramlar, öğretmenin günlük tutumunda karşılık bulmadığı sürece çocukta kalıcı bir iz bırakmaz. Bu nedenle öğretmen, değerler eğitimini yalnızca çocuklara yönelik bir süreç olarak değil, kendi mesleki ve kişisel duruşunu da kapsayan bütüncül bir sorumluluk alanı olarak görmelidir.

Dini gün ve gecelerin eğitim ortamında ele alınmasında öğretmenin dikkat etmesi gereken en temel husus, korku ve ceza temelli bir dil kullanmaktan kaçınmaktır. Okul öncesi dönemde çocukların dini kavramlarla ilk karşılaşmaları, onların ileriki yıllardaki dini algılarının temelini oluşturur. Bu nedenle kandil geceleri, Ramazan ayı, bayramlar gibi özel zamanlar; sevgi, umut, paylaşma, iyilik ve birliktelik duyguları çerçevesinde ele alınmalıdır. Eğitimcinin önerisi, bu günleri çocuğun dünyasında neşe ve güven duygusuyla ilişkilendirmektir.

Öğretmenlerin değerler eğitimini planlarken esnek bir program anlayışını benimsemeleri önemlidir. Değerler ve dini temalar, belirli gün ve haftelerle sınırlı kalmamalı; yıl boyunca tekrar eden, derinleşen ve farklı etkinliklerle desteklenen bir yapıya kavuşturulmalıdır. Örneğin sorumluluk değeri yalnızca bir haftalık etkinlik kapsamında ele alınmak yerine, sınıf düzeni, materyal kullanımı, arkadaş ilişkileri ve günlük görevler aracılığıyla sürekli olarak pekiştirilmelidir. Dini gün ve geceler de benzer şekilde yalnızca bilgi aktarılan zamanlar olmaktan çıkarılarak, değerlerin yaşandığı ve hissedildiği süreçler hâline getirilmelidir.

Eğitimciler için bir diğer önemli öneri, değerler eğitimi sürecinde dil kullanımına özel bir hassasiyet göstermeleridir. Kullanılan dil; sade, somut ve çocuğun duygusal dünyasına hitap eden bir nitelik taşımalıdır. Soyut kavramların doğrudan tanımlanması yerine, hikâye anlatımı, metaforlar ve günlük yaşamdan örnekler tercih edilmelidir. Dini gün ve geceler anlatılırken semboller, ritüeller ve gelenekler; çocuğun merak duygusunu besleyecek, soru sormasını teşvik edecek bir üslupla sunulmalıdır. Öğretmenin amacı, çocuğa hazır cevaplar vermek değil; anlam arayışını desteklemektir.

Okul öncesi eğitimcilerin ailelerle iş birliği içinde hareket etmeleri, değerler eğitiminin etkililiğini artıran temel unsurlardan biridir. Çocuk, değerleri yalnızca okul ortamında değil; aile yaşamı içinde de gözlemler ve deneyimler. Öğretmenin önerisi, aileleri sürece dâhil eden bilgilendirme toplantıları, ev etkinlikleri ve ortak paylaşımlar yoluyla okul-aile tutarlılığını sağlamaktır. Dini gün ve geceler öncesinde ailelerle yapılan kısa bilgilendirmeler, evde ve okulda verilen mesajların uyumlu olmasına katkı sağlar.

Eğitimciler, değerler eğitimi sürecinde çocukların bireysel farklılıklarını dikkate almalıdır. Her çocuk, değerleri aynı hızda ve aynı biçimde içselleştirmez. Bazı çocuklar duygusal tepkiler yoluyla öğrenirken, bazıları gözlem ve tekrar aracılığıyla anlam geliştirir. Öğretmenin görevi, bu farklılıkları bir engel olarak değil; eğitimi zenginleştiren bir unsur olarak değerlendirmektir. Dini temalar işlenirken de çocukların sorularına saygıyla yaklaşılmalı, merak duygusu bastırılmamalıdır.

Oyun temelli öğrenme, okul öncesi değerler eğitiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Öğretmenler, değerleri ve dini temaları oyunun doğal akışı içinde sunarak çocukların aktif katılımını sağlamalıdır. Drama, rol oynama, kukla gösterileri ve

serbest oyun alanları; değerlerin somutlaşmasına ve çocukların duygusal deneyim kazanmalarına olanak tanır. Bu süreçte öğretmenin önerisi, oyunu yalnızca eğlence aracı olarak değil, derin öğrenmenin gerçekleştiği bir alan olarak görmektir.

Eğitimcilerin materyal seçiminde de bilinçli ve seçici olmaları gerekmektedir. Kullanılan kitaplar, görseller ve hikâyeler; çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve kültürel bağlamına uygun olmalıdır. Dini gün ve geceleri konu alan materyallerde abartılı, korkutucu ya da soyut anlatımlardan kaçınılmalıdır. Öğretmenin önerisi, çocuğun güven duygusunu pekiştiren, umut ve sevgi temelli içeriklere öncelik verilmesidir.

Öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sürekli kılmaları, değerler eğitimi alanındaki yeterliliklerini artıran önemli bir etkendir. Değerler ve dini eğitim konularında güncel akademik çalışmaları takip etmek, seminer ve hizmet içi eğitimlere katılmak; öğretmenin bakış açısını genişletir. Bu durum, sınıf içi uygulamalara da yansır ve eğitimin niteliğini yükseltir. Eğitimcinin önerisi, kendini geliştirmeyi mesleki bir zorunluluk değil, etik bir sorumluluk olarak görmektir.

Değerler eğitimi sürecinde değerlendirme anlayışı da geleneksel ölçme yöntemlerinden farklı bir yaklaşım gerektirir. Bu alanda amaç, çocuğun değerleri ezberlemesi değil; davranışlarında ve ilişkilerinde bu değerlerin izlenebilir hâle gelmesidir. Öğretmen, gözlem ve nitel değerlendirme yöntemlerini kullanarak çocukların gelişimini takip etmeli; karşılaştırma ve etiketlemeden kaçınmalıdır. Dini gün ve gecelerle ilgili kazanımlar da benzer şekilde çocuğun duygusal tepkileri ve sosyal davranışları üzerinden değerlendirilmelidir.

Eğitimcilerin önerileri arasında sınıf ortamının düzenlenmesi de önemli bir yer tutar. Fiziksel ortam; paylaşmayı, iş birliğini ve saygıyı destekleyecek şekilde tasarlanmalıdır.

Ortak kullanım alanları, grup etkinlikleri ve birlikte karar alma süreçleri; değerlerin günlük yaşam içinde deneyimlenmesine olanak tanır. Dini gün ve geceler için sınıfın sade, anlamlı ve çocuğun ilgisini çekecek biçimde düzenlenmesi, öğrenme sürecini destekler.

Öğretmenlerin kendi değer dünyaları ile mesleki uygulamaları arasındaki dengeyi korumaları da önemli bir öneri alanıdır. Eğitimci, kişisel inanç ve değerlerini dayatmadan; evrensel ve pedagojik ilkeler doğrultusunda hareket etmelidir. Okul öncesi dönemde dini gün ve gecelerin ele alınışı, çocuğun özgür düşünme ve duygusal güvenlik hakkını gözeten bir anlayışla yapılandırılmalıdır.

Değerler eğitimi ve dini temalar, kriz ve çatışma anlarında da öğretici fırsatlar sunar. Öğretmenler, sınıf içi anlaşmazlıkları bastırmak yerine, bu durumları empati, adalet ve sorumluluk değerlerini pekiştiren öğrenme anlarına dönüştürebilir. Bu yaklaşım, değerlerin yalnızca konuşulan değil, yaşanan olgular hâline gelmesini sağlar.

Eğitimciler için bir diğer önemli öneri, sabırlı ve uzun vadeli bir bakış açısı geliştirmeleridir. Değerler eğitimi, kısa sürede sonuç veren bir süreç değildir. Çocuğun davranışlarında gözlenen küçük değişimler, bu eğitimin en anlamlı göstergeleridir. Öğretmenin bu süreci aceleye getirmeden, tutarlılıkla sürdürmesi; kalıcı kazanımların oluşmasını destekler.

Öğretmen ve eğitimcilerin, değerler eğitimi ve dini gün ile gecelerin çocukların ruhsal bütünlüğünü destekleyen bir alan olduğunu unutmamaları gerekir. Bu süreç; çocuğun kendini güvende hissettiği, anlam arayışının desteklendiği ve insanî değerlerle tanıştığı bir yolculuktur. Eğitimcinin önerisi, bu yolculukta rehber olmayı, yönlendirici olmaktan daha kıymetli

görmesidir.